TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TEMEL İSLAM BİLİMLERİ ANA BİLİM DALI
TEFSİR BİLİM DALI

KUR'AN'DA VAHYİN KAYDINA İLİŞKİN KELİMELERİN İNCELEMESİ

Yüksek Lisans Tezi

MELİZ BARMAKSIZ

Ankara, 2019

TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TEMEL İSLAM BİLİMLERİ ANA BİLİM DALI
TEFSİR BİLİM DALI

KUR'AN'DA VAHYİN KAYDINA İLİŞKİN KELİMELERİN İNCELEMESİ

Yüksek Lisans Tezi

MELİZ BARMAKSIZ

Tez Danışmanı

Doç. Dr. Esra GÖZELER

Ankara, 2019

TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TEMEL İSLAM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
TEFSİR BİLİM DALI

Meliz BARMAKSIZ

KUR'AN'DA VAHYİN KAYDINA İLİŞKİN KELİMELERİN İNCELEMESİ

Yüksek Lisans Tezi

Tez Danışmanı

Doç. Dr. Esra GÖZELER

TEZ JÜRİSİ ÜYELERİ

Adı ve Soyadı	İmzası
1- Doç. Dr. Esra GÖZELER	
2- Prof. Dr. İsmail ÇALIŞKAN	
3- Doç. Dr. Davut ŞAHİN	

Tez Savunması Tarihi

29 Mayıs 2019

T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü'ne,

Doç. Dr. Esra GÖZELER danışmanlığında hazırladığım "Kur'an'da Vahyin Kaydına İlişkin Kelimelerin İncelemesi (Ankara.2019)" adlı yüksek lisans tezimdeki bütün bilgilerin akademik kurallara ve etik davranış ilkelerine uygun olarak toplanıp sunulduğunu, başka kaynaklardan aldığım bilgileri metinde ve kaynakçada eksiksiz olarak gösterdiğimi, çalışma sürecinde bilimsel araştırma ve etik kurallarına uygun olarak davrandığımı ve aksinin ortaya çıkması durumunda her türlü yasal sonucu kabul edeceğimi beyan ederim.

30.05.2019

Meliz BARMAKSIZ

İÇİNDEKİLER

KISALTMALAR **X**

TRANSLİTERASYON SİSTEMİ **XI**

ÖNSÖZ **XII**

GİRİŞ **14**

1. Araştırmanın Konusu ve Önemi 14

2. Yöntem ve Kaynaklar 25

BİRİNCİ BÖLÜM

KUR'AN'DA VAHYİN KAYDINA İLİŞKİN KELİMELER:

SÖZLÜ KAYIT **29**

1. Sözlü Kayda İlişkin Fiillerin Semantik İncelemesi 29

1.1. Klasik Arapça Sözlükler ve *ʿUlūmu'l-Ḳurʾān* Kaynakları 29

1.1.1. آتى (*ātā*) Fiilinin Etimolojisi 29

1.1.2. أَرْسَلَ (*ersele*) Fiilinin Etimolojisi 31

1.1.3. وَرِثَ (*verişe*) Fiilinin Etimolojisi 33

1.1.4. بَيَّنَ (*beyyene*) Fiilinin Etimolojisi 34

1.1.5. تَلَى (*telā*) Fiilinin Etimolojisi 35

1.1.6. جَعَلَ (*ceʿale*) Fiilinin Etimolojisi 37

1.1.7. جَاءَ (*cāʾe*) Fiilinin Etimolojisi 38

1.1.8. رَتَّلَ (*rattele*) Fiilinin Etimolojisi 39

1.1.9. سَمِعَ (*semiʿa*) Fiilinin Etimolojisi 40

1.1.10. عَلِمَ (*ʿalime*) Fiilinin Etimolojisi 42

1.1.11. قَرَأَ (*ḳaraʾe*) Fiilinin Etimolojisi 43

1.1.12. نَزَلَ (*nezele*) Fiilinin Etimolojisi 44

1.1.13. وَحَى (*vaḥā*) Fiilinin Etimolojisi 46

2. Sözlü Kayda İlişkin Fiil ve İfadelerin, Form/Biçim ve Kalıplarının Kur'an'daki Kullanımı

Kullanımı 48

2.1. آتى (*ātā*) Fiilinin Kur'an'daki Kullanımı 48

2.1.1. اٰتَيْنَاكَ – اٰتَيْنَاهُ – اٰتَيْنَاهُمَا – اٰتَيْنَاهُم – اٰتَيْنَا

(*āteynā – āteynāhum – āteynāhuma – āteynāhu – āteynāke*) 48

2.1.2. اُوْتُوا (*ūtū*) 63

2.1.3. اُوْتِيَ (*ūtiye*) 68

2.1.4. يُؤْتِيَهُ (*yuʾtiyehu*) 70

2.2. أَرْسَلَ (*ersele*) Fiilinin Kur'an'daki Kullanımı 72

2.2.1. اَرْسَلْنَا (*erselnā*) 72

2.2.2. مُرْسِلِينَ (*mursilīn*) 73

2.3. وَرِثَ (*veriṣe*) Fiilinin Kur'an'daki Kullanımı 74

2.3.1. اَوْرَثْنَا (*evraṣenā*) 74

2.4. بَيَّنَ (*beyyene*) Fiilinin Kur'an'daki Kullanımı 75

2.4.1. بَيِّنَ (*beyyine*) 75

2.4.2. بَيَانٌ (*beyānun*) 76

2.4.3. الْبَيِّنَاتِ / الْبَيِّنَة (*el-beyyine* / *el-beyyināt*) 78

2.5. تَلَى (*telā*) Fiilinin Kur'an'daki Kullanımı 82

2.5.1. يَتْلُوا (*yetlū*) 82

2.5.2. تَتْلُوا (*tetlū*) 86

2.5.3. نَتْلُوا (*netlū*) 87

2.5.4. يَتْلُونَ (*yetlūne*) 88

2.5.5. تَتْلُونَ (*tetlūne*) 89

2.5.6. تُلِيَتْ (*tuliyet*) 90

2.5.7. يُتْلٰى (*yutlā*) 91

2.5.8. تُتْلٰى (*tutlā*) 92

2.5.9. اتْلُ (*utlu*) 92

2.6. جَعَلَ (*ceʿale*) Fiilinin Kur'an'daki Kullanımı 93

2.6.1. جَعَلْنَا (*ceʿalnā*) 93

2.7. جَاءَ (*cāʾe*) Fiilinin Kur'an'daki Kullanımı 94

2.7.1. جَاء (*cāʾe*) 94

2.8. رَتَّلَ (*rattele*) Fiilinin Kur'an'daki Kullanımı 95

2.8.1. رَتِّلْ (*rattil*) 96

2.9. سَمِعَ (*semiʿa*) Fiilinin Kur'an'daki Kullanımı 96

2.9.1. سَمِعُوا (*semiʿū*) 97

2.10. عَلِمَ (ʿ*alime*) Fiilinin Kur'an'daki Kullanımı 98

2.10.1. عَلَّمَ (ʿ*alleme*) 98

2.10.2. عَلَّمْتُ (ʿ*allemtu*) 98

2.11. قَرَأَ (*ḳaraʾe*) Fiilinin Kur'an'daki Kullanımı 100

2.11.1. سَنُقْرِئُ (*senuḳriʾu*) 100

2.12. نَزَلَ (*nezele*) Fiilinin Kur'an'daki Kullanımı 101

2.12.1. نَزَلَ (*nezele*) 101

2.12.2. اَنْزَلَ (*enzele*) 102

2.13. وَحَى (vaḥā) Fiilinin Kur'an'daki Kullanımı 103

2.13.1. اَوْحٰى (*evḥā*) 104

2.13.2. اَوْحَيْنَا (*evḥaynā*) 104

3. Vahyin Sözlü Kaydı İle İlgili Kalıp İfadeler 105

3.1. وَلَا تَعْجَلْ بِالْقُرْاٰنِ (*ve lā taʿcel bi'l-Ḳurʾān*) 106

3.2. التَّالِيَاتِ (*et-Tāliyāt*) 107

3.3. اٰيَاتُ الْكِتَابِ (*Āyātu'l-Ḳitāb*) 108

3.4. مَا يُقَالُ لَكَ اِلَّا مَا قَدْ قِيلَ لِلرُّسُلِ مِنْ قَبْلِكَ

(*mā yuḳālu leke illā mā ḳad ḳīle li'r-rusuli ḳablike*) 109

İKİNCİ BÖLÜM

KUR'AN'DA VAHYİN KAYDINA İLİŞKİN KELİMELER:

YAZILI KAYIT **110**

1. Yazılı Kayda İlişkin Fiillerin Semantik İncelemesi 110

1.1. Klasik Arapça Sözlükler ve ʿ*Ulūmu'l-Ḳurʾān* Kaynakları 110

1.1.1. أتى (*etā*) Fiilinin Etimolojisi 110

1.1.2. جَمَعَ (*cemeʿa*) Fiilinin Etimolojisi 112

1.1.3. كَتَبَ (*ketebe*) Fiilinin Etimolojisi 113

1.1.4. نَزَلَ (*nezele*) Fiilinin Etimolojisi 115

1.1.5. وَحَى (*vaḥā*) Fiilinin Etimolojisi 117

1.1.6. ألواح (*elvāḥ)* Kelimesinin Etimolojisi 119

1.1.7. صحف (*ṣuḥuf)* Kelimesinin Etimolojisi 121

1.1.8. بَيْنَ يَدي (*beyne yedeyy*) Kelimesinin Etimolojisi 122

1.1.9 قَلَم (*ḳalem*) Kelimesinin Etimolojisi 123

1.1.10. سَطْر (*saṭr*) Kelimesinin Etimolojisi 124

1.1.11. مَكْنون (*meknūn*) Kelimesinin Etimolojisi 125

1.1.12. زُبُر (*zubur*) Kelimesinin Etimolojisi 125

1.1.13. رَقٍّ (*raḳḳ*) Kelimesinin Etimolojisi 127

1.1.14. سُورة (*sūra*) Kelimesinin Etimolojisi 128

1.1.15. آية (*āye*) Kelimesinin Etimolojisi 129

1.1.16. قَراطِيس (*ḳarāṭīs*) Kelimesinin Etimolojisi 131

2. Yazılı Kayda İlişkin Fiil ve İfadelerin, Form/Biçim ve Kalıplarının Kur'an'daki Kullanımı 132

2.1. أتى (*etā*) Fiilinin Kur'an'daki Kullanımı 132

2.1.1. فَأْتُوا (feʾtū) 132

2.2. جَمَعَ (*cemeʿa*) Fiilinin Kur'an'daki Kullanımı 133

2.2.1 جَمَعَ (*cemeʿa*) 134

2.3. كَتَبَ (*ketebe*) Fiilinin Kur'an'daki Kullanımı 134

2.3.1. كَتَبْنَا (*ketebnā*) 135

2.3.2. كَتَبَ (*ketebe*) 135

2.4. نَزَلَ (*nezele*) Fiilinin Kur'an'daki Kullanımı 136

2.4.1. أُنْزِلَ (*unzile*) 136

2.4.2. أُنْزِلَتْ (*unzilet*) 137

2.5. وَحَى (*vaḥā*) Fiilinin Kur'an'daki Kullanımı 138

2.5.1. اَوْحَيْنَا (evḥaynā)

2.6. ألواح (*elvāḥ)* Kelimesinin Kur'an'daki Kullanımı 139

2.7. صحف (*ṣuḥuf)* Kelimesinin Kur'an'daki Kullanımı 141

3. Vahyin Yazılı Kaydı İle İlgili Kalıp İfadeler 143

3.1. بَيْنَ يَدي (*beyne yedeyy*) İfadesinin Kur'an'daki Kullanımı 144

3.2. وَالْقَلَمِ وَمَا يَسْطُرُونَ (ve'l-*ḳalemi ve mā yesṭurūn*) İfadesinin Kur'an'daki Kullanımı 147

3.3. بَلْ هُوَ قُرْاٰنٌ مَجِيدٌ فِي لَوْحٍ مَحْفُوظٍ (*bel huve Ḳurʾānun mecīd fī levḥin maḥfūẓ*) İfadesinin Kur'an'daki Kullanımı 148

3.4. كِتَابٍ مَكْنُونٍ (*kitābin meknūn*) İfadesinin Kur'an'daki Kullanımı 149

3.5. وَاِنَّهُ لَفِي زُبُرِ الْاَوَّلِينَ (*ve innehu left zuburi'l-evvelīn*) İfadesinin Kur'an'daki Kullanımı 150

3.6. تَجْعَلُونَهُ قَرَاطِيسَ (*tecʿalūnehū ḳarāṭīs*) İfadesinin Kur'an'daki Kullanımı 151

3.7. كِتَابٍ مَسْطُورٍ وَ فِي رَقٍّ مَنْشُورٍ (*kitābin mesṭūr ve fī raḳḳin menşūr*) İfadesinin Kur'an'daki Kullanımı 152

3.8. فَأْتُوا بِسُورَةٍ (*feʾtū bisūratin*) İfadesinin Kur'an'daki Kullanımı 153

3.9. كِتابُ موسى (*kitābu Mūsā*) İfadesinin Kur'an'daki Kullanımı 155

SONUÇ **157**

EKLER **164**

BİBLİYOGRAFYA **207**

ÖZET **213**

ABSTRACT **215**

KISALTMALAR

AÜİFD	*Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*
c.	Cilt
ed.	Editör
haz.	hazırlayan
KURAMER	29 Mayıs Üniversitesi Kur'an Araştırmaları Merkezi
ö.	Ölüm
s.	Sayfa
ss.	Sayfalar
tah.	Tahkik, tahkik eden
terc.	Tercüme, tercüme eden
tsz.	Tarihsiz

TRANSLİTERASYON SİSTEMİ

Arapça	Türkçe	Arapça	Türkçe
ء	ʾ	ض	Ḍ/ḍ
ب	B/b	ط	Ṭ/ṭ
ت	T/t	ظ	Ẓ/ẓ
ث	Ṯ/ṯ	ع	ʿ
ج	C/c	غ	Ġ/ġ
ح	Ḥ/ḥ	ف	F/f
خ	Ḫ/ḫ	ق	Ḳ/ḳ
د	D/d	ك	K/k
ذ	Ẕ/ẕ	ل	L/l
ر	R/r	م	M/m
ز	Z/z	ن	N/n
س	S/s	ه	H/h
ش	Ṣ/ṣ	و	V/v
ص	Ṣ/ṣ	ي	Y/y

Hareke	Kısa	Uzun
fetḥa	e/a	ا = ā
ḍamme	U	و = ū
kesra	İ	ي = ī

ÖNSÖZ

İlahî kelam peyderpey Cebrail'in (as) aktarmasıyla nüzul süresi boyunca Hz. Peygamber'in hafızasında kaydedilmiştir. Hz. Muhammed (sas) aldığı bu vahyi ashaba tebliğ ederek ezber yoluyla vahyin yayılmasını sağlamıştır. Böylelikle vahyin sözlü kaydı gerçekleşmiştir. Sözlü kayıt ile birlikte yazılı kayıt çalışmaları da eş zamanlı başlatılmıştır. Mekke döneminde başlatılarak, Medine dönemine kadar vahiy katiplerine vahyi yazıya dökmek suretiyle kayıt altına almaları görevi verilmiştir. Kur'an'da belirtildiği üzere, vahiy Allah tarafından hem gökte hem yerde koruma altındadır. Vahyin hem ezber hem metin olarak kayıt altına alınması bunun bir göstergesidir. Tefsir çalışmalarında bu kayıt süreci Kur'an'ın metinleşme tarihi adı altında ele alınmaktadır.

Kur'an metni içerisinde vahyin kaydı ile ilgili ne tür kelimelerin bulunduğu bizler için merak konusu olmuştur. Bu da bizi "Kur'an'da Vahyin Kaydına İlişkin Kelimelerin İncelemesi" başlıklı çalışmayı yapmaya sevk etmiştir. Bu doğrultuda öncelikle kronolojik bir Kur'an okuması yaparak, dikkatimizi çeken ayetleri tefsir kaynaklarından araştırmaya başlamak suretiyle, çalışmamıza yön verdik.

Çalışmamız giriş ve iki bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde Kur'an'da vahyin sözlü kaydına ilişkin tespit edilen fiil, kelime ve ifadelerin kullanımlarını ele aldık. İkinci bölümde Kur'an'da vahyin yazılı kaydına ilişkin tespit edilen fiil, kelime ve ifadelerin kullanımlarını sunmaya çalıştık.

Bu çalışma değerli danışman hocam Doç. Dr. Esra GÖZELER'in yoğun destek ve teşviği ile ortaya çıkmıştır. Yoğun çalışma programına rağmen çalışmamız boyunca bütün aşamalarda bana yol gösterdiği için ve ilmî desteklerinden dolayı kendisine teşekkür ederim. Tez konumu belirleme sürecinde bana değerli vakitlerini ayırarak yol

gösterdikleri için Prof. Dr. Mehmet Akif KOÇ ve Prof. Dr. M. Said HATİPOĞLU hocalarıma şükranlarımı sunuyorum. Yine değerli vaktini ayırarak tez konumla ilgili düşüncelerimi dinleme nezaketi gösteren ve bunun neticesinde çalışmamın başlığını tespit eden Prof. Dr. İsmail ÇALIŞKAN hocama teşekkürlerimi sunuyorum. Çalışmamı destekleyen ve kaynak önerilerinde bulunan muhterem hocam Prof. Dr. Ahmet Nedim SERİNSU'ya teşekkür ediyorum. Tezimi okuyarak sunmuş olduğu katkılardan dolayı Doç. Dr. Davut ŞAHİN'e şükranlarımı sunuyorum. Klasik Arapça sözlük çalışmalarımda yardım talebimi geri çevirmeyen Arapça hocam Muhammed Ebû KEŞŞE'ye teşekkürü bir borç bilirim. Sunmuş olduğu teknik katkılardan dolayı arkadaşım Ar. Gör. Tuba HAŞİMOĞLU'na teşekkür ederim. Kıymetli Annem'in destek ve fedakârlıkları için sonsuz teşekkürlerimi sunuyorum. Son olarak bu çalışmayı tamamlayabilmem için sunmuş olduğu maddi-manevi destek ve fedakârlıkları için, motivasyon kaynağım olan sevgili eşim Halil BARMAKSIZ'a en içten teşekkürlerimi ifade etmek istiyorum.

Meliz BARMAKSIZ

Ankara, 2019

GİRİŞ

1. Araştırmanın Konusu ve Önemi

Çalışmamızın konusu "Kur'an'da Vahyin Kaydına İlişkin Kelimelerin İncelemesi" başlığını taşımaktadır. Araştırmamız Kur'an'da vahyin kaydı ile ilgili olan fiil, kelime ve ifadelerin tespiti ve bunların semantik incelemesi ve Kur'an'daki kullanımlarıyla oluşmaktadır. Bu konuyu tercih etmemizin sebebi, tespit edebildiğimiz kadarıyla Kur'an vahyinin kaydı ile ilgili olan kelimeleri bir arada toplayan bir çalışmanın bulunmamasıdır. Tezimizde vahyin kaydı ile ilgili "Sözlü Kayıt" ve "Yazılı Kayıt" ayrımını esas aldık. Bu tasnif tezimizin özgün yönünü oluşturmaktadır.

Süleyman Gezer, "Sözlü Kültür" ve "Yazılı Kültür"'e ilişkin şunları aktarmaktadır:

> Sözlü kültür üzerine yaşayan insanlar, henüz yazıyı keşfetmeyen, buna bağlı olarak kitabi bir kültüre sahip olmayan toplumlardır. Bu kültür, insanların düşüncelerine, geleneklerine, yaşayış biçimlerine doğrudan etkisi olan bir kültürdür… Bu kültür kendisini şiir, söylence ve anlatılarla ortaya koymaktadır… Sözlü kültürlerde şiir ve söylenceler, kayıt imkanının az veya hiç olmamasından dolayı ezberlenerek korunmaktadır.[1]

> Yazılı Kültür sözün yazıyla sabitlik kazanması, daha eleştirel ve soyut düşüncenin ortaya çıkmasına zemin hazırlamıştır. Sözlü hitap durumunda söz muhataplarıyla sınırlıyken, yazıda görünmez muhataplar söylemin hedefi haline gelir. Dolayısıyla yazının, okuyan herkese seslenen bir özelliği vardır.[2]

[1] Süleyman Gezer, *Sözlü Kültürden Yazılı Kültüre Kur'an*. (Ankara: Ankara Okulu Yayınları, 2008), s.295.

[2] Gezer, *Sözlü Kültürden Yazılı Kültüre Kur'an*. (Ankara: Ankara Okulu Yayınları, 2008), s.296.

Çalışmamız çerçevesinde sözlü kayıttan kastımız, vahyin Allah tarafından Hz. Peygamber'e Cebrail (as) aracılığı ile ulaşması ve kendisine ulaşan vahyi kalbinde ve zihninde muhafaza ederek sözlü olarak eksiksiz bir şekilde aktarmasıdır. Yazılı kayıt ile kastımız ise öncelikle Allah'ın vahyi yazılı olarak Levh-i Mahfûz'da muhafaza etmesidir. Hz. Peygamber'in de vahyi yazdırdığı bilinmektedir.

Konumuz tefsir çalışmaları içerisinde Kur'an Tarihi ile ilgilidir. Bu alanda pek çok çalışma mevcuttur. Araştırmamız bağlamında yararlandığımız çalışmaları, yayın tarihlerine göre kronolojik olarak, şu şekilde sıralayabiliriz:

1. Nabia Abott, *The Rise of the North Arabic Script and its Ḳur'ān Developement, with a full of the Ḳur'ān Manuscripts in the Oriental Institute*. John Albert Wilson, Thomas George Allen (ed.), (Chicago: The University of Chicago Press, 1939).

Nabia Abott'un çalışması dört bölümden oluşmaktadır. Üçüncü bölüm Kur'an'ın yazılı bir belge olmasıyla iliglidir. Hz. Muhammed'in zamanındaki Kur'an ile ilgili iki görüş aktarmaktadır. Bir görüşe göre Hz. Muhammed okuma yazma biliyordu diğer görüşe göre ise Hz. Muhammed okuma yazma bilmiyordu.[3] Abott, bu iki görüşün arasında bir tutum sergileyenlerin de muhtemelen doğruya daha yakın olabileceklerini ifade etmektedir.[4]

2. Mûsâ Cârullah, "Târîhu'l-Kur'ân ve'l Mesâhif," terc. Fethi Ahmet Polat, *Maarife Dergisi* 10:1 (2010), ss.177-199.[5]

Mûsâ Cârullah'ın bu çalışması 38 sayfadan oluşan kısa bir risâledir. Cârullah, hemen girişte, çalışmasının içeriğini Kur'an ve Mushaflar tarihi, Kur'an'ın icazi ve sahabe

[3] Nabia Abott, *The Rise of the North Arabic Script and its Ḳur'ān Developement4, with a full of the Ḳur'ān Manuscripts in the Oriental Institute*, John Albert Wilson, Thomas George Allen (ed.), (Chicago: The University of Chicago Press, 1939), s.46.

[4] Abott, *The Rise of the North Arabic Script and its Ḳur'ān Developement*, s.46.

5 Cârullah, Mûsâ. *Târîhu'l-Kur'ân ve'l Mesâhif*. (Petersburg: el-Matbaʿatu'l-İslāmiyye, 1905).

Mushaflarının imlâsı gibi konuların oluşturduğunu belitmektedir.[6] Hz. Peygamber'e bir ayet veya bir sure indiğinde, öncelikle onu ashabına okutur, ezberlemelerini ister ve nüzul ile birlikte vahiy katiplerine yazdırdığını ifade etmektedir. Cârullah, Hz. Peygamber'in vahyi yazdırmasındaki amacının, ümmetini irşat etmek istemesi olduğunu ve böylelikle Ḥicr suresinin dokuzuncu ayetinde geçtiği üzere Allah'ın Kur'an'ı koruyacağı sözünün gerçekleşmesi için farza dönüştüğüne işaret etmektedir.[7]

3. Hayrettin Öztürk, *Edebî Mucize Kur'ân: Yazılması ve Toplanması* (İstanbul: Ensar Neşriyat, 2011).

Bu çalışma iki bölümden oluşmaktadır. İlk bölümde Hz. Peygamber döneminde Kur'an'ın yazılması ve toplanması konusu ele alınmaktadır. Kur'an'ın Hz. Muhammed döneminde yazıldığı ve toplandığı ifade edilerek, bunun iki şekilde gerçekleştiği belirtilmektedir:

   a. Ezberleme yolu: Cebrâil (as)'ın vayhi Hz. Peygamber'e sesli olarak okuması. Hıfz edilen vahyin Hz. Peygamber tarafından sahâbeye aktarılması.[8]
   b. Yazılma Yolu: Yazıya geçirilmiş Kur'an metni örneklerinden, Hz. Ömer'in Müslüman olmasına vesile olan yazılı belge.[9]

4. Ömer Özsoy *Kur'an'ın Metinleşme Tarihi: Bir Giriş Denemesi* (Ankara: Kitâbiyat Yayınları, 2003).

Ömer Özsoy'un bu çalışması sekiz bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde Kur'an'ın vahyedilmesiyle ilgili Kur'an'da Allah'ın seçtiği elçilere mesaj göndermesi durumu

---

[6] Mûsâ Cârullah, "Târîhu'l-Kur'ân ve'l Mesâhif," terc. Fethi Ahmet Polat, *Maarife Dergisi* 10:1 (2010), ss.177.

[7] Cârullah, "Târîhu'l-Kur'ân ve'l Mesâhif," terc. Fethi Ahmet Polat, *Maarife Dergisi* 10:1 (2010), ss.188.

[8] Hayrettin Öztürk, *Edebî Mucize Kur'ân: Yazılması ve Toplanması* (İstanbul: Ensar Neşriyat, 2011), ss.45-49.

[9] Öztürk, *Edebî Mucize Kur'ân Yazılması ve Toplanması*, ss.49-63.

vahiy kelimesi ile ifade edildiği belirtilmektedir.[10] Üçüncü bölümde ise Kur'an metninin yazıya geçirilmesiyle ilgili Hz. Peygamber'in tebliğ görevi içerisinde vahyi yazıya geçirme görevinin bulunmadığını, bunun Müslümanlarca başlatılan bir hareket olduğunu ifade etmektedir.[11]

5. Montgomery W. Watt, *Kur'an'a Giriş*, terc. Süleyman Kalkan (Ankara: Ankara Okulu Yayınları, 2013).

Watt'ın çalışması on bölümden oluşmaktadır. Üçüncü bölümde yer alan "Vahiy ve Peygamberliğe Dair Kur'ani Tasvirler" başlığı altında vahyetmek ile ilgili Kur'an da kullanılan kelimenin sadece *evḥā* olmadığını, *nezzele* ve *enzele* kelimelerinin de kullanıldığını ifade ederek, *evḥā*'nın türevlerine göre daha sıklıkla kullanıldıklarına dikkat çekmektedir.[12] "Kur'an'ın yazıya geçirilimesi" başlığı altında *raḳḳ* kelimesinin parşömeni, özel olarak ise Tevrat'ı ifade ettiğine işaret etmektedir. Yine aynı başlık altında *suḥuf* kelimesinin genel olarak vahyi, Hz. İbrahim ile Hz. Musa'ya gelen vahyi ve amellerin kaydedilmesini ifade ettiğini belirtmektedir.[13] Sekizinci bölümde "Vahyedilen Mesajın İsimleri" altında Ayet, Kur'an, Kitap, Tenzil, Zikr ve Furkan kelimelerine ilişkin açıklamalar yapılmıştır.

6. M. M. El-A'zami, *Vahyedilişinden Derlenişine Kur'an Tarihi: Eski ve Yeni Ahit ile Karşılaştırmalı bir Araştırma*, terc. Ömer Türker, Fatih Serenli (İstanbul: İz Yayıncılık, 2014).

[10] Ömer Özsoy, *Kur'an'ın Metinleşme Tarihi: Bir Giriş Denemesi* (Ankara: Kitâbiyat, 2003), s.19.

[11] Özsoy, *Kur'an'ın Metinleşme Tarihi: Bir Giriş Denemesi*, ss.41-47.

[12] W. Montgomery Watt, *Kur'an'a Giriş*, terc. Süleyman Kalkan, (Ankara: Ankara Okulu Yayınları, 2013), s.43.

[13] Watt, *Kur'an'a Giriş*, s.53.

Bu çalışmada tezimiz ile ilgili "Vahiyler ve Peygamberimiz Hz. Muhammed" ile "Kur'an'ın Yazımı" başlıkları mevcuttur. Müellif, Kur'an'ın nüzûlü süresince yazılı olarak kaydedildiğini şu şekilde ifade etmektedir:

> Sözlü olarak vahyedilmesine rağmen Kur'an, kendinden ısrarla kitap adıyla, yazılı bir şey olarak söz eder ve yazılı bir biçim içine sokulması gerektiğine işaret eder. Gerçekte ayetler İslam'ın ilk evrelerinden itibaren hatta Müslümanlar Kureyş'in zulmü altında sayısız sıkıntılar içinde filizlenen bir toplulukken bile kayda geçirilmiştir.[14]

El-A'zami, Hz. Peygamber'in vahiy indikten sonra düzenli olarak vahiy katiplerinden birini çağırdığını ve ayetleri yazdırdığını ifade etmektedir.[15]

7. Muhsin Demirci, *Kur'ân Tarihi* (İstanbul: Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Vakfı Yayınları, 2015).

Bu çalışmanın birinci ve ikinci bölümü "Kur'ân'ın Nüzûlü" ve "Kur'ân'ın Metinleşmesi" konumuz ile ilgilidir. Çalışmada, Kur'an'ın nüzûlü bağlamında Kur'ân'ın gökyüzünde ve yeryüzünde korunduğu bilgileri yer almaktadır. Kur'an metninin yazıya geçirilmesi konusu Kur'an'ın tespiti başlığı altında ele alınmaktadır. Gelen vahyin öncelikle Hz. Peygamber daha sonra sahâbe tarafından ezberlenmesi ve daha sonra Hz. Peygaber'in vahyi yazdırması. Ezberlenen Kur'an metninin aynı zamanda yazıya geçirildiğinin delillerinden, Allah'ın Kur'an'a "el-Kitâb" adını vermesi, en büyük gösterge kabul edildiği ifade edilmektedir.[16] Ayrıca dönemin yazı malzemeleri ile de bilgi sunulmaktadır.

---

[14] M. M. El-A'zami, *Vahyedilişinden Derlenişine Kur'an Tarihi: Eski ve Yeni Ahit ile Karşılaştırmalı bir Araştırma*, terc. Ömer Türker, Fatih Serenli (İstanbul: İz Yayıncılık, 2014), s.105.

[15] El-A'zami, *Vahyedilişinden Derlenişine Kur'an Tarihi*, s.107.

[16] Muhsin Demirci, *Kur'ân Tarihi* (İstanbul: Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Vakfı Yayınları, 1997), s.140.

8. Mehmet Emin Maşalı, *Kur'an'ın Metin Yapısı: Mushaf Tarihi ve İmlâsı* (Ankara: Otto Yayınları, 2015).

Bu çalışma üç bölümden oluşmaktadır. İlk bölümü "Kur'an Tarihi" üzerinedir. Bu bölümde Kur'an'ın yazımı konusu ele alınmaktadır. Her ne kadar vahyin yazıya aktarıldığının başlangıç tarihi bilinmiyor olsa da, Hz. Peygamber'in gelen vahyi hemen kayıt altına aldırdığına dair pek çok rivayetin bulunduğu ifade edilmektedir.[17]

9. Necati Akbaş, "Hz. Peygamber Dönemi Kur'an'ın Yazım Tarihi," (yayınlanmamış yüksek lisans tezi), Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 2005.

Necati Akbaş'ın tez çalışması üç bölümden oluşmaktadır. Üçüncü bölümde Kur'an-ı Kerim'in tespit edilmesi başlığı altında Kur'an'ın ilahi korunması, ezberlenmesi yazılıması gibi başlıklar yer almaktadır.

10. Mehmet Altuntaş, "Kur'an'ın Mekke'de Yazılması ve Medine'de Çoğaltılmasıyla İlgili Bazı Değerlendirmeler," *Amasya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 6:11 (2018), ss.257-289.

Mehmet Altuntaş çalışmasında, Mekke döneminde özellikle risaletin beşinci yılından önce Kur'an'ın yazılmasıyla ilgili herhangi bir rivayetin bulunmadığını ancak mekkî ayetlerde bazı kelime ve ifadelerin Kur'an'ın daha erken dönemlerden itibaren yazıya geçirildiğine işaret ettiğini ifade etmektedir.[18]

[17] Mehmet Emin Maşalı, *Kur'an'ın Metin Yapısı: Mushaf Tarihi ve İmlâsı* (Ankara: Otto Yayınları, 2015), ss.43-44.

[18] Mehmet Altuntaş, "Kur'an'ın Mekke'de Yazılması ve Medine'de Çoğaltılmasıyla İlgili Bazı Değerlendirmeler," *Amasya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 6:11 (2018), s.257.

Tespit edebildiğimiz kadarıyla, çalışmamızda yer verdiğimiz fiil ve kelimelere ilişkin açıklamalar içeren çalışmalar şunlardır:

- Murat Sülün, "Kur'an'da Kitâb Kavramı ve Kur'an Vahiylerinin Kitaplaşması," *Marmara Üniversitesi İlâhiyat Fakültesi Dergisi* 13-14-15 (1997), ss.53-120.

Murat Sülün, çalışmasında *kitāb* kelimesinin semantik alanındaki kelimeleri özetle şu tasnif ile sınıflandırmıştır: 1. Üzerine yazı yazılan malezemeyle ilgili kavramlar (*kırtas*, *sicil*, *rakk*, *levh*), 2. Yazı tekniği ile ilgili kavramlar (hatt, ketb, rakm, nesh, satr), 3. Yazılı nesneleri ifade eden kavramlar (*suhuf*, *zebur*, *kitab*, *sifr*), 4. Kitap lafızlarının delalet ettiği kavramlar (*mektûb*, *Tevrat*, *Kur'ân-ı Kerim*, *yazı*, *Levh-i Mahfûz*, *sûre*, *amel defteri*, *kontrat*, *semavi kitap cinsi*).

- Mohammed Maraqten, "Writing Materials in Pre-Islamic Arabia", Journal of Semitic Studies XLIII:2 (1998), 287-310.

Bu makale üç bölümden oluşmaktadır. İlk bölüm yazı için kullanılan materyallerle ilgilidir. İkinci bölüm yazı materyalleri ile ilgili kavramlara yer verilmiştir. Üçüncü bölüm ise yazı materyalleri ve el yazısı ile ilgilidir. Maraqten, bu çalışmasında qırṭās, sifr, kitāb, zebūr, saṭr, vaḥy gibi kelimelerin açıklamalarına yer vermiştir.

- Süleyman Gezer, *Sözlü Kültürden Yazılı Kültüre Kur'an* (Ankara: Ankara Okulu Yayınları, 2008).

Bu çalışma üç bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde sözlü ve yazılı kültürün mahiyeti, temel özellikleri ve aralarında bulunan farklar ele alınmıştır. İkinci bölüm, Kur'an hitabının sözlü kültür ve dil açısından değerlendirilmesidir. Bu bölümde Kur'an'da söz ve yazıya ilişkin bazı kelimeler ve anlamları sunulmuştur. Söze ilişkin kelimeler şu

şekildedir: *Kavl*, *nutk*, *kelam*, *ne-da*, *lisan*, *Kur'an*. Yazıya ilişkin kelimeler de şu şekildedir: kırtas, kitap, suhuf.[19]

- Toshihiko İzutsu, *Kur'an'da Tanrı ve İnsan*, terc. M. Kürşad Atalar (İstanbul: Pınar Yayınları, 2014).

İzutsu'nun çalışması genel olarak Kur'an Semantiği ile ilgili olsa da, başlığından anlaşılacağı üzere ana konusu Tanrı ile insan arasındaki ilişkidir. Bu kitap dokuz bölümden oluşmaktadır. "Tanrı ve İnsan Arasındaki İletişimsel İlişki" bölümünde vahiy kelimesinin anlamı ve semantik yapısı incelenmektedir. İzutsu, vahiy kelimesinin iletişim manasında olduğunu, şifahi olmak zorunda olmadığını ve her zaman gizlilik içerdiğini ifade etmektedir.[20]

- Mustafa Öztürk, *Kur'an, Vahiy, Nüzûl* (Ankara: Ankara Okulu, 2016).

Mustafa Öztürk'ün bu çalışması üç bölümden oluşmaktadır. İlk bölümde Kur'an kelimesinin anlamı, tanımı ve kitâb (*el-kitāb*) ile ilişkisi ele alınmıştır. İkinci bölümde vahiy kelimesi, üçüncü bölümde ise nüzul kelimesi incelenmiştir. Ona göre Kur'an kelimesi davet, beyân ve tebliğ gibi anlamlar içermektedir.[21] Mustafa Öztürk, Kur'an kelimesine ilişkin şunu kaydetmektedir:

> Kur'ân lafzı özel isim olarak algılanmaya müsaitti; "o vakte kadar inen ve nüzulü hâlen devam edern vahiyler" şeklinde bir mana taşıdığını söylemek mümkündür.

---

[19] Süleyman Gezer, *Sözlü Kültürden Yazılı Kültüre Kur'an* (Ankara: Ankara Okulu Yayınları, 2008), ss.145-161.

[20] Toshihiko İzutsu, *Kur'an'da Tanrı ve İnsan*, terc. M. Kürşad Atalar (İstanbul: Pınar Yayınları, 2014), ss.238-240.

[21] Mustafa Öztürk, *Kur'an, Vahiy, Nüzûl* (Ankara: Ankara Okulu, 2016), s.23.

Kitâb kelimesinin *ketb* kökünden mastar olduğunu ve "cem" yani birleştirme anlamında olduğunu ifade etemktedir.[22] El-Kitâb kelimesinin Allah peygamberlere indirdiği vahiylerin genel adı olduğunu açıklamaktadır.[23]

- Ömer Aslan, *Kur'ân'da Hıfz Kavramı* (İstanbul: Asistan Kitap, 2018).

Ömer Aslan'ın çalışması üç bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde hıfz olgusunun kavramsal çerçevesine yer verilmiştir. İkinci bölüm, hıfz kavramının Kur'an'da ki kullanımı ile ilgilidir. Üçüncü bölümde ise Kur'an vahyinin muhafaza edilmesi incelenmiştir.

Yöntem olarak tezimizin araştırma ve yazma sürecinde istifade ettiğimiz fiil, kelime veya kavram araştırmalarına ilişkin bazı çalışmalar şunlardır:

1. Hikmet Yaman, *Prophetic Niche in the Virtuous City: The Concept of Ḥikmah in Early Islamic Thought*. Hansa Daiber, Anna Akasoy, Emilie Savage-Smith (ed.), (Leiden-Boston: Brill, 2011).

Hikmet Yaman, Hikmet kavramını çalışırken izlemiş olduğu yöntemde öncelikle erken dönem Arapça sözlüklerinde temel anlamını araştırmıştır. Daha sonra Kur'an içerisindeki kullanımını, Tefsir literatüründeki yerini ve türevleriyle karşılaştırarak incelemiştir. Bunların yanı sıra Tasavvuf ve Felsefe literatüründeki yerini de araştırmıştır.

2. Suat Koca, "Aydınlıkta Saklanan Bir Ayet: *Ve-inneke le-ʿalā ḫuluḳin ʿaẓīm* (68/el-Ḳalem:4) Ayeti Çerçevesinde Kur'an'da *Ḫuluḳ* Kavramını Yeniden Düşünmek," *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 55:2 (2014) ss.27-58.

Suat Koca, *Ḫuluḳ* kavramını incelerken öncelikle geçtiği ayetin nüzul sebebini, siyak sibakını ve Kur'an bütünlüğü içerisindeki yerini tespit etmeye çalışmıştır. Daha sonra

[22] Öztürk, *Kur'an, Vahiy, Nüzûl*, s.37.

[23] Öztürk, *Kur'an, Vahiy, Nüzûl*, s.45.

tefsir rivayetlerinde, Kur'an'da ve *vucūh-neẓāir* kaynaklarındaki kullanımını araştırmıştır. Son olarak lügat ve meallaerdeki kullanımını incelemiştir.

3. Christopher Melchert, "The Interpretation of Three Qur'anic Terms (Ṣiyaḥa, Ḥikma and Ṣıddīq) of Special Interest of the Early Renunciants," S.R. Burge (ed.), *The Meaning of the Word: Lexicology and Qur'anic Exegesis*. (London: Oxford University Press, 2015) içinde, ss.89-116.

Christopher Melchert, Kur'an'da yer alan Ṣiyaḥa, Ḥikmet and Ṣıddīḳ kavramlarını incelerken öncelikle Kur'an'da ki kullanımlarını araştırmıştır. Ardından tefsir ve hadis rivayetlerinde araştırmıştır. Son olarak Arapça sözlüklerindeki anlamlarını tespit etmeye çalşışmıştır.

4. Chishti, Siddiq Ali. "Re-thinking *Jihād*: A Semantic Analysis of the Qur'anic Vocabulary," *Al Bayān – Journal of Qur'ān and Ḥadīth Studies* 13 (2015) ss.1-24.

Yazar, Kur'an'da yer alan cihad kavramı araştırmasında öncelikle Arapça sözlüklerindeki literal anlamını tespit etmekle başlamıştır. Semantik analizini gerçekleştirmek üzere Kur'an'da cihad kavramının geçtiği ayetleri kategorize etmiştir. Kur'an'da yer alan cihad kavramını ilgili olduğunu düşündüğü sabır kavramı ile birlikte incelemiştir. Kur'an'daki kullanımını tespit ederek cihad kavramının İslam ile ilişkisini araştırmıştır.

5. Hatice Görmez, *Kur'an-ı Kerim'in İkili Anlatım Üslubu Bağlamında Terġīb ve Terhīb*. İstanbul: KURAMER Yayınları, 2017.

Hatice Görmez'in çalışması üç bölümden oluşmaktadır. İkinci bölümde Kur'an-ı Kerim'de *Terġīb* ve *Terhīb* kavramlarının tanıtımına ilişkin sözlük anlamları, ıstılahlaşma süreci, Kur'an'da muhataplarının incelenmesi şeklinde bir yöntem izlenmiştir.

Yöntem ve muhteva olarak yararlandığımız diğer eserlerin listesi şu şekildedir:

1. Yaltkaya, M. Şerefeddin, *Târîh-u Kur'ân-ı Kerîm* (İstanbul: Maârif Kütüphanesi/Kader Matbaası, 1916).

2. Theodor Nöldeke & Friedrich Schwally, *Geschichte des Qorāns* (Leipzig: Dieterische Verlagsbuchhandlung, 1919).

3. John Burton, *The Collection of the Qur'an* (New York: Cambridge Univesity Press, 1997).

4. İsmail Karaçam, *Kur'ân-ı Kerîm'in Nüzûlü ve Kırâati* (İstanbul: Marmara Üniversitesi İlâhiyat Fakültesi Vakfı Yayınları, 2011).

5. Muhammed Hamidullah, *Kur'an-ı Kerim Tarihi*, terc. Abdülaziz Hatip, Mahmut Kanık (İstanbul: Beyan Yayınları, 2013).

6. Abdullah Draz, *Kur'an'a Giriş*, terc. Salih Akdemir (Ankara: Otto Yayınları, 2016).

7. Mehmet Dağ, *Tenzilden Tezyine Mushaf-ı Şerif* (Ankara: Fecr Yayınları, 2013).

8. Muhammet Abay, *Osmanlı Döneminde Mushaf İmlası Tartışmaları* (İstanbul: Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yayınları, 2016).

2. Yöntem ve Kaynaklar

Çalışmamızda izlemiş olduğumuz yöntem tahlil ve betimleme yöntemlerine dayanmaktadır. Araştırmamız vahyin kaydına ilişkin fiil, kelime ve kalıp ifadeleri tespit edebilmeyi amaçlamaktadır. Belirtilen amaç doğrultusunda fiil, kelime ve ifadelerin, form/biçim ve kalıplarının Kur'an'daki kullanımı ortaya konulmaya çalışılmıştır. Bu amaç çerçevesinde vahyin kaydına ilişkin kelimelerin tespiti için öncelikle kronolojik bir Kur'an okuması yapılmıştır. Bu okuma yapılırken özellikle Kur'an'ın vahiy nüzul sürecine işaret eden ayetler belirlenmeye çalışılmıştır. Ancak sadece Kur'an vahyi değil, Kur'an'da diğer ilahi kitapların vahyi ile ilgili ayetler de çalışmamızın kapsamı içerisine girmektedir.

Vahyin kaydına ilişkin tespit edilen ayetler listelenerek *Mekkī* ve *Medeni* kronolojiye göre düzenlenmiştir. Bu liste oluşturulduktan sonra Kur'an ve diğer ilahi kitapların vahyinin hangi fiiller ile ifade edildiği belirgin hale gelerek, bu çalışma sonucunda bir takım fiiller, kelime ve ifadeler ön plana çıkmıştır. Çalışmamızın bu aşaması ayetleri değerlendirebilmek için bize kolaylık sağlamıştır. Yaptığımız değerlendirme sonucu, ayetlerin "Sözlü Kayıt" ve "Yazılı Kayıt" başlıkları altında toplanmasına karar verdik. Bu çerçevede tespit edilen her bir fiil, kelime ve ifade özelindeki ayetler, *Mekkī* ve *Medenī* kronolojiye göre ayrı ayrı listeler halinde hazırlanmıştır. Fiillerin geçtiği form/biçim ve kalıplar tespit edilerek, ilgili ayetler bu kalıplara göre yeniden *Mekkī* ve *Medenī* kronolojiye göre listelenmiştir. Bu şekilde fiillerin hangi form/biçim ve kalıp üzere ve kaç defa geçtiği görsel olarak sunulmuştur. Böylelikle çalışmamızın temeli, bu ön hazırlık ile oluşturulmuştur.

Araştırmamız giriş ve iki bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde vahyin 'sözlü' kaydıyla ilişkili olan fiil, kelime ve ifadeler, klasik Arapça sözlük ve *ʿUlūmu'l-Ḳurʾān* kaynaklarında yer alan anlamları tespit edilmiştir. Bu kaynakları belirlerken erken ve geç dönemde ortaya çıkmış eserler olmasını tercih ettik. Böylelikle bu zaman dilimleri içerisinde kelimelerin anlamlarına ilişkin anlam daralması, genişlemesi veya farklılıkların ortaya çıkarılması amaçlanmıştır. Çalışmamızın bir sonraki aşamasında fiil, kelime ve ifadelerin hangi ayetlerde ve hangi form/biçim ve kalıplarda yer aldıkları ile ilgili ulaşılan veriler sunulmuştur. Daha sonra kelimelerin Kur'an'daki kullanımını tahlil etmek üzere temel tefsir kaynaklarına müracaat edilmiştir. Ayetlerin muhatapları, bağlamı ve nüzulü çerçevesinde bu kelimelerin anlamlarını sunmaya çalıştık. Yine tefsir kaynakları ile klasik Arapça sözlük ve *ʿUlūmu'l-Ḳurʾān* kaynakları arasında da kelimelere ilişkin anlam farklılıkları veya anlam ortaklıkları varsa gerekli görüldüğü yerlerde işaret edilmiştir. Ancak tespit edilen bütün ayetlere yer verilmemiştir. Bunlar arasından örneklem yoluyla seçilen ayetler sunulmuştur. Bütün ayetlere yer vermemiz tezimizin sınırlarını aşacağından dolayı ayetlerin tamamının bulunduğu listeler tezimizin üçüncü ve dördüncü Ek'inde sunulmuştur.

Tezimizin ikinci bölümünde ise vahyin 'yazılı' kaydına ilişkin tespit edilen fiil, kelime ve ifadelerin, klasik Arapça sözlük ve *ʿUlūmu'l-Ḳurʾān* kaynaklarında yer alan anlamları sunulmaya çalışılmıştır. Daha sonraki çalışma aşamaları ilk bölümde izlenen yöntemi esas almıştır.

Çalışmamızın sonunda dört 'Ek' bulunmaktadır. İlk Ek'te, çalışmamızın birinci ve ikinci bölümlerinde yer alan sözlü ve yazılı kayda ilişkin fiil, kelime ve ifadelerin, Kur'an'da hangi form/biçim ve kalıplarda geçtiği bilgisi tablolarda sunulmuştur. İkinci Ek'te tezimizin "Sonuç" kısmında sunulan maddelere ilişkin fiil, kelime ve ifadelerin

kalıplarına göre Tevrat, İncil ve Kur'an için kullanımları tablolarda gösterilmiştir. Üçüncü ve dördüncü Ek'lerde tespit edilen ayetler kronolojik olarak yer almaktadır.

Vahyin kaydına ilişkin kelimelerin incelenmesi çerçevesinde içerik açısından yararlandığımız klasik Arapça sözlükler, *ʿUlūmu'l-Ḳurʾān* ve tefsir kaynakları aşağıda sunulmuştur:

Klasik Arapça Sözlükler:

el-Ḫalīl b. Aḥmed, *Kitābu'l-ʿAyn*[24]
İbn Durayd, *Cemheratu'l-Luġa*[25]
el-Ezherī, *Tehzību'l-Luġa*[26]
İbn Fāris, *Meḳāyisu'l-Luġa*[27]
el-Cevherī, *Tācu'l-Luġa ve Ṣiḥāḥu'l-ʿArabiyye*[28]

ʿUlūmu'l-Ḳurʾān Kaynakları:

Muḳātil b. Suleymān, *el-Vucūh ve'n-Neẓāʾir*[29]
Yaḥyā b. Sellām, *et-Taṣārīf*[30]

[24] El-Ḫalīl b. Aḥmed, *Kitābu'l-ʿAyn*, tah. ʿAbdulḥamīd el-Hindāvī (Beyrut: Dāru'l-Kutubu'l-ʿİlmiyye, 2003).

[25] İbn Durayd, *Cemheratu'l-Luġa*, tah. Remzī Munīr Baʿlebekkī (Beyrut: Dāru'l-ʿİlmi'l-Melāyīn, 1987).

[26] El-Ezherī, *Tehzību'l-Luġa*, tah. ʿAbdu's-Selām Muḥammed Hārūn (Kahire: Dāru'l-Mışriyye, 1964).

[27] İbn Fāris, *Meḳāyisu'l-Luġa,* tah. ʿAbdusselām Muḥammed Hārūn (Beyrūt: Dāru'l-Fikr, 1979).

[28] El-Cevherî, *Tācu'l-Luġa ve Ṣiḥāḥu'l-ʿArabiyye*, tah. Aḥmed ʿAbdu'l-Ġafūr ʿAṭṭār (Kahire: Dāru'l-ʿİlmi'l-Melāyīn, 1956).

[29] Muḳātil b. Suleymān, *el-Vucūh ve'n-Neẓāʾir fi'l Ḳurʾāni'l-ʾAẓīm,* tah. Ḥatim Ṣaliḥ eḍ-Ḍāmin (Dübey:Merkez Cumʿa el-Mācid li'ş-Şeḳafe ve't-Turāş,2006).

[30] Yaḥyā b. Sellām, *et-Taṣārīf: Tefsīru'l-Ḳurʾān mime'şţehebet Esmāʾuhū ve teşarrafet Meʿānīhi*, tah. Hind Şelebī (Beyrut: Dāru'l-Kutubi'l-ʿİlmiyye, 2004).

ed-Dāmeġānī, *Ḳāmūsu'l-Ḳurʾān*[31]

er-Rāġıb el-Iṣfahānī, *el-Mufredāt fī Ġarībi'l-Ḳurʾān*[32]

Tefsir Kaynakları:

Muḳātil b. Suleymān, *Tefsīru Muḳātil b. Suleymān*[33]

eṭ-Ṭaberī, *Cāmiʿu'l-Beyān fī Teʾvīli Āyi'l-Ḳurʾān*[34]

el-Vāḥidī'nin, *Esbābu'n-Nuzūli'l-Ḳurʾān*[35]

ez-Zemaḫşerī, *el-Keşşāf*[36]

Tezimizde yer alan ayet mealleri Türkiye Diyanet Vakfı tarafından yayınlanan Kur'an-ı Kerim Meali'nden alınmıştır.[37] Surelerin *Mekkī-Medenī* kronoloji tespitinde ʿAbdurraḥmān Ḥasan Ḥabenneke el-Meydānī'nin *Ḳavāʿidu't-Tedebburi'l-Emṣel li Kitābillāhi ʿAzze ve Celle* isimli eserinde yer alan sure kronoloji listesinden yararlanılmıştır.[38]

[31] Ed-Dāmeġānī, *Ḳāmūsu'l-Ḳurʾān*, tah. ʿAbdu'l-ʿAzīz Seyyidu'l-Ehl (Beyrut: Dāru'l-ʿİlmi'l-Melāyīn, 1985).

[32] Er-Rāġıb el-Iṣfahānī, *el-Mufredāt fī Ġarībi'l-Ḳurʾān*, tah. Muḥammed Seyyid Keylānī (Beyrut: Dāru'l-Maʿrife, tsz.).

[33] Muḳātil b. Suleymān, *Tefsīru Muḳātil b. Suleymān* (Beyrūt: Muʾessesetu't-Tārīḫi'l-ʿArabī, 2002).

[34] Eṭ-Ṭaberī, *Cāmiʿu'l-Beyān fī Teʾvīli Āyi'l-Ḳurʾān*, tah. ʿAbdullāh b. ʿAbdulmuḥsin et-Turkī (Kahire: Dāru Hicr, 2001).

[35] El-Vāḥidī, *Esbābu'n-Nuzūli'l-Ḳurʾān*, tah. Kemāl Besyūnī Zaġlūl (Beyrut: Dāru'l-Kutubu'l-ʿİlmiyye, 1991).

[36] ez-Zemaḫşerī, *el-Keşşāf ʿan Ḥaḳāʾiḳi't-Tenzīl ve ʿUyūni'l-Eḳāvīl fī Vucūhi't-Teʾvīl*, tah. ʿĀdil Aḥmed ʿAbdu'l-Mevcūd, ʿAlī Muḥammed Muʿavvaḍ (Riyāḍ: Mektebetu'l-ʿUbeykān, 1998).

[37] https://kuran.diyanet.gov.tr (29.04.2019).

[38] ʿAbdurraḥmān Ḥasen Ḥabenneke el-Meydānī, *Ḳavāʿidu't-Tedebburi'l-Emṣel li Kitābillāhi ʿAzze ve Celle* (Dimeşḳ: Dāru'l-Ḳalem, 1989), ss.178-184.

BİRİNCİ BÖLÜM

KUR'AN'DA VAHYİN KAYDINA İLİŞKİN KELİMELER: SÖZLÜ KAYIT

Bu bölüm iki ana başlık altında ele alınmaktadır. Birinci başlıkta Kur'an'da vahyin sözlü kaydına ilişkin tespit edebildiğimiz آتى (*ātā*) – اَرْسَلَ (*ersele*) – وَرِثَ (*verişe*) – بَيَّنَ (*beyyene*) – تَلَى (*telā*) – جَعَلَ (*ceʿale*) – جَاءَ (*cāʾe*) – رَتَّلَ (*rattele*) – سَمِعَ (*semiʿa*) – عَلِمَ (*ʿalime*) – قَرَأَ (*ḳaraʾe*) – نَزَلَ (*nezele*) – وَحى (*vaḥā*) fiillerin, klasik Arapça sözlük ve *ʿUlūmu'l-Ḳurʾān* kaynaklarında verilen anlamları zikredilmektedir. Ardından ikinci başlıkta tespit edilen bu fiillerin, yine bu bölümde yer verdiğimiz ''Sözlü Kayda İlişkin Fiil ve İfadelerin, Form/Biçim ve Kalıplarının Kur'an'daki Kullanımı'' başlığı altında (biçim/form ve kalıplarına göre) tahlili yapılmaktadır. Fiillerin yanı sıra tespit edilen ifadelere de yukarıda zikredilen başlıkta yer verilmektedir.

1. Sözlü Kayda İlişkin Fiillerin Semantik İncelemesi

1.1. Klasik Arapça Sözlükler ve *ʿUlūmu'l-Ḳurʾān* Kaynakları

1.1.1. آتى (*ātā*) Fiilinin Etimolojisi:

El-Ḫalīl b. Aḥmed'in (ö.175/791) *Kitābu'l-ʿAyn* adlı eserinde, e-t-y kökü altında آتى (*ātā*) fiilinin sözlük anlamı şu şekilde açıklanmıştır: "Tahta, yaprak veya buna benzer şeylerin nehre düşmesi ve suyun akmasına engel olmaması" şeklinde ifade edilmiştir.[39] Bu

[39] El-Ḫalīl b. Aḥmed, *Kitābu'l-ʿAyn*, tah. ʿAbdulḥamīd el-Hindāvī (Beyrut: Dāru'l-Kutubu'l-ʿİlmiyye, 2003), c.1, s.51.

açıklamasını yaptığı yerde آتى (*ātā*) fiilinin masdarı olan الإيتاء *(el-ītāʾ*) kelimesini "vermek (الإعطاء)" olarak açıklaması[40] tefsîrî bir açıklamadır.

İbn Durayd'ın (ö.321/933) *Cemheratu'l-Luġa* adlı eserinde, آتى (*ātā*) fiilinin "verdi (أعطى)" anlamında olduğu ifade edilmektedir.[41] İbn Fāris'in (ö.395/1004) *Meḳāyisu'l-Luġa* adlı eserinde آتى (*ātā*) fiiline ilişkin yaptığı açıklamada "vermek (الإيتاء)" kelimesinin "vermek (الإعطاء)" anlamında olduğunu belirtmektedir.[42] Burada yapılan bu açıklama da tefsîrî bir açıklamadır. El-Cevherī ise (ö.400/1009'dan önce) *Tācu'l-Luġa ve Ṣiḥāḥu'l-ʿArabiyye* eserinde آتى (*ātā*) fiiline ilişkin آتاه (*ātāhu*) filîinin "onu verdi (أعطاه)" veya "getirdi (أتى به)" anlamına geldiğini ifade etmektedir.[43] İbn Fāris'in belirttiği üzere el-Cevherī'nin eserinde de الإيتاء (*el-ītāʾ*) kelimesi "vermek (الإعطاء)" anlamındadır.[44] Burada yine tefsîrî bir açıklamanın yapıldığı görülmektedir.

ʿUlūmu'l-Ḳurʾān kaynaklarından Muḳātil b. Suleymān'nın (ö.150/767) *el-Vucūh ve'n-Neẓāʾir*, Yaḥyā b. Sellām'ın (ö.200/815), *et-Taṣārīf* ve ed-Dāmeġānī'nin (ö.478/1085) *Ḳāmūsu'l-Ḳurʾān* adlı eserinde آتى (*ātā*) fiiline ilişkin bir bilgiye rastlanmazken, er-Rāġıb el-Işfahānī'nin (ö.502/), *el-Mufredāt fī Ġarībi'l-Ḳurʾān* isimli eserinde, kitabın ifade edildiği ayetlerin tamamında kullanılan "verdik (آتينا)" fiilinin, "verilenler (أُوتُوا)" lafzının geçtiği yerlerin tamamından daha beliğ/edebî olduğu ifade

[40] El-Ḫalīl b. Aḥmed, *Kitābu'l-ʿAyn*, c.1, s.51.

[41] İbn Durayd, *Cemheratu'l-Luġa*, tah. Remzī Munīr Baʿlebekkī (Beyrut: Dāru'l-ʿİlmi'l-Melāyīn, 1987), c.1, s.230; c.3, s.1033.

[42] İbn Fāris, *Meḳāyisu'l-Luġa,* tah. ʿAbdusselām Muḥammed Hārūn (Beyrūt: Dāru'l-Fikr, 1979), c.1, s.51.

[43] El-Cevherî, *Tācu'l-Luġa ve Ṣiḥāḥu'l-ʿArabiyye*, tah. Aḥmed ʿAbdu'l-Ġafūr ʿAṭṭār (Kahire: Dāru'l-ʿİlmi'l-Melāyīn, 1956), c.6, s.2262.

[44] El-Cevherî, *Tācu'l-Luġa ve Ṣiḥāḥu'l-ʿArabiyye*, c.6, s.2262.

edilmektedir.[45] "Verilenler (أُوتُوا)" lafzının zaman zaman kabul etmeyenler hakkında kullanıldığı, "onlara verdik (آتَيْنَاهُم)" fiilinin de kabul edenler hakkında kullanıldığı belirtmektedir.[46]

1.1.2. أَرْسَلَ (*ersele*) Fiilinin Etimolojisi:

El-Ḫalīl b. Aḥmed'in eserinde, *r-s-l* kökü altında doğrudan أَرْسَلَ (*ersele*) fiiline ilişkin bir bilgi tespit edilemezken "rasûl (رَسُول)" ile "haber (رِسَالَة)" kelimeleri arasında bir ilişkilendirme yapıldığı dikkatimizi çekmiştir.[47]

İbn Durayd'ın eserinde, *r-s-l* kökü altında رِسَالَة (*risāle*) kelimesi, "elçinin taşıdığı haber" şeklinde açıklanmıştır.[48] El-Ezherī'nin (ö.370/980) *Tehzību'l-Luġa* adlı eserinde رَسُول (*rasūl*) kelimesinin sözlük anlamı, "gönderilen haberlere uyan, takip eden kimse" şeklinde ifade edilerek "haber (رِسَالَة)" anlamını taşıdığı belirtilmiştir.[49] İbn Fāris, eserinde *r-s-l* kökünün "göndermek, gönderilmek (الانْبِعَاث)" ve yayılmak "(الامْتِدَاد)" anlamlarına delalet ettiğine işaret etmektedir.[50] El-Cevherī'nin eserinde de رَسُول (*rasūl*) kelimesinin "haber (رِسَالَة)" anlamı taşıdığı ifade edilmiştir.[51]

---

[45] Er-Rāġıb el-Iṣfahānī, *el-Mufredāt fī Ġarībi'l-Ḳurʾān*, tah. Muḥammed Seyyid Keylānī (Beyrut: Dāru'l-Maʿrife, tsz.), s.9.

[46] Er-Rāġıb el-Iṣfahānī, *el-Mufredāt fī Ġarībi'l-Ḳurʾān*, s.9.

[47] El-Ḫalīl b. Aḥmed, *Kitābu'l-ʿAyn*, c.2, ss.117-118.

[48] İbn Durayd, *Cemheratu'l-Luġa*, c.2, s.719-720.

[49] El-Ezherī, *Tehzību'l-Luġa*, tah. ʿAbdu's-Selām Muḥammed Hārūn (Kahire: Dāru'l-Mışriyye, 1964), c.12, s.391.

[50] İbn Fāris, *Meḳāyisu'l-Luġa*, c.2, s.392.

[51] El-Cevherî, *Tācu'l-Luġa ve Ṣiḥāḥu'l-ʿArabiyye*, c.4, s.1709.

Ed-Dāmeġānī'nin *Ḳāmūsu'l-Ḳurʾān* adlı eserinden önceki eserlerde bu fiile rastlamadık. Bu eserde *r-s-l* kökünden türeyen أَرْسَلَ (*ersele*) kelimesinin yedi anlam (*vech*) taşıdığını ifade etmektedir.[52] İlgili anlamlar sırasıyla şu şekildedir:

1. Üzerine musallat etmek, üzerine salmak (سَلَّطَ): Meryem suresi 83. ayette geçtiği üzere "gönderdik (أَرْسَلنا)" fiili, "üzerine musallat ettik, üzerine saldık (سَلَّطْنَا)" anlamlarını taşımaktadır.[53]
2. Göndermek (بَعَثَ): en-Nisāʾ suresi 79. ayette geçtiği üzere "Seni insanlara elçi olarak gönderdik (وَاَرْسَلْنَاكَ لِلنَّاسِ رَسُولاً)" ifadesi "Seni insanlara elçi olarak gönderdik (بَعَثْناك للناس رَسولاً مَبْعُوثاً)" anlamını taşımaktadır.[54]
3. Açmak (فَتَحَ)[55]
4. Getirmek, çıkarmak açığa çıkarmak, göstermek (أَخْرَجَ و أَظْهَرَ): el-Ḳamer suresi 27. ayette "Biz dişi deveyi onlara göndermiş bulunuyoruz (إِنَّا مُرْسِلُوا النَّاقَةِ)" ifadesi "dişi deveyi getirdik" anlamını ifade etmektedir.[56]
5. Yollamak, göndermek (وَجَّه)[57]
6. Serbest bırakmak (أَطْلَقَ مِن العَذَاب)[58]
7. Aşağıya indirmek (إنْزَال مِنْ المَطَر و غَيْرِه): en-Nūḥ suresi 11. ayette yer alan "يُرْسِلِ السَّمَاءَ" ifadesi "yağmurun indirilmesi" anlamını taşımaktadır.[59]

[52] Ed-Dāmeġānī, *Ḳāmūsu'l-Ḳurʾān*, tah. ʿAbdu'l-ʿAzīz Seyyidu'l-Ehl (Beyrut: Dāru'l-ʿİlmi'l-Melāyīn, 1985), s.203.

[53] Ed-Dāmeġānī, *Ḳāmūsu'l-Ḳurʾān*, s.203.

[54] Ed-Dāmeġānī, *Ḳāmūsu'l-Ḳurʾān*, ss.203-204.

[55] Ed-Dāmeġānī, *Ḳāmūsu'l-Ḳurʾān*, s.204.

[56] Ed-Dāmeġānī, *Ḳāmūsu'l-Ḳurʾān*, s.204.

[57] Ed-Dāmeġānī, *Ḳāmūsu'l-Ḳurʾān*, s.204.

[58] Ed-Dāmeġānī, *Ḳāmūsu'l-Ḳurʾān*, s.204.

[59] Ed-Dāmeġānī, *Ḳāmūsu'l-Ḳurʾān*, s.204.

Yukarıda sunulan anlamlar arasından "üzerine musallat etmek, üzerine salmak (سَلَّطَ)" "göndermek (بَعَثَ)" – "aşağıya indirmek (إنْزَال)" ve "getirmek, çıkarmak açığa çıkarmak, göstermek (أَخْرَجَ و أَظْهَرَ)" anlamları öne çıkmaktadır. Bu anlamlar ile verilen örneklerin Allah'ın sıfatlarıyla ilgili olduğu görülmektedir.

Er-Rāġıb el-Iṣfahānī'nin eserinde, "yavaş hareket etmek (رَسْلٌ)" kelimesinin, "acele etmeksizin gönderilmek" anlamında olduğu ve "rasul (رَسُول)" kelimesinin buradan türetildiği ifade edilmektedir.[60] *Rasūl* kelimesinin, "kişinin üzerine yüklenilen söz" veya "kişinin kendi üzerine aldığı söz" anlamında olduğu belirtilmektedir.[61]

1.1.3. وَرِثَ (*veriṯe*) Fiilinin Etimolojisi:

El-Ḫalīl b. Aḥmed'in eserinde, v-r-s kökü altında وَرِثَ (*veriṯe*) fiilinin "miras bırakmak" anlamında olduğu belirtilmektedir.[62] İbn Durayd'ın eserinde, *v-r-ṯ* köküne ilişkin "miras (تُرَاث)" kelimesini örnek gösterilmiştir.[63] El-Ezherī'in eserinde de وَرِثَ (*veriṯe*) fiilinin "miras bırakmak" anlamında olduğu belirtilmektedir.[64] İbn Fāris'in eserinde, *v-r-ṯ* köküne ilişkin yer vermiş olduğu "miras (المِيرَاث)" kelimesi şu şekilde açıklanmıştır: "Bir kavme ait olan bir şeyin nesep veya sebep üzerinden başka kavimlere geçmesidir."[65] El-Cevherī'nin eserinde, وَرِثَ (*veriṯe*) fiili "miras bıraktım", "mirasçı oldum" şeklinde açıklanmıştır.[66]

---

[60] Er-Rāġıb el-Iṣfahānī, *el-Mufredāt fī Ġarībi'l-Ḳurʾān*, ss.195-196.

[61] Er-Rāġıb el-Iṣfahānī, *el-Mufredāt fī Ġarībi'l-Ḳurʾān*, ss.195-196.

[62] El-Ḫalīl b. Aḥmed, *Kitābu'l-ʿAyn*, c.4, ss.362-363.

[63] İbn Durayd, *Cemheratu'l-Luġa*, c.1, s.384.

[64] El-Ezherī, *Tehzību'l-Luġa*, c.15, s.117.

[65] İbn Fāris, *Meḳāyisu'l-Luġa*, c.2, s.392.

[66] El-Cevherî, *Tācu'l-Luġa ve Ṣiḥāḥu'l-ʿArabiyye*, c.1, ss.295-296.

v-r-ş kökünden türeyen fiil ve kelimelere ilişkin ilk açıklamayı er-Rāġıb el-Iṣfahānī'nin *el-Mufredāt fī Ġarībi'l-Ḳurʾān* adlı eserinden tespit ettik. Bu eserde وَرِثَ (*veriṣe*) fiiline ilişkin "miras (الوِرَاثَة)" ve "miras (الإِرْث)" kelimelerinin açıklamalarında, akitsiz bir şekilde malın veya başka biri tarafından intikâl etmesine "miras (مِيرَاث)" ve "miras (إِرْث)" denildiği ifade edilmektedir.[67]

1.1.4. بَيَّنَ (*beyyene*) Fiilinin Etimolojisi:

El-Ḫalīl b. Aḥmed'in eserinde, *b-y-n* kökü altında "açıklama (بَيَان)" kelimesine, "bilinen" ve "açık" anlamı verilerek, بَيَّنَ (*beyyene*) fiilinin "بَانَ" kökünden türediğini ve "açıkladı" anlamına geldiği belirtilmiştir.[68] İbn Durayd'ın eserinde, *b-y-n* köküne yer verilirken بَيَّنَ (*beyyene*) fiiline ilişkin açık bir ifade tespit edilememiştir.[69] El-Ezherī'in ve İbn Fāris'in eserlerinde, بَيَّنَ (*beyyene*) fiiline ilişkin açıklamalar *Kitābu'l-ʿAyn*'da olduğu gibi "بَانَ" kökünden türediği ve "açıkladı" anlamına geldiği ifade edilmiştir.[70] El-Cevherī'nin eserinde, *b-y-n* kökü altında بَانَ (*bāne*) fiilini "açık oldu (وَضَحَ)" fiili ile açıklanarak, "açıklama (بَيَان)" kelimesi, "bir şeyin delili ile açıklanması" şeklinde ifade edilmiştir.[71]

ʿUlūmu'l-Ḳurʾān kaynakları arasından بَيَّنَ (*beyyene*) fiiline ilişkin ilk açıklama er-Rāġıb el-Iṣfahānī'nin *el-Mufredāt fī Ġarībi'l-Ḳurʾān* adlı eserinde tespit edilebilmiştir. Burada بَيَّنَ (*beyyene*) fiiline ilişkin vezinler verilerek, ayetlerin açıklanması olarak ifade edilmiştir.[72]

---

[67] Er-Rāġıb el-Iṣfahānī, *el-Mufredāt fī Ġarībi'l-Ḳurʾān*, s.518.

[68] El-Ḫalīl b. Aḥmed, *Kitābu'l-ʿAyn*, c.1, s.176.

[69] İbn Durayd, *Cemheratu'l-Luġa*, c.1, ss.382-383.

[70] El-Ezherī, *Tehzību'l-Luġa*, c.15, s.237, İbn Fāris, *Meḳāyisu'l-Luġa*, c.1, ss.327-328.

[71] El-Cevherî, *Tācu'l-Luġa ve Ṣiḥāḥu'l-ʿArabiyye*, c.5, ss.2082-2083.

[72] Er-Rāġıb el-Iṣfahānī, *el-Mufredāt fī Ġarībi'l-Ḳurʾān*, s.68.

1.1.5. تَلَى (*telā*) Fiilinin Etimolojisi:

El-Ḫalīl b. Aḥmed'in eserinde, *t-l-v* kökü altında تَلَى (*telā*) fiilinin masdarının "tilavet (تِلاوَة)" olduğu belirtilerek, bu fiile "Kur'an okumak" şeklinde bir örnek verilmiştir.[73] El-Ḫalīl b. Aḥmed'in eserinden sonra, *t-l-v* kökünü *Tehzību'l-Luġa* adlı eserde tespit edebildik. El-Ezherī'in *Tehzību'l-Luġa* adlı eserinde تَلَى (*telā*) fiilinin "okudu (قَرَأَ)" anlamında olduğu ifade edilmektedir. Bu fiilin masdarı olan "tilavet (تِلاوَة)" kelimesinin de "okuma (قِراءَة)" anlamında olduğu belirtilmiştir.[74] El-Ezherī, Yaḥyā b. Ziyād el-Ferrāʾ'ın (ö.207/822) "okuyor (تَقْرَأُ)" fiilinin "takip ediyor (تَتْبَعُ)" anlamında olduğuna işaret ederek şu açıklamasını aktarmaktadır: "Kârî okur (tilavet eder) çünkü o, okuduğunu takip eder (peşi sıra okur) ve ondan sonra okuduğu peşi sıra birbirini izleyendir."[75]

El-Ferrāʾ, eṣ-Ṣāffāt suresinin üçüncü ayeti olan, "anmak için okuyanlar (فَالتَّالِيَاتِ ذِكْراً)" örneğini göstererek, ayette kastedilenlerin melekler olduğunu, vahiy ile gelerek Hz. Peygamber'e onu okudukları şeklinde açıklamıştır.[76]

İbn Fāris'in eserinde *t-l-v* kökü altında "tabi olmak (تُلُوّ)" kelimesi gösterilerek "takip (الاتِّبَاع)" anlamında olduğu ifade edilmiştir.[77] İbn Fāris, ayetlerin birbirlerini takip ederek peşi sıra gelmelerinden dolayı, bundan kasıt Kur'an tilaveti olduğuna işaret etmektedir.[78] El-Cevherī'nin eserinde تَلا (*telā*) kökü altında tilavet kelimesinin "Kur'an tilaveti" anlamında olduğunu belirtilmektedir.[79]

---

[73] El-Ḫalīl b. Aḥmed, *Kitābu'l-ʿAyn*, c.1, s.189.

[74] El-Ezherī, *Tehzību'l-Luġa*, c.14, s.316.

[75] El-Ezherī, *Tehzību'l-Luġa*, c.14, s.317.

[76] El-Ezherī, *Tehzību'l-Luġa*, c.14, s.317.

[77] İbn Fāris, *Meḳāyisu'l-Luġa*, c.1, s.351.

[78] İbn Fāris, *Meḳāyisu'l-Luġa*, c.1, s.351.

[79] El-Cevherî, *Tācu'l-Luġa ve Ṣiḥāḥu'l-ʿArabiyye*, c.6, ss.2289-2290.

ʿUlūmu'l-Ḳurʾān kaynaklarından *t-l-y* kökü ile ilgili ilk açıklama ed-Dāmeġānī'nin, *Ḳāmūsu'l-Ḳurʾān* adlı eserinde tespit edilmiştir. Bu eserde *t-l-y* kökünden türeyen "tilavet (التِلاوَة)" kelimesinin dört anlam (*vech*) taşıdığını ifade edilmektedir.[80] İlgili anlamlar sırasıyla şu şekildedir:

1. İndirmek (الإنْزَال): "Size okuyoruz (نَتْلُو عَلَيْك)" ifadesi "size indiriyoruz (نَنْزِلُ عَلَيْكَ)" anlamındadır. Örneğin el-Baḳara suresinin 252. ayetinde geçen "İşte bunlar sana okumakta olduğumuz Allah'ın ayetleridir (تِلْكَ اٰيَاتُ اللهِ نَتْلُوهَا عَلَيْكَ)" ifadesi "sana indirmekte olduğumuz (نَنْزِلُها عَلَيْكَ)" anlamındadır.[81]
2. Takip etmek, izlemek, uymak (الاتِّبَاع): el-Baḳara suresinin 121. ayetinde geçen "Onu hakkını vererek okumakta olanlar (يَتْلُونَهُ حَقَّ تِلَاوَتِهِ)" ifadesi "Ona hakkını vererek uymakta olanlar (يَتَّبِعُونَهُ حَقَّ اِتِّبَاعِهِ)" anlamındadır.[82]
3. Yazma (الكِتَابَة): "Sana okuyoruz (نَتْلُو عَلَيْك)" ifadesi "sana yazıyoruz (نَكْتُب عَلَيْك) anlamındadır.[83]
4. Okuma (القِرَاءَة): Fatır suresinin 29. ayetinde geçen "Allah'ın kitabını okuyanlar (اِنَّ الَّذِينَ يَتْلُونَ كِتَابَ اللهِ)" ifadesi, "kitabı okuyanlar (يَقْرَأُونَهُ)" anlamındadır.[84]

Er-Rāġıb el-Iṣfahānī'nin eserinde, تَلَى (*telʾā*) fiilinin takip etmek anlamında olup, mastarının "tabi olan (تُلُوٌّ)" ve "arkadan gelen (تِلْوٌ)" şeklinde olduğu ifade edilmektedir.[85] Bazen de "okuma (القَرَاءَة)" anlamında olduğu ve bunun mastarının da "tilavet (تِلَاوَةٌ)" olduğu belirtilmektedir.[86]

[80] Ed-Dāmeġānī, *Ḳāmūsu'l-Ḳurʾān*, s.88.

[81] Ed-Dāmeġānī, *Ḳāmūsu'l-Ḳurʾān*, s.88.

[82] Ed-Dāmeġānī, *Ḳāmūsu'l-Ḳurʾān*, s.88.

[83] Ed-Dāmeġānī, *Ḳāmūsu'l-Ḳurʾān*, s.88.

[84] Ed-Dāmeġānī, *Ḳāmūsu'l-Ḳurʾān*, s.88.

[85] Er-Rāġıb el-Iṣfahānī, *el-Mufredāt fī Ġarībi'l-Ḳurʾān*, s.75.

[86] Er-Rāġıb el-Iṣfahānī, *el-Mufredāt fī Ġarībi'l-Ḳurʾān*, s.75.

1.1.6. جَعَلَ (*ceʿale*) Fiilinin Etimolojisi:

El-Ḫalīl b. Aḥmed'in eserinde, جَعَلَ (*ceʿale*) fiilinin "yaptı (صَنَعَ)" fiiline göre daha genel bir anlam ifade ettiği belirtilmektedir.[87] İbn Durayd'ın eserinde, *c-ʿa-l* kökünden türeyen kalıplar zikredilmiştir.[88] El-Ezherī'in eserinde, جَعَلَ (*ceʿale*) fiilinin "yaptı (صَيّرَ)" ve "yarattı (خَلَقَ)" anlamlarını ifade ettiğine işaret edilmektedir.[89] İbn Fāris'in adlı eserinde, جَعَلَ (*ceʿale*) fiiline ilişkin yukarıda yer alan el-Ḫalīl b. Aḥmed'in görüşünü nakletmiştir.[90] El-Cevherī'nin eserinde, de جَعَلَ (*ceʿale*) fiilinin "yaptı (صَيّرَ)" anlamında olduğu ifade edilmektedir.[91]

Muḳātil b. Suleymān'ın *el-Vucūh ve'n-Neẓʾir* adlı eserinde جَعَلَ (*ceʿale*) fiiline ilişkin "yapmak (جَعَلُوا)" fiilinin iki anlam (*vech*) taşıdığı ifade edilmektedir.[92] İlgili anlamlar şu şekildedir:

1. Nitelemek, tasvir etmek (وَصَفُوا)[93]
2. Yapmak (فَعَلُو)[94]

[87] El-Ḫalīl b. Aḥmed, *Kitābu'l-ʿAyn*, c.1, ss.246-247.

[88] İbn Durayd, *Cemheratu'l-Luġa*, c.1, s.482.

[89] El-Ezherī, *Tehzību'l-Luġa*, c.1, ss.373-374.

[90] İbn Fāris, *Meḳāyisu'l-Luġa*, c.1, ss.460-461.

[91] El-Cevherî, *Tācu'l-Luġa ve Ṣiḥāḥu'l-ʿArabiyye*, c.1, s.1656.

[92] Muḳātil b. Suleymān, *el-Vucūh ve'n-Neẓāʾir fi'l Ḳurʾāni'l-ʿAẓīm,* tah. Ḥatim Ṣaliḥ eḍ-Ḍāmin (Dübey:Merkez Cumʿa el-Mācid li'ş-Şeḳafe ve't-Turāş, 2006), s.186.

[93] Muḳātil b. Suleymān, *el-Vucūh ve'n-Neẓāʾir,* s.186.

[94] Muḳātil b. Suleymān, *el-Vucūh ve'n-Neẓāʾir,* s.186.

Hicrî 150 yılından sonra جَعَلَ (*ceʿale*) fiiline ilişkin bir açıklama ed-Dāmeġānī'nin eserinde yer almaktadır. Müellif "yapmak (جَعَلوا)" fiilinin beş anlam (*vech*) taşıdığını ifade etmektedir.[95] İlgili anlamlar sırasıyla şu şekildedir:

1. Nitelemek, tasvir etmek (وَصَفوا)[96]
2. Yapmak (فَعَلُوا)[97]
3. Söylemek (قَالَ): ez-Zuḫruf suresinin ikinci ayetinde geçen "Onu Arapça Kur'an yaptık (إنَّا جَعَلْنَاهُ قُرْءاناً عَرَبِياً)" ifadesi "Onu Arapça Kur'an olarak söyledik (قُلْنَاهُ)" anlamındadır. Bu anlamda olan pek çok ayet mevcuttur.[98]
4. Yaratmak (خَلَقَ)[99]
5. İsimlendirmek (سَمّى)[100]

Er-Rāġıb el-Işfahānī'nin eserinde, جَعَلَ (*ceʿale*) fiilinin bütün fiilleri kapsayan genel bir lafız olduğu ifade edilmektedir.[101] Böylelikle "yaptı (فَعَلَ)" ve "yaptı (صَنَعَ)" fiillerinden daha genel bir anlam taşıdığı belirtilmektedir.[102]

1.1.7. جَاءَ (*cāʾe*) Fiilinin Etimolojisi:

جَاءَ (*cāʾe*) fiiline ilişkin *c-y-e* kökü ilk olarak İbn Durayd'ın eserinde tespit edilebilmiştir. İbn Durayd, Ezherī ve İbn Fāris'in eserlerinde جَاءَ (*cāʾe*) fiili ile ilgili vezinler verilmekle

[95] Ed-Dāmeġānī, *Ḳāmūsu'l-Ḳurʾān*, s.106.

[96] Ed-Dāmeġānī, *Ḳāmūsu'l-Ḳurʾān*, s.106.

[97] Ed-Dāmeġānī, *Ḳāmūsu'l-Ḳurʾān*, s.106.

[98] Ed-Dāmeġānī, *Ḳāmūsu'l-Ḳurʾān*, s.106.

[99] Ed-Dāmeġānī, *Ḳāmūsu'l-Ḳurʾān*, s.106.

[100] Ed-Dāmeġānī, *Ḳāmūsu'l-Ḳurʾān*, s.106.

[101] Er-Rāġıb el-Işfahānī, *el-Mufredāt fī Ġarībi'l-Ḳurʾān*, s.94.

[102] Er-Rāġıb el-Işfahānī, *el-Mufredāt fī Ġarībi'l-Ḳurʾān*, s.94.

yetinilmiştir.[103] El-Cevherī'nin eserinde ise, جَاءَ (*cāʾe*) fiiline ilişkin, "gelmek (المَجِىئ)" kelimesinin "gelmek (الإتْيَان)" anlamında olduğu ifade edilmektedir.[104]

ʿUlūmu'l-Ḳurʾān kaynaklarından Rāġıb el-Işfahānī'nin eserinden önce جَاءَ (*cāʾe*) fiiline ilişkin bir bâb başlığı tespit edilememiştir. *El-Mufredāt fī Ġarībi'l-Ḳurʾān* adlı eserde, جَاءَ (*cāʾe*) fiilinin masdarı olan "gelmek (مَجِيء)" kelimesinin "gelmek (إتْيَان)" kelimesinden daha genel bir anlam taşıdığı ifade edilmektedir.[105] "Gelmek (إتْيَان)"kelimesi, anlam içeriğinde herhangi bir sonuca ulaşılmamış anlamını taşırken, "gelmek (مَجِيء)" kelimesi, anlam içerisinde bir sonuca ulaşmış anlamını taşıyor olması dikkat çektiği belirtilmektedir.[106]

1.1.8. رَتَّلَ (*rattele*) Fiilinin Etimolojisi:

El-Ḫalīl b. Aḥmed'in eserinde, *r-t-l* kökü altında "sıra (الرَّتْلُ)" ve "tertil üzere okunan (مُرَتَّل)" örnekleri verilmiştir.[107] Lafzın yavaşça telaffuz edilmesiyle ilgili olup, el-Muzzemmil suresinin dördüncü ayeti olan "Kur'an'ı tane tane, hakkını vererek oku (اَوْ زِدْ عَلَيْهِ وَرَتِّلِ الْقُرْاٰنَ تَرْتِيلاً)" örneği verilerek, Kur'an'ın tertil üzere okunması olarak açıklanmıştır.[108]

İbn Durayd'ın *Cemheratu'l-Luġa* adlı eserinde, رَتَّلَ (*rattele*) fiiline ilişkin Kur'an'da ki tertîlin, onun açık, gönderilen olması ve okunma şekli ile ilgili olduğu ifade

[103] İbn Durayd, *Cemheratu'l-Luġa*, c.1, s.231, el-Ezherī, *Tehzību'l-Luġa*, c.11, s.233, İbn Fāris, *Meḳāyisu'l-Luġa*, c.1, s.497.

[104] El-Cevherî, *Tācu'l-Luġa ve Ṣiḥāḥu'l-ʿArabiyye*, c.1, s.42.

[105] Er-Rāġıb el-Işfahānī, *el-Mufredāt fī Ġarībi'l-Ḳurʾān*, ss.103-104.

[106] Er-Rāġıb el-Işfahānī, *el-Mufredāt fī Ġarībi'l-Ḳurʾān*, ss.103-104.

[107] El-Ḫalīl b. Aḥmed, *Kitābu'l-ʿAyn*, c.2, s.96.

[108] El-Ḫalīl b. Aḥmed, *Kitābu'l-ʿAyn*, c.2, s.96.

edilmektedir.[109] El-Ezherī'in *Tehzību'l-Luġa* adlı eserinde, "tertil (ترتيل)" kelimesine ilşkin yine el-Muzzemmil suresinin dördüncü ayeti olan "Kur'an'ı tane tane, hakkını vererek oku (اَوْ زِدْ عَلَيْهِ وَرَتِّلِ الْقُرْاٰنَ تَرْتِيْلاً)" örneği verilerek, Kur'an'ın ağır ağır, tane tane okunması anlamında olduğu belirtilmektedir.[110] رَتَّلَ (*rattele*) fiiline ilişkin el-Cevherī'nin eserinde, kıraatte tertîlin, okunuşun açık ve ağır ağır olması şeklinde açıklanmaktadır.[111]

ʿUlūmu'l-Ḳurʾān kaynaklarından رَتَّلَ (*rattele*) fiiline ilişkin ilk açıklama er-Rāġıb el-Işfahānī'nin eserinde yer almaktadır. Bu eserde *r-t-l* kökü altında "tertil (تَرْتِيل)" kelimesinin açıklamasına yer vermiştir. Buna göre "tertil (تَرْتِيل)" kelimesinin ifade ettiği anlam, kelimenin ağızdan kolaylıkla ve düzgün bir şekilde çıkmasıdır.[112]

1.1.9. سَمِعَ (*semiʿa*) Fiilinin Etimolojisi:

El-Ḫalīl b. Aḥmed'in eserinde, *s-m-ʿa* kökü altında "duymak (السَّمْعُ)" kelimesini örnek verilerek, duyma hissinin kulak ile ilgili olduğu ifade edilmiştir.[113] İbn Durayd'ın eserinde *s-m-ʿa* kökü altında yine "duymak (السَّمْعُ)" örneği verilerek, bunun insanın duyması ile ilgili olduğu ifade edilmiştir.[114] El-Ezherī'in eserinde de duymanın kulak ile ilgili olduğu ve bunun insanla ilişkili olduğu belirtilmektedir.[115] İbn Fāris'in eserinde *s-m-ʿa* kökü altında duymak fiilinin kulak ile duyulan bir şey olduğu ve bu duyulanın güzel

[109] İbn Durayd, *Cemheratu'l-Luġa*, c.1, s.394.

[110] El-Ezherī, *Tehzību'l-Luġa*, c.14, ss.268-269.

[111] El-Cevherî, *Tācu'l-Luġa ve Ṣiḥāḥu'l-ʿArabiyye*, c.4, s.1704.

[112] Er-Rāġıb el-Işfahānī, *el-Mufredāt fī Ġarībi'l-Ḳurʾān*, s.187.

[113] El-Ḫalīl b. Aḥmed, *Kitābu'l-ʿAyn*, c.2, ss.275-277.

[114] İbn Durayd, *Cemheratu'l-Luġa*, c.2, s.842.

[115] El-Ezherī, *Tehzību'l-Luġa*, c.2, ss.122-127.

söz olduğu ifade edilmiştir.[116] El-Cevherī'nin eserinde de duymanın, insanın duyması ile ilgili olduğu ifade edilmektedir.[117]

Muḳātil b. Suleymān'ın eserinde سَمِعَ (*semiʿa*) fiiline ilişkin "işiten/duyan (السَّمِيع)" kelimesi yer almaktadır.[118] Müellif, kelimenin iki anlam (*vech*) taşıdığını ifade etmektedir.[119] İlgili anlamlar şu şekildedir:

1. Kalbin duyması (سَمِيعاً بالإيمَان بالقَلْب)[120]
2. Kulakların duyması (سَمْعُ الأُذُنَيْن): el-İnsān suresinin ikinci ayetinde geçen "Onu işitir kıldık (فَجَعَلْنَاهُ سَمِيعاً)" ifadesi, "iki kulağın işitmesi (سَمْع الأُذُنَيْن)" anlamındadır.[121]

Hicrî 150 yılından sonra سَمِعَ (*semiʿa*) fiiline ilişkin bir açıklama ed-Dāmeġānī'nin eserinde bulmak mümkündür. Bu eserde, *s-m-ʿa* kökünden türeyen "işitmek/duymak (سَمْع)" kelimesinin iki anlam (*vech*) taşıdığı ifade edilmektedir. [122] İlgili anlamlar sırasıyla şu şekildedir:

1. Kalbin duyması (سَمْع القَلْب)[123]
2. Kulağın duyması (سمْع الأُذُن)[124]

Er-Rāġıb el-Iṣfahānī'nin eserinde, سَمِعَ (*semiʿa*) fiiline ilişkin, fiilin mastarı olan "işitmek/duymak (السَمْع)" kelimesi, sesleri idrak ettiren kulaktaki kuvve şeklinde

[116] İbn Fāris, *Meḳāyisu'l-Luġa*, c.3, s.102.

[117] El-Cevherî, *Tācu'l-Luġa ve Ṣiḥāḥu'l-ʿArabiyye*, c.3, ss.1231-1233.

[118] Muḳātil b. Suleymān, *el-Vucūh ve'n-Neẓāʾir,* s.213.

[119] Muḳātil b. Suleymān, *el-Vucūh ve'n-Neẓāʾir,* s.213.

[120] Muḳātil b. Suleymān, *el-Vucūh ve'n-Neẓāʾir,* s.213.

[121] Muḳātil b. Suleymān, *el-Vucūh ve'n-Neẓāʾir,* s.213.

[122] Ed-Dāmeġānī, *Ḳāmūsu'l-Ḳurʾān*, s.247.

[123] Ed-Dāmeġānī, *Ḳāmūsu'l-Ḳurʾān*, s.247.

[124] Ed-Dāmeġānī, *Ḳāmūsu'l-Ḳurʾān*, s.247.

açıklanmıştır.[125] "İşitmek/duymak (السَمْع)" bazen kulak, bazen kulağın duyması, bazen de anlama ve itaat anlamında olduğu ifade edilmektedir.[126]

1.1.10. عَلِمَ (*ʿalime*) Fiilinin Etimolojisi:

El-Ḫalīl b. Aḥmed'in eserinde, عَلِمَ (*ʿalime*) fiili, cehaletin aksi olduğu şeklinde ifade edilmektedir.[127] İbn Durayd'ın eserinde, *ʿa-l-m* kökü altında "ilim (العِلْم)" kelimesi, cehaletin zıddı olarak belirtilmektedir.[128] El-Ezherī'in eserinde de *ʿa-l-m* kökü altında "ilim (العِلْم)" kelimesi, cehaletin zıddı olarak ifade edilmektedir.[129] عَلَّمَ (*ʿalleme*) fiiline ilişkin er-Raḥmān suresinin ikinci ayeti olan "Kur'an'ı rahmân öğretti (عَلَّمَ الْقُرْاٰنَ)" örneği verilerek, kolaylaştırmak anlamı taşıdığı belirtilmektedir.[130] İbn Fāris'in *Meḳāyisu'l-Luġa* adlı eserinde de, "ilim (العِلْم)" kelimesi cehaletin zıddı olarak belirtilmektedir.[131] El-Cevherī'nin eserinde, عَلِمَ (*ʿalime*) fiili, "bildi (عَرَفَ)" fiili ile açıklanmıştır.[132]

ʿUlūmu'l-Ḳurʾān kaynakları arasından ed-Dāmeġānī'den önce, عَلِمَ (*ʿalime*) fiiline ilişkin bir bâb başlığı tespit edilememiştir. Ed-Dāmeġānī'nin eserinde, *ʿa-l-m* köküne ilişkin "ilim (العِلْم)" kelimesinin üç anlam (*vech*) taşıdığını ifade etmektedir.[133] İlgili anlamlar sırasıyla şu şekildedir:

---

[125] Er-Rāġıb el-Işfahānī, *el-Mufredāt fī Ġarībi'l-Ḳurʾān*, s.242.

[126] Er-Rāġıb el-Işfahānī, *el-Mufredāt fī Ġarībi'l-Ḳurʾān*, s.242.

[127] El-Ḫalīl b. Aḥmed, *Kitābu'l-ʿAyn*, c.3, ss.221-222.

[128] İbn Durayd, *Cemheratu'l-Luġa*, c.2, ss.948-949.

[129] El-Ezherī, *Tehzību'l-Luġa*, c.2, ss.418-420.

[130] El-Ezherī, *Tehzību'l-Luġa*, c.2, ss.418-420.

[131] El-Ezherī, *Tehzību'l-Luġa*, c.4, ss.109-110.

[132] El-Cevherî, *Tācu'l-Luġa ve Ṣiḥāḥu'l-ʿArabiyye*, c.3, ss.1990-1991.

[133] Ed-Dāmeġānī, *Ḳāmūsu'l-Ḳurʾān*, s.330.

1. Görmek (الرُؤْيَة)[134]

2. Bir şeyin bilgisinin ortaya çıkması (العِلْمُ بِشَيْءٍ والظُّهُورُ عَلَيْهِ)[135]

3. İzin (الإذْن)[136]

Er-Rāġıb el-Işfahānī'nin eserinde, عَلِمَ (*ʿalime*) fiiline ilişkin "ilim (العِلْم)" kelimesi, bir şeyin hakikati ile idrak edilmesi olarak açıklanmaktadır.[137] Müellif, "ilim (العِلْم)" kelimesinin nazarî ve amelî ilim olarak iki kısma ayrıldığını aktarmaktadır.[138] Amelî ilmin de aklî ve işitmeye dayalı olan ilim olarak iki kısma ayrıldığı belirtilmektedir.[139]

1.1.11. قَرَأَ (*ḳaraʾe*) Fiilinin Etimolojisi:

El-Ḫalīl b. Aḥmed'in eserinde, *ḳ-r-ʾe* kökü altında قَرَأَ (*ḳaraʾe*) fiilinin, Kur'an'ın okunması ile ilgili olduğu ifade edilmektedir.[140] İbn Durayd'ın eserinde de قَرَأَ (*ḳaraʾe*) fiili, Kur'an'ın okunması örneğinde belirtilmiştir.[141] El-Ezherī'in eserinde, hemen *k-r-ʾe* kökü altında Kur'an'ın gönderilmesi ile ilgili bir rivâyet aktarılarak, Kur'an kelimesinin "toplamak (الجَمْع)" anlamında olduğu belirtilmiştir.[142] İbn Fāris'in eserinde de Kur'an kelimesinin "toplamak (الجَمْع)" anlamında olduğu belirtilmiştir.[143] El-Cevherī'nin

[134] Ed-Dāmeġānī, *Ḳāmūsu'l-Ḳurʾān*, ss.330-331.

[135] Ed-Dāmeġānī, *Ḳāmūsu'l-Ḳurʾān*, s.331.

[136] Ed-Dāmeġānī, *Ḳāmūsu'l-Ḳurʾān*, s.331.

[137] Er-Rāġıb el-Işfahānī, *el-Mufredāt fī Ġarībi'l-Ḳurʾān*, s.343.

[138] Er-Rāġıb el-Işfahānī, *el-Mufredāt fī Ġarībi'l-Ḳurʾān*, s.343.

[139] Er-Rāġıb el-Işfahānī, *el-Mufredāt fī Ġarībi'l-Ḳurʾān*, s.343.

[140] El-Ḫalīl b. Aḥmed, *Kitābu'l-ʿAyn*, c.3, ss.369-370.

[141] İbn Durayd, *Cemheratu'l-Luġa*, c.2, s.1102.

[142] El-Ezherī, *Tehzību'l-Luġa*, c.9, ss.271-272.

[143] İbn Fāris, *Meḳāyisu'l-Luġa*, c.5, s.79.

eserinde, *Kitābu'l-ʿAyn*'da olduğu gibi قَرَأَ (*ḳaraʾe*) fiilinin, Kur'an'ın okunması ile ilgili olduğu ifade edilmektedir.[144]

ʿUlūmu'l-Ḳurʾān kaynaklarından er-Rāġıb el-Işfahānī'nin eserinden önce قَرَأَ (*ḳaraʾe*) fiiline ilişkin bir bâb başlığı tespit edilememiştir. Bu eserde, قَرَأَ (*ḳaraʾe*) fiiline ilişkin "okuma (القِرَاءة)" kelimesinin, harfleri tertîl esnasında birbirine eklemek anlamında olduğu belirtilmektedir.[145]

1.1.12. نَزَلَ (*nezele*) Fiilinin Etimolojisi:

İlk olarak İbn Durayd'ın eserinde, *n-z-l* kökü altında "inmek (النُّزُول)" kelimesinin yukarıdan aşağıya doğru gerçekleşen bir durum olduğu ifade edilerek, Allah'ın Kur'an'ı peyderpey indirdiği belirtilmektedir.[146] İbn Durayd'ın eserinden sonra نَزَلَ fiili *Meḳāyisu'l-Luġa* adlı eserde yer almaktadır.[147] Bu eserde, نَزَلَ (*nezele*) fiiline ilişkin, yağmurun gökyüzünden inmesi örneği verilmiştir.[148] El-Cevherī'nin eserinde, indirmek (التَنْزِيل) kelimesi "sıralamak (التَرْتِيب)" olarak açıklanmıştır.[149]

ʿUlūmu'l-Ḳurʾān kaynaklarından, نَزَلَ (*nezele*) fiiline ilişkin ilk açıklama, ed-Dāmeġānī'nin *Ḳāmūsu'l-Ḳurʾān* adlı eserinde yer almaktadır. Bu eserde, *n-z-l* kökünden türeyen "indirmek (التنْزِيل)" kelimesinin dokuz anlam (*vech*) taşıdığı ifade edilmektedir.[150] İlgili anlamlar sırasıyla şu şekildedir:

---

[144] El-Cevherî, *Tācu'l-Luġa ve Ṣiḥāḥu'l-ʿArabiyye*, c.1, ss.64-65.

[145] Er-Rāġıb el-Işfahānī, *el-Mufredāt fī Ġarībi'l-Ḳurʾān*, s.402.

[146] İbn Durayd, *Cemheratu'l-Luġa*, c.1, s.827.

[147] El-Ezherī, *Tehzību'l-Luġa*, c.13, ss.210-212.

[148] İbn Fāris, *Meḳāyisu'l-Luġa*, c.5, s.417.

[149] El-Cevherî, *Tācu'l-Luġa ve Ṣiḥāḥu'l-ʿArabiyye*, c.5, ss.1828-1829.

[150] Ed-Dāmeġānī, *Ḳāmūsu'l-Ḳurʾān*, ss.453-454.

1. Söz (القول): el-Enʿām suresinin 93. ayetinde geçen "Ben de Allah'ın indirdiği ayetlerin benzerini indireceğim diyenler (وَمَنْ قَالَ سَأُنْزِلُ مِثْلَ مَا اَنْزَلَ اللهُ)" ifadesi " Ben de Allah'ın söylediği ayetlerin benzerini söyleyeceğim (سَأَقُولُ مِثْلَ ما قَالَ الله)" anlamındadır.[151]
2. Yaratmak (الخَلَقَ)[152]
3. Yağmurun inmesi (إنْزَال المَطَر)[153]
4. Açıklama (البَيَان): el-İsrāʾ suresinin 106. ayetinde geçen "Kur'an'ı peyderpey indirdik (وَنَزَّلْنَاهُ تَنْزِيلاً)"¸ ifadesi "Kur'an'ı açıkladık (وَ بَيَّنَّاه بَيَاناً)" anlamındadır.[154]
5. İndirmek (الإهْبِاط)[155]
6. Mükâfât, İkram (الثَّواب)[156]
7. Gönderme (الإرْسَال)[157]
8. Vermek, sunmak (البَسط)[158]
9. Öğretmek/Öğretim (التعْلِيم): el-Enʿām suresinin 92. ayetinde geçen "Bu sana indirdiğimiz kitaptır (وَهٰذَا كِتَابٌ اَنْزَلْنَاهُ)" ifadesi "Bu sana öğrettiğimiz kitaptır (عَلَّمْنَاه)" anlamındadır.[159]

Yukarıda sunulan anlamlar arasından "Söz (القَوْل)" – "Açıklama (البَيَان)" – "Gönderme (الإرْسَال)" ve "Öğretmek/Öğretim (التَّعْلِيم)" anlamları öne çıkmaktadır.

[151] Ed-Dāmeġānī, *Ḳāmūsu'l-Ḳurʾān*, s.453.

[152] Ed-Dāmeġānī, *Ḳāmūsu'l-Ḳurʾān*, s.453.

[153] Ed-Dāmeġānī, *Ḳāmūsu'l-Ḳurʾān*, s.453.

[154] Ed-Dāmeġānī, *Ḳāmūsu'l-Ḳurʾān*, s.454.

[155] Ed-Dāmeġānī, *Ḳāmūsu'l-Ḳurʾān*, s.454.

[156] Ed-Dāmeġānī, *Ḳāmūsu'l-Ḳurʾān*, s.454.

[157] Ed-Dāmeġānī, *Ḳāmūsu'l-Ḳurʾān*, s.454.

[158] Ed-Dāmeġānī, *Ḳāmūsu'l-Ḳurʾān*, s.454.

[159] Ed-Dāmeġānī, *Ḳāmūsu'l-Ḳurʾān*, s.454.

Er-Rāġıb el-Işfahānī'nin eserinde, نَزَلَ (*nezele*) fiiline ilişkin, "inmek (النُّزُول)" kelimesinin, temelde yüksek olan bir yerden inmek anlamında olduğu ifade edilmektedir.[160]

1.1.13. وَحَى (*vaḥā*) Fiilinin Etimolojisi:

El-Ḫalīl b. Aḥmed'in eserinde, *v-ḥ-y* kökü altında وَحَى (*vaḥā*) fiilinin "yazdı (كَتَبَ)" anlamında olduğu ifade edilmiştir.[161] İbn Durayd'ın eserinde, vahyin Allah'tan geldiği ve bunun haber ve ilham şeklinde gerçekleştiği ifade edilmektedir.[162] Daha sonra, İbn Fāris'in eserinde ise وَحَى (*vaḥā*) fiilinin, gizli bilginin söylenmesi ve daha genel olarak bir başkasına söylenen her şeyin bu fiili ifade ettiği belirtilmiştir.[163] Vahiy kelimesi "kitap (الكِتَاب)" ve "haber (الرِّسَالَة)" anlamında olduğu ifade edilmiştir.[164] El-Cevherī'nin eserinde, *v-ḥ-y* kökü altında vahiy kelimesi "kitap (الكِتَاب)", "haber (الرِّسَالَة)", "ilham (الإِلْهَام)", "gizli söz (الكَلاَمُ الخَفِيّ)" kelimeleriyle açıklanmıştır.[165] وَحَى (*vaḥā*) fiilinin ise "yazdı (كَتَبَ)" anlamında olduğu belirtilmiştir.[166]

Muḳātil b. Suleymān'ın eserinde وَحَى (*vaḥā*) fiiline ilişkin "vahiy (الوَحْي)" kelimesi yer almaktadır.[167] Müellif, kelimenin beş anlam (*vech*) taşıdığını ifade etmektedir.[168] İlgili anlamlar şu şekildedir:

---

[160] Er-Rāġıb el-Işfahānī, *el-Mufredāt fī Ġarībi'l-Ḳurʾān*, s.488.

[161] El-Ḫalīl b. Aḥmed, *Kitābu'l-ʿAyn*, c.4, ss.353-354.

[162] İbn Durayd, *Cemheratu'l-Luġa*, c.1, s.231.

[163] İbn Fāris, *Meḳāyisu'l-Luġa*, c.6, s.93.

[164] İbn Fāris, *Meḳāyisu'l-Luġa*, c.6, s.93.

[165] El-Cevherî, *Tācu'l-Luġa ve Ṣiḥāḥu'l-ʿArabiyye*, c.6, ss.2519-2520.

[166] El-Cevherî, *Tācu'l-Luġa ve Ṣiḥāḥu'l-ʿArabiyye*, c.6, s.2520.

[167] Muḳātil b. Suleymān, *el-Vucūh ve'n-Neẓāʾir,* ss.177-178.

[168] Muḳātil b. Suleymān, *el-Vucūh ve'n-Neẓāʾir,* ss.177-178.

1. Peygamberlere Cebrâil aracılığı ile inen vahiy (الْقُرْآن مَعَ الجِبْرِيل)[169]
2. Kalbe ilham (الإِلْهَام في القَلْب)[170]
3. Kitap (الكِتَاب)[171]
4. Emir, buyruk (الأَمْر)[172]
5. Söz (القَوْل): ez-Zilzāl suresinin "Rabbin ona vahyetmiştir (بِاَنَّ رَبَّكَ اَوْحٰى لَهَا)" ayetinde geçen "ona vahytemiştir (اَوْحٰى لَهَا)" ifadesi "ona söylemiştir (قَالَ لَهَا)" anlamındadır.[173]

Hicrî 150 yılından sonra وَحَى (*vaḥā*) fiiline ilişkin bir açıklama, *el-Mufredāt fī Ġarībi'l-Ḳurʾān* adlı eserde yer almaktadır. Er-Rāġıb el-Iṣfahānī'nin *el-Mufredāt fī Ġarībi'l-Ḳurʾān* adlı eserinde, وَحَى (*vaḥā*) fiiline ilişkin "vahiy (الوَحْي)" kelimesinin temel anlamının, hızlı bir şekilde işaret etmek olduğu belirtilmektedir.[174] Vahyin şu üç şekilde gerçekleştiği ifade edilmektedir:[175]

1. Rumuz aracılığı ile konuşma
2. Terkipten soyutlanmış ses ve uzuvlar ile işaret ederek
3. Yazı ile bildirme

[169] Muḳātil b. Suleymān, *el-Vucūh ve'n-Neẓāʾir,* ss.177-178.

[170] Muḳātil b. Suleymān, *el-Vucūh ve'n-Neẓāʾir,* s.178.

[171] Muḳātil b. Suleymān, *el-Vucūh ve'n-Neẓāʾir,* s.178.

[172] Muḳātil b. Suleymān, *el-Vucūh ve'n-Neẓāʾir,* s.178.

[173] Muḳātil b. Suleymān, *el-Vucūh ve'n-Neẓāʾir,* s.178.

[174] Er-Rāġıb el-Iṣfahānī, *el-Mufredāt fī Ġarībi'l-Ḳurʾān*, ss.515-516.

[175] Er-Rāġıb el-Iṣfahānī, *el-Mufredāt fī Ġarībi'l-Ḳurʾān*, ss.515-516.

2. Sözlü Kayda İlişkin Fiil ve İfadelerin, Form/Biçim ve Kalıplarının Kur'an'daki Kullanımı

Vahyin sözlü kaydı ile ilgili fiil ve ifadeler, yaptığımız bir Kur'an okuması sonucunda dikkatimizi çeken ayetler üzerinden tespit edilmiştir. Yapılan okumada ayetler bir araya getirilerek, sözlü kayıt ile ilgili olabilecek ayetler içerisinde yer alan fiil ve ifadeler üzerinde durulmuştur. Burada tespit edilen fiil ve ifadelerin bulunduğu ayetlerde hangi form/biçim ve kalıplarda geçtiği bilgisi verilerek tahlîl edilmektedir. İlgili ayetlerin tefsîri için Muḳātil b. Suleymān'ın (ö.150/767) *Tefsīru Muḳātil b. Suleymān*, eṭ-Ṭaberī'nin (ö.310/923) *Cāmiʿu'l-Beyān*, el-Vāḥidī'nin (ö.468/1076) *Esbābu'n-Nuzūli'l-Ḳurʾān* ve ez-Zemaḫşerī'nin (ö.538/1144) *el-Keşşāf* adlı eserlerine müracaat edilmiştir.

2.1. آتى (*ātā*) Fiilinin Kur'an'daki Kullanımı

Sözlü kayda ilişkin آتى (*ātā*) fiili ile ilgili 31 ayet tespit edilmiştir. Bunlardan 13 ayet *Mekkī*, 18 ayet *Medenī*dir. Kur'an'da آتى (*ātā*) fiilinin geçtiği form/biçimler şu şekildedir:

2.1.1. اٰتَيْنَاكَ – اٰتَيْنَاهُ – اٰتَيْنَاهُمَا – اٰتَيْنَاهُم – اٰتَيْنَا (*āteynā – āteynāhum – āteynāhuma – āteynāhu – āteynāke*)

اٰتَيْنَا (*āteynā*) fiili *Mekkī* ayetlerde "Mûsa'ya kitabı verdik (اٰتَيْنَا مُوسَى الْكِتَابَ)"[176], "Mûsâ'ya hidayet verdik (اٰتَيْنَا مُوسَى الْهُدٰى)"[177], "Dâvûd'a Zebur'u verdik (اٰتَيْنَا دَاوٗدَ زَبُوراً)"[178] şeklinde geçmektedir. *Medenī* ayetlerde ise "Mûsa'ya kitabı verdik (اٰتَيْنَا مُوسَى الْكِتَابَ)"[179], "Meryem

[176] el-İsrā 17:2, Hūd 11:110, el-Enʿām 6:154, Fuṣṣilet 41:45, el-Muʾminūn 23:49, es-Secde 32:23

[177] el-Muʾmin 40:53-54

[178] el-İsrā 17:55

[179] el-Baḳara 2:53, el-Baḳara 2:87

oğlu İsâ'ya açık kanıtlar verdik (وَآتَيْنَا عِيسَى ابْنَ مَرْيَمَ الْبَيِّنَاتِ)"[180] "Dâvûd'a Zebur'u verdik (وَآتَيْنَا دَاوُودَ زَبُورًا)"[181] şeklinde geçmektedir.

el-İsrāʾ 17:2

وَآتَيْنَا مُوسَى الْكِتَابَ وَجَعَلْنَاهُ هُدًى لِبَنِي إِسْرَائِيلَ أَلَّا تَتَّخِذُوا مِنْ دُونِي وَكِيلًا ﴿٢﴾

"Mûsâ'ya kitabı verdik ve "Benden başkasına güvenip dayanmayın" diyerek o kitabı İsrâiloğulları'na bir hidayet rehberi kıldık."

Muḳātil b. Suleymān'ın tefsirinde وَآتَيْنَا مُوسَى الْكِتَابَ (*āteynā Mūsa'l-kitābe*) ifadesi "Mûsâ'ya Tevrat'ı verdik (أَعْطَيْنا مُوسى التَوْرَاة)" şeklinde açıklanmıştır.[182] Ṭaberī'de verilen kitabın Tevrat olduğunu ifade etmektedir.[183]

El-İsrāʾ 17:55

وَرَبُّكَ أَعْلَمُ بِمَنْ فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَلَقَدْ فَضَّلْنَا بَعْضَ النَّبِيِّينَ عَلَى بَعْضٍ وَآتَيْنَا دَاوُودَ زَبُورًا ﴿٥٥﴾

"Göklerde ve yerde olanları en iyi bilen senin rabbindir. Doğrusu biz peygamberlerin kimini kiminden üstün kıldık; Dâvûd'a da Zebûr'u verdik."

Eṭ-Ṭaberī, آتَيْنَا (*āteynā*) fiilini "verdik (أَعْطَيْنَا)" olarak tefsir etmiştir.[184] Klasik Arapça sözlüklerinde آتى (*ātā*) fiilinin "vermek (أَعْطى)" olarak açıklandığını tespit etmiştik. Ez-

[180] el-Baḳara 2:87

[181] en-Nisāʾ 4:163

[182] Muḳātil b. Suleymān, *Tefsīru Muḳātil b. Suleymān*, tah. ʿAbdullāh Maḥmūd Şeḥāte (Beyrūt: Muʾessesetu't-Tārīḫi'l-ʿArabī, 2002), c.2, s.520.

[183] Eṭ-Ṭaberī, *Cāmiʿu'l-Beyān fī Teʾvīli Āyi'l-Ḳurʾān*, tah. ʿAbdullāh b. ʿAbdulmuḥsin et-Turkī (Kahire: Dāru Hicr, 2001), c.14, s.449.

[184] Eṭ-Ṭaberī, *Cāmiʿu'l-Beyān*, c.14, s.626.

Zemaḫşerī, ayetin Mekke kâfirlerinin inkarlarına karşı verilen bir cevap olduğunu ifade etmektedir.[185]

Hūd 11:110

وَلَقَدْ آتَيْنَا مُوسَى الْكِتَابَ فَاخْتُلِفَ فِيهِ وَلَوْلَا كَلِمَةٌ سَبَقَتْ مِنْ رَبِّكَ لَقُضِيَ بَيْنَهُمْ وَإِنَّهُمْ لَفِي شَكٍّ مِنْهُ مُرِيبٍ ﴿١١٠﴾

> "Gerçek şu ki biz Mûsâ'ya da kitabı vermiştik; onda da ihtilâfa düşüldü. Eğer rabbin tarafından daha önce verilmiş bir söz olmasaydı işleri bitirilirdi. Onlar kitap hakkında derin bir şüphe içindedirler."

Bu ayette de verilen kitabın Tevrat olduğu açıklanmıştır.[186] Muḳātil b. Suleymān ayetin başına "Ey Muhammed! (يَا محمد)" ifadesini ekleyerek, ayetin Hz. Muhammed'e hitap ettiğini ifade etmiş[187] ve آتَيْنَا (*āteynā*) fiilini de "verdik (أَعْطَيْنَا)" olarak açıklamıştır.[188] Klasik Arapça sözlüklerinde آتى (*ātā*) fiilinin "vermek (أَعْطى)" olarak açıklandığını tespit etmiştik.

el-Enʿām 6:154

ثُمَّ آتَيْنَا مُوسَى الْكِتَابَ تَمَاماً عَلَى الَّذِي اَحْسَنَ وَتَفْصِيلاً لِكُلِّ شَيْءٍ وَهُدًى وَرَحْمَةً لَعَلَّهُمْ بِلِقَاءِ رَبِّهِمْ يُؤْمِنُونَ ﴿١٥٤﴾

> "Sonra iyilik edenlere (nimetimizi) tamamlamak ve her şeyi açıklamak için, bir hidayet ve rahmet olmak üzere Mûsâ'ya kitabı indirdik ki rablerinin huzuruna varacaklarına inansınlar."

---

[185] ez-Zemaḫşerī, *el-Keşşāf ʿan Ḥaḳāʾiḳi't-Tenzīl ve ʿUyūni'l-Eḳāvīl fī Vucūhi't-Teʾvīl*, tah. ʿĀdil Aḥmed ʿAbdu'l-Mevcūd, ʿAlī Muḥammed Muʿavvaḍ (Riyāḍ: Mektebetu'l-ʿUbeykān, 1998), c.3, s.525.

[186] Muḳātil b. Suleymān, *Tefsīru Muḳātil b. Suleymān*, c.2, s.300, eṭ-Ṭaberī, *Cāmiʿu'l-Beyān*, c.12, ss.592-593.

[187] Muḳātil b. Suleymān, *Tefsīru Muḳātil b. Suleymān*, c.2, s.300.

[188] Muḳātil b. Suleymān, *Tefsīru Muḳātil b. Suleymān*, c.2.300.

Ayette geçen آتَيْنَا مُوسَى الْكِتَابَ (*āteynā Mūsa'l-kitābe*) ifadesi Muḳātil b. Suleymān'ın tefsirinde "Mûsâ'ya Tevrat'ı verdik (أَعْطِينَه التَّوْرَاة)" şeklinde olarak açıklanarak[189], eṭ-Ṭaberī'nin tefsirinde de benzer sekilde "Allah Tevrat'ı Mûsâ'ya verdi (أعْطَاهُ الله)" olarak açıklanmıştır.[190] Öncesinde klasik Arapça sözlüklerinde آتى (*ātā*) fiilinin "verdi (أعْطى)" olarak açıklandığını aktararak, tefsîrî bir açıklama yapıldığını tespit etmiştik. Ez-Zemaḫşerī ise آتَيْنَا (*āteynā*)filini "indirdik (أنْزَلْنا)" olarak tefsir etmiştir.[191] Klasik Arapça sözlüklerinde ve *ʿUlūmu'l-Ḳurʾān* kaynaklarında آتى (*ātā*) fiiline ilişkin bir bâb başlığı tespit edilemediğinden dolayı bu fiilinin "inmek/indirmek (نَزَلَ)" anlamını taşıyıp taşımadığını tespit edemedik.

el-Muʾmin 40:53-54

وَلَقَدْ اٰتَيْنَا مُوسَى الْهُدٰى وَاَوْرَثْنَا بَنِيٓ اِسْرَاۤءِيْلَ الْكِتَابَۙ ﴿٥٣﴾ هُدًى وَذِكْرٰى لِاُولِي الْاَلْبَابِ ﴿٥٤﴾

> "Andolsun biz Mûsâ'ya hidayet vermiş; İsrâiloğulları'nı da akıl iz'an sahipleri için bir yol gösterici ve hatırlatıcı olmak üzere (gelen) kitaba mirasçı kılmıştık."

Muḳātil b. Suleymān, verilenin Tevrat olduğunu açıklayarak, آتَيْنَا (*āteynā*) fiilinin "verdik (أَعْطَيْنَا)" anlamında olduğunu ifade etmektedir.[192] Eṭ-Ṭaberī, Hz. Musa'ya verilenin, Hz. Muhammed'e de verildiğini belirterek, Firavun ve kavminin Hz. Musa'yı inkâr ettiği gibi, Kureyş kavminin de Hz. Muhammed'i inkâr ettiğini ifade etmektedir.[193]

[189] Muḳātil b. Suleymān, *Tefsīru Muḳātil b. Suleymān*, c.1, s.606.

[190] Eṭ-Ṭaberī, *Cāmiʿu'l-Beyān*, c.9, s.676.

[191] Ez-Zemaḫşerī, *el-Keşşāf*, c.2, s.414.

[192] Muḳātil b. Suleymān, *Tefsīru Muḳātil b. Suleymān*, c.3, s.717.

[193] Eṭ-Ṭaberī, *Cāmiʿu'l-Beyān*, c.20, s.347.

Fuṣṣilet 41:45

وَلَقَدْ آتَيْنَا مُوسَى الْكِتَابَ فَاخْتُلِفَ فِيهِ وَلَوْلَا كَلِمَةٌ سَبَقَتْ مِنْ رَبِّكَ لَقُضِيَ بَيْنَهُمْ وَإِنَّهُمْ لَفِي شَكٍّ مِنْهُ مُرِيبٍ ﴿٤٥﴾

"Biz, vaktiyle Mûsâ'ya kitabı indirmiştik ama onda da ihtilâfa düşülmüştü. Eğer rabbin tarafından daha önce verilmiş bir söz olmasaydı haklarında hüküm kesinleşmişti bile. Onun hakkında gerçekten koyu bir kuşku içindedirler."

Muḳātil b. Suleymān'ın tefsirinde آتَيْنَا مُوسَى الْكِتَابَ (*āteynā Mūsa'l-kitābe*) ifadesi "Mûsâ'ya Tevrat'ı verdik (أعْطَيْنا موسى التَوْرَاة)" olarak açıklanmıştır.[194] Eṭ-Ṭaberī'nin tefsirinde verilen kitabın Tevrat, ayetin muhatabının Hz. Muhammed olduğu ifade edilerek "Ey Muhammed! Sana da Furkân'ı verdiğimiz gibi (يَا محمد كَمَا آتَيْنَاكَ الفُرْقَان)" şeklinde tefsir edilmiştir.[195] آتى (*ātā*) fiilinin "verdik (أَعْطى)" olarak açıklandığını klasik Arapça sözlüklerinde tespit etmiştik.

el-Muʾminūn 23:49

وَلَقَدْ آتَيْنَا مُوسَى الْكِتَابَ لَعَلَّهُمْ يَهْتَدُونَ ﴿٤٩﴾

"Gerçek şu ki, belki İsrâiloğulları yollarını düzeltirler diye Mûsâ'ya kitabı vermiştik."

Muḳātil b. Suleymān, eṭ-Ṭaberī ve ez-Zemaḫşerī'nin tefsirlerinde, verilen kitabın Tevrat olduğu ifade edilmektedir.[196]

[194] Muḳātil b. Suleymān, *Tefsīru Muḳātil b. Suleymān*, c.3, s.746.

[195] Eṭ-Ṭaberī, *Cāmiʿu'l-Beyān*, c.20, s.453.

[196] Muḳātil b. Suleymān, *Tefsīru Muḳātil b. Suleymān*, c.3, s.158, eṭ-Ṭaberī, *Cāmiʿu'l-Beyān*, c.17, s.52, ez-Zemaḫşerī, *el-Keşşāf*, c.4, s.233.

es-Secde 32:23

وَلَقَدْ آتَيْنَا مُوسَى الْكِتَابَ فَلَا تَكُنْ فِي مِرْيَةٍ مِنْ لِقَائِهِ وَجَعَلْنَاهُ هُدًى لِبَنِي إِسْرَائِيلَ ﴿٢٣﴾

"Andolsun biz Mûsâ'ya kitabı vermiştik; ona kavuşma hakkında şüphen olmasın ve biz onu İsrâiloğulları için kılavuz yapmıştık."

Muḳātil b. Suleymān, آتَيْنَا مُوسَى الْكِتَابَ (*āteynā Mūsa'l-kitābe*) ifadesini "Mûsâ'ya kitabı vermiştik (أَعْطَيْنَا موسى التَّوْرَاة)" şeklinde tefsir etmiştir.[197] Eṭ-Ṭaberī ise Hz. Muhammed'in muhatap alındığını ifade ederek, "Ey Muhammed! Sana da Furkân'ı verdiğimiz gibi, Mûsâ'ya da Tevrat'ı verdik (آتَيْنَا موسى التَّوْرَاةَ كَمَا آتَيْنَاكَ الفُرْقَان يَا محمد)" şeklinde bir açıklama yapmıştır.[198] Ez-Zemaḫşerī'nin açıklaması da bu yönde olup, ayetin Hz. Muhammed ve kavminin sabretmeleri yönünde bir telkin (niteliğinde) olduğunu ifade etmektedir.[199]

el-Bakara 2:53

وَإِذْ آتَيْنَا مُوسَى الْكِتَابَ وَالْفُرْقَانَ لَعَلَّكُمْ تَهْتَدُونَ ﴿٥٣﴾

"Doğru yolu bulasınız diye Mûsâ'ya kitabı ve hak ile bâtılı ayıran hükümleri verdik."

Muḳātil b. Suleymān ve eṭ-Ṭaberī, verilen kitabın Tevrat olduğunu açıklamaktadırlar.[200] Ez-Zemaḫşerī'de kitabın, Tevrat olduğunu ifade ederek, kitabın indirilen bir kitap olduğunu belirtmektedir.[201]

[197] Muḳātil b. Suleymān, *Tefsīru Muḳātil b. Suleymān*, c.3, s.452.

[198] Eṭ-Ṭaberī, *Cāmiʿu'l-Beyān*, c.18, ss.636-637.

[199] Ez-Zemaḫşerī, *el-Keşşāf*, c.5, ss.38-39.

[200] Muḳātil b. Suleymān, *Tefsīru Muḳātil b. Suleymān*, c.1, s.119, eṭ-Ṭaberī, *Cāmiʿu'l-Beyān*, c.1, s.676.

[201] Ez-Zemaḫşerī, *el-Keşşāf*, c.1, s.269.

el-Baḳara 2:87

وَلَقَدْ اٰتَيْنَا مُوسَى الْكِتَابَ وَقَفَّيْنَا مِنْ بَعْدِهٖ بِالرُّسُلِ وَاٰتَيْنَا عِيسَى ابْنَ مَرْيَمَ الْبَيِّنَاتِ وَاَيَّدْنَاهُ بِرُوحِ الْقُدُسِ اَفَكُلَّمَا جَاءَكُمْ رَسُولٌ بِمَا لَا تَهْوٰى اَنْفُسُكُمُ اسْتَكْبَرْتُمْ فَفَرِيقاً كَذَّبْتُمْ وَفَرِيقاً تَقْتُلُونَ ﴿٨٧﴾

"Andolsun biz Mûsâ'ya kitabı verdik. Ondan sonra da ardarda peygamberler gönderdik. Meryem Oğlu Îsâ'ya da açık kanıtlar verdik ve onu Rûhulkudüs ile destekledik. Ama ne zaman size bir peygamber nefislerinizin hoşlanmadığı bir şey getirdiyse büyüklenirdiniz, kimini yalanladınız, kimini de öldürdünüz, doğru değil mi?"

Muḳātil b. Suleymān, اٰتَيْنَا مُوسَى الْكِتَابَ (*āteynā Mūsa'l-kitābe*) ile اٰتَيْنَا عِيسَى ابْنَ مَرْيَمَ الْبَيِّنَاتِ (*āteynā ʿĪsebne Meryeme'l-beyyināt*) ifadelerinde geçen اٰتَيْنَا (*āteynā*) fiilinin "verdik (أعطينا)" anlamında olduğunu açıklamıştır.[202] Eṭ-Ṭaberī ise اٰتَيْنَا مُوسَى الْكِتَابَ (*āteynā Mūsa'l-kitābe*) ifadesini "Mûsâ'ya Kitab'ı indirdik (أَنْزَلْنَاهَ إِلَيْه)" şeklinde tefsir ederken, اٰتَيْنَا عِيسَى ابْنَ مَرْيَمَ الْبَيِّنَاتِ (*āteynā ʿĪsebne Meryeme'l-beyyināt*) ifadesinde yer alan اٰتَيْنَا (*āteynā*) fiilini "verdik (أَعْطَيْنَا)" olarak açıklamıştır.[203]

en-Nisāʾ 4:163

اِنَّا اَوْحَيْنَا اِلَيْكَ كَمَا اَوْحَيْنَا اِلٰى نُوحٍ وَالنَّبِيّٖنَ مِنْ بَعْدِهٖ وَاَوْحَيْنَا اِلٰٓى اِبْرٰهِيمَ وَاِسْمٰعِيلَ وَاِسْحٰقَ وَيَعْقُوبَ وَالْاَسْبَاطِ وَعِيسٰى وَاَيُّوبَ وَيُونُسَ وَهٰرُونَ وَسُلَيْمٰنَ وَاٰتَيْنَا دَاوُدَ زَبُوراً ﴿١٦٣﴾

"Biz Nûh'a ve ondan sonra gelen peygamberlere vahyettiğimiz gibi sana da vahyettik. Ve İbrâhim'e, İsmâil'e, İshak'a, Ya'kūb'a, torunlara, Îsâ'ya, Eyyûb'a, Yûnus'a, Hârûn'a ve Süleyman'a vahyettik. Dâvûd'a da Zebûr'u verdik."

[202] Muḳātil b. Suleymān, *Tefsīru Muḳātil b. Suleymān*, c.1, s.613.

[203] Eṭ-Ṭaberī, *Cāmiʿu'l-Beyān*, c.2 ss.219-220.

Eṭ-Ṭaberī, Davūd'a (as) verilenin bir Kitap olduğunu ifade etmektedir.[204] Ez-Zemaḫşerī, ayetin nüzûl sebebinin, Ehl-i Kitab'ın sorduğu soruya verilen cevap olduğunu belirtmektedir.[205]

اٰتَيْنَاهُم (*āteynāhum*) kalıbı *Mekkī* ayetlerde "Onlara kitabı verdik (اٰتَيْنَاهُمُ الْكِتَابَ)"[206] şeklinde geçmektedir. *Medenī* ayetlerde de "Onlara kitabı verdik (اٰتَيْنَاهُمُ الْكِتَابَ)"[207] şeklinde geçmektedir.

el-Enʿām 6:20

اَلَّذِينَ اٰتَيْنَاهُمُ الْكِتَابَ يَعْرِفُونَهُ كَمَا يَعْرِفُونَ اَبْنَاءَهُمْ اَلَّذِينَ خَسِرُوا اَنْفُسَهُمْ فَهُمْ لَا يُؤْمِنُونَ ﴿٢٠﴾

> "Kendilerine kitap verdiklerimiz, onu kendi oğullarını tanıdıkları gibi tanırlar. Kendilerini ziyan edenlere gelince, işte onlar inanmazlar."

Muḳātil b. Suleymān, ayetin Hz. Muhammed'e inanmayan Ehl-i Kitab'a yönelik olduğunu belirtmektedir.[208] Dolayısıyla هُمْ (*hum*) zamiri kendilerine kitap verilen Ehl-i Kitab'ı ifade etmektedir. Eṭ-Ṭaberī'nin tefsirinde, verilenin Tevrat ve İncil olduğu, هُمْ (*hum*) zamirinin ise Yahudi ve Hıristiyanları ifade ettiği aktarılmaktadır.[209] Zemaḫşerī, اَلَّذِينَ اٰتَيْنَاهُمُ الْكِتَابَ (*elleẕīne āteynāhumu'l-kitābe*) ifadesinde ki kastedilenlerin Yahudi ve Hıristiyanların olduğunu belirtmektedir.[210]

---

[204] Eṭ-Ṭaberī, *Cāmiʿu'l-Beyān*, c.7, s.687.

[205] Ez-Zemaḫşerī, *el-Keşşāf*, c.2, ss.179-178.

[206] el-Enʿām 6:20, el-Enʿām 6:89, el-Enʿām 6:114

[207] el-Baḳara 2:121, el-Baḳara 2:146, er-Raʿd 13:36

[208] Muḳātil b. Suleymān, *Tefsīru Muḳātil b. Suleymān*, c.1, s.563.

[209] Eṭ-Ṭaberī, *Cāmiʿu'l-Beyān*, c.9, s.186.

[210] Ez-Zemaḫşerī, *el-Keşşāf*, c.2, s.331.

el-Enʿām 6:89

أُوْلَٰٓئِكَ الَّذِينَ اٰتَيْنَاهُمُ الْكِتَابَ وَالْحُكْمَ وَالنُّبُوَّةَۚ فَاِنْ يَكْفُرْ بِهَا هٰٓؤُلَآءِ فَقَدْ وَكَّلْنَا بِهَا قَوْماً لَيْسُوا بِهَا بِكَافِرِينَ ﴿٨٩﴾

"Onlar, kendilerine kitap, hikmet ve peygamberlik verdiğimiz kimselerdir. Eğer şimdi onlar bu söylenenleri inkâr ederlerse muhakkak ki yerlerine, bunları inkâr etmeyecek bir topluluk getiririz."

Muḳātil b. Suleymān, ayette geçen اٰتَيْنَاهُم (*āteynāhum*) ifadesini "Onlara verdik (أَعْطَيْنَاهُم)" şeklinde açıklamıştır.[211] Kitaptan kastın, "İbrâhim'in kitabı, Tevrat, Zebur ve İncil (كِتَاب إبراهيم والتَّوْرَاة والزَّبُور والإنجِيل)" olduğunu ifade etmektedir.[212] Eṭ-Ṭaberī, أُوْلَٰئِكَ (*ulāike*) ifadesi ile bütün *nebī* ve *rasūl*lerin kastedildiğini belirtmektedir. الَّذِينَ اٰتَيْنَاهُمُ الْكِتَابَ (*elleẕīne āteynāhumu'l-kitābe*) ifadesi ise, İbrâhîm (as) ve Mûsâ'ya (as) verilen sahifeler, Dâvûd'a (as) verilen Zebûr ve İsâ'ya (as) verilen İncil anlamında olduğu açıklanmıştır.[213]

el-Enʿām 6:114

اَفَغَيْرَ اللهِ اَبْتَغِي حَكَماً وَهُوَ الَّذِي اَنْزَلَ اِلَيْكُمُ الْكِتَابَ مُفَصَّلاًۚ وَالَّذِينَ اٰتَيْنَاهُمُ الْكِتَابَ يَعْلَمُونَ اَنَّهُ مُنَزَّلٌ مِنْ رَبِّكَ بِالْحَقِّ فَلَا تَكُونَنَّ مِنَ الْمُمْتَرِينَ ﴿١١٤﴾

"(De ki:) "Allah'tan başka bir hakem mi arayacağım? Halbuki size kitabı açıklanmış olarak indiren O'dur." Kendilerine kitap verdiğimiz kimseler, Kur'an'ın gerçekten rabbin tarafından indirilmiş olduğunu bilirler. Sakın şüpheye düşenlerden olma!"

[211] Muḳātil b. Suleymān, *Tefsīru Muḳātil b. Suleymān*, c.1, s.583.

[212] Muḳātil b. Suleymān, *Tefsīru Muḳātil b. Suleymān*, c.1, s.583.

[213] Eṭ-Ṭaberī, *Cāmiʿu'l-Beyān*, c.9, s.387.

Eṭ-Ṭaberī, yukarıdaki ayetin, son inen vahyi inkar edenlere bir karşılık olduğunu belirtmektedir.[214] اَلَّذِينَ اٰتَيْنَاهُمُ الْكِتَابَ (*elleẕīne āteynāhumu'l-kitābe*) ifadesinin Tevrat ve İncil anlamında olduğunu ifade etmektedir.[215]

el-Bakara 2:121

اَلَّذِينَ اٰتَيْنَاهُمُ الْكِتَابَ يَتْلُونَهُ حَقَّ تِلَاوَتِهٖٓ اُولٰٓئِكَ يُؤْمِنُونَ بِهٖ وَمَنْ يَكْفُرْ بِهٖ فَاُولٰٓئِكَ هُمُ الْخَاسِرُونَ ﴿١٢١﴾

> "Kendilerine kitap verdiğimiz ve onu hakkını vererek okumakta olanlar var ya, işte kitaba iman edenler onlardır; ama her kim onu inkâr ederse işte asıl kaybedenler onlardır."

Muḳātil b. Suleymān, içerisinde Hz. Peygamber'in sıfatlarının yer aldığı kitabın tahrif edilmeksizin okunan kitabın Tevrat olduğunu ifade ederek, اَلَّذِينَ اٰتَيْنَاهُمُ الْكِتَابَ (*elleẕīne āteynāhumu'l-kitābe*) ifadesini "Onlara Tevrat'ı verdik (أَعْطَيْنَاهُم التَّوْرَاة)" şeklinde tefsir etmektedir.[216] Eṭ-Ṭaberī, اَلَّذِينَ اٰتَيْنَاهُمُ الْكِتَابَ (*elleẕīne āteynāhumu'l-kitābe*) ifadesini İsrailoğullarına verilen Tevrat olarak açıklamaktadır.[217] Ez-Zemaḫşerī ise اَلَّذِينَ اٰتَيْنَاهُمُ الْكِتَابَ (*elleẕīne āteynāhumu'l-kitābe*) ifadesini iman eden Ehl-i Kitab olarak tefsir etmektedir.[218]

[214] Eṭ-Ṭaberī, *Cāmiʿu'l-Beyān*, c.9, s.506.

[215] Eṭ-Ṭaberī, *Cāmiʿu'l-Beyān*, c.9, s.506.

[216] Muḳātil b. Suleymān, *Tefsīru Muḳātil b. Suleymān*, c.1, s.147.

[217] Eṭ-Ṭaberī, *Cāmiʿu'l-Beyān*, c.2, s.486-487.

[218] Ez-Zemaḫşerī, *el-Keşşāf*, c.1, ss.316-317.

el-Baḳara 2:146

اَلَّذِينَ اٰتَيْنَاهُمُ الْكِتَابَ يَعْرِفُونَهُ كَمَا يَعْرِفُونَ اَبْنَاءَهُمْ ۖ وَاِنَّ فَرِيقاً مِنْهُمْ لَيَكْتُمُونَ الْحَقَّ وَهُمْ يَعْلَمُونَ ﴿١٤٦﴾

> "Kendilerine kitap verdiklerimiz onu kendi oğullarını tanıdıkları gibi tanırlar. Yine de içlerinden bir grup bile bile gerçeği saklıyorlar."

Muḳātil b. Suleymān, اَلَّذِينَ اٰتَيْنَاهُمُ الْكِتَابَ (*elleẕīne āteynāhumu'l-kitābe*) ifadesini "Onlara Tevrat'ı verdik (أَعْطَيْنَاهُمُ التَّوْرَاة)" şeklinde açıklamaktadır.[219] Eṭ-Ṭaberī'nin aktardığı rivâyetlerde اَلَّذِينَ اٰتَيْنَاهُمُ الْكِتَابَ (*elleẕīne āteynāhumu'l-kitābe*) ifadesi, Yahudiler ve Hıristiyan alimleri şeklinde açıklanmıştır.[220]

er-Raʿd 13:36

وَالَّذِينَ اٰتَيْنَاهُمُ الْكِتَابَ يَفْرَحُونَ بِمَا اُنْزِلَ اِلَيْكَ وَمِنَ الْاَحْزَابِ مَنْ يُنْكِرُ بَعْضَهُ ۚ قُلْ اِنَّمَا اُمِرْتُ اَنْ اَعْبُدَ اللهَ وَلَا اُشْرِكَ بِهِ ۚ اِلَيْهِ اَدْعُوا وَاِلَيْهِ مَاٰبِ ﴿٣٦﴾

> "Kendilerine kitap (Kur'an) verdiğimiz kimseler sana indirilen vahiyden memnun olurlar. Fakat inanç gruplarından onun bir kısmını inkâr eden de vardır. De ki: "Bana, sadece Allah'a kulluk etmem ve O'na ortak koşmamam emrolundu. Ben yalnız O'na çağırıyorum ve dönüş de yalnız O'nadır."

Muḳātil b. Suleymān, وَالَّذِينَ اٰتَيْنَاهُمُ الْكِتَابَ (*ve'l-lezīne āteynāhumu'l-kitābe*) ifadesini "Onlara Tevrat'ı verdik (أَعْطَيْنَاهم التوراة)" şeklinde açıklamaktadır.[221] Müellif, ayetin tefsirinde, ʿAbdullāh b. Sellām ve ashabının Tevrat'a iman ettiklerini ve Hz. Peygamber'e gelen vahye sevindiklerini ifade ederek bir grup insanın onu inkar ettiğini

[219] Muḳātil b. Suleymān, *Tefsīru Muḳātil b. Suleymān*, c.1, s.160.

[220] Eṭ-Ṭaberī, *Cāmiʿu'l-Beyān*, c.2, ss.669-671.

[221] Muḳātil b. Suleymān, *Tefsīru Muḳātil b. Suleymān*, c.2, s.382.

belirtmektedir.[222] Eṭ-Ṭaberī'nin aktardığı rivâyetlerde Hz. Peygamber'e iman edenlerin inen vahye sevindiklerin ancak Ehl-i Kitap'tan olan Yahudi ve Hıristiyanların inkar ettiği ifade edilmektedir.[223] Ez-Zemaḫşerī, وَالَّذِينَ آتَيْنَاهُمُ الْكِتَابَ (*ve'lleẕīne āteynāhumu'l-kitābe*) ifadesini, Yahudi ve Hıristiyanlardan İslam'a girenler şeklinde açıklamaktadır.[224]

آتَيْنَاهُمَا (*āteynāhuma*) kalıbı *Mekkī* ayetlerde "O ikisine kitabı verdik (آتَيْنَاهُمَا الْكِتَابَ)"[225] şeklinde geçmektedir.

es-Ṣāffāt 37:117

وَآتَيْنَاهُمَا الْكِتَابَ الْمُسْتَبِينَ ﴿١١٧﴾

"O ikisine açık seçik anlaşılabilen kitabı verdik."

Muḳātil b. Suleymān, آتَيْنَاهُمَا الْكِتَابَ (*āteynāhume'l-kitābe*) ifadesini "O ikisine Tevrat'ı verdik (أعطيناهما التوراة)" şeklinde açıklamaktadır.[226] Eṭ-Ṭaberī, ayette kitabın Hz. Harun ile Hz. Mûsâ'ya verildiğini belirterek, verilen kitabın Tevrat olduğunu ifade etmektedir.[227] Ez-Zemaḫşerī, verilen kitabın Tevrat olduğunu açıklamaktadır.[228]

آتَيْنَاهُ (*āteynāhu*) kalıbı *Medenī* ayetlerde "Ona İncil'i verdik (آتَيْنَاهُ الْإِنْجِيلَ)"[229] şeklinde geçmektedir.

[222] Muḳātil b. Suleymān, *Tefsīru Muḳātil b. Suleymān*, c.2, s.382.

[223] Eṭ-Ṭaberī, *Cāmiʿu'l-Beyān*, c.13, ss.556-557.

[224] Ez-Zemaḫşerī, *el-Keşşāf*, c.3, s.355.

[225] eṣ-Ṣāffāt 37:117

[226] Muḳātil b. Suleymān, *Tefsīru Muḳātil b. Suleymān*, c.3, s.616.

[227] Eṭ Ṭaberī, *Cāmiʿu'l-Beyān*, c.19, s.610.

[228] Ez-Zemaḫşerī, *el-Keşşāf*, c.5, s.228.

[229] el-Ḥadīd 57:27, el-Māʾide 5:46

el-Ḥadīd 57:27

قَفَّيْنَا عَلَىٰٓ اٰثَارِهِمْ بِرُسُلِنَا وَقَفَّيْنَا بِعِيسَى ابْنِ مَرْيَمَ وَاٰتَيْنَاهُ الْاِنْجِيلَ وَجَعَلْنَا فِي قُلُوبِ الَّذِينَ اتَّبَعُوهُ رَأْفَةً وَرَحْمَةًۚ وَرَهْبَانِيَّةًۨ ابْتَدَعُوهَا مَا كَتَبْنَاهَا عَلَيْهِمْ اِلَّا ابْتِغَاءَ رِضْوَانِ اللهِ فَمَا رَعَوْهَا حَقَّ رِعَايَتِهَاۚ فَاٰتَيْنَا الَّذِينَ اٰمَنُوا مِنْهُمْ اَجْرَهُمْۚ وَكَثِيرٌ مِنْهُمْ فَاسِقُونَ ﴿٢٧﴾

"Sonra onların izinden peygamberlerimizi peş peşe gönderdik. Arkalarından Meryem oğlu Îsâ'yı da gönderdik, ona İncil'i verdik, ona uyanların kalplerine şefkat ve merhamet yerleştirdik. Kendilerinin icat ettikleri ruhbanlığa gelince, biz onlara bunu emretmemiştik; sırf Allah'ın hoşnutluğunu kazanmak için yapmışlardı, ama buna hakkıyla riayet etmediler. Biz de içlerinden iman edenlere mükâfatlarını verdik, ama çokları yoldan çıkmışlardır."

Muḳātil b. Suleymān, اٰتَيْنَاهُ (*āteynā*) fiilini, "Ona verdik (أَعْطَيْنَاهُ)" olarak açıklamaktadır.[230]

el-Māʾide 5:46

وَقَفَّيْنَا عَلَىٰٓ اٰثَارِهِمْ بِعِيسَى ابْنِ مَرْيَمَ مُصَدِّقاً لِمَا بَيْنَ يَدَيْهِ مِنَ التَّوْرٰيةِۖ وَاٰتَيْنَاهُ الْاِنْجِيلَ فِيهِ هُدًى وَنُورٌۙ وَمُصَدِّقاً لِمَا بَيْنَ يَدَيْهِ مِنَ التَّوْرٰيةِ وَهُدًى وَمَوْعِظَةً لِلْمُتَّقِينَ ﴿٤٦﴾

"Ardından o peygamberlerin yolu üzere, kendinden önce gelmiş olan Tevrat'ı tasdik edici olarak Meryem oğlu Îsâ'yı gönderdik. Ona da içinde hidayet ve nur bulunan, kendinden önce gelmiş olan Tevrat'ı tasdik edici, takvâ sahipleri için bir yol gösterici ve bir öğüt olarak İncil'i verdik."

Muḳātil b. Suleymān, اٰتَيْنَاهُ الْاِنْجِيل (*āteynāhu'l-Īncil*) ifadesini "İsa'ya İncil'i verdik (أَعْطَيْنَا عِيسى الإنْجِيل)" şeklinde açıklamaktadır.[231] Eṭ-Ṭaberī, اٰتَيْنَاهُ (*āteynāhu*) fiilini "Ona indirdik

[230] Muḳātil b. Suleymān, *Tefsīru Muḳātil b. Suleymān*, c.4, s.246.

[231] Muḳātil b. Suleymān, *Tefsīru Muḳātil b. Suleymān*, c.1, s.481.

(أَنْزَلْنَاهُ إِلِيه)" şeklinde tefsir etmektedir.[232] Daha önce ez-Zemaḫşerī'de اٰتَيْنَاه (*āteynāhu*) fiilini "Ona indirdik (أَنْزَلْنَاهَ)" şeklinde açıkladığını tespit etmiştik.

اٰتَيْنَاكَ (*āteynāke*) kalıbı *Mekkī* ayetlerde "Sana tekrar tekrar okunandan (ayetlerden) yedisini ve yüce Kur'an'ı verdik (اٰتَيْنَاكَ سَبْعاً مِنَ الْمَثَانِي وَالْقُرْاٰنَ)"[233] şeklinde geçmektedir.

el-Hicr 15:87

وَلَقَدْ اٰتَيْنَاكَ سَبْعاً مِنَ الْمَثَانِي وَالْقُرْاٰنَ الْعَظِيمَ ﴿٨٧﴾

"Kuşkusuz sana tekrar tekrar okunandan (âyetlerden) yedisini ve yüce Kur'an'ı verdik."

Muḳātil b. Suleymān, اٰتَيْنَاكَ (*āteynāke*) fiilini "sana verdik (أَعْطَيْنَاكَ)" şeklinde açıklayarak, verilenin *Fātiḥā* kitabı olduğunu ve bunun yedi ayetten oluştuğunu belirtmektedir.[234] Muḳātil, Kur'an'ın tamamının *meṯānī* olduğunu açıklamaktadır.[235] Eṭ-Ṭaberī, ilgili ayetin tefsîrîne ilişkin ulemanın ihtilaf ettiğini aktararak,[236] kendisinin tercih ettiği görüş, Kur'an ifadesinin *meṯānī* ifadesine *maʿṭūf* olduğunu ifade etmektedir.[237] Bunun ise "Biz sana Kur'an'dan yedi ayet verdik" anlamında olduğunu açıklamaktadır.[238] وَالْقُرْاٰنَ الْعَظِيمَ (*ve'l-Kurʾan'e'l-ʿaẓīm*) ifadesinin de Kur'an'ın tamamı anlamında olduğunu aktarmaktadır.[239]

[232] Eṭ-Ṭaberī, *Cāmiʿu'l-Beyān*, c.8, s.482.

[233] el-Ḥicr 15:87

[234] Muḳātil b. Suleymān, *Tefsīru Muḳātil b. Suleymān*, c.2, s.436.

[235] Muḳātil b. Suleymān, *Tefsīru Muḳātil b. Suleymān*, c.2, s.436.

[236] Eṭ-Ṭaberī, *Cāmiʿu'l-Beyān*, c.14, ss.107-126.

[237] Eṭ-Ṭaberī, *Cāmiʿu'l-Beyān*, c.14, s.126.

[238] Eṭ-Ṭaberī, *Cāmiʿu'l-Beyān*, c.14, s.126.

[239] Eṭ-Ṭaberī, *Cāmiʿu'l-Beyān*, c.14, s.126.

El-Vāḥidī, ayetin sebeb-i nüzul'üne ilişkin el-Ḥuseyn İbnu'l Faḍl'den gelen şu rivâyeti aktarmaktadır:

> Kurayza ve Nadiroğulları yahudilerine ait yedi kervan aynı günde Busrâ ve Ezruât'tan gelmişlerdi. Kervanlarda çeşitli deniz ürünleri, mücevherler, koku kapları ve çeşitli kumaşlar vardı. Müslümanlar: "Keşke şu mallar bizim olsaydı da bunlarla güçlensek ve onları Allah yolunda harcasaydık." dediler de bunun üzerine Allah Teâla bu âyet-i kerimeyi indirdi.[240]

El-Vāḥidī, ayeti şu şekilde yorumlamaktadır: "Size yedi ayet verdim ve bu yedi kervandan sizin için daha hayırlıdır."[241] Akabinde "Sakın ola ki, onlardan bazı gruplara verdiğimiz geçici dünya nimetine göz dikmeyesin!..." (el-Ḥicr 15:88) ayetinin vahyedilmiş olması, rivâyetin sıhhatini desteklediğini ifade etmektedir.[242] Ez-Zemaḫşerī, سَبْعاً (*sebʿan*) ifadesinin "yedi ayet" anlamında olduğunu ve bunun el-Fātiḥa suresini ifade ettiğini belirtmektedir.[243] Veya yedi sure anlamında olduğunu ifade etmektedir.[244] الْمَثَانِي (*el-Meṯānī*) ifadesinin de "tekrar edilen" anlamında olduğunu açıklayarak, el-Fātiḥa suresinin namaz gibi ibadetlerde tekrar edildiğini belirtmektedir.[245]

---

[240] El-Vāḥidī, *Esbābu'n-Nuzūli'l-Ḳurʾān*, tah. Kemāl Besyūnī Zaġlūl (Beyrut: Dāru'l-Kutubu'l-ʿİlmiyye, 1991), s.283; Bedreddin Çetiner, *Fâtiha'dan Nâs'a Esbâb-ı Nüzûl – Kur'ân Âyetlerinin İniş Sebepleri*, (İstanbul: Çağrı Yayınları, 2002), c.2, s.535.

[241] El-Vāḥidī, *Esbābu'n-Nuzūli'l-Ḳurʾān*, s.283.

[242] El-Vāḥidī, *Esbābu'n-Nuzūli'l-Ḳurʾān*, s.283.

[243] Ez-Zemaḫşerī, *el-Keşşāf*, c.3, s.416.

[244] Ez-Zemaḫşerī, *el-Keşşāf*, c.3, s.416.

[245] Ez-Zemaḫşerī, *el-Keşşāf*, c.3, s.416.

2.1.2. أُوْتُوا (*ūtū*)

أُوْتُوا (*ūtū*) ifadesi *Mekkī* ayetlerde tespit edilemeyip, *Medenī* ayetlerde "kitap verilenler (أُوْتُوا الْكِتَابَ)" ve "kendilerine kitaptan nasip verilenler (أُوْتُوا نَصِيباً مِنَ الْكِتَابِ)" şeklinde geçmektedir.

Āl-i ʿİmrān 3:19

إِنَّ الدِّينَ عِنْدَ اللهِ الْإِسْلَامُ وَمَا اخْتَلَفَ الَّذِينَ أُوْتُوا الْكِتَابَ إِلَّا مِنْ بَعْدِ مَا جَاءَهُمُ الْعِلْمُ بَغْياً بَيْنَهُمْ وَمَنْ يَكْفُرْ بِآيَاتِ اللهِ فَإِنَّ اللهَ سَرِيعُ الْحِسَابِ ﴿١٩﴾

> "Allah katında din kesinlikle İslâm'dır. Kitap verilenler, ancak kendilerine ilim geldikten sonradır ki, aralarındaki hak tanımazlık yüzünden ayrılığa düştüler. Allah'ın âyetlerini inkâr edenler bilmelidirler ki Allah'ın hesabı çok çabuktur."

Muḳātil b. Suleymān, وَمَا اخْتَلَفَ الَّذِينَ أُوْتُوا الْكِتَابَ (*ve maḫtelefe'lleẕīne ūtu'l-kitābe*) ifadesini Yahudiler ve Hıristiyanlar şeklinde açıklamaktadır.[246] Eṭ-Ṭaberī'nin, aktardığı rivâyetlerde أُوْتُوا الْكِتَابَ (*ūtu'l-kitābe*) ifadesi İncil veya Yahudiler şeklinde yorumlanmıştır.[247] Ez-Zemaḫşerī, الَّذِينَ أُوْتُوا الْكِتَابَ (*elleẕīne ūtu'l-kitābe*) ifadesini Hıristiyan ve Yahudilerden oluşan Ehl-i Kitab olarak açıklamaktadır.[248]

[246] Muḳātil b. Suleymān, *Tefsīru Muḳātil b. Suleymān*, c.1, s.267.

[247] Eṭ-Ṭaberī, *Cāmiʿu'l-Beyān*, c.5, ss.282-284.

[248] Ez-Zemaḫşerī, *el-Keşşāf*, c.1, s.228.

Āl-i ʿİmrān 3:187

وَاِذْ اَخَذَ اللّٰهُ مِيثَاقَ الَّذِينَ اُوْتُوا الْكِتَابَ لَتُبَيِّنُنَّهُ لِلنَّاسِ وَلَا تَكْتُمُونَهُ فَنَبَذُوهُ وَرَاءَ ظُهُورِهِمْ وَاشْتَرَوْا بِهِ ثَمَناً قَلِيلاًۜ فَبِئْسَ مَا يَشْتَرُونَ ﴿١٨٧﴾

> "Allah, kendilerine kitap verilenlerden, "Onu insanlara mutlaka açıklayacaksınız, onu gizlemeyeceksiniz" diye sağlam söz almıştı. Ama onlar bunu kulak ardı edip kitabı az bir dünyalıkla değiştiler. Karşılığında aldıkları ne kadar da değersiz!"

Muḳātil b. Suleymān, الَّذِينَ اُوْتُوا الْكِتَابَ (*elleẕīne ūtu'l-kitābe*) ifadesini "kendilerine Tevrat verilenler (أعْطُوا التوراة)" şeklinde açıklayarak Yahudilerin kastedildiğini belirtmektedir.[249] Eṭ-Ṭaberī, ayetin Hz. Muhammed'i muhtap aldığını, Yahudileri ve Ehl-i Kitab'tan olan diğerlerini anmasını söylediğini ifade etmektedir.[250] Hz. Peygamber'i insanlara açıklamaları üzere kendilerinden alınan sözün, ellerinde bulunan Tevrat ve İncil'de yer aldığını belirterek bu sözün yerine getirilmediği aksine gizlendiği ve yalanlanıldığını belirtmektedir.[251] Ez-Zemaḫşerī de sözün Ehl-i Kitab'tan alındığını açıklamaktadır.[252]

en-Nisāʾ 4:44

اَلَمْ تَرَ اِلَى الَّذِينَ اُوْتُوا نَصِيباً مِنَ الْكِتَابِ يَشْتَرُونَ الضَّلَالَةَ وَيُرِيدُونَ اَنْ تَضِلُّوا السَّبِيلَۜ ﴿٤٤﴾

> "Kendilerine kitaptan nasip verilenleri görmüyor musun? Sapkınlığı satın alıyorlar ve sizin de yoldan çıkmanızı istiyorlar."

[249] Muḳātil b. Suleymān, *Tefsīru Muḳātil b. Suleymān*, c.1, s.320.

[250] Eṭ-Ṭaberī, *Cāmiʿu'l-Beyān*, c.6, s.293.

[251] Eṭ-Ṭaberī, *Cāmiʿu'l-Beyān*, c.6, ss.293-294.

[252] Ez-Zemaḫşerī, *el-Keşşāf*, c.1, s.671.

Muḳātil b. Suleymān, أُوْتُوا نَصِيباً مِنَ الْكِتَابِ (*ūtū naṣīben mine'l-kitābi*) ifadesini "kendilerine Tevrat'tan nasip verilenler (أُعْطُوا نَصِيبًا مِن التوراة)" şeklinde açıklayarak ayetin Yahudilerle ilgili olduğunu ve نَصِيباً (*naṣīben*) ifadesinin "pay/hisse (حَظاً)" anlamında olduğunu belirtmektedir.[253] Eṭ-Ṭaberī'nin aktardığı rivâyetlerde ayetin Hz. Muhammed'in muhatap alındığı belirtilmektedir.[254] Eṭ-Ṭaberī, أُوْتُوا نَصِيباً مِنَ الْكِتَابِ (*ūtū naṣīben mine'l-kitābi*) ifadesini "kendilerine Allah'ın kitabından pay verilip bunu bilenler (أعطُوا حَظاً مِن كِتَابِ اللهِ فعَلِمُوهُ)" şeklinde açıklandığını aktararak ayetin muhacirlerin etrafında bulunan bir yahudi taifesi hakkında olduğu belirtilmektedir.[255] Zemaḫşerī'de أُوْتُوا نَصِيباً مِنَ الْكِتَابِ (*ūtū naṣīben mine'l-kitābi*) ifadesini "kendilerine Tevrat ilminden pay verilenler (حَظاً مِن عِلْمِ التوْرَاة)" şeklinde açıklayarak ayetin Yahudiler hakkında olduğunu ifade etmektedir.[256]

en-Nisāʾ 4:51

اَلَمْ تَرَ اِلَى الَّذِيْنَ اُوْتُوْا نَصِيْبًا مِّنَ الْكِتٰبِ يُؤْمِنُوْنَ بِالْجِبْتِ وَالطَّاغُوْتِ وَيَقُوْلُوْنَ لِلَّذِيْنَ كَفَرُوْا هٰٓؤُلَاۤءِ اَهْدٰى مِنَ الَّذِيْنَ اٰمَنُوْا سَبِيْلًا ﴿٥١﴾

> "Kendilerine kitaptan nasip verilenleri görmedin mi? Putlara ve bâtıla iman ediyorlar, sonra da kâfirler için "Bunlar Allah'a iman edenlerden daha doğru yoldadır" diyorlar."

Muḳātil b. Suleymān, الَّذِينَ أُوْتُوا نَصِيباً مِنَ الْكِتَابِ (*elleẕīne ūtu naṣīben mine'l-kitābi*) ifadesini "kendilerine Tevrat'tan pay verilenler (أعْطُوا حَظّاً من التوراة)" şeklinde açıklamaktadır.[257] *Sebeb-i nüzul*üne ilişkin, Kaʿb b. Eşraf ve Ḥuyey b. Aḫṭab'ın Mekke müşrikleri ile

[253] Muḳātil b. Suleymān, *Tefsīru Muḳātil b. Suleymān*, c.1, ss.375-376.

[254] Eṭ-Ṭaberī, *Cāmiʿu'l-Beyān*, c.7, s.98.

[255] Eṭ-Ṭaberī, *Cāmiʿu'l-Beyān*, c.7, s.98.

[256] Ez-Zemaḫşerī, *el-Keşşāf*, c.2, s.85.

[257] Muḳātil b. Suleymān, *Tefsīru Muḳātil b. Suleymān*, c.1, s.379.

Kabe'de Hz. Muhammed' karşı savaşmak için ahitleşerek, Ebū Sufyān ile aralarında geçen konuşmada onların Hz. Muhammed'den daha hayırlı olduklarını söylemeleri üzerine ayetin nâzil olduğunu aktarmaktadır.[258] Eṭ-Ṭaberī'nin aktardığı rivâyette ilgili ayetin Hz. Muhammed'i muhatap alarak, أُوْتُوا نَصِيباً مِنَ الْكِتَابِ الَّذِينَ (*ellezīne ūtū naṣīben mine'l-kitābi*) ifadesi "kendilerine Allah'ın kitabından pay verilenler (أُعْطوا حَظًّا مِن كتاب الله)" şeklinde açıklanmıştır.[259] El-Vāḥidī, ayetin *sebeb-i nüzul*ü ile ilgili, Ḥuyey b. Aḫṭab ve Kaʿb b. Eşraf'ın Mekke ehline gelerek, kendilerinin Hz. Muhammed'e tabi olanlardan daha hayırlı olduklarını söylemeleri üzerine ayetin indiğine ilişkin, ʿİkrime'den gelen rivâyeti aktarmaktadır.[260] Ez-Zemaḫşerī de ayetin *sebeb-i nüzul*üne ilişkin eṭ-Ṭaberī'den aktardığı rivâyeti nakletmektedir. Buna göre, Yahudi olan Ḥuyey b. Aḫṭab ve Kaʿb b. Eşraf, yahudi cemaati ile Mekke'ye giderek Kureyş halkını Hz. Muhammed'e karşı kışkırtarak onunla savaşmaya davet etmeleri ve aralarında geçen konuşma üzerine ilgili ayet nâzil olmuştur.[261]

en-Nisāʾ 4:131

وَلِلّٰهِ مَا فِي السَّمٰوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ وَلَقَدْ وَصَّيْنَا الَّذِينَ أُوْتُوا الْكِتَابَ مِنْ قَبْلِكُمْ وَإِيَّاكُمْ اَنِ اتَّقُوا اللّٰهَ وَإِنْ تَكْفُرُوا فَإِنَّ لِلّٰهِ مَا فِي السَّمٰوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ وَكَانَ اللّٰهُ غَنِياً حَمِيداً ﴿١٣١﴾

> "Göklerde ve yerde ne varsa Allah'ındır. Sizden önce kendilerine kitap verilenlere ve size kesinlikle "İtaatsizlikten sakının" diye emretmiştik. Eğer inkâra saparsanız biliniz ki, göklerde ve yerde ne varsa Allah'ındır. Allah'ın hiçbir şeye ihtiyacı yoktur. O her türlü övgüye lâyıktır."

[258] Muḳātil b. Suleymān, *Tefsīru Muḳātil b. Suleymān*, c.1, ss.378-379.

[259] Eṭ-Ṭaberī, *Cāmiʿu'l-Beyān*, c.7, s.134.

[260] El-Vāḥidī, *Esbābu'n-Nuzūli'l-Ḳurʾān*, s.160.

[261] Ez-Zemaḫşerī, *el-Keşşāf*, c.2, s.91.

Eṭ-Ṭaberī, الَّذِينَ أُوْتُوا الْكِتَابَ (*elleẕīne ūtu'l-kitābe*) ifadesinin Ehl-i Kitap yani "Ehl-i Tevrat ve İncil" anlamında olduğunu aktarmaktadır.[262] Ez-Zemaḫşerī de الْكِتَابَ (*el-kitāb*) ifadesinin "semâvî kitaplar" anlamında olduğunu açıklamaktadır.[263]

el-Ḥadīd 57:16

اَلَمْ يَأْنِ لِلَّذِيْنَ اٰمَنُوْٓا اَنْ تَخْشَعَ قُلُوْبُهُمْ لِذِكْرِ اللّٰهِ وَمَا نَزَلَ مِنَ الْحَقِّۙ وَلَا يَكُوْنُوْا كَالَّذِيْنَ اُوْتُوا الْكِتٰبَ مِنْ قَبْلُ فَطَالَ عَلَيْهِمُ الْاَمَدُ فَقَسَتْ قُلُوْبُهُمْۗ وَكَثِيْرٌ مِّنْهُمْ فٰسِقُوْنَ ﴿١٦﴾

> "İman edenlerin, Allah'ı anmak ve vahyedilen gerçeği düşünmekten dolayı kalplerinin heyecanla ürperme zamanı gelmedi mi? Onlar daha önce kendilerine kitap verilmiş ve üzerlerinden uzun zaman geçip kalpleri katılaşmış kimseler gibi olmasınlar. Onlardan birçoğu yoldan çıkmışlardır."

Muḳātil b. Suleymān, أُوْتُوا الْكِتَابَ مِنْ قَبْلُ (*ūtu'l-kitābe min ḳablu*) ifadesi, "nebîler aracılığı ile gönderilen" anlamındadır.[264] Eṭ-Ṭaberī, aktardığı rivâyette كَالَّذِينَ أُوْتُوا الْكِتَابَ مِنْ قَبْلُ (*ke'lleẕīne ūtu'l-kitābe min ḳabli*) ifadesinin *Benī İsrā'îl* ile ilgili olduğu ve kitaptan kastın Tevrat ve İncil olduğu ifade edilmektedir.[265] El-Vāḥidī, ayetin Müminler hakkında indiğine ilişkin bir rivâyet aktarmaktadır.[266] Ez-Zemaḫşerī, وَلَا يَكُونُوا (*ve lā yekūnu*) ifadesine ilişkin açıklama yaparken, öncekilerin Ehl-i Kitap olduğunu belirtmektedir.[267]

[262] Eṭ-Ṭaberī, *Cāmiʿu'l-Beyān*, c.7, ss.578-579.

[263] Ez-Zemaḫşerī, *el-Keşşāf*, c.2, ss.160-161.

[264] Muḳātil b. Suleymān, *Tefsīru Muḳātil b. Suleymān*, c.4, s.242.

[265] Et-Ṭaberī, *Cāmiʿu'l-Beyān*, c.22, s.409.

[266] El-Vāḥidī, *Esbābu'n-Nuzūli'l-Ḳurʾān*, s.426.

[267] Ez-Zemaḫşerī, *el-Keşşāf*, c.6, ss.47-48.

el-Beyyine 98:4

وَمَا تَفَرَّقَ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ إِلَّا مِنْ بَعْدِ مَا جَاءَتْهُمُ الْبَيِّنَةُ ﴿٤﴾

"Ehl-i kitap ancak kendilerine o açık kanıt geldikten sonra ayrılığa düştüler."

Muḳātil b. Suleymān, Hz. Muhammed konusunda ayrılığa düşenlerin yani kitap verilenlerin Yahudi ve Hıristiyanlar olduğunu açıklamaktadır.[268] Eṭ-Ṭaberī, ayrılığa düşenlerin hatta bununla kalmayıp Hz. Muhammed'i yalanlayanların Yahudiler ve Hıristiyanların olduğunu ifade etmektedir.[269] Ez-Zemaḫşerī, ayrılığa düşenlerin Ehl-i Kitap olduğunu belirtmektedir.[270]

2.1.3. أُوْتِيَ (*ūtiye*)

أُوْتِيَ (*ūtiye*) ifadesi *Mekkī* ayetlerde tespit edilemeyip, *Medenī* ayetler de "Mûsâ ve Îsâ'ya verilenlere ve bütün peygamberlere rableri tarafından gönderilenlere (وَمَا أُوْتِيَ مُوسٰى وَعِيسٰى وَمَا أُوْتِيَ النَّبِيُّونَ مِنْ رَبِّهِمْ)" şeklinde geçmektedir.

el-Bakara 2:136

قُولُوا آمَنَّا بِاللهِ وَمَا أُنْزِلَ إِلَيْنَا وَمَا أُنْزِلَ إِلَى إِبْرٰهِيمَ وَإِسْمٰعِيلَ وَإِسْحٰقَ وَيَعْقُوبَ وَالْأَسْبَاطِ وَمَا أُوْتِيَ مُوسٰى وَعِيسٰى وَمَا أُوْتِيَ النَّبِيُّونَ مِنْ رَبِّهِمْ لَا نُفَرِّقُ بَيْنَ أَحَدٍ مِنْهُمْ وَنَحْنُ لَهُ مُسْلِمُونَ ﴿١٣٦﴾

"Biz Allah'a ve bize indirilene; kezâ İbrâhim, İsmâil, İshak, Ya'kūb ve torunlarına indirilenlere; yine Mûsâ ve Îsâ'ya verilenlere ve bütün peygamberlere rableri tarafından gönderilenlere inandık. Onlar arasında ayırım yapmayız; biz O'na teslim olmuşuzdur" deyin."

[268] Muḳātil b. Suleymān, *Tefsīru Muḳātil b. Suleymān*, c.4, s.780.

[269] Eṭ-Ṭaberī, *Cāmiʿu'l-Beyān*, c.24, s.553.

[270] Ez-Zemaḫşerī, *el-Keşşāf*, c.6, s.411.

Muḳātil b. Suleymān, Hz. Musa'ya verilenin Tevrat, Hz. İsa'ya verilenin ise İncil olduğunu açıklayarak, وَمَّا أُوْتِيَ مُوسٰى وَعِيسٰى (*ve mā ūtiye Mūsā ve ʿĪsā*) ifadesinde yer alan أُوْتِيَ (*ūtiye*) fiilinin "inmek/indirmek (أنزل)" anlamında olduğunu ifade etmektedir.[271] وَمَّا أُوْتِيَ النَّبِيُّونَ مِنْ رَبِّهِمْ (*ve mā ūtiye'n-nebiyyūne min rabbihim*) ifadesi Hz. Davud ile Hz. Süleyman'a verilen Tevrat olarak açıklanmıştır.[272] Eṭ-Ṭaberī, وَمَّا أُوْتِيَ مُوسٰى وَعِيسٰى وَمَّا أُوْتِيَ النَّبِيُّونَ (*ve mā ūtiye Musā ve ʿĪsā ve mā ūtiye'n-nebiyyūne*) ifadesinin, "Allah'ın Hz. Musa'ya verdiği Tevrat'a, Hz. İsa'ya verdiği İncil'e ve bütün nebîlere verdiği kitaplara iman ettik" anlamında olduğunu belirtmedktedir.[273]

Āl-i ʿİmrān 3:84

قُلْ اٰمَنَّا بِاللّٰهِ وَمَآ اُنْزِلَ عَلَيْنَا وَمَآ اُنْزِلَ عَلٰٓى اِبْرٰهِيمَ وَاِسْمٰعِيلَ وَاِسْحٰقَ وَيَعْقُوبَ وَالْاَسْبَاطِ وَمَآ اُوْتِيَ مُوسٰى وَعِيسٰى وَالنَّبِيُّونَ مِنْ رَبِّهِمْۚ لَا نُفَرِّقُ بَيْنَ اَحَدٍ مِنْهُمْۚ وَنَحْنُ لَهُ مُسْلِمُونَ ﴿٨٤﴾

> "De ki: "Biz Allah'a ve bize indirilene; kezâ İbrâhim, İsmâil, İshak, Ya'kūb ve torunlarına indirilenlere; yine Mûsâ, Îsâ ve bütün peygamberlere rableri tarafından verilenlere iman ettik. Onlar arasında ayırım yapmayız ve biz O'na teslim olmuşuzdur."

Muḳātil b. Suleymān, وَمَّا أُوْتِيَ مُوسٰى (*ve mā ūtiye Mūsā*) ifadesinin "Musa'ya verilen (وَمَا أعطى موسى)" anlamında olduğunu ifade etmektedir.[274] Et-Ṭaberī, وَمَّا أُوْتِيَ مُوسٰى وَعِيسٰى (*ve mā ūtiye Mūsā ve ʿĪsā*) ifadesinin bütün Peygamber'lere indirilen kitap ve vahiyelere olduğu gibi, Hz. Musa'ya indirilen Tevrat ve Hz. İsa'ya indirilen İncil'e iman edilmesi anlamında olduğunu ve bu ifadeye ilişkin, Hz. Muhammed'in Hz. Musa'ya verilen Tevrat ile Hz.

[271] Muḳātil b. Suleymān, *Tefsīru Muḳātil b. Suleymān*, c.1, s.141.

[272] Muḳātil b. Suleymān, *Tefsīru Muḳātil b. Suleymān*, c.1, s.141.

[273] Eṭ-Ṭaberī, *Cāmiʿu'l-Beyān*, c.2, s.596.

[274] Muḳātil b. Suleymān, *Tefsīru Muḳātil b. Suleymān*, c.1, s.288.

İsa'ya verilen İncil'e iman etmesi ile emrolunduğunu açıklamaktadır.[275] Ez-Zemaḫşerī, ilgili ayette Hz. Muhammed'in hem kendisine gelen vahye iman edilmesi, hemde kendinden önceki peygamberlere gelen vahye iman edilmesi gerektiğini bildirmekle emrolunduğunu ifade etmektedir.[276]

2.1.4. يُؤْتِيَهُ (*yuʾtiyehu*)

يُؤْتِيَهُ (*yuʾtiyehu*) ifadesi *Mekkī* ayetlerde tespit edilemeyip, *Medenī* ayetlerde "Allah'ın kendisine kitap vermesi (اَنْ يُؤْتِيَهُ اللهُ الْكِتَابَ)" şeklinde geçmektedir.

Āl-i ʿİmrān 3:79

> مَا كَانَ لِبَشَرٍ اَنْ يُؤْتِيَهُ اللهُ الْكِتَابَ وَالْحُكْمَ وَالنُّبُوَّةَ ثُمَّ يَقُولَ لِلنَّاسِ كُونُوا عِبَاداً لِي مِنْ دُونِ اللهِ وَلٰكِنْ كُونُوا رَبَّانِيّٖنَ بِمَا كُنْتُمْ تُعَلِّمُونَ الْكِتَابَ وَبِمَا كُنْتُمْ تَدْرُسُونَۙ ﴿٧٩﴾
>
> "Allah'ın kendisine kitap, hüküm ve peygamberlik vermesinden sonra hiçbir insanın kalkıp insanlara "Allah'ı bırakıp bana kul olun" demesi düşünülemez. Aksine "Okuyup öğretmekte olduğunuz kitap gereğince rabbin halis kulları olun!" der."

Muḳātil b. Suleymān, اَنْ يُؤْتِيَهُ اللهُ الْكِتَابَ (*en yuʾtiyehu'llāhe'l-kitābe*) ifadesini "Allah'ın kendisine Tevrat ve İncil vermesi (أن يعطيه لله التوراة و الإنجيل)"şeklinde açıklamaktadır.[277] Eṭ-Ṭaberī ise اَنْ يُؤْتِيَهُ اللهُ الْكِتَابَ (*en yuʾtiyehu'llāhe'l-kitābe*) ifadesini "Allah'ın kendisine kitabını indirmesi (أنْ يُنَزِّل الله عليه كتابَه)" şeklinde açıklamıştır.[278] El-Vāḥidī اَنْ يُؤْتِيَهُ اللهُ الْكِتَابَ (*en yuʾtiyehu'llāhe'l-kitābe*) ifadesinin "İncil" anlamında olduğunu ifade etmektedir. El-

[275] Eṭ-Ṭaberī, *Cāmiʿu'l-Beyān*, c.5, ss.553-554.

[276] Ez-Zemaḫşerī, *el-Keşşāf*, c.1, ss.577-578.

[277] Muḳātil b. Suleymān, *Tefsīru Muḳātil b. Suleymān*, c.1, s.286.

[278] Eṭ-Ṭaberī, *Cāmiʿu'l-Beyān*, c.5, ss.523-524.

Vāḥidī, ayetin *sebeb-i nüzul*üne ilşkin İbn'i ʿAbbās'ın bir rivâyet hakkında şu söylediğini aktarmaktadır:

> Necran Hıristiyanlarından Hz. Muhammed'e şöyle dediler: "Sana ibadet etmemizi ve seni kabul etmemizi mi istiyorsun?" Rasulallah şöyle der: "Allah'tan başkasına ibadet etmekten Allah'a sığınırım veya Allah'tan başkasına ibadet etmeyi emretmekten Allah'a sığınırım. Beni bunun için göndermedi ve benden bunu emretmedi." Ve bunun üzerine Allah bu âyeti indirdi.[279]

Değerlendirme:

Vahyin sözlü kaydına ilişkin آتى (*ātā*) fiili ile ilgili tespit ettiğimiz ayetlerin kullanım, form/biçimlerine göre inceledikten sonra, آتى (*ātā*) fiilinin tefsirlerde "vermek (أَعْطَى)" fiili ile açıklandığını gördük. Bu açıklamanın klasik Arapça sözlüklerinde de yer aldığını tespit ettik. Dolayısıyla tefsîrî bir açıklamanın bu eserlerde de yapıldığını görmüş olduk. Eṭ-Ṭaberī ve ez-Zemaḫşerī'de zaman zaman آتى (*ātā*) fiilini "inmek (نَزَلَ)" fiili ile açıklamaktadır. Ancak Klasik Arapça sözlüklerinde ve *ʿUlūmu'l-Ḳurʾān* kaynaklarında bu fiile ilişkin bir bâb başlığı tespit edilemediğinden dolayı, bu kaynaklarda "inmek (نَزَلَ)" anlamını taşıyıp taşımadığını tespit edemedik. Kur'an'da, vahyin sözlü kayıt bağlamında incelenen آتى (*ātā*) fiilinin, tefsirlerde araştırmamız neticesinde, 31 ayet içerisinde 30 unda, özelde Tevrat ve İncil, genelde ise Ehl-i Kitab'a verilen kitap için kullanıldığını, bir ayetin (el-Ḥicr 15:87) de Kur'an bağlamında kullanıldığını tespit ettik.

[279] el-Vāḥidī, *Esbābu'n-Nuzūli'l-Ḳurʾān*, ss.115-116.

2.2. أَرْسَلَ (*ersele*) Fiilinin Kur'an'daki Kullanımı

أَرْسَلَ (*ersele*) fiili ile ilgili konumuza dair iki ayet tespit edilmiştir. Bu ayetlerin ikisi de *Mekkī*dir. أَرْسَلَ (*ersele*) fiilinin geçtiği form/biçimler şu şekildedir:

2.2.1. اَرْسَلْنَا (*erselnā*)

İbrāhīm 14:4

وَمَا اَرْسَلْنَا مِنْ رَسُولٍ اِلَّا بِلِسَانِ قَوْمِهٖ لِيُبَيِّنَ لَهُمْ فَيُضِلُّ اللّٰهُ مَنْ يَّشَاۤءُ وَيَهْدِيْ مَنْ يَّشَاۤءُ وَهُوَ الْعَزِيْزُ الْحَكِيْمُ ﴿٤﴾

> "İstisnasız her peygamberi kendi kavminin diliyle gönderdik ki onlara açık açık anlatsın; bundan sonra Allah dilediğini sapkınlık içerisinde bırakır, dilediğini de doğru yola iletir. O, güçlüdür, hikmet sahibidir."

Muḳātil b. Suleymān'ın وَمَا اَرْسَلْنَا مِنْ رَسُولٍ اِلَّا بِلِسَانِ قَوْمِه (*ve mā erselnā min rasūlin illā bi lisāni ḳavmihī*) ifadesine ilişkin yaptığı açıklamada, vahyin kavmin dilinde olması, Rasulullah'ın sözünü anlayabilmesi için olduğunu belirtmektedir.[280] Eṭ-Ṭaberī ise ayetin Hz. Muhammed'i muhatap aldığını ve ona, kendisinden daha önce gönderilen Peygamberlerin de kendi kavimlerinin dilinde gönderildiğini bildirdiğini ifade etmektedir.[281] Ez-Zemaḫşerī'nin اِلَّا بِلِسَانِ قَوْمِهٖ لِيُبَيِّنَ لَهُمْ (*illā bi lisāni ḳavmihī liyubeyyine lehum*) ifadesi ile ilgili açıklaması, "iletilenin anlaşılması" şeklindedir.[282]

[280] Muḳātil b. Suleymān, *Tefsīru Muḳātil b. Suleymān*, c.2, s.397.

[281] Eṭ-Ṭaberī, *Cāmiʿu'l-Beyān*, c.13, s.592.

[282] Ez-Zemaḫşerī, *el-Keşşāf*, c.3, s.362.

2.2.2. مُرْسِلِينَ (*mursilīn*)

el-Kaṣaṣ 28:45

وَلٰكِنَّا اَنْشَأْنَا قُرُوناً فَتَطَاوَلَ عَلَيْهِمُ الْعُمُرُۚ وَمَا كُنْتَ ثَاوِياً فِي اَهْلِ مَدْيَنَ تَتْلُوا عَلَيْهِمْ اٰيَاتِنَاۙ وَلٰكِنَّا كُنَّا مُرْسِلِينَ ﴿٤٥﴾

> "Bilâkis (aranızda) biz nice nesiller meydana getirdik ve onların ömrü nice yıllar sürdü. Sen âyetlerimizi kendilerinden okuyarak öğrenmek üzere Medyen halkı arasında oturmuş da değilsin; aksine (bu bilgileri sana) gönderen biziz."

Muḳātil b. Suleymān, وَلٰكِنَّا كُنَّا مُرْسِلِينَ (*ve lā kinnā kunna mursilīn*) ifadesine ilişkin yaptığı açıklamada, ayetin Hz. Muhammed'e yönelik olduğunu ve Allah'ın kendisini Mekke ehline göndererek Medyen halkının durumunu haber vermesini istediği ifadelerine yer vermektedir.[283] Eṭ-Ṭaberī'nin وَلٰكِنَّا كُنَّا مُرْسِلِينَ (*ve lā kinnā kunna mursilīn*) ifadesiyle ilgili yer verdiği rivâyette, Hz. Muhammed'in muhatap alındığını ve kendisinin daha önceki halktan bir şeye şahit olmadığını ve Allah'ın her bir ayrı halka bir rasûl gönderdiği ifade edilmektedir.[284]

Değerlendirme:

Vahyin sözlü kaydına ilişkin أَرْسَلَ (*ersele*) fiili ile ilgili tespit ettiğimiz ayetlerde "gönderdi (أَرْسَلَ)" fiilinin kullanım, form/biçimlerine göre taşıdığı anlamlara baktığımızda, rasûlün gönderilmesi ile ilişkili olduğunu gördük.

[283] Muḳātil b. Suleymān, *Tefsīru Muḳātil b. Suleymān*, c.3, s.347.

[284] Eṭ-Ṭaberī, *Cāmiʿu'l-Beyān*, c.18, s.261.

2.3. وَرِثَ (*veriṯe*) Fiilinin Kur'an'daki Kullanımı

وَرِثَ (*veriṯe*) fiili ile ilgili araştırmamıza ilişkin bir ayet tespit edilmiştir. Tespit edilen ayet *Mekkī*dir. وَرِثَ (*veriṯe*) fiilinin geçtiği form/biçim şu şekildedir:

2.3.1. اَوْرَثْنَا (*evraṯenā*)

el-Muʾmin 40:53-54

وَلَقَدْ اٰتَيْنَا مُوسَى الْهُدٰى وَاَوْرَثْنَا بَنِيٓ اِسْرَاۤءِيْلَ الْكِتَابَۙ ﴿٥٣﴾هُدًى وَذِكْرٰى لِاُولِي الْاَلْبَابِ ﴿٥٤﴾

> "Andolsun biz Mûsâ'ya hidayet vermiş; İsrâiloğulları'nı da akıl iz'an sahipleri için bir yol gösterici ve hatırlatıcı olmak üzere (gelen) kitaba mirasçı kılmıştık."

Muḳātil b. Suleymān, ayette geçen "mirasçı kıldık (اَوْرَثْنَا)" fiilini "Musa'dan sonra"[285] şeklinde açıklamıştır. Eṭ-Ṭaberī ise وَاَوْرَثْنَا بَنِيٓ اِسْرَاۤءِيْلَ الْكِتَابَ (*ve evraṯnā benī isrāʾile'l-kitābe*) ifadesine ilişkin yaptığı açıklamada, Tevrat'ın miras bırakılması bağlamında, "öğrettik (عَلَّمْنَا)" ve "indirdik (أَنْزَلْنَا)" fiilleriyle ilişkilendirme yapılmıştır.[286] Ez-Zemaḫşerī'de اَوْرَثْنَا (*evraṯnā*) fiilini "bıraktık (تَرَكْنَا)" şeklinde açıklamaktadır.

Değerlendirme:

Vahyin sözlü kaydına ilişkin وَرِثَ (*veriṯe*) fiili ile ilgili tespit ettiğimiz ayette, وَرِثَ (*veriṯe*) fiilinin "miras bırakmak" anlamında olmasının yanı sıra, tefsirlerde "indirmek (أَنْزَل)", "öğretmek (عَلَّمَ)", ve "bırakmak (تَرَكَ)" fiilleriyle açıklandığını tespit ettik.

[285] Muḳātil b. Suleymān, *Tefsīru Muḳātil b. Suleymān*, c.3, s.717.

[286] Eṭ-Ṭaberī, *Cāmiʿu'l-Beyān*, c.20, s.347.

2.4. بَيَّنَ (*beyyene*) Fiilinin Kur'an'daki Kullanımı

بَيَّنَ (*beyyene*) fiili ile ilgili sekiz ayet tespit edilmiştir. Bu ayetlerin ikisi de *Mekkī*dir, altısı *Medenī*dir. Açıklamak (بَيَّنَ) fiilinin geçtiği form/biçimler şu şekildedir:

2.4.1. يُبَيِّنَ (*yubeyyine*)

İbrāhīm 14:4

وَمَآ اَرْسَلْنَا مِنْ رَسُوْلٍ اِلَّا بِلِسَانِ قَوْمِهٖ لِيُبَيِّنَ لَهُمْ ۗفَيُضِلُّ اللّٰهُ مَنْ يَّشَاۤءُ وَيَهْدِيْ مَنْ يَّشَاۤءُ ۗوَهُوَ الْعَزِيْزُ الْحَكِيْمُ ﴿٤﴾

> "İstisnasız her peygamberi kendi kavminin diliyle gönderdik ki onlara açık açık anlatsın; bundan sonra Allah dilediğini sapkınlık içerisinde bırakır, dilediğini de doğru yola iletir. O, güçlüdür, hikmet sahibidir."

Muḳātil b. Suleymān, لِيُبَيِّنَ لَهُمْ (*liyubeyyine lehum*) ifadesine ilişkin, açıklananların rasullerin lisanları aracılığı ile gerçekleştiğini ifade etmektedir.[287] Eṭ-Ṭaberī ise لِيُبَيِّنَ لَهُمْ (*liyubeyyine lehum*) ifadesini, Allah'ın kavimlere gönderdiği emir ve nehiylerini anlaştırmak şeklinde yorumlamıştır.[288] Ez-Zemaḫşerī'de اِلَّا بِلِسَانِ قَوْمِهٖ لِيُبَيِّنَ لَهُمْ (*illā bilisāni ḳavmihī liyubeyyine lehum*) ifadesiyle ilgili, iletilenin anlaşılması ve kavimlerin tebliğ edileni anlamıyoruz dememeleri için, vahyin kendi dillerinde gönderildiğini belirtmektedir.[289]

[287] Muḳātil b. Suleymān, *Tefsīru Muḳātil b. Suleymān*, c.2, s.397.

[288] Eṭ-Ṭaberī, *Cāmiʿu'l-Beyān*, c.13, s.347.

[289] Ez-Zemaḫşerī, *el-Keşşāf*, c.3, s.362.

2.4.2. بَيَانٌ (*beyānun*)

en-Naḥl 16:89

وَيَوْمَ نَبْعَثُ فِي كُلِّ اُمَّةٍ شَهِيداً عَلَيْهِمْ مِنْ اَنْفُسِهِمْ وَجِئْنَا بِكَ شَهِيداً عَلٰى هٰٓؤُلَاۤءِ وَنَزَّلْنَا عَلَيْكَ الْكِتَابَ تِبْيَاناً لِكُلِّ شَيْءٍ وَهُدًى وَرَحْمَةً وَبُشْرٰى لِلْمُسْلِمِينَ ﴿٨٩﴾

> "Yine o gün her ümmetin içinden kendileri hakkında birer tanık çıkaracağız; seni de bu kimseler hakkında tanık yapacağız. Bu kitabı sana her konuda açıklama getiren bir rehber, bir hidayet ve rahmet kaynağı, Allah'a gönülden bağlananlar için bir müjde olarak indirdik."

Muḳātil b. Suleymān, ayetin Hz. Muhammed'i muhatap aldığını ifade ederek وَنَزَّلْنَا عَلَيْكَ الْكِتَابَ تِبْيَاناً لِكُلِّ شَيْءٍ (*ve nezzelnā ʿaleyke'l-kitābe tibyānen likulli şeyʾin*) ifadesine ilişkin, indirilen kitabın Kur'an olduğunu ve içerisinde *emr-nehy*, *vaʿd-vaʿīd* ve haberler ile ilgili bilgilerin bulunduğunu açıklamaktadır.[290] Eṭ-Ṭaberī ise وَنَزَّلْنَا عَلَيْكَ الْكِتَابَ تِبْيَاناً لِكُلِّ شَيْءٍ (*ve nezzelnā ʿaleyke'l-kitābe tibyānen likulli şeyʾin*) ifadesiyle ilgili, Hz. Muhammed'in muhatap alınarak, her şey için insanlara açıklama olan Kur'an'ın kendisine indirildiğini ve bu açıklamanın helal-haram, sevap-günah bilgisini içerdiğini belirtmektedir.[291] Ez-Zemaḫşerī'de ayetin Hz. Muhammed'e yönelik olduğunu ifade ederek ve تِبْيَاناً (*tibyānen*) kelimesini "açıklama (بَيَان)" kelimesi ile açıklayarak, Kur'an'ın nasıl herşey için bir açıklama olabileceği sorusunu sormaktadır.[292] Ez-Zemaḫşerī, herşeyden kastın, din ile ilgili meseleleri içerdiğini ifade etmektedir.[293]

[290] Muḳātil b. Suleymān, *Tefsīru Muḳātil b. Suleymān*, c.2, s.483.

[291] Eṭ-Ṭaberī, *Cāmiʿu'l-Beyān*, c.14, s.333.

[292] Ez-Zemaḫşerī, *el-Keşşāf*, c.3, s.462.

[293] Ez-Zemaḫşerī, *el-Keşşāf*, c.3, s.462.

Āl-i ʿİmrān 3:138

هٰذَا بَيَانٌ لِلنَّاسِ وَهُدًى وَمَوْعِظَةٌ لِلْمُتَّقِينَ ﴿١٣٨﴾

"Bu Kur'an insanlara bir açıklama, takvâ sahipleri için de bir hidayet ve bir öğüttür."

Muḳātil b. Suleymān, هٰذَا بَيَانٌ (*haẕā beyānun*) ifadesine ilişkin, Kur'an'ın bir açıklama olduğunu ifade etmektedir.[294] Eṭ-Ṭaberī, هٰذَا (*haẕā*) ifadesi ile ilgili ihtilaf bulunduğunu belirtmeketdir. Bazı rivâyetlere göre هٰذَا (*haẕā*) ifadesi, öncesinde gelen ayete işaret ederken, bazı rivâyetlere göre ise doğrudan Kur'an'ı ifade etmektedir.[295] Eṭ-Ṭaberī'nin tefsirinde بَيَانٌ (*beyānun*) ifadesiyle ilgili, Kur'an'ın bir açıklama olmasının, genel anlamda bütün insanlara yönelik olduğunu bildiren rivâyetler mevcuttur.[296] Eṭ-Ṭaberī'nin tercih ettiği görüş ise هٰذَا (*haẕā*) ifadesinin, öncesinde gelen ayete işaret etmesidir.[297] بَيَانٌ لِلنَّاسِ (*beyānun linnāsi*) ifadesini ise "şerh" ve "tefsir" olarak açıklamaktadır.[298] Ez-Zemaḫşerī'de هٰذَا بَيَانٌ لِلنَّاسِ (*haẕā beyānun linnāsi*) ifadesinin, daha önce yalanlayanlarla ilgili bir îzah anlamında olduğunu açıklamaktadır.[299]

[294] Muḳātil b. Suleymān, *Tefsīru Muḳātil b. Suleymān*, c.1, s.303.

[295] Eṭ-Ṭaberī, *Cāmiʿu'l-Beyān*, c.6, ss.73-74.

[296] Eṭ-Ṭaberī, *Cāmiʿu'l-Beyān*, c.6, s.74.

[297] Eṭ-Ṭaberī, *Cāmiʿu'l-Beyān*, c.6, s.75.

[298] Eṭ-Ṭaberī, *Cāmiʿu'l-Beyān*, c.6, s.75.

[299] Ez-Zemaḫşerī, *el-Keşşāf*, c.1, s.631.

er-Raḥmān 55:1-4

اَلرَّحْمٰنُۙ ﴿١﴾ عَلَّمَ الْقُرْاٰنَۜ ﴿٢﴾ خَلَقَ الْاِنْسَانَۙ ﴿٣﴾ عَلَّمَهُ الْبَيَانَ ﴿٤﴾

"Kur'an'ı rahmân öğretti. (1-2) İnsanı O yarattı. (3) Ona anlama ve anlatmayı öğretti. (4)"

Muḳātil b. Suleymān, عَلَّمَهُ الْبَيَان (*ʿallemehu'l-beyān*) ifadesinin, "herşeyin açıklaması" anlamında olduğunu ifade etmektedir.[300] Eṭ-Ṭaberī, عَلَّمَهُ الْبَيَان (*ʿallemehu'l-beyān*) ifadesinin, *beyān*ın insana öğretildiği anlamını taşıdığına dair bir rivâyet aktardıktan sonra, الْبَيَان (*beyān*) ifadesinin taşıdığı anlam ile ilgili ihtilaf bulunduğunu belirtmektedir.[301] Buna göre helal-haram'ın *beyān*ı veya kelâmın *beyān*ı.[302] Eṭ-Ṭaberī'ye göre, Allah'ın insana *beyān*ı öğretmesinin taşıdığı anlam, din ve dünyaya dair hususları içermektedir.[303]

2.4.3. الْبَيِّنَة / الْبَيِّنَاتِ (*el-beyyine* / *el-beyyināt*)

el-Baḳara 2:87

وَلَقَدْ اٰتَيْنَا مُوسَى الْكِتَابَ وَقَفَّيْنَا مِنْ بَعْدِهِ بِالرُّسُلِ وَاٰتَيْنَا عِيسَى ابْنَ مَرْيَمَ الْبَيِّنَاتِ وَاَيَّدْنَاهُ بِرُوحِ الْقُدُسِۜ اَفَكُلَّمَا جَاءَكُمْ رَسُولٌ بِمَا لَا تَهْوٰٓى اَنْفُسُكُمُ اسْتَكْبَرْتُمْۚ فَفَرِيقاً كَذَّبْتُمْۚ وَفَرِيقاً تَقْتُلُونَ ﴿٨٧﴾

"Andolsun biz Mûsâ'ya kitabı verdik. Ondan sonra da ardarda peygamberler gönderdik. Meryem Oğlu Îsâ'ya da açık kanıtlar verdik ve onu Rûhulkudüs ile destekledik. Ama ne zaman size bir peygamber nefislerinizin hoşlanmadığı bir

[300] Muḳātil b. Suleymān, *Tefsīru Muḳātil b. Suleymān*, c.4, s.195.

[301] Eṭ-Ṭaberī, *Cāmiʿu'l-Beyān*, c.22, s.169.

[302] Eṭ-Ṭaberī, *Cāmiʿu'l-Beyān*, c.22, ss.169-170.

[303] Eṭ-Ṭaberī, *Cāmiʿu'l-Beyān*, c.22, s.170.

şey getirdiyse büyüklenirdiniz, kimini yalanladınız, kimini de öldürdünüz, doğru değil mi?"

Muḳātil b. Suleymān, وَاٰتَيْنَا عِيسَى ابْنَ مَرْيَمَ الْبَيِّنَات (*ve āteynā ʿĪsebne Meryeme'l-beyyināt*) ifadesi ile ilgili, Hz İsa'ya verilenin mucizeler olduğunu açıklamaktadır.[304] Eṭ-Ṭaberī, وَاٰتَيْنَا عِيسَى ابْنَ مَرْيَمَ الْبَيِّنَات (*ve āteynā ʿĪsebne Meryeme'l-beyyināt*) ifadesine ilişkin, Hz. İsa'ya nübüvvetini ispat edici delillerin verildiğini aktarmaktadır.[305] Ez-Zemaḫşerī'de الْبَيِّنَات (*el-beyyināt*) ifadesini "mucizeler", "deliller" şeklinde açıklamaktadır.[306] Burada الْبَيِّنَات (*el-beyyināt*) kelimesinin doğrudan "vahiy" anlamında olmadığını görmekteyiz.

el-Bakara 2:213

انَ النَّاسُ أُمَّةً وَاحِدَةً فَبَعَثَ اللهُ النَّبِيّٖنَ مُبَشّٖرِينَ وَمُنْذِرِينَۖ وَاَنْزَلَ مَعَهُمُ الْكِتَابَ بِالْحَقّٖ لِيَحْكُمَ بَيْنَ النَّاسِ فِيمَا اخْتَلَفُوا فِيهِۜ وَمَا اخْتَلَفَ فِيهِ اِلَّا الَّذِينَ اُوْتُوهُ مِنْ بَعْدِ مَا جَاءَتْهُمُ الْبَيِّنَاتُ بَغْياً بَيْنَهُمْۚ فَهَدَى اللهُ الَّذِينَ اٰمَنُوا لِمَا اخْتَلَفُوا فِيهِ مِنَ الْحَقّٖ بِاِذْنِهٖۜ وَاللهُ يَهْدِي مَنْ يَشَٓاءُ اِلٰى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ ﴿٢١٣﴾

"İnsanlar bir tek ümmet idi. Sonra Allah, müjdeciler ve uyarıcılar olarak peygamberleri gönderdi; onlar aracılığı ile anlaşmazlığa düştükleri konularda insanlar arasında hüküm vermek için gerçeği içeren kitabı indirdi. Ancak kendilerine apaçık gerçekler geldikten sonra aralarındaki kıskançlık yüzünden, o kitap hakkında anlaşmazlığa düşenler de onun kendilerine verildiği kimseler oldu. Sonra Allah onların, üzerinde ayrılığa düştükleri gerçeği, kendi izniyle müminlerin bulmasını sağladı. Allah dilediğini doğru yola iletir."

[304] Muḳātil b. Suleymān, *Tefsīru Muḳātil b. Suleymān*, c.1, s.121.

[305] Eṭ-Ṭaberī, *Cāmiʿu'l-Beyān*, c.2, s.220.

[306] Ez-Zemaḫşerī, *el-Keşşāf*, c.1, s.293.

Muḳātil b. Suleymān, ayette yer alan الْبَيِّنَات (*el-beyyināt*) ifadesini "kanıt (البَيَان)" anlamında olduğunu ifade etmektedir.[307] Eṭ-Ṭaberī, مِنْ بَعْدِ مَا جَاءَتْهُمُ الْبَيِّنَات (*min baʿdi mā cāʾethumu'l-beyyināt*) ifadesiyle ilgili, Yahudiler'e Tevrat verildikten sonra içerisinde bulunan hükümlerin Allah tarafından gönderildiğine dair delillerin gönderilmesine rağmen, ihtilaf ettiklerini aktarmaktadır.[308] Burada yine الْبَيِّنَات (*el-beyyināt*) kelimesinin doğrudan "vahiy" anlamında olmadığını görmekteyiz.

el-Beyyine 98:1

لَمْ يَكُنِ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ اَهْلِ الْكِتَابِ وَالْمُشْرِكِينَ مُنْفَكِّينَ حَتّٰى تَأْتِيَهُمُ الْبَيِّنَةُ ﴿١﴾

> "Ehl-i kitap'tan ve müşriklerden hakkı inkâr edenler, kendilerine açık kanıt; Allah tarafından gönderilen, tertemiz sayfaları okuyan bir elçi gelinceye kadar (bulundukları durumdan) ayrılacak değillerdir. (1-2)"

Muḳātil b. Suleymān, ayette kastedilenlerin Yahudi ve Hıristiyanların olduğunu ifade ederek, حَتّٰى تَأْتِيَهُمُ الْبَيِّنَة (*ḥattā teʾtiyehumu'l-beyyine*) ifadesiyle ilgili, Hz. Muhammed'in bu kimselere içerisinde bulundukları dalaleti ve şirki açıklaması anlamında olduğunu belirtmektedir.[309] Eṭ-Ṭaberī, حَتّٰى تَأْتِيَهُمُ الْبَيِّنَة (*ḥattā teʾtiyehumu'l-beyyine*) ifadesine ilişkin, kastedilenin Kur'an olduğunu aktarmaktadır.[310] Eṭ-Ṭaberī, Ehl-i Kitab'ın Hz. Muhammed konusunda ayrılığa düştüklerini ve حَتّٰى تَأْتِيَهُمُ الْبَيِّنَة (*ḥattā teʾtiyehumu'l-beyyine*) ifadesinin Hz. Muhammed'in Allah tarafından gönderilmesi şeklinde anlaşılması gerektiğni ifade etmektedir.[311] Ez-Zemaḫşerī, الْبَيِّنَة (*el-beyyine*) kelimesini "açık kanıt/delil (الحُجةُ الوَاضِحَة)"

[307] Muḳātil b. Suleymān, *Tefsīru Muḳātil b. Suleymān*, c.1, s.182.

[308] Eṭ-Ṭaberī, *Cāmiʿu'l-Beyān*, c.3, ss.627-628.

[309] Muḳātil b. Suleymān, *Tefsīru Muḳātil b. Suleymān*, c.4, s.779.

[310] Eṭ-Ṭaberī, *Cāmiʿu'l-Beyān*, c.24, ss.551-552.

[311] Eṭ-Ṭaberī, *Cāmiʿu'l-Beyān*, c.24, s.552.

şeklinde açıklamaktadır.[312] Verilen dipnotta bu açıklamanın "Kur'an" anlamında olduğuna işaret edilmiştir.[313]

el-Beyyine 98:4

وَمَا تَفَرَّقَ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ إِلَّا مِنْ بَعْدِ مَا جَاءَتْهُمُ الْبَيِّنَةُ ﴿٤﴾

"Ehl-i kitap ancak kendilerine o açık kanıt geldikten sonra ayrılığa düştüler."

Muḳātil b. Suleymān, الْبَيِّنَة (*el-beyyine*) kelimesinin "kanıt (البَيَان)" anlamında olduğunu ifade ederek, bu *beyān*ın ise Hz. Muhammed'in tasdik edilmesini ifade ettiğini belirtmektedir.[314] Zira Hz. Muhammed'in sıfatları Tevrat ve İncil'de geçiyor olmasına rağmen Ehl-i Kitab Allah'ın rasulünü tasdik etmeye yanaşmamıştır.[315] Ez-Zemaḫşerī'de benzer bir açıklamaya yer vermiştir.[316]

Değerlendirme:

Vahyin sözlü kaydına ilişkin بَيَّنَ (*beyyene*) fiili ile ilgili يُبَيِّنَ (*yubeyyine*) fiilinin geçtiği kalıpta, indirilen kitapların, peygamberlerin lisanları ile açıklanması şeklinde bir anlam taşıdığını gördük. بَيَان (*beyān*) kelimesi ise Kur'an'ın açıklaması anlamındadır. Er-Raḥmān suresinin dördüncü ayetinde بَيَان (*beyān*) kelimesinin taşıdığı anlam sadece Kur'an'ın açıklaması ile sınırlı olmayarak, herşeyin açıklması şeklinde daha genel bir anlamdadır. الْبَيِّنَات / الْبَيِّنَة (*el-beyyine* / *el-beyyināt)* kelimesinin ise mucize anlamında olduğunu tespit ettik.

[312] Ez-Zemaḫşerī, *el-Keşşāf*, c.6, s.411.

[313] Ez-Zemaḫşerī, *el-Keşşāf*, c.6, s.411.

[314] Muḳātil b. Suleymān, *Tefsīru Muḳātil b. Suleymān*, c.4, s.780.

[315] Muḳātil b. Suleymān, *Tefsīru Muḳātil b. Suleymān*, c.4, s.780.

[316] Ez-Zemaḫşerī, *el-Keşşāf*, c.6, ss.411-412.

2.5. تَلَى (*telā*) Fiilinin Kur'an'daki Kullanımı

Sözlü kayda ilişkin تَلَى (*telā*) fiili ile ilgili 31 ayet tespit edilmiştir. Bunlardan 15 ayet *Mekkī*, 16 ayet *Medenī*dir. تَلَى (*telā*) fiilinin geçtiği form/biçimler şu şekildedir:

2.5.1. يَتْلُوا (*yetlū*)

el-Ḳaṣaṣ 28:59

وَمَا كَانَ رَبُّكَ مُهْلِكَ الْقُرٰى حَتّٰى يَبْعَثَ فِيٓ اُمِّهَا رَسُولاً يَتْلُوا عَلَيْهِمْ اٰيَاتِنَاۚ وَمَا كُنَّا مُهْلِكِي الْقُرٰٓى اِلَّا وَاَهْلُهَا ظَالِمُونَ ﴿٥٩﴾

> "Merkezinde halka âyetlerimizi okuyan bir peygamberi göndermedikçe rabbin memleketleri helâk etmez. Biz, ülkeleri ancak halkı zulüm de ısrar edince helâk ederiz."

Muḳātil b. Suleymān, يَتْلُوا عَلَيْهِمْ اٰيَاتِنَا (*yetlū ʿaleyhim āyātinā*) ifadesinin "halka haber veren (يُخْبِرَهُم)" anlamında olduğunu açıklayarak, Hz. Peygamber'in iman edilmediği sürece başa gelecek olan azabı haber verdiğini ifade etmektedir.[317] Eṭ-Ṭaberī, يَتْلُوا عَلَيْهِمْ اٰيَاتِنَا (*yetlū ʿaleyhim āyātinā*) ifadesine ilişkin, okuyanın Hz. Muhammed olduğunu ifade etmektedir.[318]

el-Bakara 2:129

رَبَّنَا وَابْعَثْ فِيهِمْ رَسُولاً مِنْهُمْ يَتْلُوا عَلَيْهِمْ اٰيَاتِكَ وَيُعَلِّمُهُمُ الْكِتَابَ وَالْحِكْمَةَ وَيُزَكِّيهِمْۚ اِنَّكَ اَنْتَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ ﴿١٢٩﴾

> "Soyumuz içinden, onlara senin âyetlerini okuyacak, kitabı ve hikmeti öğretecek, onları arındıracak bir elçi çıkar rabbimiz! Çünkü yalnız sensin kudret ve hikmet sahibi."

[317] Muḳātil b. Suleymān, *Tefsīru Muḳātil b. Suleymān*, c.3, ss.301-302.

[318] Eṭ-Ṭaberī, *Cāmiʿu'l-Beyān*, c.18, s.291.

Muḳātil b. Suleymān, رَسُولاً مِنْهُمْ يَتْلُوا عَلَيْهِمْ اٰيَاتِك (*rasūlen minhum yetlū ʿaleyhim āyātik*) ifadesine ilişkin, "Hz. Muhammed'in Kur'an ayetlerini okuması" anlamında olduğunu ifade etmektedir.[319] Eṭ-Ṭaberī, ayetin Hz. İbrahim ile Hz. İsmail'in, Hz. Muhammed'in gönderilmesi için yaptıkları bir dua olduğunu açıklamaktadır. [320] Eṭ-Ṭaberī, يَتْلُوا عَلَيْهِمْ اٰيَاتِك (*yetlū ʿaleyhim āyātik*) ifadesinin, kendisine vahyedilen Allah'ın kitabını "okumak (يَقْرَأُ)" anlamında olduğunu belirtmektedir.[321] Ez-Zemaḫşerī, ayet ile ilgili, Hz. Muhammed'in: "Ben babam İbrahim'in duası, kardeşim İsa'nın müjdesiyim." rivâyetini aktarmaktadır.[322] Ez-Zemaḫşerī, يَتْلُوا عَلَيْهِمْ اٰيَاتِك (*yetlū ʿaleyhim āyātik*) ifadesinin "okumak (يَقْرَأُ)" anlamında olduğunu açıklamaktadır.[323]

Āl-i ʿİmrān 3:164

لَقَدْ مَنَّ اللهُ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ اِذْ بَعَثَ فِيهِمْ رَسُولاً مِنْ اَنْفُسِهِمْ يَتْلُوا عَلَيْهِمْ اٰيَاتِهِ وَيُزَكِّيهِمْ وَيُعَلِّمُهُمُ الْكِتَابَ وَالْحِكْمَةَۚ وَاِنْ كَانُوا مِنْ قَبْلُ لَفِي ضَلَالٍ مُبِينٍ ﴿١٦٤﴾

"And olsun ki içlerinden, kendilerine Allah'ın âyetlerini okuyan, onları arındıran, onlara kitap ve hikmeti öğreten bir peygamber göndermekle Allah, müminlere büyük bir lutufta bulunmuştur. Halbuki daha önce onlar, apaçık bir sapkınlık içinde bulunuyorlardı."

[319] Muḳātil b. Suleymān, *Tefsīru Muḳātil b. Suleymān*, c.1, s.139.

[320] Eṭ-Ṭaberī, *Cāmiʿu'l-Beyān*, c.2, ss.572-575.

[321] Eṭ-Ṭaberī, *Cāmiʿu'l-Beyān*, c.2, s.575.

[322] Ez-Zemaḫşerī, *el-Keşşāf*, c.1, s.323.

[323] Ez-Zemaḫşerī, *el-Keşşāf*, c.1, s.323.

Muḳātil b. Suleymān, okunanın Kur'an olduğunu açıklamaktadır.[324] Eṭ-Ṭaberī, يَتْلُوا عَلَيْهِمْ اٰيَاتِه (*yetlū ʿaleyhim āyātihī*) ifadesiyle ilgili okunanın, indirilen kitabın ayetleri olduğunu ifade etmektedir.[325] Ez-Zemaḫşerī'de kitabın Kur'an olduğunu ifade etmektedir.[326]

<u>eṭ-Ṭalāk 65:11</u>

رَسُولاً يَتْلُوا عَلَيْكُمْ اٰيَاتِ اللهِ مُبَيِّنَاتٍ لِيُخْرِجَ الَّذِينَ اٰمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ مِنَ الظُّلُمَاتِ اِلَى النُّورِ ۚ وَمَنْ يُؤْمِنْ بِاللهِ وَيَعْمَلْ صَالِحاً يُدْخِلْهُ جَنَّاتٍ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا اَبَداً ۖ قَدْ اَحْسَنَ اللهُ لَهُ رِزْقاً ﴿١١﴾

> "İman edip dünya ve âhiret için yararlı işler yapanları karanlıklardan aydınlığa çıkarsın diye size Allah'ın apaçık âyetlerini okuyan bir elçi gönderdi. Kim Allah'a iman eder, rızâsına uygun davranırsa, onu içinde ebedî kalmak üzere altından ırmaklar akan cennetlere koyar. İşte böylece Allah ona gerçekten güzel bir rızık ihsan etmiştir."

Muḳātil b. Suleymān, يَتْلُوا عَلَيْكُمْ اٰيَاتِ اللهِ (*yetlū ʿaleykum āyāti'llāhi*) ifadesini "size Kur'an ayetlerini okuyan (يَقْرَأُ عَلَيْكُم آيَاتِ الْقُرْآن)" şeklinde açıklayarak *rasūl*ün Hz. Muhammed olduğunu ifade etmektedir.[327] Eṭ-Ṭaberī, رَسُولا (*rasūl*) kelimesinin eṭ-Ṭalāḳ suresinin 10. ayetinin sonunda yer alan "uyarı, söz (ذِكْراً)" kelimesinin tercümesi olduğunu ve buna göre Kur'an anlamında olduğu görüşünü beyân etmektedir.[328]

[324] Muḳātil b. Suleymān, *Tefsīru Muḳātil b. Suleymān*, c.1, s.311.

[325] Eṭ-Ṭaberī, *Cāmiʿu'l-Beyān*, c.6, s.212.

[326] Ez-Zemaḫşerī, *el-Keşşāf*, c.1, s.654.

[327] Muḳātil b. Suleymān, *Tefsīru Muḳātil b. Suleymān*, c.4, s.367.

[328] Eṭ-Ṭaberī, *Cāmiʿu'l-Beyān*, c.23, s.75-76.

el-Beyyine 98:2-3

رَسُولٌ مِنَ اللهِ يَتْلُوا صُحُفاً مُطَهَّرَةٌ ﴿٢﴾ فِيهَا كُتُبٌ قَيِّمَةٌ ﴿٣﴾

> "Ehl-i kitap'tan ve müşriklerden hakkı inkâr edenler, kendilerine açık kanıt; Allah tarafından gönderilen, tertemiz sayfaları okuyan bir elçi gelinceye kadar (bulundukları durumdan) ayrılacak değillerdir.(1-2) O sayfalarda dosdoğru hükümler yer almaktadır. (3)"

Muḳātil b. Suleymān, يَتْلُوا صُحُفاً مُطَهَّرَة (*yetlū ṣuḥufen muṭahhera*) ifadesiyle ilgili "sayfalar (صُحُفاً)" kelimesini, "kitap (كتاب)" kelimesi ile açıklamıştır.[329] Eṭ-Ṭaberī, يَتْلُوا (*yetlū*) fiilini "okuyor (يَقْرَأُ)" fiili ile açıklayarak, okunanın batıldan berî olan sahifeler veya Kur'an olduğunu aktarmaktadır.[330] Ez-Zemaḫşerī, "suhuf (صُحُفا)" kelimesini, "kağıtlar, sayfalar (قَرَاطِيس)" kelimesi ile açıklamıştır.[331]

el-Cumuʿa 62:2

هُوَ الَّذِي بَعَثَ فِي الْأُمِّيِّنَ رَسُولاً مِنْهُمْ يَتْلُوا عَلَيْهِمْ اٰيَاتِهِ وَيُزَكِّيهِمْ وَيُعَلِّمُهُمُ الْكِتَابَ وَالْحِكْمَةَ وَاِنْ كَانُوا مِنْ قَبْلُ لَفِي ضَلَالٍ مُبِينٍ ﴿٢﴾

> "Ümmîlere kendi içlerinden, onlara âyetlerini okuyacak, onları arındıracak, onlara kitabı ve hikmeti öğretecek bir elçi gönderen O'dur. Oysa onlar daha önce apaçık bir sapkınlık içindeydiler."

Muḳātil b. Suleymān, يَتْلُوا عَلَيْهِمْ (*yetlū ʿaleyhum*) ifadesinin "onlara okuyur (يَقْرَأُ عَلَيْهِم)" anlamında olduğunu ve اٰيَاتِهِ (*āyātihī*) kelimesinin de "Kur'an ayetleri (آيَاتُ القُرْآن)"

[329] Muḳātil b. Suleymān, *Tefsīru Muḳātil b. Suleymān*, c.4, ss.779-780.

[330] Eṭ-Ṭaberī, *Cāmiʿu'l-Beyān*, c.24, ss.552-553.

[331] Ez-Zemaḫşerī, *el-Keşşāf*, c.6, s.411.

anlamında olduğunu açıklamaktadır.[332] Eṭ-Ṭaberī, gönderilen peygamberin Hz. Muhammed olduğunu tefsirinde yer verdiği rivâyetlerde aktarmaktadır.[333] Ṭaberī, يَتْلُواعَلَيْهِمْ (*yetlū ʿaleyhum*) ifadesinin de "onlara okuyor (يَقْرَأُ عَلى)" anlamında olduğunu ve nâzil olan Allah'ın ayetlerinin okunduğunu ifade etmektedir.[334] Ez-Zemaḫşerī de يَتْلُوا (*yetlū*) fiilini "okuyor anlamına gelen (يَقْرَأُ)" fiili ile açıklamıştır.[335]

Değerlendirme:

Vahyin sözlü kaydına ilişkin تَلى (*telā*) fiilinin يَتْلُوا (*yetlū*) kalıbıyla geçtiği ayetlerde, Kur'an ayetleriyle ve Kur'an'ın okunması ile ilgili olduğunu tespit ettik. Daha önce bu ilşkilendirmenin Klasik Arapça Sözlüklerinde ve *ʿUlūmu'l-Ḳurʾān* kaynaklarında da yapıldığını gördük. تَلى (*telā*) fiilinin nâzil olan ayetlerin okunmasını ifade ettiği, bahsi geçen kaynaklarda da ifade edilmiştir. Yine تَلى (*telā*) fiiline verilen anlamlardan bir diğeri olan, "haber vermek (يُخْبِرَهُم)", klasik Arapça sözlüklerinde ve *ʿUlūmu'l-Ḳurʾān* kaynaklarında rastlanmamıştır.

2.5.2. تَتْلُوا (*tetlū*)

Yūnus 10:61

وَمَا تَكُونُ فِي شَأْنٍ وَمَا تَتْلُوا مِنْهُ مِنْ قُرْاٰنٍ وَلَا تَعْمَلُونَ مِنْ عَمَلٍ اِلَّا كُنَّا عَلَيْكُمْ شُهُوداً اِذْ تُفِيضُونَ فِيهِّ وَمَا يَعْزُبُ
عَنْ رَبِّكَ مِنْ مِثْقَالِ ذَرَّةٍ فِي الْاَرْضِ وَلَا فِي السَّمَاءِ وَلَا اَصْغَرَ مِنْ ذٰلِكَ وَلَا اَكْبَرَ اِلَّا فِي كِتَابٍ مُبِينٍ ﴿٦١﴾

> "Ne zaman sen bir faaliyet göstersen, Kur'an'dan bir bölüm okusan ve siz ne zaman bir iş yapsanız, o işe koyulduğunuzda muhakkak ki biz üzerinizde

[332] Muḳātil b. Suleymān, *Tefsīru Muḳātil b. Suleymān*, c.4, s.325.

[333] Eṭ-Ṭaberī, *Cāmiʿu'l-Beyān*, c.22, ss.625-626.

[334] Eṭ-Ṭaberī, *Cāmiʿu'l-Beyān*, c.22, s.627.

[335] Ez-Zemaḫşerī, *el-Keşşāf*, c.6, s.110.

gözetleyici oluruz. Ne yerde ne de gökte, zerre miktarı bir şey bile rabbinin bilgisi dışında kalmaz; bundan daha küçük veya daha büyük ne varsa istisnasız apaçık bir kitapta yazılıdır."

Eṭ-Ṭaberī, ayetteki muhatabın Hz. Muhammed olduğunu belirterek, وَمَا تَتْلُوا مِنْهُ مِنْ قُرْاٰنٍ (*ve mā tetlū minhu min Kurʾānin*) ifadesini "Ne zaman Allah'ın kitabı olan Kur'an'dan bir bölüm okusan (وَمَا تَقْرَأ مِن كِتَاب الله مِن قُرآنٍ)" şeklinde açıklamaktadır.[336]

Vahyin sözlü kaydına ilişkin تَلى (*telʾā*) fiilinin تَتْلُوا (*tetlū*) kalıbıyla geçtiği ayette "okuyor (تَقْرَأ)" anlamında olduğu ve yine Kur'an tilavetinin kastedildiği görünmektedir.

2.5.3. نَتْلُوا (*netlū*)

Āl-i ʿİmrān 3:58

ذٰلِكَ نَتْلُوهُ عَلَيْكَ مِنَ الْاٰيَاتِ وَالذِّكْرِ الْحَكِيمِ ﴿٥٨﴾

"İşte bu sana okuduğumuz apaçık delillerdir, hikmet dolu sözlerdir."

Muḳātil b. Suleymān, ayette Hz. Muhammed'in muhatap alındığını ifade ederek, الْاٰيَات (*el-āyāt*) kelimesinin "delil (البَيَان)" anlamında olduğunu açıklamaktadır.[337] Eṭ-Ṭaberī, نَتْلُوهُ عَلَيْكَ (*netlūhu ʿaleyk*) ifadesini "Ey Muhammed! Bu sana okuduğumuz, sana vahyedilen Cebrâil'in lisanı üzerinedir (نَقْرَؤهَا عَلَيْكَ يَا محمد عَلى لِسَانِ جِبْرِيل بِوَحْيِنَاهَا إِلَيْكَ)" şeklinde ifade etmektedir.[338] Ez-Zemaḫşerī, okunanın Kur'an olduğunu açıklamaktadır.[339]

---

[336] Eṭ-Ṭaberī, *Cāmiʿu'l-Beyān*, c.12, s.204.

[337] Muḳātil b. Suleymān, *Tefsīru Muḳātil b. Suleymān*, c.1, s.279.

[338] Eṭ-Ṭaberī, *Cāmiʿu'l-Beyān*, c.5, s.458.

[339] Eṭ-Zemaḫşerī, *el-Keşşāf*, c.1, ss.562-563.

Değerlendirme:

Vahyin sözlü kaydına ilişkin تَلَى (*telā*) fiilinin نَتْلُوا (*netlū*) kalıbıyla geçtiği ayette, Kur'an'ın vahyi ile ilgili olduğu görülmektedir.

2.5.4. يَتْلُونَ (*yetlūne*)

el-Baḳara 2:113

وَقَالَتِ الْيَهُودُ لَيْسَتِ النَّصَارٰى عَلٰى شَيْءٍۖ وَقَالَتِ النَّصَارٰى لَيْسَتِ الْيَهُودُ عَلٰى شَيْءٍۙ وَهُمْ يَتْلُونَ الْكِتَابَۗ كَذٰلِكَ قَالَ الَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ مِثْلَ قَوْلِهِمْۚ فَاللّٰهُ يَحْكُمُ بَيْنَهُمْ يَوْمَ الْقِيٰمَةِ فِيمَا كَانُوا فِيهِ يَخْتَلِفُونَ ﴿١١٣﴾

> "Hepsi de kitabı okumakta oldukları halde yahudiler, "Hıristiyanlar hiçbir gerçeğe dayanmıyor" dediler; hıristiyanlar da "Yahudiler hiçbir gerçeğe dayanmıyor" dediler. Bilmeyenler de onların dediklerine benzer şeyler söylediler. Allah, ayrılığa düştükleri konularda kıyamet günü aralarında hükmünü verecektir."

Muḳātil b. Suleymān, ayetin Hz. Muhammed'i muhatap aldığını belirterek, وَهُمْ يَتْلُونَ الْكِتَاب (*ve hum yetlūne'l-kitāb*) ifadesiyle ilgili, okunan Kitab'ın Tevrat ve İncil olduğunu, okuyanların da Medine Yahudileri ile Necran Hıristiyanlarının olduğunu açıklamaktadır.[340] Muḳātil, يَتْلُونَ (*yetlūne*) fiilinin de "okuyorlar (يَقْرَؤُنَ)" anlamında olduğunu ifade etmektedir.[341] Eṭ-Ṭaberī, ayetin Hz. Muhammed ile ilgili ihtilafa düşen Ehl-i Kitap hakkında nâzil olduğunu açıklamaktadır.[342] وَهُمْ يَتْلُونَ الْكِتَاب (*ve hum yetlūne'l-kitāb*) ifadesinin Allah'ın kitabı olan Tevrat ve İncil anlamında olduğunu ifade ederek, bu

[340] Muḳātil b. Suleymān, *Tefsīru Muḳātil b. Suleymān*, c.1, s.132.

[341] Muḳātil b. Suleymān, *Tefsīru Muḳātil b. Suleymān*, c.1, s.132.

[342] Eṭ-Ṭaberī, *Cāmiʿu'l-Beyān*, c.2, s.434.

iki kitabın Yahudi ve Hıristiyanların küfrüne şahit olduğunu belirtmektedir.[343] Ez-Zemaḫşerī, kitabın Tevrat ve İncil olabileceği gibi Alllah'ın kitaplarından olan diğer ilahi kitapların da olabileceğini ifade etmektedir.[344]

Değerlendirme:

Vahyin sözlü kaydına ilişkin تَلى (*telā*) fiilinin يَتْلُونَ (*yetlūne*) kalıbıyla geçtiği ayette, yine vahiy ile ilgili olup, Tevrat ve İncil'i ve diğer ilahi kitapları ifade ederek ayetleri inkar edenlerle ilgilidir.

2.5.5. تَتْلُونَ (*tetlūne*)

el-Bakara 2:44

اَتَأْمُرُونَ النَّاسَ بِالْبِرِّ وَتَنْسَوْنَ اَنْفُسَكُمْ وَاَنْتُمْ تَتْلُونَ الْكِتَابَۗ اَفَلَا تَعْقِلُونَ ﴿٤٤﴾

> "(Ey bilginler!) Sizler Kitab'ı (Tevrat'ı) okuduğunuz (gerçekleri bildiğiniz) halde, insanlara iyiliği emredip kendinizi unutuyor musunuz? Aklınızı kullanmıyor musunuz?"

Muḳātil b. Suleymān, وَاَنْتُمْ تَتْلُونَ الْكِتَاب (*ve entum tetlūne'l-kitāb*) ifadesinde yer alan kitap kelimesinin Tevrat anlamında olduğunu ve içerisinde Hz. Muhammed'in sıfatlarının bulunduğunu açıklamaktadır.[345] Eṭ-Ṭaberī'nin aktardığı rivâyetlerde de kitabın Tevrat olduğu ifade edilerek[346] تَتْلُونَ (*tetlūne*) fiilinin de "okuyorlar (تَقْرَؤنَ)" okuyorlar ve

[343] Eṭ-Ṭaberī, *Cāmiʿu'l-Beyān*, c.2, s.437.

[344] Ez-Zemaḫşerī, *el-Keşşāf*, c.1, s.312.

[345] Muḳātil b. Suleymān, *Tefsīru Muḳātil b. Suleymān*, c.1, s.102.

[346] Eṭ-Ṭaberī, *Cāmiʿu'l-Beyān*, c.1, ss.614, 616.

"öğreniyorlar (تَدْرُسُون)" anlamlarında olduğu aktarılmaktadır.[347] Ez-Zemaḫşerī de okunan kitabın içerisinde Hz. Muhammed'in sıfatları bulunan Tevrat olduğunu açıklamaktadır.[348]

Değerlendirme:

Burada da görüldüğü üzere, vahyin sözlü kaydına ilişkin تَلَى (*telā*) fiilinin تَتْلُونَ (*tetlūne*) kalıbıyla geçtiği ayette, Tevrat ve inkar edenlerin kastedildiği anlaşılmaktadır.

2.5.6. تُلِيَتْ (*tuliyet*)

el-Enfāl 8:2

اِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ الَّذِينَ اِذَا ذُكِرَ اللهُ وَجِلَتْ قُلُوبُهُمْ وَاِذَا تُلِيَتْ عَلَيْهِمْ اٰيَاتُهُ زَادَتْهُمْ اِيمَاناً وَعَلٰى رَبِّهِمْ يَتَوَكَّلُونَ ﴿٢﴾

> "Müminler o kimselerdir ki, Allah'ın adı anıldığında yürekleri titrer, kendilerine Allah'ın âyetleri okunduğunda bu onların imanlarını arttırır. Onlar yalnızca rablerine güvenirler."

Muḳātil b. Suleymān, ayetlerin okunduğu kitabın Kur'an olduğunu ve iman ile ilgili olduğunu ifade etmektedir.[349] Eṭ-Ṭaberī'nin de aktardığı rivâyetlerde, ayetlerin okunmasının tasdik ve iman ile ilgili olduğu belirtilmektedir.[350]

Değerlendirme:

Vahyin sözlü kaydına ilişkin تَلَى (*telā*) fiilinin تُلِيَتْ (*tuliyet*) kalıbıyla geçtiği ayette, Kur'an ve iman ile ilgili olduğu görülmektedir.

---

[347] Eṭ-Ṭaberī, *Cāmiʿu'l-Beyān*, c.1, s.616.

[348] Ez-Zemaḫşerī, *el-Keşşāf*, c.1, s.260.

[349] Muḳātil b. Suleymān, *Tefsīru Muḳātil b. Suleymān*, c.2, s.100.

[350] Eṭ-Ṭaberī, *Cāmiʿu'l-Beyān*, c.11, ss.27-28.

2.5.7. يُتْلٰى (*yutlā*)

el-ʿAnkebūt 29:51

اَوَلَمْ يَكْفِهِمْ اَنَّآ اَنْزَلْنَا عَلَيْكَ الْكِتٰبَ يُتْلٰى عَلَيْهِمْ ۗاِنَّ فِيْ ذٰلِكَ لَرَحْمَةً وَّذِكْرٰى لِقَوْمٍ يُّؤْمِنُوْنَ ﴿٥١﴾

> "Kendilerine okunan bu kitabı sana göndermiş olmamız onlara yetmiyor mu? Elbette inanan bir topluluk için onda rahmet ve ibret vardır."

Muḳātil b. Suleymān, اَوَلَمْ يَكْفِهِمْ اَنَّآ اَنْزَلْنَا عَلَيْكَ الْكِتٰبَ يُتْلٰى عَلَيْهِمْ (*evelem yekfihim enzelnā ʿaleyke'l-kitābe yutlā ʿaleyhim*) ifadesinin Kur'an ayetlerini ifade ettiğini açıklamaktadır.[351] Eṭ-Ṭaberī, ayetin Hz. Muhammed'i muhatap aldığını ve ayetlerin kendisine Allah tarafından indirildiğini ifade etmektedir.[352] يُتْلٰى عَلَيْهِمْ (*yutlā ʿaleyhim*) ifadesinin de "kendilerine okunan (يُقْرَأُ عَلَيْهِمْ)" anlamında olduğu belirtilmektedir.[353] Ez-Zemaḫşerī, ayetin Yahudilerle ilgili olduğunu ve يُتْلٰى عَلَيْهِمْ (*yutlā ʿaleyhim*) ifadesinin de kendilerine Hz. Muhammed'in özelliklerinin okunduğunu ifade ettiğini açıklamaktadır.[354]

Değerlendirme:

Vahyin sözlü kaydına ilişkin تَلى (*telā*) fiilinin يُتْلٰى (*yutlā*) kalıbıyla geçtiği ayette, Yahudilere okunan vahiy yani Tevrat anlamında olduğu görülmektedir.

[351] Muḳātil b. Suleymān, *Tefsīru Muḳātil b. Suleymān*, c.3, s.100.

[352] Eṭ-Ṭaberī, *Cāmiʿu'l-Beyān*, c.18, s.429.

[353] Eṭ-Ṭaberī, *Cāmiʿu'l-Beyān*, c.18, s.429.

[354] Ez-Zemaḫşerī, *el-Keşşāf*, c.4, s.556.

2.5.8. تُتْلٰى (*tutlā*)

el-Ḳalem 68:15

اِذَا تُتْلٰى عَلَيْهِ اٰيَاتُنَا قَالَ اَسَاطِيرُ الْاَوَّلِينَ ﴿١٥﴾

"Ona âyetlerimiz okunduğu zaman, "Öncekilerin masalları!" der."

Muḳātil b. Suleymān, اِذَا تُتْلٰى عَلَيْهِ اٰيَاتُنَا (*iẕā tutlā ʿaleyhi āyātinā*) ifadesiyle ilgili, okunanın Kur'an olduğunu açıklamaktadır.[355]

Değerlendirme:

Vahyin sözlü kaydına ilişkin تَلَى (*telā*) fiilinin تُتْلٰى (*tutlā*) kalıbıyla geçtiği ayette, Kur'an vahyi ile inkar edenlerle ilişkili olduğu anlaşılmaktadır.

2.5.9. اتْلُ (*utlu*)

el-Kehf 18:27

وَاتْلُ مَا اُوْحِيَ اِلَيْكَ مِنْ كِتَابِ رَبِّكَ لَا مُبَدِّلَ لِكَلِمَاتِهِ وَلَنْ تَجِدَ مِنْ دُونِهِ مُلْتَحَداً ﴿٢٧﴾

"Rabbinin kitabından sana vahyedileni oku! Onun kelimelerini değiştirecek hiç kimse yoktur. Ondan başka bir sığınak da bulamazsın."

Muḳātil b. Suleymān, اتْلُ مَا اُوْحِيَ اِلَيْكَ مِنْ كِتَابِ رَبِّك (*utulu mā ūḥiye ileyke min kitābi rabbik*) ifadesinin Mekkeli kâfirlerin *Ashab-ı Kehf* hakkında sordukları soruya, Hz. Muhammed'in kendisine konuyla ilgili gelen vahyi haber vermesi anlamında olduğunu ifade etmektedir.[356] Eṭ-Ṭaberī ise ayetin Hz. Muhammed'e yapılan bir açıklama

[355] Muḳātil b. Suleymān, *Tefsīru Muḳātil b. Suleymān*, c.4, s.405.

[356] Muḳātil b. Suleymān, *Tefsīru Muḳātil b. Suleymān*, c.2, s.582.

olduğunu, kendisinin Allah'ın kitabından indirilene uymasını, kitabın tilavetinden vazgeçmemesini ve Allah'ın emir ve yasaklarına uyması gerektiği anlamında olduğunu açıklamaktadır.[357] Ez-Zemaḫşerī, وَاتْلُ مَآ أُوْحِيَ اِلَيْكَ (*ve'tlu mā ūḥiye ileyke*) ifadesinin Hz. Muhammed'in Kur'an'dan başkasını okumamasını ve Kur'an'ı değiştirmeye yönelik hiçbir talebe kulak vermemesini ifade ettiğini belirtmektedir.[358]

Değerlendirme:

Vahyin sözlü kaydına ilişkin تَلَى (*telā*) fiilinin اتْلُ (*utlu*) kalıbıyla geçtiği ayette, Kur'an vahyi ile ilgili olup Allah'ın ayetlerine inanmak istemeyen ve ayetlere uymak istemeyenlerle ilgili olduğu görülmektedir.

2.6. جَعَلَ (*ceʿale*) Fiilinin Kur'an'daki Kullanımı

Sözlü kayda ilişkin جَعَلَ (*ceʿale*) fiili ile ilgili *Medenī* olan bir ayet tespit edilmiştir. "yapmak (جَعَلَ)" fiilinin geçtiği form/biçim şu şekildedir:

2.6.1. جَعَلْنَا (*ceʿalnā*)

el-Hadīd 57:26

وَلَقَدْ اَرْسَلْنَا نُوحاً وَاِبْرٰهِيمَ وَجَعَلْنَا فِي ذُرِّيَّتِهِمَا النُّبُوَّةَ وَالْكِتَابَ فَمِنْهُمْ مُهْتَدٍّ وَكَثِيرٌ مِنْهُمْ فَاسِقُونَ ﴿٢٦﴾

> "Andolsun Nûh'u ve İbrâhim'i elçi olarak gönderdik, onların soyundan gelenlere de peygamberlik ve kitap verdik. Onlardan doğru yolu bulanlar olduğu gibi birçoğu da yoldan çıkmış kimselerdir."

[357] Eṭ-Ṭaberī, *Cāmiʿu'l-Beyān*, c.15, s.234.

[358] Ez-Zemaḫşerī, *el-Keşşāf*, c.3, s.580.

Eṭ-Ṭaberī, وَجَعَلْنَا فِي ذُرِّيَّتِهِمَا النُّبُوَّةَ وَالْكِتَابَ (*ve ceʿalnā fī ẕurriyyetihima'n-nubuvvete ve'l-kitābe*) ifadesiyle ilgili جَعَلَ (*ceʿale*) fiilinin "indirmek (نَزَلَ)" anlamında olduğunu ifade ederek, الْكِتَاب (*el-kitāb*) kelimesinin de Tevrat, İncil, Zebur, Furkân ve bilinin diğer ilahi kitapların olduğunu belirtmektedir.[359] Ez-Zemaḫşerī, الْكِتَاب (*el-kitāb*) kelimesinin "vahiy" anlamında olduğunu açıklamaktadır. Ez-Zemaḫşerī, İbn ʿAbbās'a göre bu kelimenin "kalem ile yazı (الخَطُّ بالقَلَم)" anlamında olduğunu ifade etmektedir.[360]

Değerlendirme:

Vahyin sözlü kaydına ilişkin جَعَلَ (*ceʿale*) fiilinin جَعَلْنَا (*ceʿalnā*) kalıbıyla geçtiği ayette, vahiy ile nâzil olan bütün kitaplarla ilgili olduğu görülmektedir. Klasik Arapça sözlük ve *ʿUlūmu'l-Ḳurʾān* kaynaklarında, جَعَلَ (*ceʿale*) fiilinin "yazmak (كَتَبَ)" anlamında olduğuna dair bir bilgiye rastlanmamıştır.

2.7. جَاءَ (*cāʾe*) Fiilinin Kur'an'daki Kullanımı

Sözlü kayda ilişkin جَاءَ (*cāʾe*) fiili ile ilgili 10 ayet tespit edilmiştir. Bunlardan bir ayet *Mekkī*, dokuz ayet *Medenī*dir. "Gelmek (جَاءَ)" fiilinin geçtiği form/biçimler şu şekildedir: (*cāʾe*) جَاء - (*cāʾethum*) جَاءَتْهُم - (*cāʾū*) جَاؤُ

2.7.1. جَاء (*cāʾe*)

Fuṣṣilet 41:41

إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا بِالذِّكْرِ لَمَّا جَاءَهُمْ ۖ وَإِنَّهُ لَكِتَابٌ عَزِيزٌ ﴿٤١﴾

[359] Eṭ-Ṭaberī, *Cāmiʿu'l-Beyān*, c.22, s.426.

[360] Ez-Zemaḫşerī, *el-Keşşāf*, c.6, s.52.

"Bu uyarıcı kitap kendilerine geldiğinde onu inkâr edenler (cezalarını görecekler). O, gerçekten çok değerli bir kitaptır."

Muḳātil b. Suleymān, بِالذِّكْرِ لَمَّا جَاءَهُمْ (*bi'ẕ-ẕikri lemmā cāʾethum*) ifadesine ilişkin gelen kitabın Kur'an olduğunu, kastedilenlerin ise Ebū Cehl ile Mekke küffarı olduğunu açıklamaktadır.[361] Eṭ-Ṭaberī, الذِّكْر (*eẕ-ẕikr*) kelimesinin "Kur'an" anlamında olduğunu, Kur'an'ın geldiğinde onu inkar ettiklerini ifade etmektedir.[362] Ez-Zemaḫşerī de الذِّكْر (*eẕ-ẕikr*) kelimesinin "Kur'an" anlamında olduğunu açıklamaktadır.[363]

Değerlendirme:

Vahyin sözlü kaydına ilişkin جَاءَ (*cāʾe*) fiilinin yukarıda sunulun biçim/formlarının geçtiği ayetlerde Kur'an vahyinin yanı sıra yine vahiy bağlamında olup daha önce gelen sahife, vahiy ve mucizelerin de söz konusu olduğu görülmektedir.

2.8. رَتَّلَ (*rattele*) Fiilinin Kur'an'daki Kullanımı

Sözlü kayda ilişkin رَتَّلَ (*rattele*) fiili ile ilgili *Mekkī* olan bir ayet tespit edilmiştir. "Tertîl üzere okumak (رَتَّلَ)" fiilinin geçtiği form/biçim şu şekildedir:

[361] Muḳātil b. Suleymān, *Tefsīru Muḳātil b. Suleymān*, c.3, s.744.

[362] Eṭ-Ṭaberī, *Cāmiʿu'l-Beyān*, c.20, s.443.

[363] Ez-Zemaḫşerī, *el-Keşşāf*, c.5, s.385.

2.8.1. رَتِّلْ (*rattil*)

Muzzemmil 73:1-4

قُمِ الَّيْلَ اِلَّا قَلِيلاًۙ ﴿٢﴾ نِصْفَهٗٓ اَوِ انْقُصْ مِنْهُ قَلِيلاًۙ ﴿٣﴾ اَوْ زِدْ عَلَيْهِ وَرَتِّلِ الْقُرْاٰنَ تَرْتِيلاًۗ ﴿٤﴾

> "Ey örtüsüne bürünen! (1) Geceleyin -birazı dışında- namaza kalk! Gecenin yarısında bu vakti biraz öne veya biraz ileri de alabilirsin. Kur'an'ı tane tane, hakkını vererek oku. (2-4)"

Muḳātil b. Suleymān, وَرَتِّلِ الْقُرْاٰنَ تَرْتِيلاً (*ve rattili'l-Kurʾāne tertīlen*) ifadesiyle ilgili, Kur'an'ın ağır ağır ve açık bir şekilde okunması olarak açıklamaktadır.[364] Eṭ-Ṭaberī, وَرَتِّلِ الْقُرْاٰنَ تَرْتِيلاً (*ve rattili'l-Kurʾāne tertīlen*) ifadesinin "Kur'an'ın açık ve ağır bir okunuş ile okunması" anlamında olduğunu ifade etmektedir.[365] Ez-Zemaḫşerī de Kur'an'ın tertîl üzere okunmasının, "yavaş-ağır bir okunuş" anlamında olduğunu belirtmektedir.[366]

Değerlendirme:

Vahyin sözlü kaydına ilişkin رَتَّلَ (*rattele*) fiilinin geçtiği ayetlerde, Kur'an vahyinin okunuşuyla ilgili olduğu tespit edilmektedir.

2.9. سَمِعَ (*semiʿa*) Fiilinin Kur'an'daki Kullanımı:

Sözlü kayda ilişkin سَمِعَ (*semiʿa*) fiili ile ilgili dikkatimizi çeken yedi ayet tespit edilmiştir. Bunlardan beş ayet *Mekkī*, iki ayet *Medenī*dir. "İşitmek (سَمِعَ)" fiilinin geçtiği form/biçimler şu şekildedir: (*semiʿū*) سَمِعُوا, (*tesmeʿūne*) تَسْمَعُونَ, (*semiʿnā*) سَمِعْنَا, (*isteme'a*) اسْتَمَعَ

[364] Muḳātil b. Suleymān, *Tefsīru Muḳātil b. Suleymān*, c.4, s.475.

[365] Eṭ-Ṭaberī, *Cāmiʿu'l-Beyān*, c.23, s.362.

[366] Ez-Zemaḫşerī, *el-Keşşāf*, c.6, s.241.

2.9.1. سَمِعُوا (*semiʿū*)

el-Ḳalem 68:51

وَاِنْ يَكَادُ الَّذِينَ كَفَرُوا لَيُزْلِقُونَكَ بِاَبْصَارِهِمْ لَمَّا سَمِعُوا الذِّكْرَ وَيَقُولُونَ اِنَّهُ لَمَجْنُونٌ ﴿٥١﴾

> "O inkârcılar Kur'an'ı işittikleri zaman, seni gözleriyle devireceklermiş gibi bakar, "Şüphe yok o bir delidir" derler."

Muḳātil b. Suleymān, لَمَّا سَمِعُوا الذِّكْرَ (*lemmā semiʿu'ẕ-ẕikra*) ifadesine ilişkin, inkarcıların Kur'an'ı işittikleri vakit ona karşı nefret duyduklarını ifade etmektedir.[367] Eṭ-Ṭaberī de لَمَّا سَمِعُوا الذِّكْرَ (*lemmā semiʿu'ẕ-ẕikra*) ifadesini, kitabın okunduğu vakit işitilmesi anlamında olduğunu açıklamaktadır.[368] Ez-Zemaḫşerī de لَمَّا سَمِعُوا الذِّكْرَ (*lemmā semiʿu'ẕ-ẕikra*) ifadesine ilişkin الذِّكْر (*eẕ-ẕikr*) kelimesinin "Kur'an" anlamında olduğunu belirtmektedir.[369]

Değerlendirme:

Vahyin sözlü kaydına ilişkin سَمِعَ (*semiʿa*) fiilinin yukarıda sunulan biçim/formlarıyla geçtiği ayetlerin, Kur'an vahyi ile ilgili olup, inanmayanların bunu işittiğinde rahatsız oldukları bağlamında geçtiği görülmektedir.

[367] Muḳātil b. Suleymān, *Tefsīru Muḳātil b. Suleymān*, c.4, s.412.

[368] Eṭ-Ṭaberī, *Cāmiʿu'l-Beyān*, c.23, s.204.

[369] Ez-Zemaḫşerī, *el-Keşşāf*, c.6, s.193.

2.10. عَلِمَ (*ʿalime*) Fiilinin Kur'an'daki Kullanımı

Sözlü kayda ilişkin عَلِمَ (*ʿalime*) fiili ile ilgili dikkatimizi çeken sekiz ayet tespit edilmiştir. Bunlardan üç ayet *Mekkī*, beş ayet *Medenī*dir. "Bilmek (عَلِمَ)" fiilinin geçtiği form/biçimler şu şekildedir: (*ʿalleme*) عَلَّمَ - (*ʿallemtu*) عَلَّمْتُ - (*yuʿallimu*) يُعَلِّمُ - (*tuʿallimūne*) تُعَلِّمُونَ

2.10.1. عَلَّمَ (*ʿalleme*)

en-Necm 53:5-7

عَلَّمَهُ شَدِيدُ الْقُوٰىۙ ﴿٥﴾ذُو مِرَّةٍۜ فَاسْتَوٰىۙ ﴿٦﴾وَهُوَ بِالْاُفُقِ الْاَعْلٰىۜ ﴿٧﴾

> "Onu, çok güçlü, üstün niteliklerle donatılmış biri (Cebrâil) öğretti. O, ufkun en yüce noktasındayken asıl şekliyle göründü."

Muḳātil b. Suleymān, عَلَّمَهُ شَدِيدُ الْقُوٰى (*ʿallemehū şedīdu'l-ḳuvā*) ayeti ile ilgili, Kur'an'ın Hz. Peygamber'e Cebrâil (as) tarafından öğretildiğini ifade etmektedir.[370] Eṭ-Ṭaberī, عَلَّمَهُ شَدِيدُ الْقُوٰى (*ʿallemehū şedīdu'l-ḳuvā*) ifadesiyle ilgili, Hz. Muhammed'e Kur'an'ı Cebrâil (as)'ın öğrettiğini açıklamaktadır.[371]

2.10.2. عَلَّمْتُ (*ʿallemtu*)

el-Māʾide 5:110

اِذْ قَالَ اللّٰهُ يَا عِيسَى ابْنَ مَرْيَمَ اذْكُرْ نِعْمَتِي عَلَيْكَ وَعَلٰى وَالِدَتِكَۘ اِذْ اَيَّدْتُّكَ بِرُوحِ الْقُدُسِ تُكَلِّمُ النَّاسَ فِي الْمَهْدِ وَكَهْلاًۚ وَاِذْ عَلَّمْتُكَ الْكِتَابَ وَالْحِكْمَةَ وَالتَّوْرٰيةَ وَالْاِنْجِيلَۚ...(١١٠)

[370] Muḳātil b. Suleymān, *Tefsīru Muḳātil b. Suleymān*, c.4, s.159.

[371] Eṭ-Ṭaberī, *Cāmiʿu'l-Beyān*, c.22, ss.8-9.

> "İşte o zaman Allah şöyle diyecek: "Ey Meryem oğlu Îsâ! Sana ve annene lutfettiğim nimetleri hatırla! Seni Rûhulkudüs'le (Cebrâil) desteklemiştim de hem beşikte iken hem de yetişkin halinde insanlarla konuşuyordun. Sana yazmayı, hikmeti, Tevrat ve İncil'i öğretmiştim…"

Muḳātil b. Suleymān, وَاِذْ عَلَّمْتُكَ الْكِتَابَ (*ve iẕ ʿallemtuke'l-kitābe*) ifadesini "kitabın el ile yazılması (خَطُّ الكتاب بيده)" anlamında olduğunu açıklamaktadır.[372] Eṭ-Ṭaberī, وَاِذْ عَلَّمْتُكَ الْكِتَابَ (*ve iẕ ʿallemtuke'l-kitābe*) ifadesinin "yazı (وَهُوَ الخَطّ)" anlamında olduğunu aktarmaktadır.[373] Ez-Zemaḫşerī de الْكِتَاب (*el-kitāb*) kelimesinin "yazı (الخَطُّ)" anlamında olduğunu ifade etmektedir.

Değerlendirme:

Vahyin sözlü kaydına ilişkin عَلِمَ (*ʿalime*) fiilinin yukarıda sunulan form/biçimlerle geçtiği ayetlerin çoğu Kur'an'ın Hz. Peygamber'e öğretilmesiyle ilgili olduğu görülmektedir. Ancak عَلَّمْتُ (*ʿallemtu*) ve يُعَلِّمُ (*yuʿallimu*) biçimlerinin geçtiği ayetler Hz. İsa bağlamındadır. Yukarıda yer alan el-Māʾide suresinin 110. ayetinin, çalışmamız doğrultusunda vahyin sözlü kaydı ile değil, yazılı kaydı ile ilgili olduğu görülmektedir.

Klasik Arapça sözlüklerinden araştırdığımız üzere, el-Ezherī, عَلَّمَ (*ʿalleme*) fiiline ilişkin er-Raḥmān suresinin ikinci ayeti olan "Kur'an'ı öğretti (عَلَّمَ الْقُرْاٰنَ)" örneğini vererek, عَلَّمَ (*ʿalleme*) fiilinin "kolaylaştırmak" anlamında olduğunu belirtmiştir.

[372] Muḳātil b. Suleymān, *Tefsīru Muḳātil b. Suleymān*, c.1, s.516.

[373] Eṭ-Ṭaberī, *Cāmiʿu'l-Beyān*, c.9, s.115.

2.11. قَرَأَ (*ḳaraʾe*) Fiilinin Kur'an'daki Kullanımı

Sözlü kayda ilişkin قَرَأَ (*ḳaraʾe*) fiili ile ilgili dikkatimizi çeken sekiz ayet tespit edilmiştir. Bu ayetlerin hepsi *Medenī*dir. قَرَأَ (*ḳaraʾe*) fiilinin geçtiği form/biçimler şu şekildedir: (*iḳraʾ*) اِقْرَأْ - (*senuḳriʾu*) سَنُقْرِئُ - (*ḳaraʾte*) قَرَأْتَ - (*ḳaraʾnā*) قَرَأْنَا - (*ḳuriʾe*) قُرِئَ - (*liteḳraʾe*) لِتَقْرَاَ

2.11.1. سَنُقْرِئُ (*senuḳriʾu*)

el-Aʿlā 87:6-7

سَنُقْرِئُكَ فَلَا تَنْسٰىٓ ﴿٦﴾ اِلَّا مَا شَاۤءَ اللّٰهُ ۗ اِنَّهٗ يَعْلَمُ الْجَهْرَ وَمَا يَخْفٰى ﴿٧﴾

> "Sana okutacağız ve Allah dilemedikçe unutmayacaksın. O, açık olanı da bilir, gizli olanı da."

Muḳātil b. Suleymān, سَنُقْرِئُكَ (*senuḳriʾuke*) fadesiyle ilgili, Hz. Peygamber'in muhatap alındığını ve Kur'an'ın kalbinde toplandığının açıklandığını ifade etmektedir.[374] Eṭ Ṭaberī, سَنُقْرِئُكَ فَلَا تَنْسٰى (*senuḳriʾuke felā tensā*) ayetiyle ilgili, Hz. Peygamber'in muhatap alındığını ve Kur'an okuduğunda Allah'ın izni ile bunu unutmayacağı açıklamasını yapmaktadır.[375] Ez-Zemaḫşerī de benzer bir açıklama ile Hz. Peygamber'in Cebrâil (as)'ın kendisine okuduğu vahyi ezberlediğini ve unutmadığını ifade etmektedir.[376]

[374] Muḳātil b. Suleymān, *Tefsīru Muḳātil b. Suleymān*, c.4, s.669.

[375] Eṭ-Ṭaberī, *Cāmiʿu'l-Beyān*, c.24, ss.314-316.

[376] Ez-Zemaḫşerī, *el-Keşşāf*, c.6, s.357.

Değerlendirme:

Vahyin sözlü kaydına ilişkin قَرَأَ (*ḳaraʾe*) fiilinin yukarıda sunulan biçim/formlarıyla geçtiği ayetlerin Kur'an'ın okunmasıyla ilgili olduğu tespit edilmiştir.

2.12. نَزَلَ (*nezele*) Fiilinin Kur'an'daki Kullanımı

Sözlü kayda ilişkin نَزَلَ (*nezele*) fiili ile ilgili 71 ayet tespit edilmiştir. Bunlardan 26 ayet *Mekkī*, 45 ayet *Medenī*dir. نَزَلَ (*nezele*) fiilinin geçtiği form/biçimler şu şekildedir: (*nezele*) نَزَلَ - (*enzele*) اَنْزَلَ - (*enzeltu*) اَنْزَلْتُ - (*enzelnā*) اَنْزَلْنَا - (*unzile*) اُنْزِلَ - (*nezzele*) نَزَّلَ - (*nezzelnā*) نَزَّلْنا - (*tunezzele / yunezzile*) تُنَزَّلَ / يُنَزِّلَ - (*tenzīl*) تَنْزِيل

2.12.1. نَزَلَ (*nezele*)

eş-Şuʿarā 26:193-195

نَزَلَ بِهِ الرُّوحُ الْاَمِينُۙ ﴿١٩٣﴾عَلٰى قَلْبِكَ لِتَكُونَ مِنَ الْمُنْذِرِينَۙ ﴿١٩٤﴾بِلِسَانٍ عَرَبِيٍّ مُبِينٍۜ ﴿١٩٥﴾

> "Onu, senin kalbine uyarıcılardan olasın diye açık bir Arapça ile Rûhulemîn indirmiştir."

Muḳātil b. Suleymān, نَزَلَ بِهِ الرُّوحُ الْاَمِين (*nezele bihi'r-rūḥu'l-emīn*) ifadesi ile ilgili, Allah'ın görevlendirmesiyle Cebrâil (as)'ın peygamberlere vahyi (الرِسَالَة) iletmesi açıklamasını yapmakatdır.[377] Eṭ-Ṭaberī, yukarıdaki ayetlerle ilgili, Kur'an'ın Allah tarafından indirildiğini ifade etmektedir.[378]

[377] Muḳātil b. Suleymān, *Tefsīru Muḳātil b. Suleymān*, c.3, s.280.

[378] Eṭ-Ṭaberī, *Cāmiʿu'l-Beyān*, c.17, s.641.

2.12.2. اَنْزَلَ (*enzele*)

el-Enʿām 6:91

وَمَا قَدَرُوا اللهَ حَقَّ قَدْرِهٖٓ اِذْ قَالُوا مَّا اَنْزَلَ اللهُ عَلٰى بَشَرٍ مِنْ شَيْءٍۗ قُلْ مَنْ اَنْزَلَ الْكِتٰبَ الَّذِيْ جَاۤءَ بِهٖ مُوْسٰى نُوْرًا وَّهُدًى لِّلنَّاسِ تَجْعَلُوْنَهٗ قَرَاطِيْسَ تُبْدُوْنَهَا وَتُخْفُوْنَ كَثِيْرًاۚ وَعُلِّمْتُمْ مَّا لَمْ تَعْلَمُوْٓا اَنْتُمْ وَلَآ اٰبَاۤؤُكُمْۗ قُلِ اللهُۙ ثُمَّ ذَرْهُمْ فِيْ خَوْضِهِمْ يَلْعَبُوْنَ ﴿٩١﴾

> "Onlar Allah'ı gereği gibi takdir edip tanımadılar. Nitekim "Allah hiçbir insana hiçbir şey indirmedi" dediler. De ki: "Öyleyse Mûsâ'nın insanlara bir nur ve hidayet olarak getirdiği kitabı kim indirdi?" Siz onu kâğıtlara yazıp (istediğinizi) açıklıyor, çoğunu da gizliyorsunuz. Sizin de, atalarınızın da bilemediğiniz şeyler (Kur'an'da) size öğretilmiştir. (Resulüm!) Sen "Allah" de, sonra onları bırak, daldıkları bataklıkta oyalanadursunlar!"

Muḳātil b. Suleymān, قُلْ مَنْ اَنْزَلَ الْكِتٰبَ الَّذِيْ جَاۤءَ بِهٖ مُوْسٰى نُوْرًا وَّهُدًى لِّلنَّاسِ (*ḳul men enzele'l-kitābe'llezī cāʾe bihī Mūsā nūran ve huden linnāsi*) ifadesiyle ilgili, Hz. Musa'ya indirilen kitabın zulme karşı bir aydınlık olarak gönderildiğini açıklamaktadır.[379] Eṭ-Ṭaberī de ilgili ifade ile bu yönde bir açıklama yapmaktadır.[380] Ez-Zemaḫşerī, Hz. Musa'ya indirilenin Tevrat olduğunu ifade etmektedir.[381]

Değerlendirme:

Vahyin sözlü kaydına ilişkin نَزَلَ (*nezele*) fiilinin yukarıda sunulan biçim/formlarıyla geçtiği ayetlerin geneli Kur'an'ın Allah tarafından indirilmesiyle ilgili olduğu tespit edilmiştir. Özellikle نَزَلَ (*nezele*) fiilinin نَزَلَ (*nezele*) – اَنْزَلَ (*enzele*) – اَنْزَلْنَا (*enzelnā*) –

[379] Muḳātil b. Suleymān, *Tefsīru Muḳātil b. Suleymān*, c.1, s.584.

[380] Eṭ-Ṭaberī, *Cāmiʿu'l-Beyān*, c.9, s.398.

[381] Ez-Zemaḫşerī, *el-Keşşāf*, c.2, s.370.

نَزَّلَ (*nezzele*) – نَزَّلْنا (*nezzelnā*) – تَنْزِيل (*tenzīl*) şeklindeki biçimlerinin geçtiği ayetler, Kur'an'ın Allah tarafından gönderilmesiyle ilgili olduğu görülmektedir. Bu ayetlerin bir kısmı, Kur'an vahyinin Allah'tan gönderildiğine inanmayanlara karşı bir karşılık niteliğindedir. نَزَلَ (*nezele*) fiilinin اَنْزَلَ (*enzele*) – اَنْزَلْتُ (*enzeltu*) – أُنْزِلَ (*unzile*) – يُنَزِّلَ / تُنَزَّلَ (*tunezzele* / *yunezzile*) şeklindeki biçimlerinin geçtiği ayetlerin yine, Kur'an'ın Allah tarafından gönderilmesi bahis konusu olmasının yanı sıra, diğer ilahi kitapların da Allah tarafından gönderildiği bilgisini içermektedir.

Muḳātil b. Suleymān'nın eş-Şuʿarā suresinin 193. ayetini açıklarken, vahiy kelimesini "haber (الرِسَالَة)" kelimesi ile açıkladığını gördük. Daha önce *ʿUlūmu'l-Ḳurʾān* kaynaklarından araştırdığımız üzere, نَزَلَ (*nezele*) fiilinin taşıdığı anlamlardan bir tanesinin de "gönderme (الإرْسَال)" kelimesi olduğunu tespit etmiştik.

El-Enʿām suresinin 91. ayetinde geçen قُلْ مَنْ اَنْزَلَ الْكِتَابَ الَّذِي جَاءَ بِهِ مُوسٰى نُوراً وَهُدًى لِلنَّاسِ (*ḳul men enzele'l-kitābe'llezī cāʾe bihī Mūsā nūran ve huden linnāsi*) ifadesi itibariyle bu ayete, vahyin sözlü kaydı bölümünde yer vermeyi uygun görürken, ayetin devamında yer alan تَجْعَلُونَهُ قَرَاطِيس (*tecʿalūnehū ḳarāṭīs*) ifadesi nedeniyle de ayetin, vahyin yazılı kaydı bölümünde de yer alması gerektiğine karar verdik.

2.13. وَحَى (vaḥā) Fiilinin Kur'an'daki Kullanımı

Sözlü kayda ilişkin وَحَى (*vaḥā*) fiili ile ilgili dikkatimizi çeken 10 ayet tespit edilmiştir. Bunlardan 9 ayet *Mekkī*, 1 ayet *Medenī*dir. "Vahyetmek (وَحَى)" fiilinin geçtiği form/biçimler şu şekildedir: (e*vḥā*) اَوْحٰى - (*evḥaynā*) اَوْحَيْنَا - (*yūḥā*) يُوحٰى - (*ūḥiye*) أُوحِيَ - (*yūḥī*) يُوحَي - (*vaḥyun*) وَحْيٌ

2.13.1. اَوْحٰى (*evḥā*)

en-Necm 53:10-11

فَاَوْحٰٓى اِلٰى عَبْدِهٖ مَٓا اَوْحٰىۜ ﴿١٠﴾مَا كَذَبَ الْفُؤٰادُ مَا رَاٰى ﴿١١﴾

> "Böylece Allah, kuluna vahyini iletti. (10) Gözün gördüğünü kalp yalanlamadı. (11)"

Muḳātil b. Suleymān, vahyin Hz. Muhammed'e vahyedildiğini açıklamaktadır.[382] Eṭ-Ṭaberī, فَاَوْحٰٓى اِلٰى عَبْدِهٖ مَٓا اَوْحٰى (fe e*vḥā ilā mā ʿabdihī mā* e*vḥā*) ayetinin ihtilaflı olduğunu aktarmaktadır. Bir görüşe göre vahiy Hz. Peygamber'e Allah tarafından vahyedilmiştir.[383] Diğer görüş ise Allah'ın Cebrâil (as)'a bildiridiği vayhi, Hz. Peygamber'e vahyetmesi.[384] Eṭ-Ṭaberī, bu iki görüş arasından ikincisini tercih etmektedir.[385]

2.13.2. اَوْحَيْنَا (*evḥaynā*)

Fātır 35:31

وَالَّذِيٓ اَوْحَيْنَٓا اِلَيْكَ مِنَ الْكِتَابِ هُوَ الْحَقُّ مُصَدِّقاً لِمَا بَيْنَ يَدَيْهِۜ اِنَّ اللهَ بِعِبَادِهٖ لَخَبِيرٌ بَصِيرٌ ﴿٣١﴾

> "Sana vahyettiğimiz kitap kendinden öncekileri doğrulayıcı bir hakikattir. Kuşkusuz Allah kullarından haberdardır, her şeyi görmektedir."

Muḳātil b. Suleymān, وَالَّذِيٓ اَوْحَيْنَٓا اِلَيْكَ مِنَ الْكِتَابِ (*ve'lleẕī evḥāynā ileyke mine'l-kitāb*) ifadesine ilişkin, Allah'ın Hz. Muhammed'e kendisinden önceki kitapları tasdik edici

[382] Muḳātil b. Suleymān, *Tefsīru Muḳātil b. Suleymān*, c.4, s.160.

[383] Eṭ-Ṭaberī, *Cāmiʿu'l-Beyān*, c.22, s.20.

[384] Eṭ-Ṭaberī, *Cāmiʿu'l-Beyān*, c.22, ss.20-21.

[385] Eṭ-Ṭaberī, *Cāmiʿu'l-Beyān*, c.22, s.21.

olan Kur'an'ı vahyettiğini ifade etmektedir.[386] Eṭ-Ṭaberī ise وَالَّذِي اَوْحَيْنَا اِلَيْكَ مِنَ الْكِتَاب (*ve'lleẕī evḥāynā ileyke mine'l-kitāb*) ifadesiyle ilgili, kitabın Hz. Muhammed'e Allah tarafından indirilen Kur'an olduğunu açıklamaktadır.[387] Ez-Zemaḫşerī de الْكِتَابِ (*el-kitāb*) kelimesinin "Kur'an" anlamında olduğunu ifade etmektedir.[388]

Değerlendirme:

Vahyin sözlü kaydına ilişkin وَحَى (*vaḥā*) fiilinin yukarıda sunulan biçim/formlarıyla geçtiği ayetlerin Kur'an'ın Allah tarafından Hz. Peygamber'e vahyedilmesiyle ilgili olduğu anlaşılmaktadır. Klasik Arapça sözlük ve *ʿUlūmu'l-Ḳurʾān* kaynaklarında وَحَى (*vaḥā*) fiiline verilen anlamlar arasında kitap ve söz manalarını tespit etmiştik. Bu tespiti yapmadan önce de Kur'an okuması çalışmamızda Fāṭır suresinin 31. ayetini hem vahyin sözlü hem de yazılı kaydı bağlamında yer almasına karar vermiştik.

3. Vahyin Sözlü Kaydı İle İlgili Kalıp İfadeler

Vahyin sözlü kaydına ilişkin tespit edilen ve yukarıda sunulan fiiller haricinde birkaç kalıp ifade daha tespit edilmiştir. Bunları ilgili fiillerin altında göstermek yerine "Sözlü Kayda İlişkin Fiillerin, Form ve Kalıpların Kur'an'daki Kullanımı" alt başlığı altına ayrı olarak sunmayı uygun gördük. Burada bu kalıp ifadelere Kur'an'da geçtiği biçimi üzere tefsirlerden bakılmıştır. Tespit edilen kalıp ifadeler şunlardır:

	Kalıp İfadeler	Tercümesi
1.	وَلَا تَعْجَلْ بِالْقُرْاٰن (*ve lā taʿcel bi'l-Ḳurʾān*)	Kur'an'ı okumada aceleci davranma.

[386] Muḳātil b. Suleymān, *Tefsīru Muḳātil b. Suleymān*, c.3, s.557.

[387] Eṭ-Ṭaberī, *Cāmiʿu'l-Beyān*, c.19, s.367.

[388] Ez-Zemaḫşerī, *el-Keşşāf*, c.5, s.155.

2.	(*et-tāliyāt*) التَّالِيَات	Okuyanlar
3.	(*Āyātu'l-Ḳitāb*) اٰيَاتُ الْكِتَاب	Kitabın ayetleri
4	مَا يُقَالُ لَكَ اِلَّا مَا قَدْ قِيلَ لِلرُّسُلِ مِنْ قَبْلِك (*mā yuḳālu leke illā mā ḳad ḳīle li'r-rusuli ḳablike*)	Sana, senden önceki peygamberler için söylenenlerden farklı bir şey söylenmemektedir.

3.1. وَلَا تَعْجَلْ بِالْقُرْاٰن (*ve lā taʿcel bi'l-Ḳurʾān*)

Tāhā 20:114

فَتَعَالَى اللهُ الْمَلِكُ الْحَقُّ وَلَا تَعْجَلْ بِالْقُرْاٰنِ مِنْ قَبْلِ اَنْ يُقْضٰى اِلَيْكَ وَحْيُهٗ وَقُلْ رَبِّ زِدْنِي عِلْماً ﴿١١٤﴾

> "Gerçekliğinde şüphe bulunmayan, her şeye hükümran olan Allah yüceler yücesidir. Sana vahyi tamamlanmadan Kur'an'ı okumada aceleci davranma ve "Rabbim! İlmimi arttır" de."

Muḳātil b. Suleymān, وَلَا تَعْجَلْ بِالْقُرْاٰن (*ve lā taʿcel bi'l-Ḳurʾān*) ifadesiyle ilgili, Cebrâil (as)'ın vahiyden bir parça okuduğunda ve henüz okumasını tamamlamadan Hz. Peygamber'in tekrar etmesi üzerine, kendisine Kur'an'ın kıraâti konusunda acele etmemesi ihtarı geldiğini ifade etmektedir.[389] Eṭ-Ṭaberī, ayetin Hz. Peygamber'e hitaben kendisine vahyedilenin manası açıklanıncaya kadar, vahyin kendisine okunduğu veya kendisinin ashabına okuduğu vakit acele etmemesi gerektiği anlamında olduğunu açıklamaktadır.[390] Ez-Zemaḫşerī'de ayete ilişkin, Cebrâil (as)'ın Hz. Peygamber'e vahyi okuduğunda, Hz. Peygamber'in vahyi dinleyip anlayana kadar beklemesi ve bundan sonra ezberlemesi gerektiği açıklamasını yapmaktadır.[391]

[389] Muḳātil b. Suleymān, *Tefsīru Muḳātil b. Suleymān*, c.3, s.43.

[390] Eṭ-Ṭaberī, *Cāmiʿu'l-Beyān*, c.16, ss.179-180.

[391] Ez-Zemaḫşerī, *el-Keşşāf*, c.4, s.112.

Değerlendirme:

Vahyin sözlü kaydına ilişkin وَلَا تَعْجَلْ بِالْقُرْاٰن (*ve lā taʿcel bi'l-Ḳurʾān*) ifadesinin Kur'an hıfzı ile ilgili olduğu anlaşılmaktadır. *Hıfz*dan önce Kur'an'ın iyice dinlenmesi ve anlamaya çalışılması önem arzetmektedir.

3.2. التَّالِيَات (*et-Tāliyāt*)

es-Ṣāffāt 37:1-4

وَالصّٰٓافّٰتِ صَفًّاۙ ﴿١﴾فَالزّٰجِرٰتِ زَجْرًاۙ ﴿٢﴾فَالتّٰلِيٰتِ ذِكْرًاۙ ﴿٣﴾اِنَّ اِلٰهَكُمْ لَوَاحِدٌۜ ﴿٤﴾

> "Sıra sıra dizilmiş olanlara, (yanlışları) engellemeye çalışanlara ve anmak için okuyanlara andolsun ki kuşkusuz tanrınız birtekdir."

Muḳātil b. Suleymān, فَالتَّالِيَاتِ ذِكْراً (*fe't-tāliyāti ẕīkran*) ifadesiyle kastedilenin genel anlamda peygamberlere vahyi, özel anlamda ise Hz. Muhammed'e Kur'an'ı okuyan Cebrâil (as)'ın olduğunu açıklamaktadır.[392] Eṭ-Ṭaberī, فَالتَّالِيَاتِ ذِكْراً (*fe't-tāliyāti ẕīkran*) ifadesini "kitabı okuyanlar (فَالقَارِئَاتِ كِتَابًا)" şeklinde açıklayarak ifade ile ilgili iki görüşün bulunduğunu aktarmaktadır.[393] Bir görüşe göre okuyanların melekler olduğunu, diğer görüşe göre Kur'an'dan öncekilerin haberlerini okuyanlar olduğunu katarmaktadır.[394] Ez-Zemaḫşerī de فَالتَّالِيَاتِ ذِكْراً (*fe't-tāliyāti ẕīkran*) ifadesiyle ilgili nâzil olan kitaplardan Allah'ın kelamını okuyanlar açıklamasını yapmaktadır.[395]

[392] Muḳātil b. Suleymān, *Tefsīru Muḳātil b. Suleymān*, c.3, s.601.

[393] Eṭ-Ṭaberī, *Cāmiʿu'l-Beyān*, c.19, s.394.

[394] Eṭ-Ṭaberī, *Cāmiʿu'l-Beyān*, c.19, ss.394-395.

[395] Ez-Zemaḫşerī, *el-Keşşāf*, c.5, s.199.

Değerlendirme:

Vahyin sözlü kaydına ilişkin التَّالِيَات (*et-tāliyāti*) ifadesinin özelde Kur'an'ın, genel anlamda ise vahyin okunması ile ilgili olduğu anlaşılmaktadır.

3.3. اٰيَاتُ الْكِتَاب (*Āyātu'l-Ḳitāb*)

Luḳmān 31:2-3

تِلْكَ اٰيَاتُ الْكِتَابِ الْحَكِيمِۙ ﴿٢﴾

> "Bunlar, güzel işlerin peşinde olanlara hidayet ve rahmet kaynağı olan hikmetli kitabın âyetleridir."

Muḳātil b. Suleymān, اٰيَاتُ الْكِتَاب (*āyātu'l-ḳitāb*) ifadesinin "batıla dair hükümler (المُحْكَم مِن البَاطِل)" anlamında olduğunu ifade etmektedir.[396] Eṭ-Ṭaberī ise اٰيَاتُ الْكِتَاب (*āyātu'l-ḳitāb*) ifadesine ilişkin "ayrıntılı açıklama (بَيَاناً تَفْصِيلاً)" anlamında olduğunu belirtmektedir.[397] Ez-Zemaḫşerī'de الْكِتَابِ الْحَكِيم (*el-ḳitābi'l-ḥakīm*) ifadesiyle ilgili "hikmet sahibi (ذِي الحِكْمَة)" beyânında bulunmaktadır.[398]

Değerlendirme:

Vahyin sözlü kaydına ilişkin اٰيَاتُ الْكِتَاب (*āyātu'l-ḳitāb*) ifadesinin geçtiği ayette, Kur'an ayetlerinin hikmetli olduğu haberi verildiği anlaşılmaktadır.

[396] Muḳātil b. Suleymān, *Tefsīru Muḳātil b. Suleymān*, c.3, s.432.

[397] Eṭ-Ṭaberī, *Cāmiʿu'l-Beyān*, c.18, s.531.

[398] Ez-Zemaḫşerī, *el-Keşşāf*, c.5, s.5.

3.4. مَا يُقَالُ لَكَ اِلَّا مَا قَدْ قِيلَ لِلرُّسُلِ مِنْ قَبْلِكَ (*mā yuḳālu leke illā mā ḳad ḳīle li'r-rusuli ḳablike*)

Fussilet 41:43

مَا يُقَالُ لَكَ اِلَّا مَا قَدْ قِيلَ لِلرُّسُلِ مِنْ قَبْلِكَۜ اِنَّ رَبَّكَ لَذُو مَغْفِرَةٍ وَذُو عِقَابٍ اَلِيمٍ ﴿٤٣﴾

> "Sana, senden önceki peygamberler için söylenenlerden farklı bir şey söylenmemektedir. Gerçekten rabbin hem mağfiret sahibidir hem de O'nun çok yakıcı bir azabı vardır."

Muḳātil b. Suleymān, ayetin Hz. Peygamber'i muhatap aldığını, مَا يُقَالُ لَكَ (*mā yuḳālu leke*) ifadesinin de Kur'an vahyinin kendisine inmemiş yalanına karşılık olduğunu belirtmektedir.[399] Eṭ-Ṭaberī, Müşriklerin vahyin Hz. Peygamber'e Allah'tan gelmediği yalanlarından dolayı, bu ayet ile Hz. Muhammed'e sabretmesi gerektiği tesellisinin verildiğini ifade etmektedir.[400] Ez-Zemaḫşerī'de مَا يُقَالُ لَكَ (*mā yuḳālu leke*) ifadesiyle ilgili, Hz. Peygamber'e kâfirlern kendinden önceki peygamberlere yaptıkları gibi nâzil olan kitap ile ilgili kendisine de kırıcı sözler sarfettiklerini açıklamaktadır.[401]

Değerlendirme:

Vahyin sözlü kaydına ilişkin مَا يُقَالُ لَكَ اِلَّا مَا قَدْ قِيلَ لِلرُّسُلِ مِنْ قَبْلِكَ (*mā yuḳālu leke illā mā ḳad ḳīle li'r-rusuli ḳablike*) ifadesinin geçtiği ayette, قال (*ḳāle*) fiili dikkatimizi çekmiştir. İfadeden anlaşılan hem Kur'an vahyinin hem diğer vahiylerin söylem olarak peygamberlere aktarıldığı anlaşılmaktadır.

---

[399] Muḳātil b. Suleymān, *Tefsīru Muḳātil b. Suleymān*, c.3, s.745.

[400] Eṭ-Ṭaberī, *Cāmiʿu'l-Beyān*, c.20, s.445.

[401] Ez-Zemaḫşerī, *el-Keşşāf*, c.5, s.385.

İKİNCİ BÖLÜM

KUR'AN'DA VAHYİN KAYDINA İLİŞKİN KELİMELER: YAZILI KAYIT

Bu bölüm iki ana başlık altında ele alınmaktadır. Birinci başlıkta Kur'an'da vahyin yazılı kaydına ilişkin tespit edebildiğimiz أتى (*etā*) – جَمَعَ (*ceme'a*) – كَتَبَ (*ketebe*)– نَزَلَ (*nezele*) – وَحَى (*vaḥā*) fiilleri ile أَلْوَاح (*elvāḥ*) – صُحُف (ṣuḥuf) kelimelerinin, klasik Arapça sözlük ve *'Ulūmu'l-Ḳur'ān* kaynaklarında verilen anlamları zikredilmektedir. İkinci başlıkta ise tespit edilen fiil ve kelimelerin, biçim/form ve kalıplarına göre tahlili yapılmaktadır. Ayrıca fiil ve kelimelerin yanı sıra tespit edilen ifadelere de bu başlıkta yer verilmektedir. Söz konusu ifadelerde yer alan kelimelerin de klasik Arapça sözlük ve *'Ulūmu'l-Ḳur'ān* kaynaklarında verilen anlamları zikredilmiştir.

1. Yazılı Kayda İlişkin Fiillerin Semantik İncelemesi

1.1. Klasik Arapça Sözlükler ve *'Ulūmu'l-Ḳur'ān* Kaynakları

1.1.1. أتى (*etā*) Fiilinin Etimolojisi:

El-Ḫalīl b. Aḥmed, İbn Durayd, El-Ezherī'nin ve İbn Fāris'in eserlerinde, أتى (*etā*) fiiline ilişkin vezinler verilerek, sarf bilgisi sunulmuştur.[402]

[402] El-Ḫalīl b. Aḥmed, *Kitābu'l-'Ayn*, c.1 ss.51-52, İbn Durayd, *Cemheratu'l-Luġa*, c.1, s.230, El-Ezherī, *Tehzību'l-Luġa*, c.14, s.350, İbn Fāris, *Meḳāyisu'l-Luġa*, c.1, ss.50-51,

El-Cevherī'nin eserinde أَتَى (*etā*) fiiline ilişkin الإِتْيَان (*el-ityān*)" kelimesinin "gelmek (المَجِئ)" anlamında olduğu ifade edilmektedir.[403]

ʿUlūmu'l-Ḳurʾān kaynaklarından Mukâtil b. Suleymān ve Yaḥyā b. Sellām'ın eserlerinde أتى (*etā*) fiili ile ilgili bir bâb başlığı tespit edilemezken, ed-Dāmeġānī'nin eserinde, *e-t-y* kökünden türeyen "gelmek (الإِتْيَان)" kelimesinin on altı anlam (*vech*) içerdiğine işaret etmektedir.[404] Bu anlamlar sırasıyla şu şekilde verilmiştir:

1. Birşeyin geliş zamanının yaklaşması (الدَّنُو): en-Naḥl suresinin birinci ayetinde geçen "Allah'ın emri yerine gelecektir (اَتَى اَمْرُ اللهِ)" ve el-Ḥicr suresinin 99. ayetinde geçen "kesin olan şey gelinceye kadar (حَتَّى يَأْتِيَكَ الْيَقِينُ)" ifadeleri, "birşeyin geliş zamanının yaklaşması"'nı ifade etmektedir.
2. İsabet etmek (الاصَابَة)
3. Kökünden sökmek (القَلْع)
4. Helak etmek cezalandırmak (العَذَاب)
5. Göndermek, yollamak (السوق)
6. Cima (الجِماع)
7. Yapmak (العَمَل)
8. Huzûra getirme ve itaat (الاقْرَار وَ الطَّاعَة)
9. Yaratmak (الخَلَقَ)
10. Gelmek (المَجِيء): Meryem suresinin 27. ayetinde yer alan "getirdi (فَأَتَتْ)" fiili "geldi (جَاءَت)" anlamını taşımaktadır.
11. Ortaya çıkmak (الظُّهُور)
12. Girmek (الدُّخُول)
13. Uğramak, karşılaşmak (المضيّ)

[403] El-Cevherî, *Tācu'l-Luġa ve Ṣiḥāḥu'l-ʿArabiyye*, c.6, s.2261.

[404] Ed-Dāmeġānī, *Ḳāmūsu'l-Ḳurʾān*, s.14.

14. Göndermek (الإرْسَال): el-Muʿminūn suresinin 90. ayetinde geçen "biz onlara hakkı bildirdik (آتَيْنَاهُمْ بِالحَقِّ)" ifadesi "Cebrâil'i Kur'an ile gönderdik" anlamını taşımaktadır.
15. Ansızın meydana gelen olay (المُفَاجَأَة)
16. İnmek, nazil olmak, gelmek (النزُول: İbrāhīm suresinin 17. ayetinde geçen "gelecek (وَيَأْتِيهِ)" fiili "inecek (ينزل)" anlamındadır.[405]

Yukarıda verilen anlamlar arasından "birşeyin geliş zamanının yaklaşması (الدنو)", "gelmek (المَجِيء)", "göndermek (الإرْسَال)" ve "inmek, nazil olmak, gelmek (النُّزُول)" kelimeleri öne çıkmaktadır. Bu anlamlar ile verilen örneklerin Allah'ın insanlara bir şeyleri göndermesi ile ilişkili olduğu görülmektedir.

Er-Rāġıb el-Iṣfahānī'nin eserinde, أتى (*etā*) kökünden türeyen الإتْيَان (*el-ityān*) kelimesine "kolaylıkla gelmek" anlamını vermektedir.[406] Bu anlamın yanı sıra "bizzat gelme" ve "emrin gelmesi" anlamlarını da taşımaktadır.[407]

1.1.2. جَمَعَ (*ceme'a*) Fiilinin Etimolojisi:

El-Ḫalīl b. Aḥmed'in eserinde, جَمَعَ (*ceme'a*) fiilinin masdarının "birşeyi bir araya getirmek (الجَمْعُ)" anlamında olduğunu ifade etmiştir.[408]

İbn Durayd'ın eserinde, جَمَعَ (*ceme'a*) fiilinin masdarı olan "toplamak (الجَمْعُ)" kelimesinin "bir arada olmanın zıddı (خِلافُ التفْرِيق)" anlamında olduğu belirtilerek, "bir şeyi birbirine eklemek, bir araya getirmek" şeklinde bir açıklama yapılmıştır.[409] El-

[405] Ed-Dāmeġānī, *Ḳāmūsu'l-Ḳurʾān*, s.14-16.

[406] Er-Rāġıb el-Iṣfahānī, *el-Mufredāt fī Ġarībi'l-Ḳurʾān*, s.8.

[407] Er-Rāġıb el-Iṣfahānī, *el-Mufredāt fī Ġarībi'l-Ḳurʾān*, s.8.

[408] El-Ḫalīl b. Aḥmed, *Kitābu'l-ʿAyn*, c.1 s.259.

[409] İbn Durayd, *Cemheratu'l-Luġa*, c.1, s.483.

Ezherī'nin eserinde, الجَمْعُ (*el-cemʿu*) kelimesinin "bir şeyi bir şeye birleştirmek" anlamına geldiği ifade edilmektedir.[410] İbn Fāris'in eserinde de الجَمْعُ (*el-cemʿu*) kelimesinin "bir araya toplamak" anlamında olduğu belirtilmektedir.[411] El-Cevherī'nin eserinde ise جَمَعَ (*cemeʿa*) fiili, "ayrı olan birşeyin toplanarak, bir araya gelmesi" şeklinde açıklanmıştır.[412]

ʿUlūmu'l-Ḳurʾān kaynaklarından جَمَعَ (*cemeʿa*) fiili ile ilgili ilk açıklamayı er-Rāġıb el-Işfahānī'nin eserinde tespit edebildik. Bu eserde, جَمَعَ (*cemeʿa*) fiilinin "bir araya getirmek", "bir araya toplamak" anlamında olduğu ifade edilmektedir.[413]

1.1.3. كَتَبَ (*ketebe*) Fiilinin Etimolojisi:

El-Ḫalīl b. Aḥmed'in eserinde, كَتَبَ (*ketebe*) fiilinin, masdarının "kitap (الكِتَاب)" veya "yazı (الكِتَابَة)" olduğunu ifade etmektedir.[414]

İbn Durayd'ın *Cemheratu'l-Luġa* adlı eserinde, كَتَبَ (*ketebe*) fiilinin, "harflerin bir araya toplanması" anlamında olduğu belirtilmektedir.[415] El-Ezherī'nin *Tehzību'l-Luġa* adlı eserinde كَتَبَ (*ketebe*) fiilinin "içerisinde harfleri bir araya toplayan (الكِتَاب)" anlamında olduğu ifade edilmektedir.[416] İbn Fāris'in *Meḳāyisu'l-Luġa* adlı eserinde de كَتَبَ (*ketebe*) fiilinin, "bir şeyi bir şeye toplamak" anlamında olduğu belirtilmektedir.[417]

---

[410] El-Ezherī, *Tehzību'l-Luġa*, c.1, ss.396-398.

[411] İbn Fāris, *Meḳāyisu'l-Luġa*, c.1, ss.479-480.

[412] El-Cevherî, *Tācu'l-Luġa ve Ṣiḥāḥu'l-ʿArabiyye*, c.3, s.1198.

[413] Er-Rāġıb el-Işfahānī, *el-Mufredāt fī Ġarībi'l-Ḳurʾān*, s.96.

[414] El-Ḫalīl b. Aḥmed, *Kitābu'l-ʿAyn*, c.4 s.8.

[415] İbn Durayd, *Cemheratu'l-Luġa*, c.1, s.255.

[416] El-Ezherī, *Tehzību'l-Luġa*, c.10, ss.150-151.

[417] İbn Fāris, *Meḳāyisu'l-Luġa*, c.1, ss.158-159.

Muḳātil b. Suleymān'ın eserinde, كَتَبَ (*ketebe*) fiilinin dört anlam (*vech*) taşıdığı ifade edilmektedir.[418] İlgili anlamlar sırasıyla şu şekildedir:

1. Farz kılındı (كُتِبَ)[419]
2. Takdir etmek (قَضَى)[420]
3. Yapmak (جَعَلَ)[421]
4. Emretmek (أَمَرَ)[422]

Yaḥyā b. Sellām'ın eserinde de كَتَبَ (*ketebe*) fiilinin dört anlam (*vech*) taşıdığı ifade edilmektedir.[423] Bu anlamlar yukarıdaki sunulan anlamlar ile aynıdır. Ed-Dāmeġānī de eserinde, كَتَبَ (*ketebe*) fiiline ilişkin yukarıdaki anlamları sunmuştur.[424] Yine bu eserde, "kitap (الكتاب)" kelimesinin on anlam (*vech*) taşıdığını ifade etmektedir.[425] İlgili anlamlar sırasıyla şu şekildedir:

1. Yazı (الكِتَابَة)[426]
2. Hesap (الحِسَاب)[427]
3. Levh-i Mahfuz (اللوْح المَحْفُوظ)[428]
4. Kadının İddeti (عِدَّةُ الْمَرْأَة)[429]

---

[418] Muḳātil b. Suleymān, *el-Vucūh ve'n-Neẓāʾir*, ss.62-63.

[419] Muḳātil b. Suleymān, *el-Vucūh ve'n-Neẓāʾir*, s.62.

[420] Muḳātil b. Suleymān, *el-Vucūh ve'n-Neẓāʾir*, s.62.

[421] Muḳātil b. Suleymān, *el-Vucūh ve'n-Neẓāʾir*, ss.62-63.

[422] Muḳātil b. Suleymān, *el-Vucūh ve'n-Neẓāʾir*, s.63.

[423] Yaḥyā b. Sellām, *et-Taṣārīf*, c.1, ss.172-173.

[424] Ed-Dāmeġānī, *Ḳāmūsu'l-Ḳurʾān*, ss.399-400.

[425] Ed-Dāmeġānī, *Ḳāmūsu'l-Ḳurʾān*, ss.400-401.

[426] Ed-Dāmeġānī, *Ḳāmūsu'l-Ḳurʾān*, s.400.

[427] Ed-Dāmeġānī, *Ḳāmūsu'l-Ḳurʾān*, s.400.

[428] Ed-Dāmeġānī, *Ḳāmūsu'l-Ḳurʾān*, s.400.

[429] Ed-Dāmeġānī, *Ḳāmūsu'l-Ḳurʾān*, s.400.

5. Benî Âdem'in amelleri (أَعْمَال بَنِي آدَم)[430]

6. Rızık ve Vakit/Süre (الرِّزْقُ وَالْأَجَل)[431]

7. Kur'an (القُرْآن)[432]

8. Tevrat (التَّوْرَاة)[433]

9. İncil (الإِنْجِيل)[434]

10. Farz (الفَرْضُ)[435]

Er-Rāġıb el-Iṣfahānī'nin eserinde, كَتَبَ (*ketebe*) fiilinden türeyen الكَتْبُ (*kutub*) kelimesinin "harflerin yazı ile birleştirilmesi" anlamında olduğu açıklanmaktadır.[436] Bu kelimenin sadece yazı ile değil, lafız ile de harfleri birbirine birleştirmek anlamında olabileceği ifade edilmektedir.[437]

1.1.4. نَزَلَ (*nezele*) Fiilinin Etimolojisi:

نَزَلَ (*nezele*) fiili, birinci bölümde, sözlü kayıt ile ilgili fiiller arasında zikredilmiştir. Ancak yazılı kayıt ile de ilgisini tespit ettiğimizden dolayı burada da zikretmeyi uygun gördük.

[430] Ed-Dāmeġānī, *Ḳāmūsu'l-Ḳurʾān*, s.401.

[431] Ed-Dāmeġānī, *Ḳāmūsu'l-Ḳurʾān*, s.401.

[432] Ed-Dāmeġānī, *Ḳāmūsu'l-Ḳurʾān*, s.401.

[433] Ed-Dāmeġānī, *Ḳāmūsu'l-Ḳurʾān*, s.401.

[434] Ed-Dāmeġānī, *Ḳāmūsu'l-Ḳurʾān*, s.401.

[435] Ed-Dāmeġānī, *Ḳāmūsu'l-Ḳurʾān*, s.401.

[436] Er-Rāġıb el-Iṣfahānī, *el-Mufredāt fī Ġarībi'l-Ḳurʾān*, s.423.

[437] Er-Rāġıb el-Iṣfahānī, *el-Mufredāt fī Ġarībi'l-Ḳurʾān*, s.423.

İbn Durayd'ın *Cemheratu'l-Luġa* adlı eserinde, *n-z-l* kökü altında "inmek (النُّزُول)" kelimesinin yukarıdan aşağıya doğru gerçekleşen bir durum olduğu ifade edilmekte, örnek olarak Allah'ın Kur'an'ı peyderpey indirdiği sunulmaktadır.[438]

Hicrî 321 yılından sonra, İbn Fāris'in eserinde, نَزَلَ (*nezele*) fiili yağmurun gökyüzünden inişinden yola çıkılarak tanımlanmıştır.[439] El-Cevherī'nin eserinde, "indirmek (التَّنْزِيل)" kelimesi "sıralamak (التَّرْتيب)" olarak açıklanmıştır.[440]

ʿUlūmu'l-Ḳurʾān kaynaklarından, *n-z-l* kökünden türeyen fiil ve kelimelere ilişkin ilk açıklama, ed-Dāmeġānī'nin eserinde tespit edilmiştir. Bu eserde, *n-z-l* kökünden türeyen "indirmek (التَّنْزِيل)" kelimesinin dokuz anlam (*vech*) taşıdığı ifade edilmektedir.[441] İlgili anlamlar sırasıyla şu şekildedir:

1. Söz (القَوْل): el-Enʿām suresinin 93. ayetinde geçen "bende Allah'ın indirdiği ayetlerin benzerini indireceğim diyenler (وَمَنْ قَالَ سَأُنْزِلُ مِثْلَ مَا اَنْزَلَ اللهُ)" ifadesinin "bende Allah'ın sözü gibi söz edeceğim (سَأَقُولُ مِثْلَ ما قَالَ الله)" anlamındadır.[442]
2. Yaratmak (الخَلق)[443]
3. Yağmurun inmesi (إنْزَال المَطَر)[444]
4. Açıklama (البَيَان): el-İsrāʾ sûresinin 106. ayetinde geçen "Biz onu peyderpey indirdik (وَنَزَّلْنَاهُ تَنْزِيلاً)" ifadesi "Biz onu açıktan açığa açıkladık (وَ بَيَّنَّاه بَيَاناً)" anlamındadır.[445]

[438] İbn Durayd, *Cemheratu'l-Luġa*, c.1, s.827.

[439] İbn Fāris, *Meḳāyisu'l-Luġa*, c.5, s.417.

[440] El-Cevherî, *Tācu'l-Luġa ve Ṣiḥāḥu'l-ʿArabiyye*, c.5, ss.1828-1829.

[441] Ed-Dāmeġānī, *Ḳāmūsu'l-Ḳurʾān*, ss.453-454.

[442] Ed-Dāmeġānī, *Ḳāmūsu'l-Ḳurʾān*, s.453.

[443] Ed-Dāmeġānī, *Ḳāmūsu'l-Ḳurʾān*, s.453.

[444] Ed-Dāmeġānī, *Ḳāmūsu'l-Ḳurʾān*, s.453.

[445] Ed-Dāmeġānī, *Ḳāmūsu'l-Ḳurʾān*, s.454.

5. İndirmek (الإهْبَاط)[446]

6. Mükâfât, İkram (الثَّواب)[447]

7. Göndermek (الإرْسَال)[448]

8. Vermek, sunmak (البَسط)[449]

9. Öğretim (التَّعْلِيم): el-Enʿām suresinin 92. ayetinde geçen "bu sana indirdiğimiz bir kitaptır (وَهٰذَا كِتَابٌ اَنْزَلْنَاهُ)" ifadesi "bu sana öğrettiğimiz bir kitaptır (عَلَّمْنَاه)" anlamındadır.[450]

Yukarıda sunulan anlamlar arasından "söz (القَوْل)", "açıklama (البَيَان)", "göndermek (الإرْسَال)" ve "öğretim (التَّعْلِيم)" kelimeleri öne çıkmaktadır.

Er-Rāğıb el-Işfahānī'nin eserinde, نَزَلَ (*nezele*) fiilinin türevi olan / kökünden türeyen/ masdarı olan النُّزُول (*nuzūl*) kelimesinin, temelde "yüksek olan bir yerden inmek" anlamında olduğu ifade edilmektedir.[451]

1.1.5. وَحَى (*vaḥā*) Fiilinin Etimolojisi:

وَحَى (*vaḥā*) fiili, birinci bölümde, sözlü kayıt ile ilgili fiiller arasında zikredilmiştir. Ancak yazılı kayıt ile de ilgisini tespit ettiğimizden dolayı burada da zikrettik.

El-Ḫalīl b. Aḥmed'in *Kitābu'l-ʿAyn* adlı eserinde, وَحَى (*vaḥā*) fiilinin "yazdı (كَتَبَ)" anlamında kullanıldığı ifade edilmiştir.[452] İbn Durayd'ın eserinde, *v-ḥ-y* kökü altında

[446] Ed-Dāmeġānī, *Ḳāmūsu'l-Ḳurʾān*, s.454.

[447] Ed-Dāmeġānī, *Ḳāmūsu'l-Ḳurʾān*, s.454.

[448] Ed-Dāmeġānī, *Ḳāmūsu'l-Ḳurʾān*, s.454.

[449] Ed-Dāmeġānī, *Ḳāmūsu'l-Ḳurʾān*, s.454.

[450] Ed-Dāmeġānī, *Ḳāmūsu'l-Ḳurʾān*, s.454.

[451] Er-Rāğıb el-Işfahānī, *el-Mufredāt fī Ġarībi'l-Ḳurʾān*, s.488.

[452] El-Ḫalīl b. Aḥmed, *Kitābu'l-ʿAyn*, c.4, ss.353-354.

vahyin Allah'tan geldiği, haber ve ilham şeklinde gerçekleştiği ifade edilmektedir.[453] İbn Fāris'in eserinde, وَحَى (*vaḥā*) fiili gizli bilginin söylenmesi ve daha genel olarak bir başkasına söylenen her şeyin bu fiili ifade ettiği belirtilmiştir.[454] Vahiy kelimesinin de "kitap (الكِتَاب)" ve "haber (الرِّسَالة)" anlamında olduğu ifade edilmiştir.[455]

El-Cevherī'nin eserinde, *v-ḥ-y* kökü altında vahiy kelimesi "kitap (الكِتَاب)", "haber (الرِّسَالَة)", "ilham (الإِلْهَام)", "gizli söz" (الكَلاَمُ الخَفِيّ) kelimeleriyle açıklanmıştır.[456] وَحَى (*vaḥā*) fiilinin de "yazdı (كَتَبَ)" anlamında olduğu belirtilmiştir.[457]

ʿUlūmu'l-Ḳurʾān kaynaklarından Muḳātil b. Suleymān'ın eserinde وَحَى (*vaḥā*) fiiline ilişkin "vahiy (الوَحْي)" kelimesi yer almaktadır.[458] Müellif, kelimenin beş anlam (*vech*) taşıdığını ifade etmektedir.[459] İlgili anlamlar şu şekildedir:

1. Peygamberlere Cebrâil (as) aracılığı ile inen vahiy (القُرْآنُ مَعَ الجِبْرِيل)[460]
2. Kalbe ilham (الإِلْهَامُ فِي القَلْب)[461]
3. Kitap (الكِتَاب)[462]
4. Emir, buyruk (الأَمْر)[463]

[453] İbn Durayd, *Cemheratu'l-Luġa*, c.1, s.231.

[454] İbn Fāris, *Meḳāyisu'l-Luġa*, c.6, s.93.

[455] İbn Fāris, *Meḳāyisu'l-Luġa*, c.6, s.93.

[456] El-Cevherî, *Tācu'l-Luġa ve Ṣiḥāḥu'l-ʿArabiyye*, c.6, ss.2519-2520.

[457] El-Cevherî, *Tācu'l-Luġa ve Ṣiḥāḥu'l-ʿArabiyye*, c.6, s.2520.

[458] Muḳātil b. Suleymān, *el-Vucūh ve'n-Neẓāʾir,* ss.177-178.

[459] Muḳātil b. Suleymān, *el-Vucūh ve'n-Neẓāʾir,* ss.177-178.

[460] Muḳātil b. Suleymān, *el-Vucūh ve'n-Neẓāʾir,* ss.177-178.

[461] Muḳātil b. Suleymān, *el-Vucūh ve'n-Neẓāʾir,* s.178.

[462] Muḳātil b. Suleymān, *el-Vucūh ve'n-Neẓāʾir,* s.178.

[463] Muḳātil b. Suleymān, *el-Vucūh ve'n-Neẓāʾir,* s.178.

5. Söz (القَوْل): ez-Zilzāl sûresinin beşinci ayetinde geçen "ona vahyettiği şekilde (اَوْحٰى لَهَا)" ifadesi "ona söylediği şekilde (قَالَ لَهَا)" anlamındadır.[464]

Muḳātil b. Suleymān'ın eserinden sonra وَحَى (*vaḥā*) fiiline ilişkin bir açıklama, er-Rāġıb el-Işfahānī'nin eserinde yer almaktadır. Bu eserde, وَحَى (vaḥā) fiilinin masdarı olan "vahiy (الوَحْي)" kelimesinin temel anlamının, "hızlı bir şekilde işaret etmek" olduğunu belirtmektedir.[465] Vahyin şu üç şekilde gerçekleştiği ifade edilmektedir:[466]

1. Rumuz aracılığı ile konuşma
2. Terkipten soyutlanmış ses ve uzuvlar ile işaret ederek
3. Yazı ile

1.1.6. أَلْوَاح (*elvāḥ)* Kelimesinin Etimolojisi:

El-Ḫalīl b. Aḥmed'in eserinde, أَلْوَاح (*elvāḥ)* ifadesinin, "üzerine yazılan tahta veya kemik" anlamında kullanıldığı görülmektedir.[467]

İbn Durayd'ın eserinde, أَلْوَاح (*elvāḥ)* ifadesine ilişkin "levha (لَوْح)" kelimesinin, kürek kemiği kol ve benzeri kemik türü için kullanılan bir ifade olduğu belirtilerek, önceleri devenin kürek kemiği üzerine yazıldığı bilgisi yer almaktadır.[468] Çoğulu olan أَلْوَاح (*elvāḥ)* kelimesi, Kur'an'ın nüzûlü ile ilişkilendirilerek, el-Burūc suresinde "Levh-i Mahfuzda'dır (في لَوْحٍ مَحْفُوظ)" şeklinde geçtiği ve Hz. Musa kıssası ile ilgili bir ifade olduğu belirtilmektedir.[469] El-Ezherī'nin eserinde, "levha (لَوْح)" kelimesine ilişkin "levh-

[464] Muḳātil b. Suleymān, *el-Vucūh ve'n-Neẓāʾir,* s.178.

[465] Er-Rāġıb el-Işfahānī, *el-Mufredāt fī Ġarībi'l-Ḳurʾān*, ss.515-516.

[466] Er-Rāġıb el-Işfahānī, *el-Mufredāt fī Ġarībi'l-Ḳurʾān*, ss.515-516.

[467] El-Ḫalīl b. Aḥmed, *Kitābu'l-ʿAyn*, c.4, ss.108-109.

[468] İbn Durayd, *Cemheratu'l-Luġa*, c.1, s.571.

[469] İbn Durayd, *Cemheratu'l-Luġa*, c.1, s.571.

i mahfuz (لَوْحٍ مَحْفُوظ)" örneği verilmektedir. Üzerine yazı yazılan tahta ve kemiğe "levha (لَوْح)" denildiği ifade edilmektedir.[470] أَلْوَاح (*elvāḥ)* isimli levhaların da kemikten olduğu belirtilmektedir.[471] İbn Fāris'in eserinde, kemiksi maddelerin "levha (لَوْح)" olarak adlandırıldığı ifade edilmektedir.[472] El-Cevherī'nin eserinde, "levha (لَوْح)" kelimesine, "içerisine yazılan kemik" anlamı verilmiştir.[473]

ʿ*Ulūmu'l-Ḳurʾān* kaynaklarından أَلْوَاح (*elvāḥ*) kelimesine ilişkin ilk açıklama ed-Dāmeġānī'nin eserinde yer almaktadır. Bu eserde, "levhalar (أَلْوَاح)" kelimesinin dört anlam (*vech*) taşıdığı ifade edilmektedir.[474] İlgili anlamlar şu şekildedir:

1. Sahifeler (الصُحُف)[475]
2. Levḥ-i Maḥfuz (اللوْح المَحْفُوظ)[476]
3. Yakmak, kavurmak (اللَّفْح)[477]
4. Gemi tahtaları (عَوَارض السفن)[478]

Er-Rāġıb el-Işfahānī'nin eserinde, أَلْوَاح (*elvāḥ*) kelimesinin, "gemi tahtaları" ve "içerisine yazı yazılan tahta" anlamında olduğu ifade edilmektedir.[479]

---

[470] El-Ezherī, *Tehzību'l-Luġa*, c.5, s.248.

[471] El-Ezherī, *Tehzību'l-Luġa*, c.5, s.248.

[472] İbn Fāris, *Meḳāyisu'l-Luġa*, c.5, s.220.

[473] El-Cevherî, *Tācu'l-Luġa ve Ṣiḥāḥu'l-ʿArabiyye*, c.1, s.402.

[474] Ed-Dāmeġānī, *Ḳāmūsu'l-Ḳurʾān*, s.421.

[475] Ed-Dāmeġānī, *Ḳāmūsu'l-Ḳurʾān*, s.421.

[476] Ed-Dāmeġānī, *Ḳāmūsu'l-Ḳurʾān*, s.421.

[477] Ed-Dāmeġānī, *Ḳāmūsu'l-Ḳurʾān*, s.421.

[478] Ed-Dāmeġānī, *Ḳāmūsu'l-Ḳurʾān*, s.421.

[479] Er-Rāġıb el-Işfahānī, *el-Mufredāt fī Ġarībi'l-Ḳurʾān*, s.456.

1.1.7. صحف (*ṣuḥuf)* Kelimesinin Etimolojisi:

El-Ḫalīl b. Aḥmed'in eserinde, صحف (*ṣuḥuf*) ifadesinin, "sayfa (الصَحِيفة)" kelimesinin çoğulu olduğunu ifade ederek, "yüzün derisi (صَحِيفة الوَجْه)" anlamında olduğunu belirtmektedir.[480]

İbn Durayd'ın eserinde, صُحُف (*ṣuḥuf*) kelimesine ilişkin, tekili olan "sayfa (الصَحِيفة)" kelimesi, "içine yazılan deri parçası" şeklinde açıklanarak, صُحُف (*ṣuḥuf*) kelimesinin Kur'an'da geçtiği de ifade edilmektedir.[481] El-Ezherī'nin eserinde, صُحُف (*ṣuḥuf*) kelimesinin "sayfalar (جَمَاعَةُ الصَحِيفَة)" anlamında olduğu belirtilmektedir.[482] Eserde, el-Aʿlā suresinin 19. ayetinde geçen "İbrâhîm ve Mûsâ'nın kitapları (صُحُفِ اِبْرٰهِيمَ وَمُوسٰى)" ifadesi örnek gösterilerek, "kendilerine nâzil olan kitaplar" şeklinde açıklanmaktadır.[483] Hicî 370 yılından sonra, El-Cevherī'nin eserinde, "sayfa (الصَحِيفَة)" kelimesinin, "kitap (الكِتَاب)" anlamına geldiği ve çoğulunun "sayfalar (صُحُف)" olduğu ifade edilmektedir.[484]

صُحُف (*ṣuḥuf)* kelimesi, *ʿUlūmu'l-Ḳurʾān* kaynakları arasından ilk defa er-Rāġıb el-Işfahānī'nin eserinde tespit edilmiştir. Bu eserde, صُحُف (*ṣuḥuf)* kelimesinin "bir şeyin yayılarak uzatılması" ve "içerisine yazı yazılan" anlamlarını taşıdığı belirtilmektedir.[485]

---

[480] El-Ḫalīl b. Aḥmed, *Kitābu'l-ʿAyn*, c.2, s.380.

[481] İbn Durayd, *Cemheratu'l-Luġa*, c.1, s.540.

[482] El-Ezherī, *Tehzību'l-Luġa*, c.4, s.254.

[483] El-Ezherī, *Tehzību'l-Luġa*, c.4, s.254.

[484] El-Cevherî, *Tācu'l-Luġa ve Ṣiḥāḥu'l-ʿArabiyye*, c.4, s.1384.

[485] Er-Rāġıb el-Işfahānī, *el-Mufredāt fī Ġarībi'l-Ḳurʾān*, s.275.

1.1.8. بَيْنَ يَدي (*beyne yedeyy*) Kelimesinin Etimolojisi:

El-Ḫalīl b. Aḥmed'in eserinde, بَيْنَ يَدي (*beyne yedeyy*) ifadesinin, "önünde olan her şey"i ifade ettiği belirtilerek, Kur'an'da bu ifadenin yer aldığı ayetlerin bulunduğuna işaret edilmektedir.[486]

İbn Durayd'ın eserinde, يَد kelimesine ilişkin bir bâb başlığı bulunmaktadır. Ancak يَدي بَيْنَ (*beyne yedeyy*) ifadesine ilişkin bir açıklama yapılmamıştır.

El-Ezherī'nin eserinde يَد (*yed*) kelimesi altında yer vermiş olduğu بَيْنَ يَدي (*beyne yedeyy*) ifadesine ilişkin açıklama,[487] el-Ḫalīl b. Aḥmed'in eserinde olduğu gibidir. İbn Fāris'in eserinde, "el (يَد)" kelimesi başlığı altında بَيْنَ يَدي (*beyne yedeyy*) ifadesine yer verilmemiştir.[488] El-Cevherī'nin eserinde, بَيْنَ يَدي (*beyne yedeyy*) ifadesinin "önünde olmak" ile ilgili olduğu belirtilmektedir.[489]

ʿUlūmu'l-Ḳurʾān kaynakları arasından Muḳātil b. Suleymān, ed-Dāmeġānī ve er-Rāġıb el-Iṣfahānī'nin eserlerinde, "el (يَدْ)" kelimesine ilişkin bir bâb başlığı bulunmaktadır.[490] Ancak بَيْنَ يَدي (*beyne yedeyy*) terkibine ilişkin bir açıklama yapılmamıştır. Yaḥyā b. Sellām'ın eserinde, بَيْنَ يَدي (*beyne yedeyy*) terkibine ilişkin bir bâb başlığı bulunmamaktadır.

---

[486] El-Ḫalīl b. Aḥmed, *Kitābu'l-ʿAyn*, c.4, s.410.

[487] El-Ezherī, *Tehzību'l-Luġa*, c.14, s.240.

[488] İbn Fāris, *Meḳāyisu'l-Luġa*, c.6, ss.151-152.

[489] El-Cevherî, *Tācu'l-Luġa ve Ṣiḥāḥu'l-ʿArabiyye*, c.6, s.2541.

[490] Muḳātil b. Suleymān'nın *el-Vucūh ve'n-Neẓāʾir*, ss.153-154, ed-Dāmeġānī, *Ḳāmūsu'l-Ḳurʾān*, s.502, er-Rāġıb el-Iṣfahānī, *el-Mufredāt fī Ġarībi'l-Ḳurʾān*, s.550.

1.1.9 قَلَم (*ḳalem*) Kelimesinin Etimolojisi:

İbn Durayd'ın eserinde, قَلَم (*ḳalem*) kelimesi ile ilgili "bildik (مَعْرُوف)" açıklaması yapılmıştır.[491]

El-Ezherī'ye göre قَلَم (*ḳalem*) kelimesi, "kendisi ile yazılan"'dır.[492] İbn Fāris'in *Meḳāyisu'l-Luġa* adlı eserinde ise, قَلَم (*ḳalem*) kelimesinin, "bir şeyi düzeltmek, çözmek" anlamlarına delâlet ettiğine dair bir bilgi sunulmuştur[493]. El-Ezherī'nin yaptığı açıklamanın benzerini el-Cevherī'nin eserinde de görmekteyiz.[494]

ʿUlūmu'l-Ḳurʾān kaynakları arasından ed-Dāmeġānī'den önce قَلَم (*ḳalem*) kelimesine ilşkin bir bâb başlığı tespit edilememiştir. *Ḳāmūsu'l-Ḳurʾān* adlı eserinde قَلَم (*ḳalem*) kelimesinin iki anlam (*vech*) taşıdığı ifade edilmektedir.[495] İlgili anlamlar şu şekildedir:

1. Oklar (السِّهَام)[496]
2. Kalem (القَلَم)[497]: el-Ḳalem suresinde geçen "Nûn ve kalem (ن والقلم)" ifadesi, "kalem ile yazı (الخَطّ بِالقَلَم)" anlamındadır.

Er-Rāġıb el-Işfahānī'nin eserinde, قَلَم (*ḳalem*) kelimesinin "kendisi ile yazı yazılan alet" anlamında olduğu ifade edilmektedir.[498]

---

[491] İbn Durayd, *Cemheratu'l-Luġa*, c.2, s.974.

[492] El-Ezherī, *Tehzību'l-Luġa*, c.9, s.180.

[493] İbn Fāris, *Meḳāyisu'l-Luġa*, c.5, ss.15-16.

[494] El-Cevherî, *Tācu'l-Luġa ve Ṣiḥāḥu'l-ʿArabiyye*, c.5, s.2014.

[495] Ed-Dāmeġānī, *Ḳāmūsu'l-Ḳurʾān*, ss.390-391.

[496] Ed-Dāmeġānī, *Ḳāmūsu'l-Ḳurʾān*, ss.390-391.

[497] Ed-Dāmeġānī, *Ḳāmūsu'l-Ḳurʾān*, s.391.

[498] Er-Rāġıb el-Işfahānī, *el-Mufredāt fī Ġarībi'l-Ḳurʾān*, s.412.

1.1.10. سَطْر (*saṭr*) Kelimesinin Etimolojisi:

El-Ḫalīl b. Aḥmed'in eserinde يَسْطُرُ (*yesṭuru*) fiili "yazıyor (يُؤَلِّفُ)" fiili ile açıklanmıştır.[499] سَطْر (*saṭr*) kelimesi ise "kitapta bulunan her bir kelime dizisi" anlamındadır.[500] Bu bağlamda el-Ḳalem sûresinin birinci ayetinde geçen "Nûn. Kaleme ve (yazanların) onunla yazdıklarına andolsun (نٓ وَالْقَلَمِ وَمَا يَسْطُرُون)" ifadesi "meleklerin onunla yazdıkları (أَىْ وَمَا يَكْتُبُ المَلَائِكَة) anlamında olduğu ifade edilmektedir.[501]

El-Ezherī, eserinde سَطَرَ (*saṭera*) fiiline *Kitābu'l-ʿAyn*'da yer alan açıklamalardan hareketle "yazdı (كَتَبَ)" anlamı verir.[502] İbn Fāris'in eserinde, سَطَرَ (*saṭera*) fiilinin, "bir şeyi sıraya sokmak" veya "dizmek" anlamlarına delâlet ettiği açıklanmış, örnek olarak kitap ve ağaç sıralamaları gösterilmiştir.[503] El-Cevherī'nin eserinde yer alan açıklamaya göre سَطَرَ (*saṭera*) fiili "yazdı (كَتَبَ)" anlamına gelmektedir.[504] سَطْر (*saṭr*) kelimesi ise "hat/yazı (الخَط)" ve "yazı (الكِتَابَة)" kelimeleriyle açıklanmıştır.[505]

ʿUlūmu'l-Ḳurʾān kaynaklarından Muḳātil b. Suleymān ve sonrasında سَطْر (*saṭr*) kelimesine ilşkin ilk açıklama, er-Rāġıb el-Işfahānī'nin eserinde yer almaktadır. Burada "satır (سَطْر)" kelimesinin "yazı, dikilmiş ağaç ve ayakta duran bir topluluktan oluşan sıra"

[499] El-Ḫalīl b. Aḥmed, *Kitābu'l-ʿAyn*, c.2, s.243.

[500] El-Ḫalīl b. Aḥmed, *Kitābu'l-ʿAyn*, c.2, s.243.

[501] El-Ḫalīl b. Aḥmed, *Kitābu'l-ʿAyn*, c.2, s.243.

[502] El-Ezherī, *Tehzību'l-Luġa*, c.12, s.328.

[503] İbn Fāris, *Meḳāyisu'l-Luġa*, c.3, ss.72-73.

[504] El-Cevherî, *Tācu'l-Luġa ve Ṣiḥāḥu'l-ʿArabiyye*, c.2, s.684.

[505] El-Cevherî, *Tācu'l-Luġa ve Ṣiḥāḥu'l-ʿArabiyye*, c.2, s.684.

anlamında olduğu ifade edilmektedir.[506] "Falan kişi satır satır yazdı" cümlesi ile 68/el-Ḳalem suresinin ilk ayetleri örnek gösterilmiştir.[507]

1.1.11. مَكْنون (*meknūn*) Kelimesinin Etimolojisi:

İbn Durayd'ın eserinde, مَكْنون (*meknūn*) ifadesinin örtülü, gizli anlamlarını taşıdığı ifade edilmektedir.[508]

El-Ezherī'nin eserinde de, كَنَّ (*kenne*) fiilinin, "örtmek gizlemek" anlamlarında olduğu belirtilmektedir.[509] İbn Fāris'in eserinde ise, كَنَّ (*kenne*) fiilinin, "örtmek", "korumak" ve "gizlemek" anlamlarına delâlet ettiği ifade edilmektedir.[510] El-Cevherī'nin eserinde, الكِنُّ (*el-kinnu*) kelimesinin "örtü" anlamı taşıdığı belirtilmektedir.[511]

1.1.12. زُبُر (*zubur*) Kelimesinin Etimolojisi:

El-Ḫalīl b. Aḥmed'in eserinde, زُبُر (*zubur*) kelimesinin "kitap" anlamında olduğu ifade edilmektedir.[512]

İbn Durayd'ın eserinde de زُبُر (*zubur*) kelimesinin "kitap" anlamında olduğu belirtilmektedir.[513] İbn Fāris'in eserinde ise, زُبُر (*zubur*) kelimesinin diğer bir yönüyle de "okuma" (قِرَاءَة) ve "yazı (كِتَابَة)" kelimelerinin anlamlarına delâlet ettiği ifade

[506] Er-Rāġıb el-Işfahānī, *el-Mufredāt fī Ġarībi'l-Ḳurʾān*, s.232.

[507] Er-Rāġıb el-Işfahānī, *el-Mufredāt fī Ġarībi'l-Ḳurʾān*, s.232.

[508] İbn Durayd, *Cemheratu'l-Luġa*, c.1, s.166.

[509] El-Ezherī, *Tehzību'l-Luġa*, c.9, s.452.

[510] İbn Fāris, *Meḳāyisu'l-Luġa*, c.5, s.123.

[511] El-Cevherî, *Tācu'l-Luġa ve Ṣiḥāḥu'l-ʿArabiyye*, c.6, ss.2188-2189.

[512] El-Ḫalīl b. Aḥmed, *Kitābu'l-ʿAyn*, c.2, s.172.

[513] İbn Durayd, *Cemheratu'l-Luġa*, c.1, s.308.

edilmektedir.[514] El-Cevherī'nin eserinde, زُبُر (*zubur*) kelimesinin çoğul olarak "kitaplar" anlamında olduğu belirtilmektedir.[515]

Muḳātil b. Suleymān'nın eserinde زُبُر (*zubur*) kelimesinin beş anlam (*vech*) taşıdığı ifade edilmektedir.[516] İlgili anlamlar şu şekildedir:

1. Kitapta geçmiş toplumları haberleri (حَدِيثُ الأُمَمِ الخَالِيَة و أَمْرهم الذي في الكُتُب)[517]
2. Kitaplar (الكُتُب)[518]
3. Levh-i Mahfuz (اللّوْح المَحْفُوظ)[519]
4. Demir parçası (قِطَع الحَدِيد)[520]
5. Davud (as)'ın Zebur'u (زَبُور دَاود عليه السلام)[521]

Yaḥyā b. Sellām'ın eserinde de زُبُر (*zubur*) kelimesinin beş anlam (*vech*) taşıdığı ifade edilmektedir. Sunulacak olan anlamlar, yukarıda aktarılan anlamların benzerleridir.[522] İlgili anlamlar şu şekildedir:

1. Haber (حَدِيث)[523]
2. Kitaplar (الكُتُب)[524]

[514] İbn Fāris, *Meḳāyisu'l-Luġa*, c.3, s.44.

[515] El-Cevherî, *Tācu'l-Luġa ve Ṣiḥāḥu'l-ʿArabiyye*, c.2, s.677.

[516] Muḳātil b. Suleymān'nın *el-Vucūh ve'n-Neẓāʾir*, ss.156-157.

[517] Muḳātil b. Suleymān'nın *el-Vucūh ve'n-Neẓāʾir*, s.156.

[518] Muḳātil b. Suleymān'nın *el-Vucūh ve'n-Neẓāʾir*, ss.156-157.

[519] Muḳātil b. Suleymān'nın *el-Vucūh ve'n-Neẓāʾir*, s.157.

[520] Muḳātil b. Suleymān'nın *el-Vucūh ve'n-Neẓāʾir*, s.157.

[521] Muḳātil b. Suleymān'nın *el-Vucūh ve'n-Neẓāʾir*, s.157.

[522] Yaḥyā b. Sellām'ın *et-Taṣārīf*, ss.241-242.

[523] Yaḥyā b. Sellām'ın *et-Taṣārīf*, s.241.

[524] Yaḥyā b. Sellām'ın *et-Taṣārīf*, s.241.

3. Levh-i Mahfuz (اللّوْح المَحْفُوظ)[525]

4. Parça (قِطَع)[526]

5. Davud (as)'ın Zebur'u (زَبور داود)[527]

Ed-Dāmeġānī'nin eserinde de yine زُبُر (*zubur*) kelimesinin beş anlam (*vech*) taşıdığı ifade edilmektedir.[528] İlgili anlamlar yukarıda sunulan anlam ile aynıdır. Er-Rāġıb el-Işfahānī'nin eserinde زُبُر (*zubur*) kelimesinin, "demir parçası" anlamında olduğu belirtilmektedir.[529] Ayrıca, kalın bir şekilde yazılan her türlü yazıya (kitaba) زَبور (*zebūr*) denildiği ve bundan dolayı Hz. Davud (as)'a indirilen kitaba bu isim verildiği ifade edilmektedir.[530]

1.1.13. رَقٍّ (*raḳḳ*) Kelimesinin Etimolojisi:

İbn Durayd'a göre, رَقٍّ (*raḳḳ*) kelimesi "üzerine yazı yazılan deri" anlamına gelir.[531] El-Ezherī'nin eserinde, رَقٍّ (*raḳḳ*) kelimesinin "üzerine yazı yalan beyaz sayfa" veya "kıyamet gününde *Benî Âdem*'e verilecek olan kitap" anlamlarında olduğuna dair rivâyetler aktarılmıştır.[532] İbn Fāris'in eserinde de رَقٍّ (*raḳḳ*) kelimesinin "üzerine yazı yazılan şey" olduğu ifade edilmektedir.[533] El-Cevherī'nin eserinde ise رَقٍّ (*raḳḳ*)'ın

[525] Yaḥyā b. Sellām'ın *et-Taṣārīf*, s.241.

[526] Yaḥyā b. Sellām'ın *et-Taṣārīf*, s.242.

[527] Yaḥyā b. Sellām'ın *et-Taṣārīf*, s.242.

[528] Ed-Dāmeġānī, *Ḳāmūsu'l-Ḳurʾān*, ss.216-217.

[529] Er-Rāġıb el-Işfahānī, *el-Mufredāt fī Ġarībi'l-Ḳurʾān*, s.211.

[530] Er-Rāġıb el-Işfahānī, *el-Mufredāt fī Ġarībi'l-Ḳurʾān*, s.211.

[531] İbn Durayd, *Cemheratu'l-Luġa*, c.1, s.125.

[532] El-Ezherī, *Tehzību'l-Luġa*, c.8, s.284.

[533] İbn Fāris, *Meḳāyisu'l-Luġa*, c.2, ss.376-377.

"üzerine yazı yazılan ince deri" anlamında kullanıldığına ilişkin açıklamalar bulunmaktadır.[534]

Muḳātil b. Suleymān ve sonrası, رَقٍّ (*raḳḳ*) kelimesine ilşkin ilk bâb başlığını er-Rāġıb el-Işfahānī'nin eserinde bulmak mümkündür. Er-Rāġıb el-Işfahānī'nin eserinde, رَقٍّ (*raḳḳ*) kelimesinin "üzerine yazı yazılan şey" anlamında olduğu ve bu şeyin "kağıt"a benzediği ifade edilmektedir.[535]

1.1.14. سُورَة (*sūra*) Kelimesinin Etimolojisi:

El-Ḫalīl b. Aḥmed'in eserinde, *s-v-r* kökü altında سُورَة (*sūra*) kelimesine ilişkin bir bilgiye rastlanmazken, İbn Durayd'ın eserinde, Kur'an sureleri bağlamında سُورَة (*sūra*) kelimesi "birinden diğerine yükselen basamak", "mertebe" veya "derece" anlamında olduğu ifade edilmektedir.[536]

El-Ezherī'nin eserinde, Kur'an bağlamında سُورَة (*sūra*) kelimesinin, kelâmın çokluğunu ifade ettiğine işaret edilmektedir.[537] İbn Fāris'in eserinde de سُورَة (*sūra*) kelimesinin, "bir binanın mertebeleri" anlamında olduğu belirtilmektedir.[538] El-Cevherī'nin eserinde ise, Kur'an'da yer alan sureler bağlamında سُورَة (*sūra*) kelimesinin, bir diğerinden sonra gelen parçaları ifade ettiği belirtilmektedir.[539]

---

[534] El-Cevherî, *Tācu'l-Luġa ve Ṣiḥāḥu'l-ʿArabiyye*, c.4, s.1483.

[535] Er-Rāġıb el-Işfahānī, *el-Mufredāt fī Ġarībi'l-Ḳurʾān*, s.200.

[536] İbn Durayd, *Cemheratu'l-Luġa*, c.2, s.723.

[537] El-Ezherī, *Tehzību'l-Luġa*, c.13, s.48,49.

[538] İbn Fāris, *Meḳāyisu'l-Luġa*, c.3, s.115.

[539] El-Cevherî, *Tācu'l-Luġa ve Ṣiḥāḥu'l-ʿArabiyye*, c.2, s.690.

Ed-Dāmeġānī'nin eserinde سُورَة (*sūra*) kelimesinin iki anlam (*vech*) taşıdığı ifade edilmektedir.[540] İlgili anlamlar şu şekildedir:

1. Kur'an'dan bir parça (القِطع من القرآن)[541]
2. Sur (الحَاجز)[542]

Er-Rāġıb el-Işfahānī'nin eserinde, سُورَة (*sūra*) kelimesine ilişkin, Kur'an surelerinin "şehri çevreleyen duvar (سُورُ المَدِينَة)"'a benzetildiği ifade edilmektedir.[543] Sebebinin ise, duvarın şehri çevrelediği gibi, Kur'an'ın da sûreleri çevrelemiş olmasıdır.[544]

1.1.15. آية (*āye*) Kelimesinin Etimolojisi:

El-Ḫalīl b. Aḥmed'in eserinde, آيَة (*āye*) kelimesine "işaret" anlamı verilerek, Allah'ın kitabı içerisinde yer alan alan ayetlerin kastedildiği ifade edilmektedir.[545]

İbn Durayd'ın eserinde de آيَة (*āye*) kelimesinin "işaret" anlamında kullanıldığı belirtilmektedir.[546] Kur'an bağlamında ise آيَة (*āye*) kelimesi "bir şeye delâlet eden" anlamındadır.[547] Hicrî 321 yılından sonra, İbn Fāris'in eserinde yine آيَة (*āye*) kelimesinin işaret anlamına geldiği belirtilmektedir.[548] İbn Faris'e göre Kur'an ayetlerinin "*āye*" olarak adlandırılmasının sebebi, ayetlerin harflerden oluşmasıdır. .[549] El-Cevherī'nin

[540] Ed-Dāmeġānī, *Ḳāmūsu'l-Ḳurʾān*, s.253.

[541] Ed-Dāmeġānī, *Ḳāmūsu'l-Ḳurʾān*, s.253.

[542] Ed-Dāmeġānī, *Ḳāmūsu'l-Ḳurʾān*, s.253.

[543] Er-Rāġıb el-Işfahānī, *el-Mufredāt fī Ġarībi'l-Ḳurʾān*, ss.247-248.

[544] Er-Rāġıb el-Işfahānī, *el-Mufredāt fī Ġarībi'l-Ḳurʾān*, s.248.

[545] El-Ḫalīl b. Aḥmed, *Kitābu'l-ʿAyn*, c.1, s.104.

[546] İbn Durayd, *Cemheratu'l-Luġa*, c.1, s.250.

[547] İbn Durayd, *Cemheratu'l-Luġa*, c.1, ss.250-251.

[548] İbn Fāris, *Meḳāyisu'l-Luġa*, c.1, s.168.

[549] İbn Fāris, *Meḳāyisu'l-Luġa*, c.1, s.169.

eserinde de آيَة (*āye*) kelimesinin "işaret" anlamında kullanıldığı ifade edilmektedir.[550] Allah'ın kitabında yer alan ayetlerin, harflerin bir arada bulunması ile oluştuğundan dolayı, آيَة (*āye*) kelimesinin "harfler topluluğu" anlamında olduğu belirtilmektedir.[551]

Muḳātil b. Suleymān'nın eserinde, آية (*āye*) kelimesinin iki anlam (*vech*) taşıdığı ifade edilmektedir.[552] İlgili anlamlar şu şekildedir:

1. İbret (عِبْرَة)[553]
2. Delil, işaret (عَلَامة)[554]

Yaḥyā b. Sellām'ın eserinde de آيَة (*āye*) kelimesine ilişkin anlamlar *el-Vucūh ve'n-Neẓāʾir* adlı eserde sunulduğu gibidir.[555] Ed-Dāmeġānī'nin eserinde ise, آيَة (*āye*) kelimesine ilişkin "ayetler (الآيَات)" kelimesinin altı anlam (*vech*) taşıdığını ifade etmektedir.[556] İlgili anlamlar şu şekildedir:

1. Deliller (العَلَامات)[557]
2. Kur'an ayetleri (آيِ القُرْآن)[558]
3. Mucizeler (المُعجزات)[559]
4. İbret (العِبْرَة)[560]

---

[550] El-Cevherî, *Tācu'l-Luġa ve Ṣiḥāḥu'l-ʿArabiyye*, c.6, s.2275.

[551] El-Cevherî, *Tācu'l-Luġa ve Ṣiḥāḥu'l-ʿArabiyye*, c.6, s.2276.

[552] Muḳātil b. Suleymān'nın *el-Vucūh ve'n-Neẓāʾir*, ss.128-129.

[553] Muḳātil b. Suleymān'nın *el-Vucūh ve'n-Neẓāʾir*, ss.128-129.

[554] Muḳātil b. Suleymān'nın *el-Vucūh ve'n-Neẓāʾir*, s.129.

[555] Yaḥyā b. Sellām'ın *et-Taṣārīf*, ss.348-349.

[556] Ed-Dāmeġānī, *Ḳāmūsu'l-Ḳurʾān*, ss.60-61.

[557] Ed-Dāmeġānī, *Ḳāmūsu'l-Ḳurʾān*, s.60.

[558] Ed-Dāmeġānī, *Ḳāmūsu'l-Ḳurʾān*, s.61.

[559] Ed-Dāmeġānī, *Ḳāmūsu'l-Ḳurʾān*, s.61.

[560] Ed-Dāmeġānī, *Ḳāmūsu'l-Ḳurʾān*, s.61.

5. Kitab (الكِتَاب)[561]

6. Emir ve yasaklar (الأَمْرُ والنَّهْي)[562]

Er-Rāġıb el-Işfahānī'nin eserinde de آيَة (*āye*) kelimesinin "delil", "işaret" anlamında olduğu ve Kur'an'da bir hükme delâlet eden her cümlenin ayet olarak isimlendirildiği ifade edilmektedir.[563]

1.1.16. قَراطِيس (*ḳarāṭīs*) Kelimesinin Etimolojisi:

El-Ḫalīl b. Aḥmed'in eserinde قَرَاطِيس (*ḳarāṭīs*) kelimesinin tekilinin (قِرْطَاس) şeklinde "sahîfe" anlamında olduğu ifade edilmektedir.[564]

Hicrî 175 yılından sonra, el-Ezherī'nin *Tehzību'l-Luġa* adlı eserinde قِرْطَاس (*ḳırṭās*) kelimesinin "sayfa (الصَحِيفَة)" anlamında olduğu belirtilmektedir.[565] El-Cevherī'nin eserinde قِرْطَاس (*ḳırṭās*) kelimesinin "içerisine/üzerine yazılan" şeklinde açıklanmaktadır.[566]

ʿUlūmu'l-Ḳurʾān kaynakları arasından قَرَاطِيس (*ḳarāṭīs*) kelimesine ilişkin ilk açıklama er-Rāġıb el-Işfahānī'nin eserinde yer almaktadır. Bu eserde, قَرَاطِيس (*ḳarāṭīs*) kelimesinin "üzerine yazı yazılan şey" anlamında olduğu ifade edilmektedir.[567]

---

[561] Ed-Dāmeġānī, *Ḳāmūsu'l-Ḳurʾān*, s.61.

[562] Ed-Dāmeġānī, *Ḳāmūsu'l-Ḳurʾān*, s.61.

[563] Er-Rāġıb el-Işfahānī, *el-Mufredāt fī Ġarībi'l-Ḳurʾān*, s.33.

[564] El-Ḫalīl b. Aḥmed, *Kitābu'l-ʿAyn*, c.3, s.377.

[565] El-Ezherī, *Tehzību'l-Luġa*, c.9, s.391.

[566] El-Cevherî, *Tācu'l-Luġa ve Ṣiḥāḥu'l-ʿArabiyye*, c.3, s.962.

[567] Er-Rāġıb el-Işfahānī, *el-Mufredāt fī Ġarībi'l-Ḳurʾān*, s.400.

2. Yazılı Kayda İlişkin Fiil ve İfadelerin, Form/Biçim ve Kalıplarının Kur'an'daki Kullanımı

Vahyin yazılı kaydı ile ilgili fiil ve ifadeler, yaptığımız Kur'an okuması sonucunda dikkatimizi çeken ayetler üzerinden tespit edilmiştir. Yapılan okumada ayetler bir araya getirilerek, yazılı kayıt ile ilgili olabilecek ayetler içerisinde yer alan fiil ve ifadeler üzerinde durulmuştur. Burada tespit edilen fiil ve ifadelerin bulunduğu ayetlerde hangi form/biçim ve kalıplarda geçtiği bilgisi verilerek tahlîl edilmektedir. İlgili ayetlerin tefsîri için Muḳātil b. Suleymān'ın *Tefsīru Muḳātil b. Suleymān*, eṭ-Ṭaberī'nin *Cāmiʿu'l-Beyān*, el-Vāḥidī'nin *Esbābu'n-Nuzūli'l-Ḳurʾān* ve ez-Zemaḫşerī'nin *el-Keşşāf* adlı eserlerine müracaat edilmiştir.

2.1. أَتَى (*etā*) Fiilinin Kur'an'daki Kullanımı

Yazılı kayda ilişkin أَتَى (*etā*) fiili ile ilgili dikkatimizi çeken iki ayet tespit edilmiştir. Bu ayetlerin ikisi de *Mekkī*dir. "Gelmek (أَتَى)" fiilinin geçtiği form/biçim şu şekildedir:

2.1.1. فَأْتُوا (*feʾtū*)

el-Ḳaṣaṣ 28:49

قُلْ فَأْتُوا بِكِتَابٍ مِنْ عِنْدِ اللهِ هُوَ اَهْدٰى مِنْهُمَا اَتَّبِعْهُ اِنْ كُنْتُمْ صَادِقِيْنَ ﴿٤٩﴾

> "De ki: "Eğer doğru söylüyorsanız, Allah katından bu ikisinden daha doğru yol gösteren bir kitap getirin de ben ona uyayım!"

Muḳātil b. Suleymān, ayetin Mekke'de bulunan kafirlerine yönelik olduğunu açıklamaktadır.[568] Eṭ-Ṭaberī de قُلْ (*ḳul*) ifadesinin, Hz. Muhammed'e yönelik bir hitap

[568] Muḳātil b. Suleymān, *Tefsīru Muḳātil b. Suleymān*, c.3, s.348.

olduğunu ifade etmektedir.[569] Ez-Zemaḫşerī de هُوَ اَهْدٰى مِنْهُمَا (*huve ehdā minhumā*) ifadesi ile Hz. Musa ve Hz. Muhammed'e nâzil olan kitapların kastedildiğini belirtmektedir.[570]

Hūd 11:13

اَمْ يَقُولُونَ افْتَرٰيهُ ۖ قُلْ فَأْتُوا بِعَشْرِ سُوَرٍ مِثْلِهِ مُفْتَرَيَاتٍ وَادْعُوا مَنِ اسْتَطَعْتُمْ مِنْ دُونِ اللهِ اِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ ﴿١٣﴾

> "Yoksa "Kur'an'ı kendisi uydurdu" mu diyorlar? De ki: "Eğer doğru söylüyorsanız Allah'tan başka çağırabildiğiniz herkesi yardıma çağırın da, siz de onun gibi uydurulmuş on sûre getirin!"

Muḳātil b. Suleymān, قُلْ (*ḳul*) ifadesinin Mekke kafirlerine yönelik bir hitap olduğunu, مِثْلِه (*miṯlihī*) ifadesinin de Kur'an'ı ifade ettiğini açıklamaktadır.[571] Eṭ-Ṭaberī, ayetin Hz. Muhammed'i muhatap aldığını ve bu ayetin Hz. Peygamberin nübüvvetinin sıhhatini ispat ettiğini ifade etmektedir.[572]

Değerlendirme:

Vahyin yazılı kaydına ilişkin أَتَى (*etā*) fiilinin فَأْتُوا (*feʾtū*) kalıbında geçtiği ayetlerde, ilgili fiilin Kur'an vahyi ile ilgili olup, Kur'an vahyini inkar edenlerin onun benzerini getirme konusunda acizliklerinin ortaya konulduğu görülmektedir.

2.2. جَمَعَ (*cemeʿa*) Fiilinin Kur'an'daki Kullanımı

Yazılı kayda ilişkin جَمَعَ (*cemeʿa*) fiilinin yer aldığı bir ayet tespit edilmiştir. Bu ayet *Mekkī*dir. "Toplamak (جَمَعَ)" fiilinin geçtiği form/biçim şu şekildedir:

---

[569] Eṭ-Ṭaberī, *Cāmiʿu'l-Beyān*, c.18, s.271.

[570] Ez-Zemaḫşerī, *el-Keşşāf*, c.4, s.512.

[571] Muḳātil b. Suleymān, *Tefsīru Muḳātil b. Suleymān*, c.2, s.274.

[572] Eṭ-Ṭaberī, *Cāmiʿu'l-Beyān*, c.12, s.343.

2.2.1. جَمَعَ (*ceme'a*)

el-Kıyāme 75:17

اِنَّ عَلَيْنَا جَمْعَهٗ وَقُرْاٰنَهٗۚ ﴿١٧﴾

"Onu zihninde toplayıp okumanı sağlama işi bize aittir."

Muḳātil b. Suleymān, جَمْعَهُ (*ceme'ahū*) ifadesinin "Kur'an'ın Hz. Muhammed'in kalbinde toplanması" anlamında olduğunu açıklamaktadır.[573] Eṭ-Ṭaberī de جَمْعَهُ (*ceme'ahū*) ifadesinin "Kur'an'ın Hz. Muhammed'in kalbinde toplanması", وَقُرْاٰنَهُ (*kur'ānehū*) ifadesinin de "Kur'an'ın Hz. Peygamber'in kalbinde toplandıktan sonra onu okuması" anlamında olduğunu ifade etmektedir.[574] El-Vāḥidī ve ez-Zemaḫşerī de ayeti, Kur'an'ın Hz. Muhammed'in kalbinde toplanması ve ardından lisân ile okuması şeklinde açıklamaktadır.[575]

Değerlendirme:

Vahyin yazılı kaydına ilişkin جَمَعَ (*ceme'a*) fiilinin جَمَعَ (*ceme'a*) kalıbı ile geçtiği ayette, Kur'an vahyinin kaydı ile ilgili olduğu anlaşılmaktadır.

2.3. كَتَبَ (*ketebe*) Fiilinin Kur'an'daki Kullanımı

Yazılı kayda ilişkin كَتَبَ (*ketebe*) fiili ve terkipleri ile ilgili dikkatimizi çeken iki ayet tespit edilmiştir. Bu ayetlerden biri *Mekkī*, diğeri ise *Medenī*dir. "Yazmak" (كَتَبَ) fiilinin geçtiği form/biçimler şu şekildedir:

[573] Muḳātil b. Suleymān, *Tefsīru Muḳātil b. Suleymān*, c.4, s.512.

[574] Eṭ-Ṭaberī, *Cāmi'u'l-Beyān*, c.23, s.500.

[575] Ez-Zemaḫşerī, *el-Keşşāf*, c.6, s.269.

2.3.1. كَتَبْنَا (*ketebnā*)

el-Aʿrāf 7:145

وَكَتَبْنَا لَهُ فِي الْأَلْوَاحِ مِنْ كُلِّ شَيْءٍ مَوْعِظَةً وَتَفْصِيلاً لِكُلِّ شَيْءٍ فَخُذْهَا بِقُوَّةٍ وَأْمُرْ قَوْمَكَ يَأْخُذُوا بِأَحْسَنِهَا سَأُرِيكُمْ دَارَ الْفَاسِقِينَ ﴿١٤٥﴾

"Levhalarda Mûsâ için her konuya dair öğüdü ve her şey hakkında gerekli açıklamaları yazdık. (Ve dedik ki:) "Bunlara sımsıkı sarıl; kavmine de o en güzel öğüt ve açıklamalara sarılmalarını emret. Yakında size yoldan çıkmışların yurdunu göstereceğim."

Muḳātil b. Suleymān, وَكَتَبْنَا لَهُ فِي الْأَلْوَاحِ (*ve ketebnā lehū fi'l-elvāḥ*) ifadesini açıklarken levhaların adedinin dokuz olduğunu ifade etmektedir.[576] Eṭ-Ṭaberī de وَكَتَبْنَا لَهُ فِي الْأَلْوَاحِ (*ve ketebnā lehū fi'l-elvāḥ*) ifadesiyle ilgili, levhaların Hz. Musa'ya yazıldığı açıklamasını yapmaktadır.[577] Ez-Zemaḫşerī de, levhaların on adet olduğunu ifade etmektedir.[578] Ancak yedi veya iki adet olduğuna dair görüşlerin olduğunu da aktarmaktadır.[579]

2.3.2. كَتَبَ (*ketebe*)

el-Mucādele 58:21

كَتَبَ اللهُ لَأَغْلِبَنَّ أَنَا وَرُسُلِيّ إِنَّ اللهَ قَوِيٌّ عَزِيزٌ ﴿٢١﴾

"Allah "Elbette üstün geleceğim, ben ve elçilerim" diye yazmıştır. Şüphesiz Allah güçlüdür, üstündür."

[576] Muḳātil b. Suleymān, *Tefsīru Muḳātil b. Suleymān*, c.2, s.62.

[577] Eṭ-Ṭaberī, *Cāmiʿu'l-Beyān*, c.10, ss.436-437.

[578] Ez-Zemaḫşerī, *el-Keşşāf*, c.2, s.508.

[579] Ez-Zemaḫşerī, *el-Keşşāf*, c.2, s.508.

Muḳātil b. Suleymān, كَتَبَ (*ketebe*) fiilinin "takdir etti (قَضَى)" anlamında olduğunu açıklamaktadır.[580] Eṭ-Ṭaberī'nin aktardığı rivayetlere göre, كَتَبَ الله (*ketebe'llāhu*) ifadesi "Allah takdir etmiştir ve Ummu'l Kitab'a yazmıştır (قَضَى اللهُ و خطَّ في أُمِّ الكِتَاب)" ve "Allah kitap yazmıştır (كَتَبَ اللهُ كِتَاباً)" anlamındadır.[581] Ez-Zemaḫşerī ise "Allah yazmıştır كَتَبَ الله (*ketebe'llāhu*) ifadesine ilişkin "Allah levhaya yazmıştır (فِي اللوْح)" açıklamasını yapmaktadır.[582]

Değerlendirme:

Vahyin yazılı kaydına ilişkin كَتَبَ (*ketebe*) fiilinin كَتَبْنَا (*ketebnā*) kalıbı ile geçtiği ayette, ayetin Tevrat'ın vahyi özelinde yazılan levhalar ile ilgili olduğu anlaşılmaktadır. كَتَبَ (*ketebe*) fiilinin كَتَبَ (*ketebe*) kalıbı ile geçen ayetin Kur'an vahyi ile ilgili olduğu görülmektedir.

2.4. نَزَلَ (*nezele*) Fiilinin Kur'an'daki Kullanımı

Yazılı kayda ilişkin نَزَلَ (*nezele*) fiili ile ilgili 3 ayet tespit edilmiştir. Bunların hepsi *Medenī*dir. "İnmek (نَزَلَ)" fiilinin geçtiği form/biçimler şu şekildedir:

2.4.1. أَنْزَلَ (*unzile*)

el-Baḳara 2:285

اٰمَنَ الرَّسُوْلُ بِمَآ اُنْزِلَ اِلَيْهِ مِنْ رَّبِّهٖ وَالْمُؤْمِنُوْنَ ۗ كُلٌّ اٰمَنَ بِاللّٰهِ وَمَلٰۤىِٕكَتِهٖ وَكُتُبِهٖ وَرُسُلِهٖ ۗ لَا نُفَرِّقُ بَيْنَ اَحَدٍ مِّنْ رُّسُلِهٖ ۗ وَقَالُوْا سَمِعْنَا وَاَطَعْنَا ۗ غُفْرَانَكَ رَبَّنَا وَاِلَيْكَ الْمَصِيْرُ ﴿٢٨٥﴾

[580] Muḳātil b. Suleymān, *Tefsīru Muḳātil b. Suleymān*, c.4, s.265.

[581] Eṭ-Ṭaberī, *Cāmiʿu'l-Beyān*, c.22, s.493.

[582] Ez-Zemaḫşerī, *el-Keşşāf*, c.6, s.70.

"Allah'ın elçisi ve müminler, rabbinden ona indirilene iman ettiler. Her biri Allah'a, meleklerine, kitaplarına, peygamberlerine inandılar. "O'nun elçileri arasında ayırım yapmayız" ve "İşittik, itaat ettik, bağışlamanı dileriz rabbimiz, gidiş sanadır" dediler."

Muḳātil b. Suleymān, اٰمَنَ الرَّسُولُ بِمَّا أُنْزِلَ اِلَيْهِ مِنْ رَبِّه (*āmene'r-rasūlu bimā unzile ileyhi min rabbihi*) ifadesiyle ilgili, Hz. Muhammed'in Allah tarafından kendisine indirilen Kur'an'a iman ettiğini açıklamaktadır.[583] Eṭ-Ṭaberī, بِمَّا أُنْزِلَ اِلَيْهِ (*bimā unzile ileyhi*) ifadesine ilişkin, Allah'ın katında olan Kitab'tan vahyedilene Hz. Peygamber'in iman etmesi anlamında olduğunu açıklamaktadır.[584]

2.4.2. أُنْزِلَتْ (*unzilet*)

et-Tevbe 9:124

وَاِذَا مَّا أُنْزِلَتْ سُورَةٌ فَمِنْهُمْ مَنْ يَقُولُ اَيُّكُمْ زَادَتْهُ هٰذِهٖٓ اِيمَاناًۚ فَاَمَّا الَّذِينَ اٰمَنُوا فَزَادَتْهُمْ اِيمَاناً وَهُمْ يَسْتَبْشِرُونَ ﴿١٢٤﴾

"Ne zaman bir sûre indirilse, içlerinden "Bu hanginizin imanını arttırdı ki? " diye soranlar çıkar. Ama bu, iman etmiş olanların imanını pekiştirmiştir ve onlar sevinç içindedirler."

Muḳātil b. Suleymān, وَاِذَا مَّا أُنْزِلَتْ سُورَةٌ (*ve izā mā unzilet sūratun*) ifadesini "Hz. Peygamber'e bir sure indirildiği zaman" şeklinde açıklayarak, Kur'an'ın kastedildiğini ifade etmektedir.[585] Eṭ-Ṭaberī, ilgili ifadenin "Allah, Hz. Muhammed'e Kur'an

[583] Muḳātil b. Suleymān, *Tefsīru Muḳātil b. Suleymān*, c.1, s.241.

[584] Eṭ-Ṭaberī, *Cāmiʿu'l-Beyān*, c.5, s.148.

[585] Muḳātil b. Suleymān, *Tefsīru Muḳātil b. Suleymān*, c.2, s.204.

surelerinden bir sure indirdi" anlamında olduğunu açıklayarak, ayetin münafıklara yönelik olduğunu belirtmektedir.[586]

et-Tevbe 9:127

وَاِذَا مَآ اُنْزِلَتْ سُورَةٌ نَظَرَ بَعْضُهُمْ اِلٰى بَعْضٍۜ هَلْ يَرٰىكُمْ مِنْ اَحَدٍ ثُمَّ انْصَرَفُواۜ صَرَفَ اللّٰهُ قُلُوبَهُمْ بِاَنَّهُمْ قَوْمٌ لَا يَفْقَهُونَ ﴿١٢٧﴾

"Ne zaman bir sûre indirilse, "Sizi biri görüyor mu?" diyerek birbirlerine bakarlar, sonra sıvışıp giderler. Anlamamakta direndikleri için Allah da onların kalplerini haktan çevirmiştir."

Muḳātil b. Suleymān, ayetin münafıklara yönelik olduğunu açıklamaktadır.[587] Eṭ-Ṭaberī de ayetin münafıklara yönelik olduğunu ifade ederek, ayette yer alan سُورَة (sūra) kelimesinin "Kur'an'dan bir sure" anlamında olduğunu belirtmektedir.[588]

Değerlendirme:

Vahyin yazılı kaydına ilişkin نَزَلَ (*nezele*) fiilinin أُنْزِلَ (*unzile*) kalıbı ile geçtiği ayet, Kur'an vahyi ile ilgilidir. Vahyin Allah katında Levh-i Mahfuz'da yazılı olduğu ifade edilmektedir. أُنْزِلَتْ (*unzilet*) kalıbı ile geçtiği ayetler ise yine Kur'an vahyi ile ilgili olup, indirilen surelerin münafıkların iman edip etmemeleriyle ilişkili olduğu görülmektedir.

2.5. وَحَى (*vaḥā*) Fiilinin Kur'an'daki Kullanımı

وَحَى (*vaḥā*) fiilinin yazılı kayda işaret ettiği bir ayet tespit edilmiştir. Bu ayet *Mekkī*dir. "Vahyetmek (وَحَى)" fiilinin geçtiği form/biçim şu şekildedir:

[586] Eṭ-Ṭaberī, *Cāmiʿu'l-Beyān*, c.12, s.88.

[587] Muḳātil b. Suleymān, *Tefsīru Muḳātil b. Suleymān*, c.2, s.204.

[588] Eṭ-Ṭaberī, *Cāmiʿu'l-Beyān*, c.12, s.94.

2.5.1. اَوْحَيْنَا (*evḥaynā*)

Fātır 35:31

وَالَّذِيٓ اَوْحَيْنَآ اِلَيْكَ مِنَ الْكِتَابِ هُوَ الْحَقُّ مُصَدِّقاً لِمَا بَيْنَ يَدَيْهِۜ اِنَّ اللهَ بِعِبَادِهٖ لَخَبِيرٌ بَصِيرٌ ﴿٣١﴾

> "Sana vahyettiğimiz kitap kendinden öncekileri doğrulayıcı bir hakikattir. Kuşkusuz Allah kullarından haberdardır, her şeyi görmektedir."

Muḳātil b. Suleymān, ayetin Hz. Muhammed'e yönelik olduğunu ifaderek ederek, vahyedilenin Kur'an olduğunu açıklamaktadır.[589] Eṭ-Ṭaberī de ayetin Hz. Muhammed'i muhatap aldığına dikkat çekerek, vahyedilen kitabın Kur'an olduğunu belirtmektedir.[590] Ez-Zemaḫşerī de الْكِتَابِ (*el-kitāb*) kelimesinin "Kur'an" anlamında olduğunu açıklamaktadır.[591]

Değerlendirme:

Vahyin yazılı kaydına ilişkin وَحَى (*vaḥā*) fiilinin اَوْحَيْنَا (*evḥaynā*) kalıbı ile geçtiği ayetin Kur'an vahyi ile ilgili olduğu görülmektedir.

Yukarıdaki ayete daha önce birinci bölümde yer verilmiştir. Vahyin yazılı kaydı ile de ilgili olduğunu düşündüğümüzden dolayı bu bölümde de yer verdik.

[589] Muḳātil b. Suleymān, *Tefsīru Muḳātil b. Suleymān*, c.3, s.557.

[590] Eṭ-Ṭaberī, *Cāmiʿu'l-Beyān*, c.19, ss.366-367.

[591] Ez-Zemaḫşerī, *el-Keşşāf*, c.5, s.155.

2.6. أَلْوَاح (*elvāḥ)* Kelimesinin Kur'an'daki Kullanımı

Yazılı kayda ilişkin أَلْوَاح (*elvāḥ)* kelimesi ile ilgili dikkatimizi çeken üç ayet tespit edilmiştir. Bu ayetlerden üçü de *Mekkī*dir. "Levhalar (أَلْوَاح)" kelimesine ilişkin örnek olarak seçtiğimiz ayet şudur:

el-Aʿrāf 7:145

وَكَتَبْنَا لَهُ فِي الْأَلْوَاحِ مِنْ كُلِّ شَيْءٍ مَوْعِظَةً وَتَفْصِيلاً لِكُلِّ شَيْءٍ فَخُذْهَا بِقُوَّةٍ وَأْمُرْ قَوْمَكَ يَأْخُذُوا بِأَحْسَنِهَا سَأُرِيكُمْ دَارَ الْفَاسِقِينَ ﴿١٤٥﴾

> "Levhalarda Mûsâ için her konuya dair öğüdü ve her şey hakkında gerekli açıklamaları yazdık. (Ve dedik ki:) "Bunlara sımsıkı sarıl; kavmine de o en güzel öğüt ve açıklamalara sarılmalarını emret. Yakında size yoldan çıkmışların yurdunu göstereceğim."

Muḳātil b. Suleymān, وَكَتَبْنَا لَهُ فِي الْأَلْوَاحِ (*ve ketebnā lehū fi'l-elvāḥi*) ifadesine ilişkin yazılan levhaların dokuz adet olduğunu açıklamaktadır.[592] Eṭ-Ṭaberī de, وَكَتَبْنَا لَهُ فِي الْأَلْوَاحِ مِنْ كُلِّ شَيْءٍ مَوْعِظَةً وَتَفْصِيلاً لِكُلِّ شَيْءٍ (*ve ketebnā lehū fi'l-elvāḥi min kulli şeyʾin mevʿiẓaten ve tafṣīlen likulli şeyʾin*) ifadesine ilişkin "Levhalarda Mûsâ için yazdık (وَ كَتَبْنَا لِمُوسى فِي أَلْوَاحِه)" açıklamasını yapmaktadır.[593] Ez-Zemaḫşerī de levhaların adetleriyle ilgili on, yedi ve iki görüşlerini aktarmaktadır.[594]

[592] Muḳātil b. Suleymān, *Tefsīru Muḳātil b. Suleymān*, c.2, s.62.

[593] Eṭ-Ṭaberī, *Cāmiʿu'l-Beyān*, c.10, ss.436-437.

[594] Ez-Zemaḫşerī, *el-Keşşāf*, c.2, s.508.

2.7. صُحُف (*ṣuḥuf)* Kelimesinin Kur'an'daki Kullanımı

Yazılı kayda ilişkin صُحُف (*ṣuḥuf*) kelimesi ile ilgili dikkatimizi çeken üç ayet tespit edilmiştir. Bu ayetlerden üçü de *Mekkī*dir. صُحُف (*ṣuḥuf*) kelimesi ilişkin ayetler aşağıda sunulmuştur.

el-Muddessir 74:52

بَلْ يُرِيدُ كُلُّ امْرِئٍ مِنْهُمْ اَنْ يُؤْتٰى صُحُفاً مُنَشَّرَةً ﴿٥٢﴾

> "(Uyarıcılardan) öğüt almak yerine onlardan her biri, kendisine, açılmış sahîfeler (ilâhî vahiy) verilmesini istiyor."

Eṭ-Ṭaberī, ayetin müşrikler bağlamında nazil olduğunu ifade etmektedir.[595] Ez-Zemaḫşerī de صُحُفاً مُنَشَّرَةً (*ṣuḥufen muneşşeraten*) ifadesiyle ilgili "açılmış kağıt/sahîfe (قَرَاطِيس تنشر)" açıklamasını yapmaktadır.[596]

en-Necm 53:36-37

اَمْ لَمْ يُنَبَّأْ بِمَا فِي صُحُفِ مُوسٰىۙ ﴿٣٦﴾ وَاِبْرٰهِيمَ الَّذِي وَفّٰىۙ ﴿٣٧﴾

> "Yoksa Mûsâ'nın ve ahde vefa örneği İbrâhim'in sahifelerinde bulunan şu hususlardan haberi yok mu?"

Muḳātil b. Suleymān, بِمَا فِي صُحُفِ مُوسٰى (*bimā fī ṣuḥufi Mūsā*) ifadesine ilişkin "Mûsâ'nın kitabı Tevrat'tır (التَّوْرَاةُ كِتَابُ مُوسى)" açıklamasını yapmaktadır.[597]

---

[595] Eṭ-Ṭaberī, *Cāmiʿu'l-Beyān*, c.23, ss.460-461.

[596] Ez-Zemaḫşerī, *el-Keşşāf*, c.6, s.263.

[597] Muḳātil b. Suleymān, *Tefsīru Muḳātil b. Suleymān*, c.4, s.165.

ʿAbese 80:11-16

كَلَّآ اِنَّهَا تَذْكِرَةٌۚ ﴿١١﴾فَمَنْ شَآءَ ذَكَرَهُ ﴿١٢﴾فِي صُحُفٍ مُكَرَّمَةٌۚ ﴿١٣﴾مَرْفُوعَةٍ مُطَهَّرَةٌۚ ﴿١٤﴾بِاَيْدِي سَفَرَةٌۚ ﴿١٥﴾كِرَامٍ بَرَرَةٌۚ ﴿١٦﴾

> "Hayır! Şüphesiz bu ayetler birer öğüttür.(11) Dileyen ondan öğüt alır.(12) O, mukaddes sayfalardadır; (13) Yüce makamlara kaldırılmış, tertemiz sayfalarda.(14) Seçkin ve erdemli elçilerin ellerinde.(15-16)"

Muḳātil b. Suleymān, كَلَّآ اِنَّهَا تَذْكِرَة (*kellā innehā tezkira*) ifadesini "Kur'an ayetleri" şeklinde ve فِي صُحُفٍ مُكَرَّمَة (*fī ṣuḥufin mukerrame*) ifadesini de Kur'an bağlamında "kitaplar (كُتُب)" şeklinde açıklamaktadır.[598] مَرْفُوعَةٍ (*merfūʿatin*) ifadesini ise Levh-i Mahfuz şeklinde açıklamaktadır.[599] Eṭ-Ṭaberī, اِنَّهَا (*innehā*) ifadesindeki zamîrin "sure (السُّورَة)" anlamında olduğunu ifade ederek, فِي صُحُفٍ مُكَرَّمَةٍ مَرْفُوعَةٍ مُطَهَّرَةٍ (*fī ṣuḥufin mukerrame* (13) *merfūʿatin muṭaḥhera* (14)) ayetlerine ilişkin de "Levh-i Mahfuz" açıklamasını yapmaktadır.[600] بِاَيْدِي سَفَرَة (*bi eydī sefera*) ayeti ile de meleklerin kastedildiğini açıklamaktadır.[601] Ez-Zemaḫşerī de فِي صُحُفٍ مُكَرَّمَةٍ مَرْفُوعَة (*fī ṣuḥufin mukerrame merfūʿatin*) ifadesinin "Allah katında semâda levhalara yazılmış sahîfelerde (عِنْدَ اللهِ فِي السَّمَاءِ في صُحُفِ مُنتسخة من اللوْح)" anlamında olduğunu ifade etmektedir.[602] سَفَرَة (*seferah*) ifadesine ilişkin ise "yazıcıların levhalardan oluşan kitabı yazdıkları (الكتب من كتبة ينتسخون اللوح)" açıklaması yapmaktadır.[603]

---

[598] Muḳātil b. Suleymān, *Tefsīru Muḳātil b. Suleymān*, c.4, ss.590-591.

[599] Muḳātil b. Suleymān, *Tefsīru Muḳātil b. Suleymān*, c.4, ss.590-591.

[600] Eṭ-Ṭaberī, *Cāmiʿu'l-Beyān*, c.24, s.108.

[601] Eṭ-Ṭaberī, *Cāmiʿu'l-Beyān*, c.24, s.109.

[602] Ez-Zemaḫşerī, *el-Keşşāf*, c.6, s.315.

[603] Ez-Zemaḫşerī, *el-Keşşāf*, c.6, s.315.

Değerlendirme:

Vahyin yazılı kaydına ilişkin صُحُف (*ṣuḥuf*) kelimesinin el-Muddeṯṯir suresinin 52. ayetinde geçtiği üzere ayetin Kur'an vahyi ile ilgili olduğu görülmektedir. صُحُف (*ṣuḥuf*) kelimesi klasik Arapça sözlüklerde "içine yazılan deri parçası" veya "kitap" şeklinde açıklanmıştı. *ʿUlūmu'l-Ḳurʾān* kaynaklarında ise صُحُف (*ṣuḥuf*) kelimesi "içerisine yazı yazılan" şeklinde açıklanmıştı. En-Necm suresi 36 ve 37. ayetlerinde de صُحُف (*ṣuḥuf*) kelimesi ile Hz. Musa ile Hz. İbrahim'e verilen sahifeler kastedilmektedir. Son ayetlerde ise zikredilen ifadelerden yine Kur'an vahyi kastedilerek, Kur'an'ın Levh-i Mahfuz'da kayıtlı olduğu anlaşılmaktadır.

3. Vahyin Yazılı Kaydı İle İlgili Kalıp İfadeler

Vahyin yazılı kaydına ilişkin tespit edilen ve yukarıda sunulan fiil ve kelimeler haricinde bazı kalıp ifadeler tespit edilmiştir. Bunları ilgili fiil ve kelimelerin altında göstermek yerine "Yazılı Kayda İlişkin Fiillerin, Form ve Kalıpların Kur'an'daki Kullanımı" alt başlığı altına ayrı olarak sunmayı uygun gördük. Burada ele alınan ifadelerin Kur'an'da geçtiği biçimi esas alınarak tefsirlerden incelemesi yapılmıştır. Tespit edilen kalıp ifadeler şunlardır:

	Kalıp İfadeler	Tercümesi
1.	بَيْنَ يَدي (*beyne yedeyy*)	…kendinden önce gelmiş…
2.	وَالْقَلَمِ وَمَا يَسْطُرُون (ve'l-*ḳalemi ve mā yesṭurūn*)	Kaleme ve (yazanların) onunlar yazdıklarına andolsun ki…
3.	بَلْ هُوَ قُرْاٰنٌ مَجِيدٌ ۙ فِي لَوْحٍ مَحْفُوظ (*bel huve Ḳurʾānun mecīd fī levḥin maḥfūẓ*)	Şüphesiz o (asılsız saydıkları kitap) şanı yüce bir Kur'an'dır. Levh-i Mahfûzdadır.
4.	كِتَابٍ مَكْنُونٍ (*kitābin meknūn*)	(Aslı) korunmuş bir kitaptadır.
5.	وَاِنَّهُ لَفِي زُبُرِ الْاَوَّلِين (ve innehu lefī zuburi'l-evvelīn)	O Kur'an, şüphesiz öncekilerin kitaplarında da vardır.
6.	تَجْعَلُونَهُ قَرَاطِيس (tecʿ*alūnehū ḳarāṭīs*)	Siz onu kâğıtlara yazıp…

7.	وَكِتَابٍ مَسْطُورٍ فِي رَقٍّ مَنْشُور (*kitabin mesṭūr ve fī raḳḳin menşūr*)	...açık sahifeler üzerine yazılı kitaba
8.	فَأْتُوا بِسُورَةٍ (*feʾtū bisūratin*)	…bir sûre de siz getirin
9.	كِتابُ موسى (*kitābu Mūsā*)	Mûsa'nın kitabı

3.1. بَيْنَ يَدي (*beyne yedeyy*) İfadesinin Kur'an'daki Kullanımı

Yazılı kayda ilişkin بَيْنَ يَدي (*beyne yedeyy*) ifadesi ile ilgili dikkatimizi çeken dört ayet tespit edilmiştir. Bu ayetlerden ikisi *Mekkī*, diğer ikisi *Medenī*dir. Bu ayetlerin üçü aşaıda sunulmuştur.

el-Māʾide 5:46

وَقَفَّيْنَا عَلٰٓى اٰثَارِهِمْ بِعِيسَى ابْنِ مَرْيَمَ مُصَدِّقاً لِمَا بَيْنَ يَدَيْهِ مِنَ التَّوْرٰىةِ ۖ وَاٰتَيْنَاهُ الْاِنْجِيلَ فِيهِ هُدًى وَنُورٌ ۙ وَمُصَدِّقاً لِمَا بَيْنَ يَدَيْهِ مِنَ التَّوْرٰىةِ وَهُدًى وَمَوْعِظَةً لِلْمُتَّقِينَ ﴿٤٦﴾

> "Ardından o peygamberlerin yolu üzere, kendinden önce gelmiş olan Tevrat'ı tasdik edici olarak Meryem oğlu Îsâ'yı gönderdik. Ona da içinde hidayet ve nur bulunan, kendinden önce gelmiş olan Tevrat'ı tasdik edici, takvâ sahipleri için bir yol gösterici ve bir öğüt olarak İncil'i verdik."

Muḳātil b. Suleymān, بِعِيسَى ابْنِ مَرْيَمَ مُصَدِّقاً لِمَا بَيْنَ يَدَيْهِ مِنَ التَّوْرٰىةِ (*biʿĪsebni Meryeme muṣaddiḳan limā beyne yedeyhi mine't-Tevrāti*) ifadesine ilişkin Hz. İsa'nın Tevrat'a iman etmesi şeklinde bir açıklama yaparak, مُصَدِّقاً لِمَا بَيْنَ يَدَيْهِ مِنَ التَّوْرٰىةِ (*muṣaddiḳan limā beyne yedeyhi mine't-Tevrāti*) ifadesiyle ilgili de İncil'in Tevrat'ı doğrulaması biçiminde yorumlamaktadır.[604] Eṭ-Ṭaberī de buna benzer açıklamalarda bulunmaktadır.[605]

[604] Muḳātil b. Suleymān, *Tefsīru Muḳātil b. Suleymān*, c.1, s.481.

[605] Eṭ-Ṭaberī, *Cāmiʿu'l-Beyān*, c.8, s.482.

el-Māʾide 5:48

وَاَنْزَلْنَٓا اِلَيْكَ الْكِتَابَ بِالْحَقِّ مُصَدِّقاً لِمَا بَيْنَ يَدَيْهِ مِنَ الْكِتَابِ وَمُهَيْمِناً عَلَيْهِ فَاحْكُمْ بَيْنَهُمْ بِمَٓا اَنْزَلَ اللّٰهُ وَلَا تَتَّبِعْ اَهْوَٓاءَهُمْ عَمَّا جَٓاءَكَ مِنَ الْحَقِّ لِكُلٍّ جَعَلْنَا مِنْكُمْ شِرْعَةً وَمِنْهَاجاً وَلَوْ شَٓاءَ اللّٰهُ لَجَعَلَكُمْ اُمَّةً وَاحِدَةً وَلٰكِنْ لِيَبْلُوَكُمْ فِي مَٓا اٰتٰيكُمْ فَاسْتَبِقُوا الْخَيْرَاتِ اِلَى اللّٰهِ مَرْجِعُكُمْ جَمِيعاً فَيُنَبِّئُكُمْ بِمَا كُنْتُمْ فِيهِ تَخْتَلِفُونَ ﴿٤٨﴾

> "(Resulüm!) Sana da kendisinden önceki kitapları tasdik edici ve onları koruyucu olarak bu kitabı hak ile indirdik. Artık aralarında Allah'ın indirdiği ile hükmet. Sana gelen bu gerçeği bırakıp da onların isteklerine uyma. Her birinize bir şeriat ve bir yol yöntem verdik. Allah dileseydi sizi tek bir ümmet yapardı. Fakat size verdikleriyle sizi denemek istedi. Öyleyse hayırlı işlerde birbirinizle yarışın. Hepinizin dönüşü Allah'adır. Allah size hakkında ayrılığa düştüğünüz şeyleri haber verecektir."

Muḳātil b. Suleymān, ayetin Hz. Muhammed'i muhatap aldığını ifade ederek, مُصَدِّقاً لِمَا بَيْنَ يَدَيْهِ مِنَ الْكِتَابِ وَمُهَيْمِناً (*muṣaddiḳan limā beyne yedeyhi mine'l-kitābi ve muheyminen*) ifadesi ile Kur'an'ın kastedildiğini belirtmektedir.[606] Eṭ-Ṭaberī de ayetteki hitâbın Hz. Muhammed'e yönelik olduğunu[607], مُصَدِّقاً لِمَا بَيْنَ يَدَيْهِ مِنَ الْكِتَابِ (*muṣaddiḳan limā beyne yedeyhi mine'l-kitābi*) ifadesinin de "Allah'ın Kur'an'ı kendinden önceki peygamberlere indirdiği kitapları tasdikleyici olarak göndermesi" anlamında olduğunu beyan etmektedir.[608]

[606] Muḳātil b. Suleymān, *Tefsīru Muḳātil b. Suleymān*, c.1, s.481.

[607] Eṭ-Ṭaberī, *Cāmiʿu'l-Beyān*, c.8, s.485.

[608] Eṭ-Ṭaberī, *Cāmiʿu'l-Beyān*, c.8, s.486.

Āl-i ʿİmrān 3:3-4

نَزَّلَ عَلَيْكَ الْكِتَابَ بِالْحَقِّ مُصَدِّقاً لِمَا بَيْنَ يَدَيْهِ وَاَنْزَلَ التَّوْرٰيةَ وَالْاِنْجِيلَۙ ﴿٣﴾ مِنْ قَبْلُ هُدًى لِلنَّاسِ وَاَنْزَلَ الْفُرْقَانَۜ اِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا بِاٰيَاتِ اللهِ لَهُمْ عَذَابٌ شَدِيدٌۜ وَاللهُ عَزِيزٌ ذُوانْتِقَامٍ ﴿٤﴾

> "O sana kitabı, gerçeğin ta kendisi ve öncekileri doğrulayıcı olarak indirmiştir; daha önce insanlara doğru yolu göstermek üzere Tevrat ve İncil'i indirmişti; furkanı da indirdi. Bilinmeli ki Allah'ın ayetlerini inkâr edenler için şiddetli bir azap vardır. Allah suçlunun hakkından gelen mutlak güç sahibidir."

Muḳātil b. Suleymān, ayetin Hz. Muhammed'i muhatap aldığını ifade ederek, مُصَدِّقاً لِمَا بَيْنَ يَدَيْهِ (*muṣaddiḳan limā beyne yedeyhi*) ifadesinin, "Kur'an'ın kendisinden önceki kitapları tasdik edici olduğu" anlamında olduğunu açıklamaktadır.[609] Eṭ-Ṭaberī de مُصَدِّقاً لِمَا بَيْنَ يَدَيْهِ (*muṣaddiḳan limā beyne yedeyhi*) ifadesinin Kur'an'ın, Allah'ın kendisinden önce peygamberlere indirdiği kitapları tasdik etmesi anlamını taşıdığını ifade etmektedir.[610]

Değerlendirme:

Vahyin yazılı kaydına ilişkin بَيْنَ يَدي (*beyne yedeyy*) ifadesinin geçtiği ayetlerde görüldüğü üzere, ifadelerin semavî kitapların vahyi ile ilişkili olduğu anlaşılmaktadır. Bu ifadenin Kur'an vahyinin kendisinden önceki kitapları tasdik edici özelliğini ifade etmek için kullanıldığı görülmektedir.

[609] Muḳātil b. Suleymān, *Tefsīru Muḳātil b. Suleymān*, c.1, s.262.

[610] Eṭ-Ṭaberī, *Cāmiʿu'l-Beyān*, c.5, s.180.

3.2. وَالْقَلَمِ وَمَا يَسْطُرُون (ve'l-*ḳalemi ve mā yesṭurūn*) İfadesinin Kur'an'daki Kullanımı

el-Ḳalem 68:1-2

نٓ وَالْقَلَمِ وَمَا يَسْطُرُونَۙ ﴿١﴾ مَا اَنْتَ بِنِعْمَةِ رَبِّكَ بِمَجْنُونٍۚ ﴿٢﴾

"Nûn. Kaleme ve (yazanların) onunla yazdıklarına andolsun ki sen -rabbinin lutfu sayesinde- asla deli değilsin."

Muḳātil b. Suleymān, kalemin kendisiyle yazılan nurdan bir kalem, boyutunun ise yer ve gök arası kadar olduğunu ve kendisi ile Levh-i Mahfuz'un yazıldığını açıklayarak, نٓ (*nūn*) harfinin de denizdeki balık anlamında olduğunu ifade etmektedir.[611] Ayette, Mekke'de bulunan kâfirler Hz. Muhammed'e mecnun ithamında bulunmaları üzerine, balık ve kaleme yemin edildiği açıklanarak, Allah'ın Hz. Muhammed'e mecnun olmadığını bildirdiği belirtilmektedir.[612] وَمَا يَسْطُرُون (*ve mā yesṭurūn*) ifadesinin ise meleklerin "yazanların *benî Âdem*'in amellerini yazması" anlamında olduğu açıklanmıştır.[613] Eṭ-Ṭaberī, kalemin bilinen kalem olduğunu, Allah'ın yarattığı kalem üzerine yemin ettiğini ve O'nun kaleme yazmasını emretmesiyle varlığın meydana geldiğini ifade etmektedir[614] Eṭ-Ṭaberī, وَمَا يَسْطُرُون (*ve mā yesṭurūn*) ifadesinin "yazanlar (يكتبون - يخُطُّون)" anlamında olduğunu açıklayarak bu anlam üzere olduğu vakit yeminin kitaba yapıldığını ifade etmektedir.[615] Ez-Zemaḫşerī, kaleme kasem edilmesinin sebebinin onu yüceltmek

[611] Muḳātil b. Suleymān, *Tefsīru Muḳātil b. Suleymān*, c.1, s.262.

[612] Muḳātil b. Suleymān, *Tefsīru Muḳātil b. Suleymān*, c.1, s.262.

[613] Muḳātil b. Suleymān, *Tefsīru Muḳātil b. Suleymān*, c.1, s.262.

[614] Eṭ-Ṭaberī, *Cāmiʿu'l-Beyān*, c.23, s.145.

[615] Eṭ-Ṭaberī, *Cāmiʿu'l-Beyān*, c.23, s.148.

olduğunu, وَمَا يَسْطُرُون (*ve mā yesṭurūn*) ifadesini de "ve (yazanların) onunla yazdıkları kitaba andolsun ki (وما يكتب من كتب)" şeklinde açıklamaktadır.[616]

Değerlendirme:

Vahyin yazılı kaydına ilişkin, وَالْقَلَمِ وَمَا يَسْطُرُون (ve'l-*ḳalemi ve mā yesṭurūn*) ifadesinin geçtiği ayette, Kur'an vahyi ile ilgili olup, "kalem (قَلَم)" kelimesinin Kur'an vahyi bağlamında Levh-i Mahfuz ve kainatın yaratılması ile ilgili olduğu görülmektedir.

3.3. بَلْ هُوَ قُرْاٰنٌ مَجِيدٌ فِي لَوْحٍ مَحْفُوظ (*bel huve Ḳurʾānun mecīd fī levḥin maḥfūẓ*) İfadesinin Kur'an'daki Kullanımı

el-Burūc 85:21-22

بَلْ هُوَ قُرْاٰنٌ مَجِيدٌ ﴿٢١﴾ فِي لَوْحٍ مَحْفُوظٍ ﴿٢٢﴾

> "Şüphesiz o (asılsız saydıkları kitap) şanı yüce bir Kur'an'dır;(21) Levh-i mahfûzdadır.(22)"

Muḳātil b. Suleymān, قُرْاٰنٌ مَجِيد (*Ḳurʾānun mecīd*) ifadesini "yüce bir kitap (كتابٌ مجيد)" şeklinde açıklamaktadır.[617] Eṭ-Ṭaberī, بَلْ هُوَ قُرْاٰنٌ مَجِيد (*bel huve Ḳurʾānun mecīd*) ifadesinin Kur'an vahyini inkar edenlere yönelik bir karşılık olduğunu ifade ederek, بَلْ هُوَ قُرْاٰنٌ مَجِيد (*bel huve Ḳurʾānun mecīd*) ifadesini "O kerîm olan bir Kur'an'dır (كريمٌ بل هو قرآنٌ)" şeklinde açıklamıştır.[618] فِي لَوْحٍ مَحْفُوظٍ (*fī levḥin maḥfūẓin*) ifadesine ilişkin, "Levh-i mahfuz'da yazılı/kayıtlıdır (مثْبَتٌ في لوحٍ محفوظٍ)" açıklamasını yapmaktadır.[619] Ez-Zemaḫşerī ise قُرْاٰنٌ مَجِيد (*Ḳurʾānun mecīd*) ifadisiyle ilgili Kur'an'ın, kitapların en şereflisi

[616] Ez-Zemaḫşerī, *el-Keşşāf*, c.6, s.179.

[617] Muḳātil b. Suleymān, *Tefsīru Muḳātil b. Suleymān*, c.6, s.651.

[618] Eṭ-Ṭaberī, *Cāmiʿu'l-Beyān*, c.24, s.286.

[619] Eṭ-Ṭaberī, *Cāmiʿu'l-Beyān*, c.24, s.286.

ve en yücesi olduğunu ifade etmektedir.[620] "Levha/kitap (لَوْح)" ifadesine ilişkin, *levḥ*in göğün yedi kat üzerinde bulunduğunu açıklayarak, مَحْفُوظ (*maḥfūẓ*) ifadesinin de Kur'an'ın korunmasıyla ilgili olup Kur'an'ın sıfatlarından olduğunu belirtmektedir.[621]

Değerlendirme:

Vahyin yazılı kaydına ilişkin, بَلْ هُوَ قُرْاٰنٌ مَّجِيدٌۙ فِيْ لَوْحٍ مَّحْفُوظٍ (*bel huve Ḳurʾānun mecīd fī levḥin maḥfūẓ*) ifadesinin yer aldığı ayetin, Kur'an vahyi ile ilgili olup, Kur'an'ın Allah tarafından Levh-i Mahfuz'da korunan bir kitap olduğu anlaşılmaktadır.

3.4. كِتَابٍ مَكْنُون (*kitābin meknūn*) İfadesinin Kur'an'daki Kullanımı

el-Vāḳıʿā 56:77-78

اِنَّهٗ لَقُرْاٰنٌ كَرِيْمٌۙ ﴿٧٧﴾ فِيْ كِتٰبٍ مَّكْنُوْنٍۙ ﴿٧٨﴾

> "Kuşkusuz o, değeri çok yüce Kur'an'dır.(77) (Aslı) korunmuş bir kitaptadır.(78)"

Muḳātil b. Suleymān, قُرْاٰن (*Ḳurʾān*) kelimesinin "kitap" anlamına geldiğini açıklamaktadır. فِي كِتَابٍ مَكْنُون (*fī kitābin meknūn*) ifadesiyle ilgili de Kur'an'ın Allah katında Levh-i Mahfuz'da olduğunu ifade etmektedir.[622] Eṭ-Ṭaberī, فِي كِتَابٍ مَكْنُون (*fī kitābin meknūn*) ifadesinine ilişkin, Kur'an'ın Allah katında korunmuş bir kitap içerisinde olduğunu ifade etmektedir.[623]

[620] Ez-Zemaḫşerī, *el-Keşşāf*, c.6, s.351.

[621] Ez-Zemaḫşerī, *el-Keşşāf*, c.6, s.351.

[622] Muḳātil b. Suleymān, *Tefsīru Muḳātil b. Suleymān*, c.6, s.224.

[623] Eṭ-Ṭaberī, *Cāmiʿu'l-Beyān*, c.22, s.362.

Değerlendirme:

Vahyin yazılı kaydına ilişkin كِتَابٍ مَكْنُون (*kitābin meknūn*) ifadesinin geçtiği ayette, Kur'an vahyi ile ilgili olup, Kur'an'ın Levh-i Mahfuz'da kitap içerisinde korunmuş olduğu anlaşılmaktadır.

3.5. وَاِنَّهُ لَفِي زُبُرِ الْاَوَّلِين (*ve innehu leftī zuburi'l-evvelīn*) İfadesinin Kur'an'daki Kullanımı

eş-Şuʿarā 26:191-196

وَاِنَّ رَبَّكَ لَهُوَ الْعَزِيزُ الرَّحِيمُ ﴿١٩١﴾ وَاِنَّهُ لَتَنْزِيلُ رَبِّ الْعَالَمِينَ ﴿١٩٢﴾ نَزَلَ بِهِ الرُّوحُ الْاَمِينُ ﴿١٩٣﴾ عَلٰى قَلْبِكَ لِتَكُونَ مِنَ الْمُنْذِرِينَ ﴿١٩٤﴾ بِلِسَانٍ عَرَبِيٍّ مُبِينٍ ﴿١٩٥﴾ وَاِنَّهُ لَفِي زُبُرِ الْاَوَّلِينَ ﴿١٩٦﴾

> "Şüphesiz rabbin, işte O, mutlak güç ve engin merhamet sahibidir.(191) Şüphesiz bu Kur'an âlemlerin rabbi tarafından indirilmiştir.(192) Onu, senin kalbine uyarıcılardan olasın diye açık bir Arapça ile Rûhulemîn indirmiştir.(193-195) O Kur'an, şüphesiz öncekilerin kitaplarında da vardır.(196)"

Muḳātil b. Suleymān, وَاِنَّهُ لَفِي زُبُرِ الْاَوَّلِين (*ve innehū leftī zuburi'l-evvelīn*) ifadesinin Hz. Peygamber'in özelliklerinin ilk kitaplarda geçtiği anlamında olduğunu ifade etmektedir.[624] Eṭ-Ṭaberī, de وَاِنَّهُ لَفِي زُبُرِ الْاَوَّلِين (*ve innehū leftī zuburi'l-evvelīn*) ifadesine ilişkin Kur'an'ın, ilk ilahi kitapların bazılarında zikredildiğini ve onunla ilgili haberlerin bulunduğunu açıklamaktadır.[625] Ez-Zemaḫşerī de وَاِنَّهُ لَفِي زُبُرِ الْاَوَّلِين (*ve innehū leftī zuburi'l-evvelīn*) ifadesi ile ilgili, Kur'an'ın diğer ilahi kitaplarda zikredildiğini belirtmektedir.[626]

---

[624] Muḳātil b. Suleymān, *Tefsīru Muḳātil b. Suleymān*, c.3, s.280.

[625] Eṭ-Ṭaberī, *Cāmiʿu'l-Beyān*, c.17, s.644.

[626] Ez-Zemaḫşerī, *el-Keşşāf*, c.4, s.415.

Değerlendirme:

Vahyin yazılı kaydına ilişkin وَإِنَّهُ لَفِي زُبُرِ الْأَوَّلِين (*ve innehu lefī zuburi'l-evvelīn*) ifadesinin Kur'an vahyi bağlamında diğer ilahi kitapların vahyi ile ilişkili olduğu görülmektedir. Klasik Arapça sözlüklerinde incelediğimiz üzere İbn Durayd زُبُر (*zubur*) kelimesinin tekil olarak "kitap" anlamında olduğunu açıklarken, El-Cevherī çoğul olarak "kitaplar" anlamında olduğunu açıklamıştır.

3.6. تَجْعَلُونَهُ قَرَاطِيس (tecʿ*alūnehū ḳarāṭīs*) İfadesinin Kur'an'daki Kullanımı

el-Enʿām 6:91

وَمَا قَدَرُوا اللهَ حَقَّ قَدْرِهِ إِذْ قَالُوا مَا أَنْزَلَ اللهُ عَلَى بَشَرٍ مِنْ شَيْءٍ قُلْ مَنْ أَنْزَلَ الْكِتَابَ الَّذِي جَاءَ بِهِ مُوسَى نُوراً وَهُدًى لِلنَّاسِ تَجْعَلُونَهُ قَرَاطِيسَ تُبْدُونَهَا وَتُخْفُونَ كَثِيراً وَعُلِّمْتُمْ مَا لَمْ تَعْلَمُوا أَنْتُمْ وَلَا آبَاؤُكُمْ قُلِ اللهُ ثُمَّ ذَرْهُمْ فِي خَوْضِهِمْ يَلْعَبُونَ ﴿٩١﴾

> "Onlar Allah'ı gereği gibi takdir edip tanımadılar. "Nitekim Allah hiçbir insana hiçbir şey indirmedi" dediler. De ki: "Öyleyse Mûsâ'nın insanlara bir nur ve hidayet olarak getirdiği kitabı kim indirdi? " Siz onu kâğıtlara yazıp (istediğinizi) açıklıyor, çoğunu da gizliyorsunuz. Sizin de, atalarınızın da bilemediğiniz şeyler (Kur'an'da) size öğretilmiştir. (Resulüm!) Sen "Allah" de, sonra onları bırak, daldıkları bataklıkta oyalanadursunlar!"

Muḳātil b. Suleymān, (تَجْعَلُونَهُ قَرَاطِيس)" (tecʿ*alūnehū ḳarāṭīs*) ifadesini "boş bir sayfa (صُحُفًا لَيْسَ فِيهَا شَىء)" şeklinde açıklamaktadır.[627] Eṭ-Ṭaberī, ayetin Mekkeli müşriklere yönelik olduğunu ifade etmektedir.[628] Yahudilerin Tevrat'tan okuyarak yaptıkları te'vili yazıya döktüklerini ve yazıya dökülenler arasında vahye ilişkin pek çok şeyi

[627] Muḳātil b. Suleymān, *Tefsīru Muḳātil b. Suleymān*, c.1, ss.584-585.

[628] Eṭ-Ṭaberī, *Cāmiʿu'l-Beyān*, c.9, s.398.

gizlediklerini açıklamaktadır.[629] El-Vāḥidī, ayetin sebeb-i nüzulüne ilişkin aktardığı rivayette, Yahudilere Hz. Muhammed'in kitaplarında nasıl geçtiği sorulması üzerine geçen konuşma sonucunda ayetin nâzil olduğunu ifade etmektedir.[630] Ez-Zemaḫşerī, "siz onu yazıyorsunuz (تَجْعَلُونَهُۥ)" ifadesinin "Kur'an'ın Hz. Peygamber'e indirilmesini inkar etmek" anlamında olduğu açıklamasını yapmaktadır.[631]

Değerlendirme:

Vahyin yazılı kaydına ilişkin تَجْعَلُونَهُ قَرَاطِيس (tec ʿ*alūnehū ḳarāṭīs*) ifadesinin geçtiği ayette, Tevrat'ta Kur'an vahyinin Hz. Muhammed'e indirildiği bilgisinin gizlendiği söz konusudur. Dolayısıyla bu ifadenin Tevrat bağlamında kullanıldığı anlaşılarak vahiy bilgisinin gizlendiğini ifade ettiği görülmektedir.

3.7. كِتَابٍ مَسْطُورٍۙ وَ فِي رَقٍّ مَنْشُور (*kitabin mesṭūr ve fī raḳḳin menşūr*) İfadesinin Kur'an'daki Kullanımı

eṭ-Ṭūr 52:1-8

وَالطُّورِۙ ﴿١﴾وَكِتَابٍ مَسْطُورٍۙ ﴿٢﴾فِي رَقٍّ مَنْشُورٍۙ ﴿٣﴾وَالْبَيْتِ الْمَعْمُورِۙ ﴿٤﴾وَالسَّقْفِ الْمَرْفُوعِۙ ﴿٥﴾وَالْبَحْرِ الْمَسْجُورِۙ ﴿٦﴾إِنَّ عَذَابَ رَبِّكَ لَوَاقِعٌۙ ﴿٧﴾مَا لَهُ مِنْ دَافِعٍۙ ﴿٨﴾

> "Tûr'a, açık sahifeler üzerine yazılı kitaba, beytülma'mûra, yükseltilmiş tavana, kaynayan denize andolsun ki, rabbinin azabı mutlaka gerçekleşecektir; ona engel olabilecek yoktur!"

Muḳātil b. Suleymān, وَكِتَابٍ مَسْطُور (*ve kitabin mesṭūr*) ifadesinin "Benî Âdem'in amelleri", فِي رَقٍّ مَنْشُور (*fī raḳḳin menşūr*) ifadesinin de "deriden sayfalar" anlamında

[629] Eṭ-Ṭaberī, *Cāmiʿu'l-Beyān*, c.9, ss.398-399.

[630] El-Vāḥidī, *Esbābu'n-Nuzūli'l-Ḳurʾān*, s.222.

[631] Ez-Zemaḫşerī, *el-Keşşāf*, c.2, s.370.

olduğunu açıklamaktadır.[632] Eṭ-Ṭaberī, وَكِتَابٍ مَسْطُور (*ve kitabin mesṭūr*) ifadesinin "yazılı kitap (مكتوبٍ وَكِتَابٍ)" anlamında olduğunu ifade etmektedir.[633] Aktarılan bir rivayette ise كِتَابٍ (*kitāb*) kelimesi, "sahîfeler (صحفٍ)" anlamındadır.[634] Eṭ-Ṭaberī, فِي رَقٍّ مَنْشُور (*fī raḳḳin menşūr*) ifadesinin "açık yapraklar (وَرَقٍ منشور)" anlamında olduğunu açıklamaktadır.[635] Bu açıklamalar üzerine مَسْطُورٍ (*mesṭūr*) ifadesinin "kitabın satırlar halinde yaprağa yazılı olması (كتابٍ سُطِر و كُتِب في ورقٍ)" anlamında olduğunu belirtmektedir.[636] Ez-Zemaḫşerī de رَقّ (*raḳḳ*) kelimesinin "sayfa (الصحيفة)" anlamında olduğunu açıklayarak, bir görüşe göre içerisinde Allah'ın Hz. Musa için yazdıklarının bulunduğunu, diğer görüşlere göre ise Levh-i Mahfuz veya Kur'an anlamında olduğunu ifade etmektedir.[637]

Değerlendirme:

Vahyin yazılı kaydına ilişkin كِتَابٍ مَسْطُور وَ فِي رَقٍّ مَنْشُور (*kitabin mesṭūr ve fī raḳḳin menşūr*) ifadesinin geçtiği ayette, ayetin Tevrat'ın vahyi, Kur'an'ın vahyi veya amel defteri ile ilgili olduğu anlaşılmaktadır.

3.8. فَأْتُوا بِسُورَةٍ (*feʾtū bisūratin*) İfadesinin Kur'an'daki Kullanımı

el-Bakara 2:23

وَاِنْ كُنْتُمْ فِي رَيْبٍ مِمَّا نَزَّلْنَا عَلٰى عَبْدِنَا فَأْتُوا بِسُورَةٍ مِنْ مِثْلِهٖ وَادْعُوا شُهَدَاءَكُمْ مِنْ دُونِ اللهِ اِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ ﴿٢٣﴾

[632] Muḳātil b. Suleymān, *Tefsīru Muḳātil b. Suleymān*, c.4, s.143.

[633] Eṭ-Ṭaberī, *Cāmiʿu'l-Beyān*, c.21, s.560.

[634] Eṭ-Ṭaberī, *Cāmiʿu'l-Beyān*, c.21, s.561.

[635] Eṭ-Ṭaberī, *Cāmiʿu'l-Beyān*, c.21, s.561.

[636] Eṭ-Ṭaberī, *Cāmiʿu'l-Beyān*, c.21, s.561.

[637] Ez-Zemaḫşerī, *el-Keşşāf*, c.5, s.623.

> "Kulumuza indirdiğimiz kitaptan dolayı bir şüphe içinde iseniz onun benzeri bir sûre de siz getirin, Allah'tan başka taptıklarınızı da yardıma çağırın; eğer iddianızda samimi iseniz!"

Muḳātil b. Suleymān, ayetin, Yahudilerden iki kişinin okunanın vahiy olduğuna dair şüphe içinde olduklarını söylemeleri üzerine nâzil olduğunu ifade etmektedir.[638] Allah'ın verdiği cevap ise eğer Kur'an'ın Hz. Muhammed'e indiğine dair şüphe duyuyorlarsa, Kur'an'a benzer bir sûre getirmelerini talep etmektedir.[639] Eṭ-Ṭaberī'nin aktardığı rivayetler, Muḳātil b. Suleymān'ın tefsirinde yer alan açıklamaları içermektedir.[640] Ancak bu rivayetler içerisinde مِنْ مِثْلِه (*min miṯlihī*) ifadesinin anlamı ile ilgili iki farklı görüş bulunmaktadır. Anlamlardan biri, "Kur'an'ın benzerini getirmek" diğeri ise "insanlar arasından Hz. Muhammed'in benzeri bir beşer getirmek".[641] İkinci görüşün dayandırıldığı husus, inkarcıların Hz. Muhammed'in beşer olmasından duydukları rahatsızlıktır. Eṭ-Ṭaberī, birinci görüşün sahih (*ṣaḥīḥ*) olduğunu ifade etmektedir.[642]

Değerlendirme:

Vahyin yazılı kaydına ilişkin فَأْتُوا بِسُورَةٍ (*feʾtū bisūratin*) ifadesinin geçtiği ayette, ayetin Kur'an vahyi konusunda şüphe duyanlara karşı bir meydan okuma olduğu görülmektedir. Daha önce أَتَى (*etā*) fiili ile ilgili ayetler araştırılırken, ayetlerin Kur'an vahyini inkar edenlerin onun benzerini getirme konusunda acizlikleri ortaya konulduğu görülmekteydi.

[638] Muḳātil b. Suleymān, *Tefsīru Muḳātil b. Suleymān*, c.1, s.93.

[639] Muḳātil b. Suleymān, *Tefsīru Muḳātil b. Suleymān*, c.1, s.93.

[640] Eṭ-Ṭaberī, *Cāmiʿu'l-Beyān*, c.1, ss.395-397.

[641] Eṭ-Ṭaberī, *Cāmiʿu'l-Beyān*, c.1, s.397.

[642] Eṭ-Ṭaberī, *Cāmiʿu'l-Beyān*, c.1, ss.397-398.

Yukarıdaki ayette de görüldüğü üzere أَتَى (*etā*) fiili Kur'an vahyi bağlamında geçmektedir.

3.9. كِتابُ موسى (*kitābu Mūsā*) İfadesinin Kur'an'daki Kullanımı

Hūd 11:17

اَفَمَنْ كَانَ عَلٰى بَيِّنَةٍ مِنْ رَبِّهٖ وَيَتْلُوهُ شَاهِدٌ مِنْهُ وَمِنْ قَبْلِهٖ كِتَابُ مُوسٰٓى اِمَاماً وَرَحْمَةً ۜ اُولٰٓئِكَ يُؤْمِنُونَ بِهٖ ۜ وَمَنْ يَكْفُرْ بِهٖ مِنَ الْاَحْزَابِ فَالنَّارُ مَوْعِدُهٗ ۚ فَلَا تَكُ فِي مِرْيَةٍ مِنْهُ اِنَّهُ الْحَقُّ مِنْ رَبِّكَ وَلٰكِنَّ اَكْثَرَ النَّاسِ لَا يُؤْمِنُونَ ﴿١٧﴾

> "Rabbinden gelmiş açık bir delile dayanan kimse (hiç ötekiler gibi olur mu)? Bu delili de rabbinden gelen bir şahit izliyor; ayrıca ondan önce de bir önder ve rahmet olarak Mûsâ'nın kitabı var. İşte bunlar ona inanırlar; çeşitli gruplardan onu inkâr edenlerin varacağı yer ise cehennem ateşidir. Bundan şüpheniz olmasın; bu rabbin tarafından bildirilmiş bir gerçektir; fakat insanların çoğu inanmazlar."

Muḳātil b. Suleymān, وَمِنْ قَبْلِهٖ كِتَابُ مُوسٰى (*ve min ḳablihī kitābu Mūsā*) ifadesine ilişkin, Hz. Muhammed'in muhatap alındığını ve kendisine vahyedilen Kur'an'dan önce, Cebrâil (as)'ın Hz. Musa'ya da Tevrat'ı tilavet ederek vahyettiğini açıklamkatadır.[643] Eṭ-Ṭaberī, وَمِنْ قَبْلِهٖ كِتَابُ مُوسٰى (*ve min ḳablihī kitābu Mūsā*) ifadesiyle ilgili, Hz. Muhammed'e gelen kitaptan önce, Hz. Musa'ya kitabın geldiğini ifade etmektedir.[644] Ez-Zemaḫşerī de وَمِنْ قَبْلِهٖ (*ve min ḳablihī*) ifadesinin "Kur'an'dan önce", كِتَابُ مُوسٰى (*kitābu Mūsā*) ifadesinin de "Tevrat" anlamında olduğunu açıklayarak Tevrat'ın, Kur'an'ın hak olduğuna dair delil olduğunu ifade etmektedir.[645]

[643] Muḳātil b. Suleymān, *Tefsīru Muḳātil b. Suleymān*, c.3, s.276.
[644] Eṭ-Ṭaberī, *Cāmiʿu'l-Beyān*, c.12, s.361.
[645] Ez-Zemaḫşerī, *el-Keşşāf*, c.3, s.189.

Değerlendirme:

Vahyin yazılı kaydına ilişkin كِتابُ موسى (*kitābu Mūsā*) ifadesi ile Hz. Mûsâ'nın kitabı olan Tevrat söz konusudur. Ancak bu ifadenin geçtiği ayet, Kur'an vahyi ile ilgili olup, ona iman etmeyenler tarafından inkar edilmesi bağlamında kullanıldığı görülmektedir.

SONUÇ

Kur'an vahyinin kaydı, sözlü ve yazılı olmak suretiyle iki şekilde gerçekleşmiştir. Sözlü ve yazılı kayıt bağlamında tespit edilen ayetler neticesinde incelenen fiil, kelime ve ifadelerle ilgili yaptığımız araştırma çerçevesinde ulaşılan sonuçlar şu şekildedir:

1. Sözlü kayıt ile ilgili 13 fiil ve üç kalıp ifade tespit edilmiştir. Bu fiil ve ifadeler bağlamında ulaşılan sonuçlar şunlardır:

- **آتى (*ātā*) Fiili:** Hem *Mekkī* hem *Medenī* ayetlerde آتى (*ātā*) fiilinin geçtiği form/kalıp/biçimler, Kur'an vahyinden ziyade özelde Tevrat ve İncil, genelde ise Ehl-i Kitab'a verilen kitap için kullanılmaktadır. Bu fiile ilişkin tespit edilen 31 ayet içerisinde, yazlınızca bir ayetin Kur'an vahyi ile ilgili olduğunu gördük. İlgili ayet, اٰتَيْنَاكَ (*āteynāke*) kalıbı ile *Mekkī* olan el-Ḥicr 15:87 suresinde geçmektedir. Başvurduğumuz tefsirlerde, آتى (*ātā*) fiilinin أَعْطَى (*aʿṭā*) anlamında olduğu belirtilmektedir. Klasik Arapça sözlüklerde de bu anlamın verilmesi dikkatimizi çekmiştir. Zira yapılan bu açıklama tefsîri bir açıklamadır.

- **أَرْسَلَ (*ersele*) Fiili:** Bu fiil ile ilgili *Mekkī* olan iki ayet tespit edilmiştir. Rasûlün gönderilmesi ile ilgili olan اَرْسَلْنَا (*erselnā*) ve مُرْسِلِينَ (*mursilīn*) kalıplarında geçmektedir. Fiilin geçtiği ayetler Kur'an vahyi ile ilgilidir.

- **وَرِثَ (*veriṯe*) Fiili:** *Mekkī* olan, اَوْرَثْنَا (e*vraṯenā*) kalıbı ile geçen, bir ayet tespit edilmiştir. وَرِثَ (*veriṯe*) fiili, miras bırakmak anlamında ise de, tefsirlerde أَنْزَلَ (*enzele*), عَلَّمَ (ʿalleme) ve تَرَكَ (*terake*) fiilleriyle açıklanmaktadır. İlgili fîil Tevrat'ın vahyi ile ilgilidir.

- **بَيَّنَ (*beyyene*) Fiili:** Bu fiil ile ilgili iki *Mekkī*, altı *Medenī* ayet tespit edilmiştir. بَيِّنَ (*beyyene*), بَيَانٌ (*beyān*) الْبَيِّنَة / الْبَيِّنَاتِ (*el-beyyine* / *el-beyyināt*) kalıplarında geçmektedir. Bu kalıplar ile geçen ayetler, Kur'an vahyinin açıklanması, açıklaması anlamında ise de, bu anlamın sınırları dışında her şeyin açıklamasını ifade ederek, mucize anlamı da taşımaktadır. الْبَيِّنَاتِ (*el-beyyināt*) kalıbı sadece Kur'an ile değil, Tevrat ve İncil ile de ilgilidir.

- **تَلَى (*telʾā*) Fiili:** Bu fiil ile ilgili 31 ayet tespit edilmiştir. Bunlardan 15 ayet *Mekkī*, 16 ayet *Medenī* olup dokuz farklı kalıpta geçmektedir. Bu fiilin, يَتْلُوا (*yetlū*) kalıbıyla geçtiği ayetlerin, Kur'an ayetleriyle ve Kur'an'ın okunması ile ilgili olduğu görülmüştür. Muḳātil b. Suleymān, يَتْلُوا (*yetlū*) ifadesinin haber vermek (يُخْبِرَهُم) anlamı taşıdığını ifade etmektedir. تَتْلُوا (*tetlū*) kalıbının تَقْرَأ (*teḳraʾu*) anlamında olduğu ve ilişkili ayetin, Kur'an'ın tilaveti ile ilgili olduğu görülmüştür. نَتْلُوا (*netlū*) kalıbı, Kur'an'ın vahyi ile ilgilidir. يَتْلُونَ (*yetlūne*) kalıbıyla geçen ayet ise Tevrat, İncil ve diğer kitapları ifade ederek, Kur'an ayetlerini inkar edenlerle ilgilidir. تَتْلُونَ (*tetlūne*) kalıbı ile geçen ayette de, Tevrat ve inkar edenler kastedilmektedir. تُلِيَتْ (*tuliyet)* kalıbıyla geçen ayet, Kur'an ve iman ile ilgilidir. يُتْلَى (*yutlā*) kalıbıyla geçen ayet ise Yahudilere okunan vahiy bağlamındadır. تُتْلَى (*tutlā*) kalıbıyla geçen ayet de Kur'an vahyini inkar edenlerle ilişkilidir. Son olarak اتْلُ (*utlu*) kalıbıyla geçen ayetin de Kur'an vahyi ile ilgili olup Allah'ın ayetlerine inanmak ve uymak istemeyenlerle ilgilidir.

- **جَعَلَ (*ceʿale*) Fiili:** جَعَلَ (*ceʿale*) fiili ile ilgili *Medenī* olan bir ayet tespit edilmiştir. جَعَلْنَا (*ceʿalnā*) kalıbı ile geçen ayet vahiy ile nâzil olan bütün kitaplarla ilgili olduğu görülmüştür.

- **جَاءَ (*cāʾe*) Fiili:** Bu fiil ile ilgili bir *Mekkī*, dokuz *Medenī* ayet tespit edilmiştir. جَاء (*cāʾe*), جَاءَتْهُمُ (*cāʾethum*) ve جَاؤُ (*cāʾū*) kalıpları ile geçen ayetlerin, Kur'an

vahyinin yanı sıra daha önce gelen sahife, vahiy ve mucizeler bağlamında olduğu görülmüştür.

- **رَتَّلَ (*rattele*) Fiili:** رَتِّلْ (*rattil*) kalıbı ile geçen bir *Mekkī* ayet tespit edilmiştir. Kur'an vahyi ile ilgili olup, Kur'an'ın okunuşuyla ilgilidir.

- **سَمِعَ (*semiʿa*) Fiili:** Bu fiile ilişkin yedi ayet tespit edilmiştir. Beş *Mekkī*, iki *Medenī* ayet bulunmaktadır. سَمِعُوا (*semiʿū*) kalıbı ile geçen ayetler, Kur'an vahyi ile ilgilidir. Ayetlerde inanmayanların, Kur'an vahyini işittiğinde rahatsız oldukları bağlamında geçtiği görülmektedir.

- **عَلِمَ (ʿ*alime*) Fiili:** Bu fiil ile ilgili toplam sekiz ayet tespit edilmiştir. Bu ayetlerin üçü *Mekkī*, beşi *Medenīdir*. عَلَّمَ (ʿ*alleme*) ve تُعَلِّمُونَ (tuʿ*allimūn*) kalıplarında geçen ayetler Kur'an'ın Hz. Peygamber'e öğretilmesiyle ilgilidir. عَلَّمْتُ (ʿ*allemtu*) ve يُعَلِّمُ (*yuʿallimu*) biçimlerinin geçtiği ayetler ise Hz. İsa bağlamında geçmektedir.

- **قَرَأَ (*ḳaraʾe*) Fiili:** قَرَأَ (*ḳaraʾe*) fiili ile ilgili *Mekkī* olan sekiz ayet tespit edilmiştir. Altı ayrı kalıp ile geçen ayetlerin tamamı Kur'an'ın okunmasıyla ilgilidir.

- **نَزَلَ (*nezele*) Fiili:** Bu fiil ile ilgili 71 ayet tespit edilmiştir. Bu ayetlerden 26 ayet *Mekkī*, 45 ayet *Medenī*dir. Bu ayetler içerisinde, نَزَلَ (*nezele*) fiiline ilişkin dokuz ayrı kalıp tespit edilmiştir. Ayetlerin genelinin Kur'an'ın Allah tarafından indirilmesiyle ilgili olduğu görülmüştür. İlgili kalıplar şunlardır: نَزَلَ (*nezele*) – اَنْزَلَ (*enzele*) – اَنْزَلْنَا (*enzelnā*) – نَزَّلَ (*nezzele*) – نَزَّلْنَا (*nezzelnā*) – تَنْزِيل. (*tenzīl*). Bu ayetlerin bir kısmı, Kur'an vahyinin Allah'tan gönderildiğine inanmayanlara bir karşılık niteliğindedir. اَنْزَلَ (*enzele*) – اَنْزَلْتُ (*enzeltu*) – أُنْزِلَ (*unzile*) – تُنَزَّلَ / يُنَزِّلَ (*yunezzille* / *tunezzele*) kalıpları ile geçen ayetler de Kur'an'ın Allah tarafından gönderilmesi ile ilgilidir. Ancak diğer kitapların da Allah tarafından gönderildiği bilgisini içermektedir.

- **وَحَى (*vaḥā*) Fiili:** Bu fiil ile ilgili 10 ayet tespit edilmiştir. Bunlardan 9 ayet *Mekkī*, 1 ayet *Medenīdir*. اَوْحٰى (*evḥā*) – اَوْحَيْنَا (*evḥaynā*) – يُوحٰى (*yūḥā*) – اُوحِيَ (*ūḥiye*) - يُوحَي (*yūḥī*) – وَحْيٌ (*vaḥyun*) kalıpları ile geçen ayetlerin Kur'an'ın Allah tarafından Hz. Peygamber'e vahyedilmesiyle ilgilidir.

- Ayetlerde vahyin sözlü kaydına ilişkin en fazla kullanılan fiilin نَزَلَ (*nezele*) olduğu görülmüştür.
- Vahyin sözlü kaydına ilişkin, tespit edilen kalıp ifadelerden وَلَا تَعْجَلْ بِالْقُرْاٰن (*ve tāʿcel bi'l Ḳurʾān*) ifadesinin geçtiği ayet, Kur'an hıfzı ile ilgilidir. التَّالِيَات (*et-tāliyāt*) ifadesi ile geçen ayet de özelde Kur'an'ın, genel anlamda ise vahyin okunması ile ilgilidir. اٰيَاتُ الْكِتَاب (*Āyātu'l-Ḳitāb*) ifadesinin yer aldığı ayet ise Kur'an ayetlerinin hikmetli olduğu haberini vermektedir. Fuṣṣilet 41:43 suresinde yer alan, مَا يُقَالُ لَكَ اِلَّا مَا قَدْ قِيلَ لِلرُّسُلِ مِنْ قَبْلِكَ (*mā yuḳālu leke illā mā ḳad ḳīle li'r-rusuli ḳablike*) ifadesinden hem Kur'an vahyinin hem diğer vahiylerin söylem olarak peygamberlere aktarıldığı anlaşılmaktadır.

2. Yazılı kayıt ile ilgili beş fiil, iki kelime, dokuz kalıp ifade tespit edilmiştir. Bu fiil, kelime ve ifadeler bağlamında ulaşılan sonuçlar şunlardır:

- **أَتَى (*etā*) Fiili:** Bu fiil ile ilgili iki *Mekkī* ayet tespit edilmiştir. أَتَى (*etā*) fiilinin فَأْتُوا (*feʾtū*) kalıbı ile geçtiği ayetlerde, Kur'an vahyinin söz konusu olduğu ve Kur'an vahyini inkar edenlerin onun benzerini getirme konusunda acizliklerinin ortaya koyulduğu görülmüştür.

- **جَمَعَ (*cemeʿa*) Fiili:** جَمَعَ (*cemeʿa*) fiili ile ilgili bir *Mekkī* ayet tespit edilmiştir. جَمَعَ (*cemeʿa*) kalıbı ile geçen ayet, Kur'an vahyinin kaydı ile ilgilidir.

- **كَتَبَ (*ketebe*) Fiili:** Bu fiil ile ilgili bir *Mekkī* bir *Medenī* ayet tespit edilmiştir. كَتَبَ (*ketebe*) fiilinin كَتَبْنَا (*ketebnā*) kalıbı ile geçtiği ayet, Tevrat'ın vahyi özelinde

yazılan levhalar ile ilgilidir. كَتَبَ (*ketebe*) fiilinin كَتَبَ (*ketebe*) kalıbı ile geçen ayetin Kur'an vahyi ile ilgili olduğu görülmektedir.

- **نَزَلَ (*nezele*) Fiili:** Bu fiil ile ilgili üç *Medenī* ayet tespit edilmiştir. Bu ayetler أُنْزِلَ (*enzele*) ve أُنْزِلَتْ (*unzilet*) kalıplarında geçmektedir. İlk kalıbın geçtiği ayette, Kur'an vahyinin Allah katında Levh-i Mahfuz'da yazılı olduğu ifade edilmektedir. Diğer kalıbın geçtiği ayetler de Kur'an vahyiyle ilgilidir. Bu ayetler de indirilen surelerin münafıkların iman edip etmemelerine ilişkin ifadeler yer almaktadır.

- **وَحَى (*vaḥā*) Fiili:** وَحَى (*vaḥā*) fiili ile ilgili bir *Mekkī* ayet tespit edilmiştir. اَوْحَيْنَا (*evḥaynā*) kalıbı ile geçen bu ayet Kur'an vahyi ile ilgilidir. Kur'an'ın kendinden önceki kitapları doğrulayıcı özelliği ön plana çıkmaktadır.

- **أَلْوَاح (*elvāḥ*) Kelimesi:** ألواح (*elvāḥ*) kelimesine ilişkin üç *Mekkī* ayet tespit edilmiştir. Bu ayetler Tevrat'ın vahyi ile ilgili olup, Hz. Musa'ya yazılı olarak verilen vahyi konu edinmektedir.

- **صحف (*ṣuḥuf*) Kelimesi:** صُحُف (*ṣuḥuf*) kelimesine ilişkin üç *Mekkī* ayet tespit edilmiştir. Bu ayetlerden ikisi Kur'an vahyi ile ilgili olup, Kur'an'ın Levh-i Mahfuz'da kayıtlı olduğu ifade edilmektedir. Diğer ayet ise Hz. Musa ile Hz. İbrahim'e verilen sahifeler ile ilgilidir.

- **بَيْنَ يَدي (*beyne yedeyy*) İfadesi:** Bu ifade ile ilgili iki *Mekkī*, iki *Medenī* ayet tespit edilmiştir. Bu ifade Kur'an vahyi ve diğer ilahi kitapların vahyi ile ilişkilidir. Bu ifade, Kur'an vahyinin kendisinden önceki kitapları tasdik edici özelliğini ifade etmek için kullanılmaktadır.

- **وَالْقَلَمِ وَمَا يَسْطُرُون (*ve'l-ḳalemi ve mā yesṭurūn*) İfadesi:** Bu ifadenin geçtiği ayet Kur'an vahyi ile ilgilidir. *Ḳalem* kelimesinin Levh-i Mahfuz'un yazılması veya kâinatın yaratılması ile ilgili olduğu görülmektedir.

- **بَلْ هُوَ قُرْاٰنٌ مَجِيدٌ فِي لَوْحٍ مَحْفُوظ (*bel huve Ḳurʾānun mecīd fī levḥin maḥfūẓ*) İfadesi:** Bu ifadenin geçtiği ayet Kur'an vahyi ile ilgilidir. Ayetin içeriğinden Kur'an'ın bir kitap olduğu ve Allah tarafından Levh-i Mahfuz'da korunduğu anlaşılmaktadır.

- **كِتَابٍ مَكْنُون (*kitābin meknūn*) İfadesi:** Bu ifadenin geçtiği ayet Kur'an vahyi ile ilgilidir. Kur'an'ın Levh-i Mahfuz'da kitap içerisinde korunmuş olduğu anlaşılmaktadır.

- **وَاِنَّهُ لَفِي زُبُرِ الْاَوَّلِينَ (*ve innehū leftī zuburi'l-evvelīn*) İfadesi:** Bu ifadenin geçtiği ayetin Kur'an vahyi bağlamında diğer kitapların vahyi ile ilişkili olduğu görülmüştür.

- **تَجْعَلُونَهُ قَرَاطِيسَ (*tecʿalūnehū ḳarāṭīs*) İfadesi:** Bu ifadenin geçtiği ayet, Tevrat'ta Kur'an vahyinin Hz. Muhammed'e indirildiği bilgisinin gizlenmesi ile ilgilidir. Dolayısıyla bu ifade Tevrat bağlamında kullanılmaktadır. Vahiy bilgisinin gizlendiği söz konusudur.

- **كِتَابٍ مَسْطُور وَ فِي رَقٍّ مَنْشُور (*kitābin mesṭūr ve fī raḳḳin menşūr*) İfadesi:** Bu ifadenin geçtiği ayetin Tevrat'ın vahyi, Kur'an'ın vahyi veya amel defteri ile ilgili olduğu anlaşılmaktadır.

- **فَأْتُوا بِسُورَةٍ (*feʾtū bisūratin*) İfadesi:** Bu ifadenin yer aldığı ayet Kur'an vahyi hakkında şüphe duyanlara karşı bir meydan okumadır. Dolayısıyla bu ifade Kur'an vahyi bağlamında geçmektedir.

- **كِتابُ موسى (*kitābu Mūsā*) İfadesi:** Bu ifade ile Hz. Mûsâ'nın kitabı olan Tevrat kastedilmektedir. Ancak ifadenin geçtiği ayet, Kur'an vahyi ile ilgilidir. Kur'an'a iman etmeyenler tarafından inkâr edilmesi bağlamında kullanılmıştır.

- وَحَى (*vaḥā*) ve نَزَلَ (*nezele*) fiilleri vahyin hem sözlü hem de yazılı kayıt bağlamında tespit edilmiştir. Her iki kayıt bağlamında geçen bu fiiller Kur'an vahyi ile ilgilidir.
- Vahyin sözlü kayıt şeklinde kayıt altına alınması, Tevrat, İncil ve Kur'an olmak üzere bütün ilahi vahiyler için söz konusudur. Özellikle Kur'an'ın vahyine baktığımızda sözlü kayıt serüveni Cebrail (as)'ın Hz. Peygamber'e Kur'an'ı sözlü olarak vahyetmesiyle başlamıştır. Hz. Peygamber Cebrail (as)'dan vahyi aldığı süre boyunca kalbi ve zihninde kayıt altında tutarken aynı zamanda sahabeye de aktararak sözlü kaydı devam ettirmiştir.
- Kur'an'ın vahyinin muhafazası yazılı kayıt ile de sağlanmıştır. Araştırmamızda yazılı kaydın, Allah'ın Kur'an vahyini Levh-i Mahfuz'da yazılı olarak koruması ile söz konusu olduğunu gördük. Siyer ve Kur'an tarihine baktığımızda Hz. Muhammed'in sözlü olarak aldığı vahyi aynı zamanda vahiy katiplerine yazdırdığını bilmekteyiz. Tevrat ve İncil'in de risalet boyunca yazılı olarak kayıt altına alındığı ayetlerden anlaşılmaktadır.
- Vahyin sözlü ve yazılı kaydı Kur'an'ın mevsukiyeti bakımından önem arzeder. Çünkü hem kaynağı (Allah) hem Allah-Peygamber arasındaki aracı (Cebrail as) hem ondan Hz. Peygamber'e intikali, hem de Hz. Peygamber'in muhafaza etmesi ve olduğu gibi sözlü ve yazılı olarak aktarması, vahyin mevsukiyetini ortaya koymaktadır.

EKLER

Ek 1

Çalışmamızın birinci ve ikinci bölümünde yer alan "Sözlü Kayda İlişkin Fiil ve İfadelerin, Form/Biçim ve Kalıplarının Kur'an'daki Kullanımları" ile "Yazılı Kayda İlişkin Fiil ve İfadelerin, Form/Biçim ve Kalıplarının Kur'an'daki Kullanımları" başlıkları altında yer verdiğimiz fiil, kelime ve ifadelerin, Kur'an'da hangi form/biçim ve kalıplarda geçtiği bilgisi özet olarak tablolarda sunulmuştur:

1. Sözlü Kayda İlişkin Fiil ve İfadelerin, Form/Biçim ve Kalıplarının Kur'an'daki Kullanımları:

1.1. آتى (*ātā*) Fiilinin Kur'an'daki Kullanımı:

	Form/Biçimler	*Mekkī a*yet	*Medenī* ayet
1.	اٰتَيْنَاكَ – اٰتَيْنَاهُ – اٰتَيْنَاهُمَا – اٰتَيْنَاهُم – اٰتَيْنَا (*āteynā – āteynāhum – āteynāhuma āteynāhu – āteynāke*)	13	8
2.	(*ūtū*) اُوْتُوا	-	7
3.	(*ūtiye*) اُوْتِيَ	-	2
4.	(*yuʾtiyehū*) يُؤْتِيَهُ	-	1

1.2. أَرْسَلَ (*ersele*) Fiilinin Kur'an'daki Kullanımı:

	Form/Biçimler	*Mekkī* ayet	*Medenī* ayet
1.	(*erselnā*) اَرْسَلْنَا	1	-
2.	(*mursilīn*) مُرْسِلِينَ	1	-

1.3. وَرِثَ (*veriṯe*) Fiilinin Kur'an'daki Kullanımı:

	Form/Biçim	*Mekkī* ayet	*Medenī* ayet
1.	(*evraṯenā*) اَوْرَثْنَا	1	-

1.4. بَيَّنَ (*beyyene*) Fiilinin Kur'an'daki Kullanımı:

	Form/Biçimler	*Mekkī* ayet	*Medenī* ayet
1.	(*yubeyyine*) يُبَيِّنَ	1	-
2.	(*beyān*) بَيَان	1	3
3.	الْبَيِّنَاتِ / الْبَيِّنَة (*el-beyyine / el-beyyināt*)	-	4

1.5. تَلَى (*telā*) Fiilinin Kur'an'daki Kullanımı:

	Form/Biçimler	*Mekkī* ayet	*Medenī* ayet
1.	(*yetlū*) يَتْلُوا	1	5
2.	(*tetlū*) تَتْلُوا	1	-
3.	(*netlū*) نَتْلُوا	-	1
4.	(*yetlūne*) يَتْلُونَ	-	3
5.	(*netlūne*) تَتْلُونَ	-	1
6.	(*tuliyet*) تُلِيَتْ	-	1
7.	(*yutlā*) يُتْلَى	1	1
8.	(*tutlā*) تُتْلَى	11	2
9.	(*utlu*) اتْلُ	1	2

1.6. جَعَلَ (*ceʿale*) Fiilinin Kur'an'daki Kullanımı:

	Form/Biçim	*Mekkī* ayet	*Medenī* ayet
1.	(*ceʿalnā*) جَعَلْنَا	-	1

1.7. جَاءَ (*cāʾe*) Fiilinin Kur'an'daki Kullanımı:

	Form/Biçimler	*Mekkī* ayet	*Medenī* ayet
1.	(*cāʾe*) جَاء	1	7
2.	(*cāʾethum*) جَاءَتْهُم	-	1
3.	(*cāʾū*) جَاؤُ	-	1

1.8. رَتَّلَ (*rattele*) Fiilinin Kur'an'daki Kullanımı:

	Form/Biçim	*Mekkī* ayet	*Medenī* ayet
1.	(*rattil*) رَتِّلْ	1	-

1.9. سَمِعَ (*semiʿa*) Fiilinin Kur'an'daki Kullanımı:

	Form/Biçimler	*Mekkī* ayet	*Medenī* ayet
1.	(*semiʿū*) سَمِعُوا	1	1
2.	(*tesmeʿūn*) تَسْمَعُونَ	-	1
3.	(*semiʿnā*) سَمِعْنَا	2	-
4	(*isteme ʿa*) اسْتَمَعَ	3	-

1.10. عَلِمَ (*ʿalime*) Fiilinin Kur'an'daki Kullanımı:

	Form/Biçimler	*Mekkī* ayet	*Medenī* ayet
1.	(*ʿalleme*) عَلَّمَ	3	1
2.	(*ʿallemtu*) عَلَّمْتُ	-	1
3.	(*yuʿallimu*) يُعَلِّمُ	-	3
4	(*tuʿallimūne*) تُعَلِّمُونَ	-	1

1.11. قَرَأَ (*ḳaraʾe*) Fiilinin Kur'an'daki Kullanımı:

	Form/Biçimler	*Mekkī* ayet	*Medenī* ayet
1.	(*iḳraʾ*) اِقْرَأْ	2	-
2.	(*senuḳriʾu*) سَنُقْرِئُ	1	-
3.	(*ḳaraʾte*) قَرَأْتَ	2	-
4	(*ḳaraʾnā*) قَرَأْنَا	1	-
5.	(*ḳuriʾe*) قُرِئَ	1	-
6.	(*liteḳraʾe*) لِتَقْرَاَ	1	-

1.12. نَزَلَ (*nezele*) Fiilinin Kur'an'daki Kullanımı:

	Form/Biçimler	*Mekkī* ayet	*Medenī* ayet
1.	(*nezele*) نَزَلَ	1	1
2.	(*enzele*) اَنْزَلَ	1	13
3.	(*enzeltu*) اَنْزَلْتُ	-	1
4	(*enzelnā*) اَنْزَلْنَا	10	8
5.	(*unzile*) اُنْزِلَ	2	15
6.	(*nezzele*) نَزَّلَ	2	5
7.	(*nezzelnā*) نَزَّلْنا	5	2
8.	(*tunezzele / yunezzile*) تُنَزَّلَ / يُنَزِّلَ	-	2
9.	(*tenzīl*) تَنْزِيل	6	-

1.13. وَحَى (*vaḥā*) Fiilinin Kur'an'daki Kullanımı:

	Form/Biçimler	*Mekkī* ayet	*Medenī* ayet
1.	(*evḥā*) اَوْحٰى	1	-
2.	(*evḥayā*) اَوْحَيْنَا	3	1
3.	(*yūḥā*) يُوحٰى	1	-

4	(*ūḥiye*) اُوحِيَ	2	-
5.	(*yūḥī*) يُوحَي	1	-
6.	(*vaḥyun*) وَحْيٌ	2	-

1.14. Kalıp İfadeler:

	Kalıp İfadeler	Tercümesi
1.	وَلَا تَعْجَلْ بِالْقُرْاٰن (*ve lā taʿcel bi'l-Ḳurʾān*)	Kur'an'ı okumada aceleci davranma.
2.	(*et-tāliyāt*) التَّالِيَات	Okuyanlar
3.	(*Āyātu'l-Ḳitāb*) اٰيَاتُ الْكِتَاب	Kitabın ayetleri
4	مَا يُقَالُ لَكَ اِلَّا مَا قَدْ قِيلَ لِلرُّسُلِ مِنْ قَبْلِكَ (*mā yuḳālu leke illā mā ḳad ḳīle li'r-rusuli ḳablike*)	Sana, senden önceki peygamberler için söylenenlerden farklı bir şey söylenmemektedir.

2. Yazılı Kayda İlişkin Fiil ve İfadelerin, Form/Biçim ve Kalıplarının Kur'an'daki Kullanımları:

2.1. أَتَى (*etā*) Fiilinin Kur'an'daki Kullanımı:

	Form/Biçimler	*Mekkī* ayet	*Medenī* ayet
1.	(*feʾtū*) فَأْتُوا	2	-

2.2. جَمَعَ (*cemeʿa*) Fiilinin Kur'an'daki Kullanımı:

	Form/Biçimler	*Mekkī* ayet	*Medenī* ayet
1.	(*cemeʿa*) جَمَعَ	1	-

2.3. كَتَبَ (*ketebe*) Fiilinin Kur'an'daki Kullanımı:

	Form/Biçimler	*Mekkī* ayet	*Medenī* ayet
1.	(*ketebnā*) كَتَبْنَا	1	-
2.	(*ketebe*) كَتَبَ	-	1

2.4. نَزَلَ (*nezele*) Fiilinin Kur'an'daki Kullanımı:

	Form/Biçimler	*Mekkī* ayet	*Medenī* ayet
1.	(*enzele*) أَنْزَلَ	-	1
2.	(*unzilet*) أُنْزِلَتْ	-	2

2.5. وَحَى (*vaḥā*) Fiilinin Kur'an'daki Kullanımı:

	Form/Biçimler	*Mekkī* ayet	*Medenī* ayet
1.	(*evḥaynā*) اَوْحَيْنَا	1	-

2.6. أَلْوَاح (*elvāḥ)* Kelimesinin Kur'an'daki Kullanımı:

	Form/Biçimler	*Mekkī* ayet	*Medenī* ayet
1.	(*elvāḥ*) الْأَلْوَاح	3	-

2.7. صُحُف (*ṣuḥuf)* Kelimesinin Kur'an'daki Kullanımı:

	Form/Biçimler	*Mekkī* ayet	*Medenī* ayet
1.	(*ṣuḥuf*) صُحُف	3	-

2.8. Kalıp İfadeler:

	Kalıp İfadeler	Tercümesi
1.	بَيْنَ يَدي (*beyne yedeyy*)	…kendinden önce gelmiş…
2.	وَالْقَلَمِ وَمَا يَسْطُرُون (ve'l-*ḳalemi ve mā yesṭurūn*)	Kaleme ve (yazanların) onunlar yazdıklarına andolsun ki…
3.	بَلْ هُوَ قُرْاٰنٌ مَجِيدٌ ۢ فِي لَوْحٍ مَحْفُوظ (*bel huve Ḳurʾānun mecīd fī levḥin maḥfūẓ*)	Şüphesiz o (asılsız saydıkları kitap) şanı yüce bir Kur'an'dır. Levh-i Mahfûzdadır.
4.	كِتَابٍ مَكْنُونٍ (*kitābin meknūn*)	(Aslı) korunmuş bir kitaptadır.
5.	وَاِنَّهُ لَفِي زُبُرِ الْاَوَّلِين (ve innehu lefī zuburi'l-evvelīn)	O Kur'an, şüphesiz öncekilerin kitaplarında da vardır.
6.	تَجْعَلُونَهُ قَرَاطِيس (tecʿ*alūnehū ḳarāṭīs*)	Siz onu kâğıtlara yazıp…
7.	وَكِتَابٍ مَسْطُورٍ فِي رَقٍّ مَنْشُور (*kitabin mesṭūr ve fī raḳḳin menşūr*)	...açık sahifeler üzerine yazılı kitaba
8.	فَأْتُوا بِسُورَةٍ (*feʾtū bisūratin*)	…bir sûre de siz getirin
9.	كِتابُ موسى (*kitābu Mūsā*)	Mûsa'nın kitabı

Ek 2

Tezimizin ‘Sonuç’ kısmında sunmuş olduğumuz maddelere ilişkin fiil, kelime ve ifadelerin kalıplarına göre Tevrat, İncil ve Kur’an için kullanımları tablolarda sunulmuştur:

1. Vahyin Sözlü Kaydı ile ilgili Tespit Edilen Fiil ve İfadeler

1.1. آتى (*ātā*) Fiili:

Tevrat	İncil	Kur’an
(*āteynā*) اَتَيْنَا	(*āteynā*) اَتَيْنَا	-
(*āteynāhum*) اَتَيْنَاهُم	(*āteynāhum*) اَتَيْنَاهُم	-
(āteynāhuma) اَتَيْنَاهُمَا	-	-
-	(*āteynāhu*) اَتَيْنَاهُ	-
(*ūtū*) اُوْتُوا	(*ūtū*) اُوْتُوا	-
(*ūtiye*) اُوْتِيَ	(*ūtiye*) اُوْتِيَ	-
-	(*yuʾtiyehu*) يُؤْتِيَهُ	-
-	-	(*āteynāke*) اَتَيْنَاكَ

1.2. أَرْسَلَ (*ersele*) Fiili:

Tevrat	İncil	Kur’an
-	-	(*erselnā*) اَرْسَلْنَا
-	-	(*mursilīn*) مُرْسِلِينَ

1.3. وَرِثَ (*veriṯe*) Fiili:

Tevrat	İncil	Kur’an
(*evraṯenā*) اَوْرَثْنَا	-	-

1.4. بَيَّنَ (*beyyene*) Fiili:

Tevrat	İncil	Kur'an
بَيِّنَ (*beyyene*)	بَيِّنَ (*beyyene*)	بَيِّنَ (*beyyene*)
-	-	بَيَانٌ (*beyān*)
-	-	الْبَيِّنَة (*el-beyyine*)
الْبَيِّنَاتِ (*el-beyyināt*)	الْبَيِّنَاتِ (*el-beyyināt*)	الْبَيِّنَاتِ (*el-beyyināt*)

1.5. تَلَى (*telā*) Fiili:

Tevrat	İncil	Kur'an
-	-	يَتْلُوا (*yetlū*)
-	-	تَتْلُوا (*tetlū*)
-	-	نَتْلُوا (*netlū*)
يَتْلُونَ (*yetlūne*)	يَتْلُونَ (*yetlūne*)	-
تَتْلُونَ (*tetlūne*)	-	-
-	-	تُلِيَتْ (*tuliyet*)
يُتْلَى (*yutlā*)	-	-
-	-	تُتْلَى (*tutlā*)
-	-	اتْلُ (*utlu*)

1.6. جَعَلَ (*ceʿale*) Fiili:

Tevrat	İncil	Kur'an
جَعَلْنَا (*ceʿalnā*)	جَعَلْنَا (*ceʿalnā*)	جَعَلْنَا (*ceʿalnā*)

1.7. جَاءَ (*cāʾe*) Fiili:

Tevrat	İncil	Kur'an
جَاء (*cāʾe*)	جَاء (*cāʾe*)	جَاء (*cāʾe*)
جَاءَتْهُمُ (*cāʾethum*)	جَاءَتْهُمُ (*cāʾethum*)	-
جَاؤُ (*cāʾū*)	جَاؤُ (*cāʾū*)	-

1.8. رَتَّلَ (*rattele*) Fiili:

Tevrat	İncil	Kur'an
-	-	رَتِّلْ (*rattil*)

1.9. سَمِعَ (*semiʿa*) Fiili:

Tevrat	İncil	Kur'an
-	-	سَمِعُوا (*semiʿū*)
-	-	تَسْمَعُونَ (*tesmeʿū*)
-	-	سَمِعْنَا (*semiʿnā*)
-	-	اسْتَمَعَ (*isteme ʿa*)

1.10. عَلِمَ (*ʿalime*) Fiili:

Tevrat	İncil	Kur'an
-	-	عَلَّمَ (*ʿalleme*)
عَلَّمْتُ (*ʿallemtu*)	عَلَّمْتُ (*ʿallemtu*)	-
يُعَلِّمُ (*yuʿallimu*)	يُعَلِّمُ (*yuʿallimu*)	-
-	-	تُعَلِّمُونَ (*tuʿallimūne*)

1.11. قَرَأَ (*ḳaraʾe*) Fiili:

Tevrat	İncil	Kur'an
-	-	اِقْرَأْ (*iḳraʾ*)
-	-	سَنُقْرِئُ (*senuḳriʾu*)
-	-	قَرَأْتَ (*ḳaraʾte*)
-	-	قَرَأْنَا (*ḳaraʾnā*)
-	-	قُرِئَ (*ḳuriʾe*)
-	-	لِتَقْرَأَ (*liteḳraʾe*)

1.12. نَزَلَ (*nezele*) Fiili:

Tevrat	İncil	Kur'an
-	-	نَزَلَ (*nezele*)
اَنْزَلَ (*enzele*)	اَنْزَلَ (*enzele*)	اَنْزَلَ (*enzele*)
اَنْزَلْتُ (*enzeltu*)	اَنْزَلْتُ (*enzeltu*)	اَنْزَلْتُ (*enzeltu*)
-	-	اَنْزَلْنَا (*enzelnā*)
اُنْزِلَ (*unzile*)	اُنْزِلَ (*unzile*)	اُنْزِلَ (*unzile*)
-	-	نَزَّلَ (*nezzele*)
-	-	نَزَّلْنا (*nezzelnā*)
تُنَزَّلَ / يُنَزِّلَ (*tunezzele / yunezzile*)	تُنَزَّلَ / يُنَزِّلَ (*tunezzele / yunezzile*)	تُنَزَّلَ / يُنَزِّلَ (*tunezzele / yunezzile*)
-	-	تَنْزِيل (*tenzīl*)

1.13. وَحَى (*vaḥā*) Fiili:

Tevrat	İncil	Kur'an
-	-	اَوْحٰى (evḥā)
-	-	اَوْحَيْنَا (*evḥayā*)
-	-	يُوحٰى (*yūḥā*)
-	-	اُوحِيَ (*ūḥiye*)
-	-	يُوحَي (*yūḥī*)
-	-	وَحْيٌ (*vaḥyun*)

1.14. Vahyin Kalıp İfadeler:

Tevrat	İncil	Kur'an
-	-	وَلَا تَعْجَلْ بِالْقُرْاٰن (*ve lā taʿcel bi'l Ḳurʾān*)
التَّالِيَات (*et-tāliyāt*)	التَّالِيَات (*et-tāliyāt*)	التَّالِيَاتِ (*et-tāliyāt*)
-	-	اَيَاتُ الْكِتَاب (*Āyātu'l-Ḳitāb*)

مَا يُقَالُ لَكَ اِلَّا مَا قَدْ قِيلَ لِلرُّسُلِ مِنْ قَبْلِكَ (*mā yuḳālu leke illā mā ḳad ḳīle li'r-rusuli ḳablike*)	مَا يُقَالُ لَكَ اِلَّا مَا قَدْ قِيلَ لِلرُّسُلِ مِنْ قَبْلِكَ (*mā yuḳālu leke illā mā ḳad ḳīle li'r-rusuli ḳablike*)	مَا يُقَالُ لَكَ اِلَّا مَا قَدْ قِيلَ لِلرُّسُلِ مِنْ قَبْلِكَ (*mā yuḳālu leke illā mā ḳad ḳīle li'r-rusuli ḳablike*)

2. Vahyin Yazılı Kaydı ile ilgili Tespit Edilen Fiil ve İfadeler

2.1. أتى (*etā*) Fiili:

Tevrat	İncil	Kur'an
-	-	فَأْتُوا (*feʾtū*)

2.2. جَمَعَ (*cemeʿa*) Fiili:

Tevrat	İncil	Kur'an
-	-	جَمَعَ (*cemeʿa*)

2.3. كَتَبَ (*ketebe*) Fiili:

Tevrat	İncil	Kur'an
-	-	كَتَبَ (*ketebe*)
كَتَبْنَا (*ketebnā*)	-	-

2.4. نَزَلَ (*nezele*) Fiili:

Tevrat	İncil	Kur'an
-	-	أُنْزِلَ (*unzile*)
-	-	أُنْزِلَتْ (*unzilet*)

2.5. وَحَى (*vaḥā*) Fiili:

Tevrat	İncil	Kur'an
-	-	اَوْحَيْنَّا (*evḥaynā*)

2.6. ألواح (*elvāḥ)* Kelimesi:

Tevrat	İncil	Kur'an
أَلْوَاح (*elvāḥ*)	-	-

2.7. صحف (*ṣuḥuf)* Kelimesi

Tevrat	İncil	Kur'an
صُحُف (*ṣuḥuf*)	-	صُحُف (*ṣuḥuf*)

2.8. بَيْنَ يَدي (*beyne yedeyy*) İfadesi:

Tevrat	İncil	Kur'an
بَيْنَ يَدي (*beyne yedeyy*)	بَيْنَ يَدي (*beyne yedeyy*)	بَيْنَ يَدي (*beyne yedeyy*)

2.9. وَالْقَلَمِ وَمَا يَسْطُرُون (*ve'l-ḳalemi ve mā yesṭurūn*) İfadesi:

Tevrat	İncil	Kur'an
-	-	وَالْقَلَمِ وَمَا يَسْطُرُون (*ve'l-ḳalemi ve mā yesṭurūn*)

2.10. بَلْ هُوَ قُرْاٰنٌ مَجِيدٌ فِي لَوْحٍ مَحْفُوظ (*bel huve Ḳurʾānun mecīd fī levḥin maḥfūẓ*) İfadesi:

Tevrat	İncil	Kur'an
-	-	بَلْ هُوَ قُرْاٰنٌ مَجِيدٌ فِي لَوْحٍ مَحْفُوظ (*bel huve Ḳurʾānun mecīd fī levḥin maḥfūẓ*)

2.11. كِتَابٍ مَكْنُون (*kitābin meknūn*) İfadesi:

Tevrat	İncil	Kur'an
-	-	كِتَابٍ مَكْنُون (*kitābin meknūn*)

2.12. وَاِنَّهُ لَفِي زُبُرِ الْاَوَّلِينَ (*ve innehū leftī zuburi'l-evvelīn*) İfadesi:

Tevrat	İncil	Kur'an
وَاِنَّهُ لَفِي زُبُرِ الْاَوَّلِين (*ve innehū leftī zuburi'l-evvelīn*)	وَاِنَّهُ لَفِي زُبُرِ الْاَوَّلِين (*ve innehū leftī zuburi'l-evvelīn*)	وَاِنَّهُ لَفِي زُبُرِ الْاَوَّلِين (*ve innehū leftī zuburi'l-evvelīn*)

2.13. تَجْعَلُونَهُ قَرَاطِيسَ (*tecʿalūnehū ḳarāṭīs*) İfadesi:

Tevrat	İncil	Kur'an
تَجْعَلُونَهُ قَرَاطِيسَ (*tecʿalūnehū ḳarāṭīs*)	-	-

2.14. كِتَابٍ مَسْطُور وَ فِي رَقٍّ مَنْشُور (*kitābin mesṭūr ve fī raḳḳin menşūr*) İfadesi:

Tevrat	İncil	Kur'an
كِتَابٍ مَسْطُور وَ فِي رَقٍّ مَنْشُور (*kitābin mesṭūr ve fī raḳḳin menşūr*)	-	كِتَابٍ مَسْطُور وَ فِي رَقٍّ مَنْشُور (*kitābin mesṭūr ve fī raḳḳin menşūr*)

2.15. فَأْتُوا بِسُورَةٍ (*feʾtū bisūratin*) İfadesi:

Tevrat	İncil	Kur'an
-	-	فَأْتُوا بِسُورَةٍ (*feʾtū bisūratin*)

2.16. كِتابُ موسى (*kitābu Mūsā*) İfadesi:

Tevrat	İncil	Kur'an
كِتابُ موسى (*kitābu Mūsā*)	-	كِتابُ موسى (*kitābu Mūsā*)

Ek 3

Vahyin sözlü kaydına ilişkin tespit edilen ayetler aşağıdaki tablolarda *Mekkī-Medenī* tertibe göre sunulmuştur. Ayetler fiillerin kalıp/form ve biçimlerine göre tablolarda düzenlenmiştir.

1. آتَى

أُوتُوا

Medenī Ayetler				
İfade	Fiil/Kelime	Kök	Ayetler	Meal
-	أُوتُوا	آتَى	اِنَّ الدِّينَ عِنْدَ اللهِ الْاِسْلَامُ وَمَا اخْتَلَفَ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ اِلَّا مِنْ بَعْدِ مَا جَاءَهُمُ الْعِلْمُ بَغْياً بَيْنَهُمْ وَمَنْ يَكْفُرْ بِاٰيَاتِ اللهِ فَاِنَّ اللهَ سَرِيعُ الْحِسَابِ ﴿١٩﴾	"Allah katında din kesinlikle İslâm'dır. Kitap verilenler, ancak kendilerine ilim geldikten sonradır ki, aralarındaki hak tanımazlık yüzünden ayrılığa düştüler. Allah'ın âyetlerini inkâr edenler bilmelidirler ki Allah'ın hesabı çok çabuktur." (Āl-i ʿİmrān 3:19)
-	أُوتُوا	آتَى	وَاِذْ اَخَذَ اللهُ مِيثَاقَ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ لَتُبَيِّنُنَّهُ لِلنَّاسِ وَلَا تَكْتُمُونَهُ فَنَبَذُوهُ وَرَاءَ ظُهُورِهِمْ وَاشْتَرَوْا بِهِ ثَمَناً قَلِيلاً فَبِئْسَ مَا يَشْتَرُونَ ﴿١٨٧﴾	"Allah, kendilerine kitap verilenlerden, "Onu insanlara mutlaka açıklayacaksınız, onu gizlemeyeceksiniz" diye sağlam söz almıştı. Ama onlar bunu kulak ardı edip kitabı az bir dünyalıkla değiştiler. Karşılığında aldıkları ne kadar da değersiz!" (Āl-i ʿİmrān 3:187)
-	أُوتُوا	آتَى	اَلَمْ تَرَ اِلَى الَّذِينَ أُوتُوا نَصِيباً مِنَ الْكِتَابِ يَشْتَرُونَ الضَّلَالَةَ وَيُرِيدُونَ اَنْ تَضِلُّوا السَّبِيلَ ﴿٤٤﴾	"Kendilerine kitaptan nasip verilenleri görmüyor musun? Sapkınlığı satın alıyorlar ve sizin de yoldan çıkmanızı istiyorlar." (en-Nisāʾ 4:44)
-	أُوتُوا	آتَى	اَلَمْ تَرَ اِلَى الَّذِينَ أُوتُوا نَصِيباً مِنَ الْكِتَابِ يُؤْمِنُونَ بِالْجِبْتِ وَالطَّاغُوتِ وَيَقُولُونَ لِلَّذِينَ كَفَرُوا هَؤُلَاءِ اَهْدٰى مِنَ الَّذِينَ اٰمَنُوا سَبِيلاً ﴿٥١﴾	"Kendilerine kitaptan nasip verilenleri görmedin mi? Putlara ve bâtıla iman ediyorlar, sonra da kâfirler için "Bunlar Allah'a iman edenlerden daha doğru yoldadır" diyorlar." (en-Nisāʾ 4:51)
-	أُوتُوا	آتَى	وَلِلهِ مَا فِي السَّمٰوَاتِ وَمَا فِي الْاَرْضِ وَلَقَدْ وَصَّيْنَا الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ مِنْ قَبْلِكُمْ وَاِيَّاكُمْ اَنِ اتَّقُوا اللهَ وَاِنْ تَكْفُرُوا فَاِنَّ لِلهِ مَا فِي السَّمٰوَاتِ وَمَا فِي الْاَرْضِ وَكَانَ اللهُ غَنِياً حَمِيداً ﴿١٣١﴾	"Göklerde ve yerde ne varsa Allah'ındır. Sizden önce kendilerine kitap verilenlere ve size kesinlikle "İtaatsizlikten sakının" diye emretmiştik. Eğer inkâra saparsanız biliniz ki, göklerde ve yerde ne varsa Allah'ındır. Allah'ın hiçbir şeye ihtiyacı yoktur. O her türlü övgüye lâyıktır." (en-Nisāʾ 4:131)
-	أُوتُوا	آتَى	اَلَمْ يَأْنِ لِلَّذِينَ اٰمَنُوا اَنْ تَخْشَعَ قُلُوبُهُمْ لِذِكْرِ اللهِ وَمَا نَزَلَ مِنَ الْحَقِّ وَلَا يَكُونُوا كَالَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ مِنْ قَبْلُ فَطَالَ عَلَيْهِمُ الْاَمَدُ فَقَسَتْ قُلُوبُهُمْ وَكَثِيرٌ مِنْهُمْ فَاسِقُونَ ﴿١٦﴾	"İman edenlerin, Allah'ı anmak ve vahyedilen gerçeği düşünmekten dolayı kalplerinin heyecanla ürperme zamanı gelmedi mi? Onlar daha önce kendilerine kitap verilmiş ve üzerlerinden uzun zaman geçip kalpleri katılaşmış kimseler gibi olmasınlar. Onlardan bir çoğu yoldan çıkmışlardır." (Ḥadīd 57:16)
-	أُوتُوا	آتَى	وَمَا تَفَرَّقَ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ اِلَّا مِنْ بَعْدِ مَا جَاءَتْهُمُ الْبَيِّنَةُ ﴿٤﴾	"Ehl-i kitap ancak kendilerine o açık kanıt geldikten sonra ayrılığa düştüler." (Beyyine 98:4)

أُوتِيَ

Medenī Ayetler				
İfade	Fiil/Kelime	Kök	Ayetler	Meal
-	أُوتِيَ أُوتِيَ	آتَى	قُولُوا آمَنَّا بِاللهِ وَمَا أُنْزِلَ اِلَيْنَا وَمَا أُنْزِلَ اِلَى اِبْرٰهِيمَ وَاِسْمٰعِيلَ وَاِسْحٰقَ وَيَعْقُوبَ وَالْاَسْبَاطِ وَمَا أُوتِيَ مُوسٰى وَعِيسٰى وَمَا أُوتِيَ النَّبِيُّونَ مِنْ رَبِّهِمْۚ لَا نُفَرِّقُ بَيْنَ اَحَدٍ مِنْهُمْۚ وَنَحْنُ لَهُ مُسْلِمُونَ ﴿١٣٦﴾	"Biz Allah'a ve bize indirilene; kezâ İbrâhim, İsmâil, İshak, Ya'kūb ve torunlarına indirilenlere; yine Mûsâ ve Îsâ'ya verilenlere ve bütün peygamberlere rableri tarafından gönderilenlere inandık. Onlar arasında ayırım yapmayız; biz O'na teslim olmuşuzdur" deyin." (el-Baḳara 2:136)
-	أُوتِيَ	آتَى	قُلْ آمَنَّا بِاللهِ وَمَا أُنْزِلَ عَلَيْنَا وَمَا أُنْزِلَ عَلٰى اِبْرٰهِيمَ وَاِسْمٰعِيلَ وَاِسْحٰقَ وَيَعْقُوبَ وَالْاَسْبَاطِ وَمَا أُوتِيَ مُوسٰى وَعِيسٰى وَالنَّبِيُّونَ مِنْ رَبِّهِمْۚ لَا نُفَرِّقُ بَيْنَ اَحَدٍ مِنْهُمْۚ وَنَحْنُ لَهُ مُسْلِمُونَ ﴿٨٤﴾	"De ki: "Biz Allah'a ve bize indirilene; kezâ İbrâhim, İsmâil, İshak, Ya'kūb ve torunlarına indirilenlere; yine Mûsâ, Îsâ ve bütün peygamberlere rableri tarafından verilenlere iman ettik. Onlar arasında ayırım yapmayız ve biz O'na teslim olmuşuzdur." (Āl-i ʿİmrān 3:84)

يُؤْتِيَهُ

Medenī Ayetler				
İfade	Fiil/Kelime	Kök	Ayetler	Meal
-	يُؤْتِيَهُ	آتَى	مَا كَانَ لِبَشَرٍ اَنْ يُؤْتِيَهُ اللهُ الْكِتَابَ وَالْحُكْمَ وَالنُّبُوَّةَ ثُمَّ يَقُولَ لِلنَّاسِ كُونُوا عِبَاداً لِي مِنْ دُونِ اللهِ وَلٰكِنْ كُونُوا رَبَّانِيّٖنَ بِمَا كُنْتُمْ تُعَلِّمُونَ الْكِتَابَ وَبِمَا كُنْتُمْ تَدْرُسُونَۙ ﴿٧٩﴾	"Allah'ın kendisine kitap, hüküm ve peygamberlik vermesinden sonra hiçbir insanın kalkıp insanlara "Allah'ı bırakıp bana kul olun" demesi düşünülemez. Aksine "Okuyup öğretmekte olduğunuz kitap gereğince rabbin halis kulları olun!" der." (Āl-i ʿİmrān 3:79)

2. اَرْسَلَ

اَرْسَلْنَا

Mekkī Ayetler				
İfade	Fiil/Kelime	Kök	Ayetler	Meal
-	اَرْسَلْنَا	رسل	وَمَا اَرْسَلْنَا مِنْ رَسُولٍ اِلَّا بِلِسَانِ قَوْمِهٖ لِيُبَيِّنَ لَهُمْۚ فَيُضِلُّ اللهُ مَنْ يَشَٓاءُ وَيَهْدِي مَنْ يَشَٓاءُۚ وَهُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ ﴿٤﴾	"İstisnasız her peygamberi kendi kavminin diliyle gönderdik ki onlara açık açık anlatsın; bundan sonra Allah dilediğini sapkınlık içerisinde bırakır, dilediğini de doğru yola iletir. O, güçlüdür, hikmet sahibidir." (İbrāhīm 14:4)

مُرْسِلِينَ

Mekkī Ayetler				
İfade	Fiil/Kelime	Kök	Ayetler	Meal
-	مُرْسِلِينَ	رسل	وَلٰكِنَّا اَنْشَاْنَا قُرُوناً فَتَطَاوَلَ عَلَيْهِمُ الْعُمُرُۚ وَمَا كُنْتَ ثَاوِياً فِي اَهْلِ مَدْيَنَ تَتْلُوا عَلَيْهِمْ اٰيَاتِنَاۙ وَلٰكِنَّا كُنَّا مُرْسِلِينَ ﴿٤٥﴾	"Bilâkis (aranızda) biz nice nesiller meydana getirdik ve onların ömrü nice yıllar sürdü. Sen âyetlerimizi kendilerinden okuyarak öğrenmek üzere Medyen halkı arasında oturmuş da değilsin; aksine (bu bilgileri sana) gönderen biziz." (el-Ḳaṣaṣ 28:45)

3. وَرِثَ

اَوْرَثْنَا

Mekkī Ayetler				
İfade	Fiil/Kelime	Kök	Ayetler	Meal
-	اَوْرَثْنَا	وَرِثَ	وَلَقَدْ اٰتَيْنَا مُوسَى الْهُدٰى وَاَوْرَثْنَا بَنِي اِسْرَاۤءِيلَ الْكِتَابٌ ﴿٥٣﴾	"Andolsun biz Mûsâ'ya hidayet vermiş; İsrâiloğulları'nı da akıl iz'an sahipleri için bir yol gösterici ve hatırlatıcı olmak üzere (gelen) kitaba mirasçı kılmıştık." (el-Muʾmin 40:53-54)

4. بَيَّنَ

يُبَيِّنَ

Mekkī Ayetler				
İfade	Fiil/Kelime	Kök	Ayetler	Meal
-	يُبَيِّنَ	بَيَّنَ	وَمَا اَرْسَلْنَا مِنْ رَسُولٍ اِلَّا بِلِسَانِ قَوْمِهٖ لِيُبَيِّنَ لَهُمْ فَيُضِلُّ اللّٰهُ مَنْ يَشَۤاءُ وَيَهْدِي مَنْ يَشَۤاءُ وَهُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ ﴿٤﴾	"İstisnasız her peygamberi kendi kavminin diliyle gönderdik ki onlara açık açık anlatsın; bundan sonra Allah dilediğini sapkınlık içerisinde bırakır, dilediğini de doğru yola iletir. O, güçlüdür, hikmet sahibidir." (İbrāhīm 14:4)

بَيَانٌ

Mekkī Ayetler				
İfade	Fiil/Kelime	Kök	Ayetler	Meal
-	تِبْيَاناً	بَيَنَ	وَيَوْمَ نَبْعَثُ فِي كُلِّ اُمَّةٍ شَهِيداً عَلَيْهِمْ مِنْ اَنْفُسِهِمْ وَجِئْنَا بِكَ شَهِيداً عَلٰى هٰۤؤُلَاۤءِ وَنَزَّلْنَا عَلَيْكَ الْكِتَابَ تِبْيَاناً لِكُلِّ شَيْءٍ وَهُدًى وَرَحْمَةً وَبُشْرٰى لِلْمُسْلِمِينَ ﴿٨٩﴾	"Yine o gün her ümmetin içinden kendileri hakkında birer tanık çıkaracağız; seni de bu kimseler hakkında tanık yapacağız. Bu kitabı sana her konuda açıklama getiren bir rehber, bir hidayet ve rahmet kaynağı, Allah'a gönülden bağlananlar için bir müjde olarak indirdik." (en-Naḥl 16:89)
Medenī Ayetler				
İfade	Fiil/Kelime	Kök	Ayetler	Meal
-	بَيَانٌ	بَيَنَ	هٰذَا بَيَانٌ لِلنَّاسِ وَهُدًى وَمَوْعِظَةٌ لِلْمُتَّقِينَ ﴿١٣٨﴾	"Bu Kur'an insanlara bir açıklama, takvâ sahipleri için de bir hidayet ve bir öğüttür." (Āl-i ʿİmrān 3:138)
-	بَيَانٌ	بَيَنَ	اَلرَّحْمٰنُ ﴿١﴾ عَلَّمَ الْقُرْاٰنَ ﴿٢﴾ خَلَقَ الْاِنْسَانَ ﴿٣﴾ عَلَّمَهُ الْبَيَانَ ﴿٤﴾	"Kur'an'ı rahmân öğretti. (1-2) İnsanı O yarattı. (3) Ona anlama ve anlatmayı öğretti.(4)" (er-Raḥmān 55:1-4)
-	بَيَانٌ	بَيَنَ	ثُمَّ اِنَّ عَلَيْنَا بَيَانَهٗ ﴿١٩﴾	"Sonra onu anlatmak elbette bize aittir." (el-Ḳıyāme 75:19)

الْبَيِّنَاتِ / الْبَيِّنَة

Mekkī Ayetler				
İfade	Fiil/Kelime	Kök	Ayetler	Meal
-	الْبَيِّنَاتِ	بَيِنَ	وَلَقَدْ اٰتَيْنَا مُوسَى الْكِتَابَ وَقَفَّيْنَا مِنْ بَعْدِهٖ بِالرُّسُلِ وَاٰتَيْنَا عِيسَى ابْنَ مَرْيَمَ الْبَيِّنَاتِ وَاَيَّدْنَاهُ بِرُوحِ الْقُدُسِ اَفَكُلَّمَا جَاءَكُمْ رَسُولٌ بِمَا لَا تَهْوٰى اَنْفُسُكُمُ اسْتَكْبَرْتُمْ فَفَرِيقاً كَذَّبْتُمْ وَفَرِيقاً تَقْتُلُونَ ﴿٨٧﴾	"Andolsun biz Mûsâ'ya kitabı verdik. Ondan sonra da ardarda peygamberler gönderdik. Meryem Oğlu İsâ'ya da açık kanıtlar verdik ve onu Rûhulkudüs ile destekledik. Ama ne zaman size bir peygamber nefislerinizin hoşlanmadığı bir şey getirdiyse büyüklenir-diniz, kimini yalanladınız, kimini de öldürdünüz, doğru değil mi?" (el-Baḳara 2:87)
-	الْبَيِّنَاتُ	بَيِنَ	انَ النَّاسُ اُمَّةً وَاحِدَةً فَبَعَثَ اللهُ النَّبِيّٖنَ مُبَشِّرِينَ وَمُنْذِرِينَ ۪ وَاَنْزَلَ مَعَهُمُ الْكِتَابَ بِالْحَقِّ لِيَحْكُمَ بَيْنَ النَّاسِ فِيمَا اخْتَلَفُوا فِيهِ ۬ وَمَا اخْتَلَفَ فِيهِ اِلَّا الَّذِينَ اُوْتُوهُ مِنْ بَعْدِ مَا جَاءَتْهُمُ الْبَيِّنَاتُ بَغْياً بَيْنَهُمْ ۚ فَهَدَى اللهُ الَّذِينَ اٰمَنُوا لِمَا اخْتَلَفُوا فِيهِ مِنَ الْحَقِّ بِاِذْنِهٖ ۗ وَاللهُ يَهْدِي مَنْ يَشَٓاءُ اِلٰى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ ﴿٢١٣﴾	"İnsanlar bir tek ümmet idi. Sonra Allah, müjdeciler ve uyarıcılar olarak peygamber-leri gönderdi; onlar aracılığı ile anlaşmazlığa düştükleri konularda insanlar arasında hüküm vermek için gerçeği içeren kitabı indirdi. Ancak kendilerine apaçık gerçekler geldikten sonra aralarındaki kıskançlık yüzünden, o kitap hakkında anlaşmazlığa düşenler de onun kendilerine verildiği kimseler oldu. Sonra Allah onların, üzerinde ayrılığa düştükleri gerçeği, kendi izniyle müminlerin bulmasını sağladı. Allah dilediğini doğru yola iletir." (el-Baḳara 2:213)
-	الْبَيِّنَةُ	بَيِنَ	لَمْ يَكُنِ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ اَهْلِ الْكِتَابِ وَالْمُشْرِكِينَ مُنْفَكِّينَ حَتّٰى تَاْتِيَهُمُ الْبَيِّنَةُ ﴿١﴾	"Ehl-i kitap'tan ve müşriklerden hakkı inkâr edenler, kendilerine açık kanıt; Allah tarafın-dan gönderilen, tertemiz sayfaları okuyan bir elçi gelinceye kadar (bulundukları durum-dan) ayrılacak değillerdir." (el-Beyyine 98:1-2)
-	الْبَيِّنَةُ	بَيِنَ	وَمَا تَفَرَّقَ الَّذِينَ اُوْتُوا الْكِتَابَ اِلَّا مِنْ بَعْدِ مَا جَاءَتْهُمُ الْبَيِّنَةُ ﴿٤﴾	"Ehl-i kitap ancak kendilerine o açık kanıt geldikten sonra ayrılığa düştüler." (el-Beyyine 98:1)

5. تَلَى

يَتْلُوا

Mekkī Ayetler				
İfade	Fiil/Kelime	Kök	Ayetler	Meal
-	يَتْلُوا	تَلَى	وَمَا كَانَ رَبُّكَ مُهْلِكَ الْقُرٰى حَتّٰى يَبْعَثَ فِي اُمِّهَا رَسُولاً يَتْلُوا عَلَيْهِمْ اٰيَاتِنَا ۚ وَمَا كُنَّا مُهْلِكِي الْقُرٰى اِلَّا وَاَهْلُهَا ظَالِمُونَ ﴿٥٩﴾	"Rabbin, kendilerine âyetlerimizi okuyan bir peygamberi memleketlerin merkezine göndermedikçe, o memleketleri helâk edici değildir. Zaten biz ancak halkı zalim olan memleketleri helâk etmişizdir." (el-Ḳaṣaṣ 28:59)
Medenī Ayetler				
İfade	Fiil/Kelime	Kök	Ayetler	Meal
يَتْلُوا عَلَيْهِمْ اٰيَاتِكَ	يَتْلُوا	تَلَى	رَبَّنَا وَابْعَثْ فِيهِمْ رَسُولاً مِنْهُمْ يَتْلُوا عَلَيْهِمْ اٰيَاتِكَ وَيُعَلِّمُهُمُ الْكِتَابَ وَالْحِكْمَةَ وَيُزَكِّيهِمْ ۚ اِنَّكَ اَنْتَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ ﴿١٢٩﴾	"Ey Rabbimiz! Onlara, içlerinden senin âyetlerini kendilerine okuyacak, onlara kitap ve hikmeti öğretecek, onları temizleyecek bir peygamber gönder. Çünkü üstün gelen, her şeyi yerli yerince yapan yalnız sensin." (el-Baḳara 2:129)

يَتْلُوا عَلَيْهِمْ اٰيَاتِهِ	يَتْلُوا	تَلَى	لَقَدْ مَنَّ اللهُ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ اِذْ بَعَثَ فِيهِمْ رَسُولاً مِنْ اَنْفُسِهِمْ يَتْلُوا عَلَيْهِمْ اٰيَاتِهِ وَيُزَكِّيهِمْ وَيُعَلِّمُهُمُ الْكِتَابَ وَالْحِكْمَةَ وَاِنْ كَانُوا مِنْ قَبْلُ لَفِي ضَلَالٍ مُبِينٍ ﴿١٦٤﴾	“Andolsun ki içlerinden, kendilerine Allah'ın âyetlerini okuyan, (kötülüklerden ve inkârdan) kendilerini temizleyen, kendilerine Kitap ve hikmeti öğreten bir Peygamber göndermekle Allah, müminlere büyük bir lütufta bulunmuştur. Halbuki daha önce onlar apaçık bir sapıklık içinde idiler.” (Āl-i ʿİmrān 3:164)
يَتْلُوا عَلَيْكُمْ اٰيَاتِ	يَتْلُوا	تَلَى	رَسُولاً يَتْلُوا عَلَيْكُمْ اٰيَاتِ اللهِ مُبَيِّنَاتٍ لِيُخْرِجَ الَّذِينَ اٰمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ مِنَ الظُّلُمَاتِ اِلَى النُّورِ ۚ وَمَنْ يُؤْمِنْ بِاللهِ وَيَعْمَلْ صَالِحاً يُدْخِلْهُ جَنَّاتٍ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْاَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا اَبَداً ۖ قَدْ اَحْسَنَ اللهُ لَهُ رِزْقاً ﴿١١﴾	“İman edip sâlih amel işleyenleri, karanlıklardan aydınlığa çıkarmak için size Allah'ın apaçık âyetlerini okuyan bir Peygamber göndermiştir. Kim Allah'a inanır ve faydalı iş yaparsa Allah onu, altlarından ırmaklar akan, içinde ebedî kalacakları cennetlere sokar. Allah o kimse için gerçekten güzel bir rızık vermiştir.” (eṭ-Ṭalāḳ 65:11)
-	يَتْلُوا	تَلَى	رَسُولٌ مِنَ اللهِ يَتْلُوا صُحُفاً مُطَهَّرَةً ﴿٢﴾ فِيهَا كُتُبٌ قَيِّمَةٌ ﴿٣﴾	“(İşte o apaçık delil,) Allah tarafından gönderilen ve en doğru hükümleri havi tertemiz sahifeleri okuyan bir elçidir.” (el-Beyyine 98:2-3)
يَتْلُوا عَلَيْهِمْ اٰيَاتِهِ	يَتْلُوا	تَلَى	هُوَ الَّذِي بَعَثَ فِي الْاُمِّيِّينَ رَسُولاً مِنْهُمْ يَتْلُوا عَلَيْهِمْ اٰيَاتِهِ وَيُزَكِّيهِمْ وَيُعَلِّمُهُمُ الْكِتَابَ وَالْحِكْمَةَ ۚ وَاِنْ كَانُوا مِنْ قَبْلُ لَفِي ضَلَالٍ مُبِينٍ ﴿٢﴾	“Çünkü ümmîlere içlerinden, kendilerine âyetlerini okuyan, onları temizleyen, onlara Kitab'ı ve hikmeti öğreten bir peygamber gönderen O'dur. Kuşkusuz onlar önceden apaçık bir sapıklık içindeydiler.” (el-Cumuʿa 62:2)

تَتْلُوا

Mekkī Ayetler				
İfade	Fiil/Kelime	Kök	Ayetler	Meal
-	تَتْلُوا	تَلَى	وَمَا تَكُونُ فِي شَأْنٍ وَمَا تَتْلُوا مِنْهُ مِنْ قُرْاٰنٍ وَلَا تَعْمَلُونَ مِنْ عَمَلٍ اِلَّا كُنَّا عَلَيْكُمْ شُهُوداً اِذْ تُفِيضُونَ فِيهِ ۚ وَمَا يَعْزُبُ عَنْ رَبِّكَ مِنْ مِثْقَالِ ذَرَّةٍ فِي الْاَرْضِ وَلَا فِي السَّمَاءِ وَلَا اَصْغَرَ مِنْ ذٰلِكَ وَلَا اَكْبَرَ اِلَّا فِي كِتَابٍ مُبِينٍ ﴿٦١﴾	“Ne zaman sen bir faaliyet göstersen, Kur’an’dan bir bölüm okusan ve siz ne zaman bir iş yapsanız, o işe koyulduğunuzda muhakkak ki biz üzerinizde gözetleyici oluruz. Ne yerde ne de gökte, zerre miktarı bir şey bile rabbinin bilgisi dışında kalmaz; bundan daha küçük veya daha büyük ne varsa istisnasız apaçık bir kitapta yazılıdır.” (Yūnus 10:61)

نَتْلُوا

Medenī Ayetler				
İfade	Fiil/Kelime	Kök	Ayetler	Meal
-	نَتْلُوهُ	تَلَى	ذٰلِكَ نَتْلُوهُ عَلَيْكَ مِنَ الْاٰيَاتِ وَالذِّكْرِ الْحَكِيمِ ﴿٥٨﴾	“İşte bu sana okuduğumuz apaçık delillerdir, hikmet dolu sözlerdir.” (Āl-i ʿİmrān 3:58)

يَتْلُونَ

Medenī Ayetler				
İfade	Fiil/Kelime	Kök	Ayetler	Meal
-	يَتْلُونَ	تَلَى	وَقَالَتِ الْيَهُودُ لَيْسَتِ النَّصَارٰى عَلٰى شَيْءٍ ۖ وَقَالَتِ النَّصَارٰى لَيْسَتِ الْيَهُودُ عَلٰى شَيْءٍ ۖ وَهُمْ يَتْلُونَ الْكِتَابَ ۗ كَذٰلِكَ قَالَ الَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ مِثْلَ قَوْلِهِمْ ۚ فَاللهُ يَحْكُمُ بَيْنَهُمْ يَوْمَ الْقِيٰمَةِ فِيمَا كَانُوا فِيهِ يَخْتَلِفُونَ ﴿١١٣﴾	“Hepsi de kitabı okumakta oldukları halde yahudiler, “Hıristiyanlar hiçbir gerçeğe dayanmıyor" dediler; hıristiyanlar da "Yahudiler hiçbir gerçeğe dayanmıyor" dediler. Bilmeyenler de onların dediklerine benzer şeyler söylediler. Allah, ayrılığa düştükleri

				konularda kıyamet günü aralarında hükmünü verecektir.” (el-Baḳara 2:113)
-	اِيَتْلُونَهُ تِلَاوَتِه	تَلَى	اَلَّذِينَ اٰتَيْنَاهُمُ الْكِتَابَ يَتْلُونَهُ حَقَّ تِلَاوَتِهٖٓ اُولٰٓئِكَ يُؤْمِنُونَ بِهٖ ۭ وَمَنْ يَّكْفُرْ بِهٖ فَاُولٰٓئِكَ هُمُ الْخٰسِرُونَ ﴿١٢١﴾	“Kendilerine kitap verdiğimiz ve onu hakkını vererek okumakta olanlar var ya, işte kitaba iman edenler onlardır; ama her kim onu inkâr ederse işte asıl kaybedenler onlardır.” (el-Baḳara 2:121)
-	تُتْلٰى يَتْلُونَ	تَلَى	وَاِذَا تُتْلٰى عَلَيْهِمْ اٰيَاتُنَا بَيِّنٰتٍ تَعْرِفُ فِي وُجُوهِ الَّذِينَ كَفَرُوا الْمُنْكَرَ ۭ يَكَادُونَ يَسْطُونَ بِالَّذِينَ يَتْلُونَ عَلَيْهِمْ اٰيٰتِنَا ۭ قُلْ اَفَاُنَبِّئُكُمْ بِشَرٍّ مِّنْ ذٰلِكُمْ ۭ اَلنَّارُ ۭ وَعَدَهَا اللّٰهُ الَّذِينَ كَفَرُوا ۭ وَبِئْسَ الْمَصِيرُ ﴿٧٢﴾	“Kendilerine âyetlerimiz açık açık okunduğunda, inkârcıların yüzlerindeki hoşnutsuzluğu hemen farkedersin. Kendilerine âyetlerimizi okuyanlara neredeyse saldıracaklar. Onlara de ki: “Şimdi size bundan daha vahim olanı haber vereyim mi? Cehennem! Allah onu inkâr edenler için belirledi. Ne kötü bir sondur o!" (el-Ḥacc 22:72)
Medenī Ayetler				
İfade	Fiil/Kelime	Kök	Ayetler	Meal
-	تَتْلُونَ	تَلَى	اَتَاْمُرُونَ النَّاسَ بِالْبِرِّ وَتَنْسَوْنَ اَنْفُسَكُمْ وَاَنْتُمْ تَتْلُونَ الْكِتٰبَ ۭ اَفَلَا تَعْقِلُونَ ﴿٤٤﴾	“Sizler kitabı okuduğunuz halde insanlara iyiliği emredip kendinizi unutuyor musunuz? Aklınızı kullanmıyor musunuz?” (el-Baḳara 2:44)

تُلِيَتْ

Medenī Ayetler				
İfade	Fiil/Kelime	Kök	Ayetler	Meal
-	تُلِيَتْ	تَلَى	اِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ الَّذِينَ اِذَا ذُكِرَ اللّٰهُ وَجِلَتْ قُلُوبُهُمْ وَاِذَا تُلِيَتْ عَلَيْهِمْ اٰيَاتُهٗ زَادَتْهُمْ اِيمَانًا وَّعَلٰى رَبِّهِمْ يَتَوَكَّلُونَ ﴿٢﴾	“Müminler o kimselerdir ki, Allah’ın adı anıldığında yürekleri titrer, kendilerine Allah’ın âyetleri okunduğunda bu onların imanlarını arttırır. Onlar yalnızca rablerine güvenirler.” (el-Enfāl 8:2)

تُتْلٰى

Mekkī Ayetler				
İfade	Fiil/Kelime	Kök	Ayetler	Meal
-	تُتْلٰى	تَلَى	اِذَا تُتْلٰى عَلَيْهِ اٰيَاتُنَا قَالَ اَسَاطِيرُ الْاَوَّلِينَ ﴿١٥﴾	“Ona âyetlerimiz okunduğu zaman, “Öncekilerin masalları!" der.” (el-Ḳalem 68:15)
-	تُتْلٰى	تَلَى	اُولٰٓئِكَ الَّذِينَ اَنْعَمَ اللّٰهُ عَلَيْهِمْ مِنَ النَّبِيّٖنَ مِنْ ذُرِّيَّةِ اٰدَمَ وَمِمَّنْ حَمَلْنَا مَعَ نُوحٍ ۡ وَمِنْ ذُرِّيَّةِ اِبْرٰهِيمَ وَاِسْرَاۗءِيلَ وَمِمَّنْ هَدَيْنَا وَاجْتَبَيْنَا ۭ اِذَا تُتْلٰى عَلَيْهِمْ اٰيٰتُ الرَّحْمٰنِ خَرُّوا سُجَّدًا وَّبُكِيًّا ﴿٥٨﴾	“İşte bunlar, Allah’ın kendilerine lutuflarda bulunduğu, Âdem’in soyundan gelen peygamberler; Nûh ile birlikte (gemide) taşıdıklarımız, İbrâhim ve İsrâil’in (Ya‘kūb) soyundan gelenler ve doğruya ulaştırdığımız ve seçkin kıldığımız kimselerden olup, kendilerine rahmânın âyetleri okunduğunda ağlayarak ve secde ederek yere kapanırlar”. (Meryem 19:58)
-	تُتْلٰى	تَلَى	وَاِذَا تُتْلٰى عَلَيْهِمْ اٰيَاتُنَا بَيِّنٰتٍ قَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا لِلَّذِينَ اٰمَنُوٓا اَيُّ الْفَرِيقَيْنِ خَيْرٌ مَّقَامًا وَّاَحْسَنُ نَدِيًّا ﴿٧٣﴾	“Kendilerine âyetlerimiz açıkça okunduğu zaman inkâr edenler iman edenlere, “İki topluluktan hangimizin konumu daha üstün ve mensupları daha iyi?” diye sorarlar.” (Meryem 19:73)

-	تُتْلَى	تَلَى	وَإِذَا تُتْلَى عَلَيْهِمْ اٰيَاتُنَا بَيِّنَاتٍ قَالَ الَّذِينَ لَا يَرْجُونَ لِقَاءَنَا ائْتِ بِقُرْاٰنٍ غَيْرِ هٰذَا اَوْ بَدِّلْهُ قُلْ مَا يَكُونُ لِي اَنْ اُبَدِّلَهُ مِنْ تِلْقَاىِٕ نَفْسِيٓ اِنْ اَتَّبِعُ اِلَّا مَا يُوحٰى اِلَيَّ اِنِّي اَخَافُ اِنْ عَصَيْتُ رَبِّي عَذَابَ يَوْمٍ عَظِيمٍ ﴿١٥﴾	"Kendilerine âyetlerimiz açıkça okunup anlatılınca bize geleceklerine inanmayanlar, "Bundan başka bir Kur'an getir veya bunu değiştir" dediler. Onlara şöyle de: "Onu kendiliğimden değiştirmeye hak ve yetkim yoktur, ben ancak bana vahyedilene uyuyorum. Eğer rabbime itaatsizlik edersem şüphesiz dehşetli bir günün azabından korkarım." (Yūnus 10:15)
-	تُتْلَى	تَلَى	وَإِذَا تُتْلَى عَلَيْهِ اٰيَاتُنَا وَلّٰى مُسْتَكْبِراً كَاَنْ لَمْ يَسْمَعْهَا كَاَنَّ فِي اُذُنَيْهِ وَقْراً فَبَشِّرْهُ بِعَذَابٍ اَلِيمٍ ﴿٧﴾	"Böyle birine âyetlerimiz okunduğunda sanki kulaklarında ağırlık varmış da onu işitemiyormuş gibi büyüklük taslayarak sırt çevirir. Ona acıklı bir azabı müjdele!" (Luḳmān 31:7)
-	تُتْلَى	تَلَى	وَإِذَا تُتْلَى عَلَيْهِمْ اٰيَاتُنَا بَيِّنَاتٍ قَالُوا مَا هٰذَا اِلَّا رَجُلٌ يُرِيدُ اَنْ يَصُدَّكُمْ عَمَّا كَانَ يَعْبُدُ اٰبَاؤُكُمْ وَقَالُوا مَا هٰذَا اِلَّا اِفْكٌ مُفْتَرًى وَقَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا لِلْحَقِّ لَمَّا جَاءَهُمْ اِنْ هٰذَا اِلَّا سِحْرٌ مُبِينٌ ﴿٤٣﴾	"Onlara apaçık âyetlerimiz okunduğunda "Bu, başka değil, sizi atalarınızın taptıklarından vazgeçirmek isteyen biri" demişler ve eklemişlerdi: "Bu da ancak düzmece bir yalan." İnkâr edenler kendilerine hakikat ulaştığında onun hakkında, Bu, besbelli bir büyüdür" demişlerdi." (Sebeʾ 34:43)
-	تُتْلَى	تَلَى	وَإِذَا تُتْلَى عَلَيْهِمْ اٰيَاتُنَا بَيِّنَاتٍ مَا كَانَ حُجَّتَهُمْ اِلَّا اَنْ قَالُوا ائْتُوا بِاٰبَائِنَا اِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ ﴿٢٥﴾	"Kendilerine âyetlerimiz açık açık okunduğunda, "Doğru söylüyorsanız atalarımızı geri getirin" demekten başka bir delil ileri süremiyorlar." (el-Cāşiye 45:25)
-	تُتْلَى	تَلَى	وَإِذَا تُتْلَى عَلَيْهِمْ اٰيَاتُنَا بَيِّنَاتٍ قَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا لِلْحَقِّ لَمَّا جَاءَهُمْ هٰذَا سِحْرٌ مُبِينٌ ﴿٧﴾	"Gerçek kendilerine geldiğinde onu inkâr edenler, onlara apaçık âyetlerimiz okunduğu zaman, "Bu açık bir sihirdir" dediler. (el-Aḥḳāf 46:7)
-	تُتْلَى	تَلَى	قَدْ كَانَتْ اٰيَاتِي تُتْلَى عَلَيْكُمْ فَكُنْتُمْ عَلٰى اَعْقَابِكُمْ تَنْكِصُونَ ﴿٦٦﴾مُسْتَكْبِرِينَ بِهِ سَامِراً تَهْجُرُونَ ﴿٦٧﴾	"Zira âyetlerimiz size okunurdu da ona arkanızı dönerdiniz; gece sohbetleri yaparken büyüklük taslayarak onun hakkında hezeyanlar savururdunuz." (el-Muʾminūn 23:66-67)
-	تُتْلَى	تَلَى	اَلَمْ تَكُنْ اٰيَاتِي تُتْلَى عَلَيْكُمْ فَكُنْتُمْ بِهَا تُكَذِّبُونَ ﴿١٠٥﴾	"Size âyetlerim okunurdu da onları yalanlardınız değil mi?" (el-Muʾminūn 23:105)
-	تُتْلَى	تَلَى	اِذَا تُتْلَى عَلَيْهِ اٰيَاتُنَا قَالَ اَسَاطِيرُ الْاَوَّلِينَ ﴿١٣﴾	"Ona âyetlerimiz okunduğu zaman, "eskilerin masalları" der." (el-Muṭaffifīn 83:13)
Medenī Ayetler				
İfade	Fiil/Kelime	Kök	Ayetler	Meal
-	تُتْلَى	تَلَى	وَإِذَا تُتْلَى عَلَيْهِمْ اٰيَاتُنَا قَالُوا قَدْ سَمِعْنَا لَوْ نَشَاءُ لَقُلْنَا مِثْلَ هٰذَآ اِنْ هٰذَا اِلَّا اَسَاطِيرُ الْاَوَّلِينَ ﴿٣١﴾	"Kendilerine âyetlerimiz okunduğunda, "Duyduk duyduk! İstesek elbette bunun benzerini biz de söyleriz, bu eskilerin masallarından başka bir şey değil" dediler." (el-Enfāl 8:31)
-	تُتْلَى يَتْلُونَ	تَلَى	وَإِذَا تُتْلَى عَلَيْهِمْ اٰيَاتُنَا بَيِّنَاتٍ تَعْرِفُ فِي وُجُوهِ الَّذِينَ كَفَرُوا الْمُنْكَرَ يَكَادُونَ يَسْطُونَ بِالَّذِينَ يَتْلُونَ عَلَيْهِمْ اٰيَاتِنَاۗ قُلْ اَفَاُنَبِّئُكُمْ بِشَرٍّ مِنْ ذٰلِكُمُ النَّارُ وَعَدَهَا اللهُ الَّذِينَ كَفَرُواۗ وَبِئْسَ الْمَصِيرُ ﴿٧٢﴾	"Kendilerine âyetlerimiz açık açık okunduğunda, inkârcıların yüzlerindeki hoşnutsuzluğu hemen farkedersin. Kendilerine âyetlerimizi okuyanlara neredeyse saldıracaklar. Onlara de ki: "Şimdi size bundan daha vahim olanı haber vereyim mi? Cehennem! Allah onu inkâr edenler için belirledi. Ne kötü bir sondur o!" (el-Ḥacc 22:72)

يُتْلٰى

Mekkī Ayetler				
İfade	Fiil/Kelime	Kök	Ayetler	Meal
يُتْلٰى عَلَيْهِمْ	يُتْلٰى	تلو	اَوَلَمْ يَكْفِهِمْ اَنَّا اَنْزَلْنَا عَلَيْكَ الْكِتَابَ يُتْلٰى عَلَيْهِمْ ۚ اِنَّ فِي ذٰلِكَ لَرَحْمَةً وَذِكْرٰى لِقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ ﴿٥١﴾	"Kendilerine okunan bu kitabı sana göndermiş olmamız onlara yetmiyor mu? Elbette inanan bir topluluk için onda rahmet ve ibret vardır." (el-ʿAnkebūt 29:51)
Medenī Ayetler				
İfade	Fiil/Kelime	Kök	Ayetler	Meal
-	يُتْلٰى	تلو	وَيَسْتَفْتُونَكَ فِي النِّسَاۤءِ ۖ قُلِ اللّٰهُ يُفْتِيكُمْ فِيهِنَّ ۙ وَمَا يُتْلٰى عَلَيْكُمْ فِي الْكِتَابِ فِي يَتَامَى النِّسَاۤءِ الّٰتِي لَا تُؤْتُونَهُنَّ مَا كُتِبَ لَهُنَّ وَتَرْغَبُونَ اَنْ تَنْكِحُوهُنَّ وَالْمُسْتَضْعَفِينَ مِنَ الْوِلْدَانِ ۙ وَاَنْ تَقُومُوا لِلْيَتَامٰى بِالْقِسْطِ ۗ وَمَا تَفْعَلُوا مِنْ خَيْرٍ فَاِنَّ اللّٰهَ كَانَ بِهٖ عَلِيماً ﴿١٢٧﴾	"Senden kadınlar hakkında açıklama istiyorlar. De ki: "Onlara ait hükmü, Allah ve kitapta size okunan âyetler açıklıyor; onlar için yazılanı kendilerine vermediğiniz, nikâhlamak da istemediğiniz yetim kadınlar hakkında, çaresiz çocuklar hakkında, yetimlere âdil davranmanız hususunda size okunup duran âyetler (açıklıyor). İyilik olarak ne yaparsanız şüphesiz Allah onu eksiksiz bilmektedir." (en-Nisāʾ 4:127)

اتْلُ

Mekkī Ayetler				
İfade	Fiil/Kelime	Kök	Ayetler	Meal
-	اتْلُ	تلو	وَاتْلُ مَا اُوْحِيَ اِلَيْكَ مِنْ كِتَابِ رَبِّكَ ۖ لَا مُبَدِّلَ لِكَلِمَاتِهٖ وَلَنْ تَجِدَ مِنْ دُونِهٖ مُلْتَحَداً ﴿٢٧﴾	"Rabbinin kitabından sana vahyedileni oku! Onun kelimelerini değiştirecek hiç kimse yoktur. Ondan başka bir sığınak da bulamazsın." (el-Kehf 18:27)
Medenī Ayetler				
İfade	Fiil/Kelime	Kök	Ayetler	Meal
-	اتْلُوهَا	تلو	كُلُّ الطَّعَامِ كَانَ حِلاًّ لِبَنِي اِسْرَاۤئِيلَ اِلَّا مَا حَرَّمَ اِسْرَاۤئِيلُ عَلٰى نَفْسِهٖ مِنْ قَبْلِ اَنْ تُنَزَّلَ التَّوْرٰيةُ ۗ قُلْ فَاْتُوا بِالتَّوْرٰيةِ فَاتْلُوهَا اِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ ﴿٩٣﴾	"Tevrat indirilmeden önce, İsrâil'in kendisine haram kıldıkları dışında, yiyeceklerin her türlüsü İsrâiloğulları'na helâl idi. De ki: "Doğru söylüyorsanız Tevrat'ı getirip okuyun!" (Āl-i ʿİmrān 3:93)
-	اتْلُ	تلو	وَاتْلُ عَلَيْهِمْ نَبَاَ ابْنَيْ اٰدَمَ بِالْحَقِّ ۘ اِذْ قَرَّبَا قُرْبَاناً فَتُقُبِّلَ مِنْ اَحَدِهِمَا وَلَمْ يُتَقَبَّلْ مِنَ الْاٰخَرِ ۚ قَالَ لَاَقْتُلَنَّكَ ۖ قَالَ اِنَّمَا يَتَقَبَّلُ اللّٰهُ مِنَ الْمُتَّقِينَ ﴿٢٧﴾	"Onlara Âdem'in iki oğlunun haberini gerçeğe uygun olarak anlat: Hani ikisi de birer kurban sunmuşlar, birininki kabul edilmiş, diğerininki kabul edilmemişti. Kurbanı kabul edilmeyen, diğerine, "Andolsun seni öldüreceğim!" dedi. O da dedi ki: "Allah ancak takvâ sahiplerinden kabul eder." (el-Māʾide 5:27)

6. جَعَلَ

جَعَلْنَا

Medenī Ayetler				
İfade	Fiil/Kelime	Kök	Ayetler	Meal
-	جَعَلْنَا	جعل	وَلَقَدْ اَرْسَلْنَا نُوحاً وَاِبْرٰهِيمَ وَجَعَلْنَا فِي ذُرِّيَّتِهِمَا النُّبُوَّةَ وَالْكِتَابَ فَمِنْهُمْ مُهْتَدٍ ۖ وَكَثِيرٌ مِنْهُمْ فَاسِقُونَ ﴿٢٦﴾	"Andolsun Nûh'u ve İbrâhim'i elçi olarak gönderdik, onların soyundan gelenlere de peygamberlik ve kitap verdik. Onlardan doğru yolu bulanlar olduğu gibi birçoğu da yoldan çıkmış kimselerdir." (el-Ḥadīd 57:26)

7. جَاءَ

جَاءَ

Mekkī Ayetler				
İfade	Fiil/Kelime	Kök	Ayetler	Meal
-	جَاءَ	جىء	اِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا بِالذِّكْرِ لَمَّا جَاءَهُمْۚ وَاِنَّهُ لَكِتَابٌ عَزِيزٌۙ ﴿٤١﴾	"Bu uyarıcı kitap kendilerine geldiğinde onu inkâr edenler (cezalarını görecekler). O, gerçekten çok değerli bir kitaptır." (Fuṣṣilet 41:41)
Medenī Ayetler				
İfade	Fiil/Kelime	Kök	Ayetler	Meal
-	جَّاءَكُمْ	جىء	وَلَقَدْ اٰتَيْنَا مُوسَى الْكِتَابَ وَقَفَّيْنَا مِنْ بَعْدِهِ بِالرُّسُلِ وَاٰتَيْنَا عِيسَى ابْنَ مَرْيَمَ الْبَيِّنَاتِ وَاَيَّدْنَاهُ بِرُوحِ الْقُدُسِّ اَفَكُلَّمَا جَّاءَكُمْ رَسُولٌ بِمَا لَا تَهْوَى اَنْفُسُكُمُ اسْتَكْبَرْتُمْۚ فَفَرِيقاً كَذَّبْتُمْ وَفَرِيقاً تَقْتُلُونَ ﴿٨٧﴾	"Andolsun biz Mûsâ'ya kitabı verdik. Ondan sonra da ardarda peygamberler gönderdik. Meryem Oğlu Îsâ'ya da açık kanıtlar verdik ve onu Rûhulkudüs ile destekledik. Ama ne zaman size bir peygamber nefislerinizin hoşlanmadığı bir şey getirdiyse büyüklenirdiniz, kimini yalanladınız, kimini de öldürdünüz, doğru değil mi?" (el-Baḳara 2:87)
-	جَاءَهُمْ	جىء	وَلَمَّا جَاءَهُمْ كِتَابٌ مِنْ عِنْدِ اللهِ مُصَدِّقٌ لِمَا مَعَهُمْۙ وَكَانُوا مِنْ قَبْلُ يَسْتَفْتِحُونَ عَلَى الَّذِينَ كَفَرُواۚ فَلَمَّا جَاءَهُمْ مَا عَرَفُوا كَفَرُوا بِهِۚ فَلَعْنَةُ اللهِ عَلَى الْكَافِرِينَ ﴿٨٩﴾	"Onlara Allah katından ellerindekini (Tevrat) doğrulayan bir kitap gelince, daha önce kâfirlere karşı zafer isterlerken işte şimdi bilip tanıdıkları (Kur'an) kendilerine gelince onu inkâr ettiler. Allah'ın lâneti böyle inkârcılaradır." (el-Baḳara 2:89)
-	جَاءَكَ	جىء	وَلَئِنْ اَتَيْتَ الَّذِينَ اُوتُوا الْكِتَابَ بِكُلِّ اٰيَةٍ مَا تَبِعُوا قِبْلَتَكَۚ وَمَا اَنْتَ بِتَابِعٍ قِبْلَتَهُمْۚ وَمَا بَعْضُهُمْ بِتَابِعٍ قِبْلَةَ بَعْضٍّ وَلَئِنِ اتَّبَعْتَ اَهْوَاءَهُمْ مِنْ بَعْدِ مَا جَاءَكَ مِنَ الْعِلْمِۙ اِنَّكَ اِذاً لَمِنَ الظَّالِمِينَۚ ﴿١٤٥﴾	"Ehl-i kitaba her türlü mûcizeyi getirsen onlar yine de senin kıblene asla dönmezler. Sen de onların kıblesine uymayacaksın. Onlar birbirinin kıblesine de uymazlar. Eğer sana gelen gerçeğin bilgisinden sonra onların arzusuna uyarsan, işte o vakit sen kesinlikle hakkı çiğneyenlerden olursun." (el-Baḳara 2:145)
-	جَاءَتْهُمُ	جىء	كَانَ النَّاسُ اُمَّةً وَاحِدَةً فَبَعَثَ اللهُ النَّبِيّٖنَ مُبَشِّرِينَ وَمُنْذِرِينَّۚ وَاَنْزَلَ مَعَهُمُ الْكِتَابَ بِالْحَقِّ لِيَحْكُمَ بَيْنَ النَّاسِ فِيمَا اخْتَلَفُوا فِيهِۜ وَمَا اخْتَلَفَ فِيهِ اِلَّا الَّذِينَ اُوتُوهُ مِنْ بَعْدِ مَا جَاءَتْهُمُ الْبَيِّنَاتُ بَغْياً بَيْنَهُمْۚ فَهَدَى اللهُ الَّذِينَ اٰمَنُوا لِمَا اخْتَلَفُوا فِيهِ مِنَ الْحَقِّ بِاِذْنِهِۜ وَاللهُ يَهْدِي مَنْ يَشَّاءُ اِلٰى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ ﴿٢١٣﴾	"İnsanlar bir tek ümmet idi. Sonra Allah, müjdeciler ve uyarıcılar olarak peygamberleri gönderdi; onlar aracılığı ile anlaşmazlığa düştükleri konularda insanlar arasında hüküm vermek için gerçeği içeren kitabı indirdi. Ancak kendilerine apaçık gerçekler geldikten sonra aralarındaki kıskançlık yüzünden, o kitap hakkında anlaşmazlığa düşenler de onun kendilerine verildiği kimseler oldu. Sonra Allah onların, üzerinde ayrılığa düştükleri gerçeği, kendi izniyle müminlerin bulmasını sağladı. Allah dilediğini doğru yola iletir." (el-Baḳara 2:213)
-	جَاءَهُم	جىء	اِنَّ الدِّينَ عِنْدَ اللهِ الْاِسْلَامُ وَمَا اخْتَلَفَ الَّذِينَ اُوتُوا الْكِتَابَ اِلَّا مِنْ بَعْدِ مَا جَاءَهُمُ الْعِلْمُ بَغْياً بَيْنَهُمْۗ وَمَنْ يَكْفُرْ بِاٰيَاتِ اللهِ فَاِنَّ اللهَ سَرِيعُ الْحِسَابِ ﴿١٩﴾	"Allah katında din kesinlikle İslâm'dır. Kitap verilenler, ancak kendilerine ilim geldikten sonradır ki, aralarındaki hak tanımazlık yüzünden ayrılığa düştüler. Allah'ın âyetlerini inkâr edenler bilmelidirler ki Allah'ın hesabı çok çabuktur." (Āl-i ʿİmrān 3:19)
-	جَاءَ	جىء	وَمَا تَفَرَّقَ الَّذِينَ اُوتُوا الْكِتَابَ اِلَّا مِنْ بَعْدِ مَا جَاءَتْهُمُ الْبَيِّنَةُۚ ﴿٤﴾	"Ehl-i kitap ancak kendilerine o açık kanıt geldikten sonra ayrılığa düştüler." (el-Beyyine 98:4)
-	جَاءَ	جىء	يَا اَهْلَ الْكِتَابِ قَدْ جَّاءَكُمْ رَسُولُنَا يُبَيِّنُ لَكُمْ كَثِيراً مِمَّا كُنْتُمْ تُخْفُونَ مِنَ الْكِتَابِ وَيَعْفُوا عَنْ كَثِيرٍّۜ قَدْ جَّاءَكُمْ مِنَ اللهِ نُورٌ وَكِتَابٌ مُبِينٌۙ ﴿١٥﴾	"Ey Ehl-i kitap! Resulümüz kitapta bulunup da gizlemekte olduğunuz birçok şeyi size açıklamak üzere geldi; birçoğunu da açığa vurmuyor. Şüphe yok ki size Allah'tan bir ışık, apaçık bir kitap geldi." (el-Māʾide 5:15)

-	جَاءَ	جَىء	وَاَنْزَلْنَا اِلَيْكَ الْكِتَابَ بِالْحَقِّ مُصَدِّقاً لِمَا بَيْنَ يَدَيْهِ مِنَ الْكِتَابِ وَمُهَيْمِناً عَلَيْهِ فَاحْكُمْ بَيْنَهُمْ بِمَا اَنْزَلَ اللهُ وَلَا تَتَّبِعْ اَهْوَاءَهُمْ عَمَّا جَاءَكَ مِنَ الْحَقِّ لِكُلٍّ جَعَلْنَا مِنْكُمْ شِرْعَةً وَمِنْهَاجاً وَلَوْ شَاءَ اللهُ لَجَعَلَكُمْ اُمَّةً وَاحِدَةً وَلٰكِنْ لِيَبْلُوَكُمْ فِي مَا اٰتٰيكُمْ فَاسْتَبِقُوا الْخَيْرَاتِ اِلَى اللهِ مَرْجِعُكُمْ جَمِيعاً فَيُنَبِّئُكُمْ بِمَا كُنْتُمْ فِيهِ تَخْتَلِفُونَ ﴿٤٨﴾	“(Resulüm!) Sana da kendisinden önceki kitapları tasdik edici ve onları koruyucu olarak bu kitabı hak ile indirdik. Artık aralarında Allah’ın indirdiği ile hükmet. Sana gelen bu gerçeği bırakıp da onların isteklerine uyma. Her birinize bir şeriat ve bir yol yöntem verdik. Allah dileseydi sizi tek bir ümmet yapardı. Fakat size verdikleriyle sizi denemek istedi. Öyleyse hayırlı işlerde birbirinizle yarışın. Hepinizin dönüşü Allah’adır. Allah size hakkında ayrılığa düştüğünüz şeyleri haber verecektir.” (el-Māʾide 5:48)

جَاؤُ

Medenī Ayetler				
İfade	Fiil/Kelime	Kök	Ayetler	Meal
جَاؤُ بِالْبَيِّنَاتِ وَالزُّبُرِ وَالْكِتَابِ	جَاؤُ	جَىء	فَاِنْ كَذَّبُوكَ فَقَدْ كُذِّبَ رُسُلٌ مِنْ قَبْلِكَ جَاؤُ بِالْبَيِّنَاتِ وَالزُّبُرِ وَالْكِتَابِ الْمُنِيرِ ﴿١٨٤﴾	“Seni yalanladılarsa bil ki senden önce belgeler, sahîfeler ve aydınlatıcı kitap getiren peygamberler de yalancılıkla suçlanmışlardı.” (Āl-i ʿİmrān 3:184)

8. رَتَّلَ

رَتِّلْ

Mekkī Ayetler				
İfade	Fiil/Kelime	Kök	Ayetler	Meal
-	رَتِّلْ	رتل	قُمِ الَّيْلَ اِلَّا قَلِيلاً ﴿٢﴾ نِصْفَهُ اَوِ انْقُصْ مِنْهُ قَلِيلاً ﴿٣﴾ اَوْ زِدْ عَلَيْهِ وَرَتِّلِ الْقُرْاٰنَ تَرْتِيلاً ﴿٤﴾	“Ey örtüsüne bürünen! (1) Geceleyin -birazı dışında- namaza kalk! Gecenin yarısında bu vakti biraz öne veya biraz ileri de alabilirsin Kur’an’ı tane tane, hakkını vererek oku. (2-4)” (el-Muzzemmil 73-1-4)

9. سَمِعَ

سَمِعُوا

Mekkī Ayetler				
İfade	Fiil/Kelime	Kök	Ayetler	Meal
-	سَمِعُوا	سَمِعَ	وَاِنْ يَكَادُ الَّذِينَ كَفَرُوا لَيُزْلِقُونَكَ بِاَبْصَارِهِمْ لَمَّا سَمِعُوا الذِّكْرَ وَيَقُولُونَ اِنَّهُ لَمَجْنُونٌ ﴿٥١﴾	“O inkârcılar Kur’an’ı işittikleri zaman, seni gözleriyle devireceklermiş gibi bakar, "Şüphe yok o bir delidir" derler.” (el-Ḳalem 68:51)
Medenī Ayetler				
İfade	Fiil/Kelime	Kök	Ayetler	Meal
-	سَمِعُوا	سَمِعَ	وَاِذَا سَمِعُوا مَا اُنْزِلَ اِلَى الرَّسُولِ تَرٰى اَعْيُنَهُمْ تَفِيضُ مِنَ الدَّمْعِ مِمَّا عَرَفُوا مِنَ الْحَقِّ يَقُولُونَ رَبَّنَا اٰمَنَّا فَاكْتُبْنَا مَعَ الشَّاهِدِينَ ﴿٨٣﴾	“Peygamber’e indirileni dinledikleri zaman hakikate dair bilgileri bulunduğundan dolayı gözlerinden yaşlar boşandığını görürsün. Derler ki: “Rabbimiz! İman ettik, bizi hakka şahitlik edenlerle beraber yaz.” (el-Māʾide 5:83)

تَسْمَعُونَ

Medenī Ayetler				
İfade	Fiil/Kelime	Kök	Ayetler	Meal
-	تَسْمَعُونَ	سَمِعَ	يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا أَطِيعُوا اللَّهَ وَرَسُولَهُ وَلَا تَوَلَّوْا عَنْهُ وَأَنْتُمْ تَسْمَعُونَ ﴿٢٠﴾	"Ey iman edenler! Allah'a ve Resûlüne itaat edin, işittiğiniz halde O'ndan yüz çevirmeyin." (el-Enfāl 8:20)

سَمِعْنَا

Mekkī Ayetler				
İfade	Fiil/Kelime	Kök	Ayetler	Meal
-	اسْتَمَعَ سَمِعْنَا	سَمِعَ	قُلْ أُوحِيَ إِلَيَّ أَنَّهُ اسْتَمَعَ نَفَرٌ مِنَ الْجِنِّ فَقَالُوا إِنَّا سَمِعْنَا قُرْآنًا عَجَبًا ﴿١﴾ يَهْدِي إِلَى الرُّشْدِ فَآمَنَّا بِهِ وَلَنْ نُشْرِكَ بِرَبِّنَا أَحَدًا ﴿٢﴾	"De ki: Cinlerden bir topluluğun (Kur'an'ı) dinleyip şöyle söyledikleri bana vahyolundu: "Biz, doğru yolu gösteren harika bir okuma dinledik ve ona iman ettik. Artık kesinlikle rabbimize kimseyi ortak koşmayacağız." (el-Cin 72:1-2)
-	سَمِعْنَا	سَمِعَ	وَأَنَّا لَمَّا سَمِعْنَا الْهُدَىٰ آمَنَّا بِهِ فَمَنْ يُؤْمِنْ بِرَبِّهِ فَلَا يَخَافُ بَخْسًا وَلَا رَهَقًا ﴿١٣﴾	"Ve biz doğru yol rehberini dinler dinlemez ona iman ettik; rabbine iman eden kimse artık ne ziyandan ne de azıp sapmaktan korkar." (el-Cin 72:13)

اسْتَمَعَ

Mekkī Ayetler				
İfade	Fiil/Kelime	Kök	Ayetler	Meal
-	اسْتَمِعُوا	سَمِعَ	وَإِذَا قُرِئَ الْقُرْآنُ فَاسْتَمِعُوا لَهُ وَأَنْصِتُوا لَعَلَّكُمْ تُرْحَمُونَ ﴿٢٠٤﴾	"Kur'an okunduğu zaman onu dinleyin ve sessiz durun ki rahmete nâil olasınız." (el-Aʿrāf 7:204)
-	اسْتَمَعَ سَمِعْنَا	سَمِعَ	قُلْ أُوحِيَ إِلَيَّ أَنَّهُ اسْتَمَعَ نَفَرٌ مِنَ الْجِنِّ فَقَالُوا إِنَّا سَمِعْنَا قُرْآنًا عَجَبًا ﴿١﴾ يَهْدِي إِلَى الرُّشْدِ فَآمَنَّا بِهِ وَلَنْ نُشْرِكَ بِرَبِّنَا أَحَدًا ﴿٢﴾	"De ki: Cinlerden bir topluluğun (Kur'an'ı) dinleyip şöyle söyledikleri bana vahyolundu: "Biz, doğru yolu gösteren harika bir okuma dinledik ve ona iman ettik. Artık kesinlikle rabbimize kimseyi ortak koşmayacağız." (el-Cin 72:1-2)
-	يَسْتَمِعُ	سَمِعَ	وَمِنْهُمْ مَنْ يَسْتَمِعُ إِلَيْكَ وَجَعَلْنَا عَلَىٰ قُلُوبِهِمْ أَكِنَّةً أَنْ يَفْقَهُوهُ وَفِي آذَانِهِمْ وَقْرًا وَإِنْ يَرَوْا كُلَّ آيَةٍ لَا يُؤْمِنُوا بِهَا حَتَّىٰ إِذَا جَاءُوكَ يُجَادِلُونَكَ يَقُولُ الَّذِينَ كَفَرُوا إِنْ هَٰذَا إِلَّا أَسَاطِيرُ الْأَوَّلِينَ ﴿٢٥﴾	"Onlardan seni Kur'an okurken dinleyenler de vardır. Fakat onu anlamalarına engel olmak için kalplerinin üstüne örtüler çektik, kulaklarına da ağırlık verdik. Onlar her türlü mûcizeyi görseler bile yine de ona inanmazlar. Hatta o kâfirler sana geldiklerinde, "Bu Kur'an eskilerin masallarından başka bir şey değildir" diyerek seninle tartışırlar." (el-Enʿām 6:25)

10. عَلِمَ

عَلَّمَ

Mekkī Ayetler				
İfade	Fiil/Kelime	Kök	Ayetler	Meal
-	عَلَّمَ	عَلِمَ	الَّذِي عَلَّمَ بِالْقَلَمِ ﴿٤﴾	"Oku! Kalemle (yazmayı) öğreten, (böylece) insana bilmediğini bildiren rabbin sonsuz kerem sahibidir." (el-ʿAlaḳ 96:3-5)
-	عَلَّمَ	عَلِمَ	عَلَّمَ الْإِنْسَانَ مَا لَمْ يَعْلَمْ ﴿٥﴾	"Oku! Kalemle (yazmayı) öğreten, (böylece) insana bilmediğini bildiren rabbin sonsuz kerem sahibidir." (el-ʿAlaḳ 96:3-5)

-	عَلَّمَ	عَلِمَ	عَلَّمَهُ شَدِيدُ الْقُوٰىۙ ﴿٥﴾ذُومِرَّةٍۜ فَاسْتَوٰىۙ ﴿٦﴾وَهُوَ بِالْأُفُقِ الْاَعْلٰىۜ ﴿٧﴾	"Onu, çok güçlü, üstün niteliklerle donatılmış biri (Cebrâil) öğretti. O, ufkun en yüce noktasındayken asıl şekliyle göründü." (en-Necm 53:5-7)
Medenī Ayetler				
İfade	Fiil/Kelime	Kök	Ayetler	Meal
-	عَلَّمَ	عَلِمَ	اَلرَّحْمٰنُۙ ﴿١﴾ عَلَّمَ الْقُرْاٰنَۜ ﴿٢﴾ خَلَقَ الْاِنْسَانَۙ ﴿٣﴾ عَلَّمَهُ الْبَيَانَ ﴿٤﴾	"Kur'an'ı rahmân öğretti. (1-2) İnsanı O yarattı. (3) Ona anlama ve anlatmayı öğretti. (4)" (er-Raḥmān 55:1-4)

عَلَّمْتُ

Medenī Ayetler				
İfade	Fiil/Kelime	Kök	Ayetler	Meal
-	عَلَّمْتُ	عَلِمَ	اِذْ قَالَ اللّٰهُ يَا عِيسَى ابْنَ مَرْيَمَ اذْكُرْ نِعْمَتِي عَلَيْكَ وَعَلٰى وَالِدَتِكَ اِذْ اَيَّدْتُكَ بِرُوحِ الْقُدُسِ تُكَلِّمُ النَّاسَ فِي الْمَهْدِ وَكَهْلاً وَاِذْ عَلَّمْتُكَ الْكِتَابَ وَالْحِكْمَةَ وَالتَّوْرٰيةَ وَالْاِنْجِيلَ وَاِذْ تَخْلُقُ مِنَ الطِّينِ كَهَيْئَةِ الطَّيْرِ بِاِذْنِي فَتَنْفُخُ فِيهَا فَتَكُونُ طَيْراً بِاِذْنِي وَتُبْرِئُ الْاَكْمَهَ وَالْاَبْرَصَ بِاِذْنِيۚ وَاِذْ تُخْرِجُ الْمَوْتٰى بِاِذْنِيۚ وَاِذْ كَفَفْتُ بَنِي اِسْرَائِيلَ عَنْكَ اِذْ جِئْتَهُمْ بِالْبَيِّنَاتِ فَقَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْهُمْ اِنْ هٰذَا اِلَّا سِحْرٌ مُبِينٌ ﴿١١٠﴾	"İşte o zaman Allah şöyle diyecek: "Ey Meryem oğlu İsâ! Sana ve annene lutfettiğim nimetleri hatırla! Seni Rûhulkudüs'le (Cebrâil) desteklemiştim de hem beşikte iken hem de yetişkin halinde insanlarla konuşu-yordun. Sana yazmayı, hikmeti, Tevrat ve İncil'i öğretmiştim. Benim iznimle çamurdan kuş biçiminde bir şey yapıp ona üflüyordun ve benim iznimle derhal kuş oluyordu. Benim iznimle körü ve cüzzamlıyı iyileştiri-yordun. Yine benim iznimle ölüleri dirilti-yordun. Onlara açık kanıtlar getirdiğin zaman buna karşı içlerinden inkâr edenler 'Bu düpedüz bir büyü!' dediklerinde İsrâiloğulları'nın sana zarar vermelerini önlemiştim." (el-Māʾide 5:110)

يُعَلِّمُ

Medenī Ayetler				
İfade	Fiil/Kelime	Kök	Ayetler	Meal
-	يُعَلِّمُهُمْ	عَلِمَ	رَبَّنَا وَابْعَثْ فِيهِمْ رَسُولاً مِنْهُمْ يَتْلُوا عَلَيْهِمْ اٰيَاتِكَ وَيُعَلِّمُهُمُ الْكِتَابَ وَالْحِكْمَةَ وَيُزَكِّيهِمْۚ اِنَّكَ اَنْتَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ ﴿١٢٩﴾	"Soyumuz içinden, onlara senin âyetlerini okuyacak, kitabı ve hikmeti öğretecek, onları arındıracak bir elçi çıkar rabbimiz! Çünkü yalnız sensin kudret ve hikmet sahibi." (el-Baḳara 2:129)
-	يُعَلِّمُهُ	عَلِمَ	وَيُعَلِّمُهُ الْكِتَابَ وَالْحِكْمَةَ وَالتَّوْرٰيةَ وَالْاِنْجِيلَۚ ﴿٤٨﴾	"Rabbin ona yazmayı, hikmeti, Tevrat'ı ve İncil'i öğretecek." (Āl-i ʿİmrān 3:48)
-	تُعَلِّمُونَ	عَلِمَ	مَا كَانَ لِبَشَرٍ اَنْ يُؤْتِيَهُ اللّٰهُ الْكِتَابَ وَالْحُكْمَ وَالنُّبُوَّةَ ثُمَّ يَقُولَ لِلنَّاسِ كُونُوا عِبَاداً لِي مِنْ دُونِ اللّٰهِ وَلٰكِنْ كُونُوا رَبَّانِيِّينَ بِمَا كُنْتُمْ تُعَلِّمُونَ الْكِتَابَ وَبِمَا كُنْتُمْ تَدْرُسُونَۙ ﴿٧٩﴾	"Allah'ın kendisine kitap, hüküm ve peygamberlik vermesinden sonra hiçbir insanın kalkıp insanlara "Allah'ı bırakıp bana kul olun" demesi düşünülemez. Aksine "Okuyup öğretmekte olduğunuz kitap gereğince rabbin halis kulları olun!" der." (Āl-i ʿİmrān 3:79)

تُعَلِّمُونَ

Medenī Ayetler				
İfade	Fiil/Kelime	Kök	Ayetler	Meal
-	تُعَلِّمُونَ	عَلِمَ	مَا كَانَ لِبَشَرٍ اَنْ يُؤْتِيَهُ اللهُ الْكِتَابَ وَالْحُكْمَ وَالنُّبُوَّةَ ثُمَّ يَقُولَ لِلنَّاسِ كُونُوا عِبَاداً لِي مِنْ دُونِ اللهِ وَلٰكِنْ كُونُوا رَبَّانِيّٖنَ بِمَا كُنْتُمْ تُعَلِّمُونَ الْكِتَابَ وَبِمَا كُنْتُمْ تَدْرُسُونَۙ ﴿٧٩﴾	"Allah'ın kendisine kitap, hüküm ve peygamberlik vermesinden sonra hiçbir insanın kalkıp insanlara "Allah'ı bırakıp bana kul olun" demesi düşünülemez. Aksine "Okuyup öğretmekte olduğunuz kitap gereğince rabbin halis kulları olun!" der." (Āl-i ʿİmrān 3:79)

11. قَرَأَ

اِقْرَأْ

Mekkī Ayetler				
İfade	Fiil/Kelime	Kök	Ayetler	Meal
-	اِقْرَأْ	قَرَأَ	اِقْرَأْ بِاسْمِ رَبِّكَ الَّذِي خَلَقَۚ ﴿١﴾	"Yaratan rabbinin adıyla oku!" (el-ʿAlaḳ 96:1)
-	اِقْرَأْ	قَرَأَ	اِقْرَأْ وَرَبُّكَ الْاَكْرَمُۙ ﴿٣﴾	"Oku! Kalemle (yazmayı) öğreten, (böylece) insana bilmediğini bildiren rabbin sonsuz kerem sahibidir." (el-ʿAlaḳ 96:3-5)

سَنُقْرِئُ

Mekkī Ayetler				
İfade	Fiil/Kelime	Kök	Ayetler	Meal
سَنُقْرِئُكَ فَلَا تَنْسٰى	سَنُقْرِئُ	قَرَأَ	سَنُقْرِئُكَ فَلَا تَنْسٰىٓ ﴿٦﴾اِلَّا مَا شَاۤءَ اللّٰهُۜ اِنَّهُ يَعْلَمُ الْجَهْرَ وَمَا يَخْفٰىۜ ﴿٧﴾	"Hayır! Gerçek şu ki insan, kendini kendine yeterli görerek çizgiyi aşar." (el-Aʿlā 87:6-7)

قَرَأْتَ

Mekkī Ayetler				
İfade	Fiil/Kelime	Kök	Ayetler	Meal
وَاِذَا قَرَأْتَ الْقُرْاٰنَ	قَرَأْتَ	قَرَأَ	وَاِذَا قَرَأْتَ الْقُرْاٰنَ جَعَلْنَا بَيْنَكَ وَبَيْنَ الَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِالْاٰخِرَةِ حِجَاباً مَسْتُوراًۙ ﴿٤٥﴾	"Kur'an okuduğun zaman seninle, âhirete inanmayanlar arasına gizli bir perde çekeriz." (el-İsrā 17:45)
فَاِذَا قَرَأْتَ الْقُرْاٰنَ	قَرَأْتَ	قَرَأَ	فَاِذَا قَرَأْتَ الْقُرْاٰنَ فَاسْتَعِذْ بِاللهِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ ﴿٩٨﴾	"Kur'an okuyacağın vakit, o kovulmuş şeytandan Allah'a sığın." (en-Naḥl 16:98)

قَرَأْنَا

Mekkī Ayetler				
İfade	Fiil/Kelime	Kök	Ayetler	Meal
فَاِذَا قَرَأْنَاهُ	قَرَأْنَا	قَرَأَ	فَاِذَا قَرَأْنَاهُ فَاتَّبِعْ قُرْاٰنَهُۚ ﴿١٨﴾	"O halde onu okuduğumuz zaman sen onun okunuşunu takip et." (el-Ḳıyāme 75:18)

قُرِئَ

Mekkī Ayetler				
İfade	Fiil/Kelime	Kök	Ayetler	Meal
وَإِذَا قُرِئَ الْقُرْاٰنُ	قُرِئَ	قَرَأَ	وَإِذَا قُرِئَ الْقُرْاٰنُ فَاسْتَمِعُوا لَهُ وَاَنْصِتُوا لَعَلَّكُمْ تُرْحَمُونَ ﴿٢٠٤﴾	"Kur'an okunduğu zaman onu dinleyin ve sessiz durun ki rahmete nâil olasınız." (el-Aʿrāf 7:204)

لِتَقْرَاَ

Mekkī Ayetler				
İfade	Fiil/Kelime	Kök	Ayetler	Meal
-	لِتَقْرَاَ	قَرَأَ	وَقُرْاٰناً فَرَقْنَاهُ لِتَقْرَاَهُ عَلَى النَّاسِ عَلٰى مُكْثٍ وَنَزَّلْنَاهُ تَنْزِيلاً ﴿١٠٦﴾	"Biz onu, insanlara aralıklarla okuyasın diye (sûreler ve âyetlere) ayrılmış Kur'an yapık, peyderpey indirdik." (el-İsrā 17:106)

12. نَزَلَ

نَزَلَ

Mekkī Ayetler				
İfade	Fiil/Kelime	Kök	Ayetler	Meal
-	نَزَلَ	نَزَلَ	نَزَلَ بِهِ الرُّوحُ الْأَمِينُ ﴿١٩٣﴾عَلٰى قَلْبِكَ لِتَكُونَ مِنَ الْمُنْذِرِينَ ﴿١٩٤﴾بِلِسَانٍ عَرَبِيٍّ مُبِينٍ ﴿١٩٥﴾	"Onu, senin kalbine uyarıcılardan olasın diye açık bir Arapça ile Rûhulemîn indirmiştir." (eş-Şuʿarā 26:193-195)
Medenī Ayetler				
İfade	Fiil/Kelime	Kök	Ayetler	Meal
-	نَزَلَ	نَزَلَ	اَلَمْ يَأْنِ لِلَّذِينَ اٰمَنُوا اَنْ تَخْشَعَ قُلُوبُهُمْ لِذِكْرِ اللهِ وَمَا نَزَلَ مِنَ الْحَقِّ وَلَا يَكُونُوا كَالَّذِينَ اُوتُوا الْكِتَابَ مِنْ قَبْلُ فَطَالَ عَلَيْهِمُ الْاَمَدُ فَقَسَتْ قُلُوبُهُمْ وَكَثِيرٌ مِنْهُمْ فَاسِقُونَ ﴿١٦﴾	"İman edenlerin, Allah'ı anmak ve vahyedilen gerçeği düşünmekten dolayı kalplerinin heyecanla ürperme zamanı gelmedi mi? Onlar daha önce kendilerine kitap verilmiş ve üzerlerinden uzun zaman geçip kalpleri katılaşmış kimseler gibi olmasınlar. Onlardan birçoğu yoldan çıkmışlardır." (el-Ḥadīd 57:16)

اَنْزَلَ

Mekkī Ayetler				
İfade	Fiil/Kelime	Kök	Ayetler	Meal
-	اَنْزَلَ	نَزَلَ	وَمَا قَدَرُوا اللهَ حَقَّ قَدْرِهِ اِذْ قَالُوا مَا اَنْزَلَ اللهُ عَلٰى بَشَرٍ مِنْ شَيْءٍ قُلْ مَنْ اَنْزَلَ الْكِتَابَ الَّذِي جَاءَ بِهِ مُوسٰى نُوراً وَهُدًى لِلنَّاسِ تَجْعَلُونَهُ قَرَاطِيسَ تُبْدُونَهَا وَتُخْفُونَ كَثِيراً وَعُلِّمْتُمْ مَا لَمْ تَعْلَمُوا اَنْتُمْ وَلَا اٰبَاؤُكُمْ قُلِ اللهُ ثُمَّ ذَرْهُمْ فِي خَوْضِهِمْ يَلْعَبُونَ ﴿٩١﴾	"Onlar Allah'ı gereği gibi takdir edip tanımadılar. Nitekim "Allah hiçbir insana hiçbir şey indirmedi" dediler. De ki: "Öyleyse Mûsâ'nın insanlara bir nur ve hidayet olarak getirdiği kitabı kim indirdi?" Siz onu kâğıtlara yazıp (istediğinizi) açıklıyor, çoğunu da gizliyorsunuz. Sizin de, atalarınızın da bilemediğiniz şeyler (Kur'an'da) size öğretilmiştir. (Resulüm!) Sen "Allah" de, sonra onları bırak, daldıkları bataklıkta oyalanadursunlar!" (el-Enʿām 6:91)

Medenī Ayetler				
İfade	Fiil/Kelime	Kök	Ayetler	Meal
-	اَنْزَلَ يُنَزِّلَ	نَزَلَ	بِئْسَمَا اشْتَرَوْا بِهٖٓ اَنْفُسَهُمْ اَنْ يَكْفُرُوا بِمَا اَنْزَلَ اللهُ بَغْياً اَنْ يُنَزِّلَ اللهُ مِنْ فَضْلِهٖ عَلٰى مَنْ يَشَاءُ مِنْ عِبَادِهٖ فَبَاۤؤُ بِغَضَبٍ عَلٰى غَضَبٍ وَلِلْكَافِرِينَ عَذَابٌ مُهِينٌ ﴿٩٠﴾	"Allah'ın, kullarından dilediğine peygamberlik ihsan etmesini kıskandıkları için Allah'ın inkâr ederek kendilerini harcamaları ne kötü! Böylece onlar gazap üstüne gazaba uğradılar. Kâfirler için alçaltıcı bir azap vardır." (el-Baḳara 2:90)
-	اَنْزَلَ	نَزَلَ	وَاِذَا قِيلَ لَهُمْ اٰمِنُوا بِمَا اَنْزَلَ اللهُ قَالُوا نُؤْمِنُ بِمَا اُنْزِلَ عَلَيْنَا وَيَكْفُرُونَ بِمَا وَرَاۤءَهٗ وَهُوَ الْحَقُّ مُصَدِّقاً لِمَا مَعَهُمْ قُلْ فَلِمَ تَقْتُلُونَ اَنْبِيَاۤءَ اللهِ مِنْ قَبْلُ اِنْ كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ ﴿٩١﴾	"Kendilerine, "Allah'ın indirdiğine iman edin" denilince, "Biz sadece bize indirilene inanırız" derler ve ondan başkasını inkâr ederler. Halbuki o Kur'an, kendi ellerinde bulunan Tevrat'ı doğrulayıcı olarak gelmiş hak kitaptır. (Resulüm!) Onlara, "Şayet siz gerçekten inanıyor idiyseniz daha önce Allah'ın peygamberlerini neden öldürüyordunuz?" deyiver." (el-Baḳara 2:91)
اَنْزَلَ اللهُ مِنَ الْكِتَابِ	اَنْزَلَ	نَزَلَ	اِنَّ الَّذِينَ يَكْتُمُونَ مَا اَنْزَلَ اللهُ مِنَ الْكِتَابِ وَيَشْتَرُونَ بِهٖ ثَمَناً قَلِيلاً ۙ اُولٰٓئِكَ مَا يَاْكُلُونَ فِي بُطُونِهِمْ اِلَّا النَّارَ وَلَا يُكَلِّمُهُمُ اللهُ يَوْمَ الْقِيٰمَةِ وَلَا يُزَكِّيهِمْ ۚ وَلَهُمْ عَذَابٌ اَلِيمٌ ﴿١٧٤﴾	"Allah'ın indirdiği kitabın bir bölümünü gizleyenler ve onu az bir şey karşılığında satanlar yok mu, onlar karınlarına ateşten başka bir şey doldurmuyorlar. Allah kıyamet gününde onlarla konuşmayacak, onları arındırmayacak! Onlar için elem verici bir azap vardır." (el-Baḳara 2:174)
-	اَنْزَلَ	نَزَلَ	كَانَ النَّاسُ اُمَّةً وَاحِدَةً فَبَعَثَ اللهُ النَّبِيّٖنَ مُبَشِّرِينَ وَمُنْذِرِينَ ۖ وَاَنْزَلَ مَعَهُمُ الْكِتَابَ بِالْحَقِّ لِيَحْكُمَ بَيْنَ النَّاسِ فِيمَا اخْتَلَفُوا فِيهِ ۚ وَمَا اخْتَلَفَ فِيهِ اِلَّا الَّذِينَ اُوتُوهُ مِنْ بَعْدِ مَا جَاۤءَتْهُمُ الْبَيِّنَاتُ بَغْياً بَيْنَهُمْ ۚ فَهَدَى اللهُ الَّذِينَ اٰمَنُوا لِمَا اخْتَلَفُوا فِيهِ مِنَ الْحَقِّ بِاِذْنِهٖ ۗ وَاللهُ يَهْدِي مَنْ يَشَاۤءُ اِلٰى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ ﴿٢١٣﴾	"İnsanlar bir tek ümmet idi. Sonra Allah, müjdeciler ve uyarıcılar olarak peygamberleri gönderdi; onlar aracılığı ile anlaşmazlığa düştükleri konularda insanlar arasında hüküm vermek için gerçeği içeren kitabı indirdi. Ancak kendilerine apaçık gerçekler geldikten sonra aralarındaki kıskançlık yüzünden, o kitap hakkında anlaşmazlığa düşenler de onun kendilerine verildiği kimseler oldu. Sonra Allah onların, üzerinde ayrılığa düştükleri gerçeği, kendi izniyle müminlerin bulmasını sağladı. Allah dilediğini doğru yola iletir." (el-Baḳara 2:213)
اَنْزَلَ عَلَيْكَ الْكِتَابَ	اَنْزَلَ	نَزَلَ	هُوَ الَّذِي اَنْزَلَ عَلَيْكَ الْكِتَابَ مِنْهُ اٰيَاتٌ مُحْكَمَاتٌ هُنَّ اُمُّ الْكِتَابِ وَاُخَرُ مُتَشَابِهَاتٌ ۖ فَاَمَّا الَّذِينَ فِي قُلُوبِهِمْ زَيْغٌ فَيَتَّبِعُونَ مَا تَشَابَهَ مِنْهُ ابْتِغَاۤءَ الْفِتْنَةِ وَابْتِغَاۤءَ تَاْوِيلِهٖ ۗ وَمَا يَعْلَمُ تَاْوِيلَهٗٓ اِلَّا اللهُ ۘ وَالرَّاسِخُونَ فِي الْعِلْمِ يَقُولُونَ اٰمَنَّا بِهٖ ۙ كُلٌّ مِنْ عِنْدِ رَبِّنَا ۚ وَمَا يَذَّكَّرُ اِلَّا اُولُوا الْاَلْبَابِ ﴿٧﴾	"Sana kitabı indiren O'dur. Onun (Kur'an) bir kısım âyetleri muhkemdir, ki bunlar kitabın esasıdır, diğerleri ise müteşâbihtir. Kalplerinde sapma meyli bulunanlar, fitne çıkarmak ve onu (kişisel arzularına göre) te'vil etmek için ondaki müteşâbihlerin peşine düşerler. Halbuki onun te'vilini ancak Allah bilir; bir de ilimde yüksek pâyeye erişenler. Derler ki: Ona inandık, hepsi rabbimiz katındandır. (Bu inceliği) yalnız aklıselim sahipleri düşünüp anlar." (Āl-i ʿİmrān 3:7)
-	اَنْزَلَ	نَزَلَ	وَاِذَا قِيلَ لَهُمْ تَعَالَوْا اِلٰى مَا اَنْزَلَ اللهُ وَاِلَى الرَّسُولِ رَاَيْتَ الْمُنَافِقِينَ يَصُدُّونَ عَنْكَ صُدُوداً ﴿٦١﴾	"Onlara, "Allah'ın indirdiğine ve peygambere gelin" denildiği zaman münafıkların senden iyice uzaklaştıklarını görürsün." (en-Nisāʾ 4:61)
وَاَنْزَلَ اللهُ عَلَيْكَ الْكِتَابَ	اَنْزَلَ	نَزَلَ	وَلَوْلَا فَضْلُ اللهِ عَلَيْكَ وَرَحْمَتُهٗ لَهَمَّتْ طَّاۤئِفَةٌ مِنْهُمْ اَنْ يُضِلُّوكَ ۚ وَمَا يُضِلُّونَ اِلَّا اَنْفُسَهُمْ وَمَا يَضُرُّونَكَ مِنْ شَيْءٍ ۚ وَاَنْزَلَ اللهُ عَلَيْكَ الْكِتَابَ وَالْحِكْمَةَ وَعَلَّمَكَ مَا لَمْ تَكُنْ تَعْلَمُ ۚ وَكَانَ فَضْلُ اللهِ عَلَيْكَ عَظِيماً ﴿١١٣﴾	"Allah'ın sana lutfu ve esirgemesi olmasaydı onlardan bir güruh seni yanıltmaya yeltenmişti; halbuki onlar ancak kendilerini saptırırlar, sana hiçbir zarar veremezler. Allah sana kitabı ve hikmeti indirmiş, bilmediğini sana öğretmiştir. Sana Allah'ın lutfu gerçekten büyük olmuştur." (en-Nisāʾ 4:113)

-	نَزَّلَ اَنْزَلَ	نَزَلَ	يٰا اَيُّهَا الَّذِينَ اٰمَنُوا اٰمِنُوا بِاللهِ وَرَسُولِهِ وَالْكِتَابِ الَّذِي نَزَّلَ عَلٰى رَسُولِهِ وَالْكِتَابِ الَّذِي اَنْزَلَ مِنْ قَبْلُ ۚ وَمَنْ يَكْفُرْ بِاللهِ وَمَلٰئِكَتِهِ وَكُتُبِهِ وَرُسُلِهِ وَالْيَوْمِ الْاٰخِرِ فَقَدْ ضَلَّ ضَلَالاً بَعِيداً ﴿١٣٦﴾	"Ey iman edenler! Allah'a, peygamberine, peygamberine indirdiği kitaba ve daha önce indirdiği kitaba iman edin. Allah'ı, meleklerini, kitaplarını, peygamberlerini ve âhiret gününü inkâr eden kimse iyice sapıtmıştır." (en-Nisāʾ 4:136)
-	اَنْزَلَ	نَزَلَ	لٰكِنِ اللهُ يَشْهَدُ بِمَا اَنْزَلَ اِلَيْكَ اَنْزَلَهُ بِعِلْمِهِۦ ۚ وَالْمَلٰئِكَةُ يَشْهَدُونَ ۚ وَكَفٰى بِاللهِ شَهِيداً ﴿١٦٦﴾	"Fakat Allah sana indirdiğine, onu ilmiyle (ilminin bir eseri olarak) indirdiğine şahitlik eder; melekler de şahitlik ederler. Ve şahit olarak Allah yeterlidir." (en-Nisāʾ 4:166)
-	اَنْزَلَ	نَزَلَ	اَعَدَّ اللهُ لَهُمْ عَذَاباً شَدِيداً فَاتَّقُوا اللهَ يَا اُولِي الْاَلْبَابِ ۟ الَّذِينَ اٰمَنُوا ۛ قَدْ اَنْزَلَ اللهُ اِلَيْكُمْ ذِكْراً ﴿١٠﴾	"Allah onlar için şiddetli bir azap hazırlamıştır. Şu halde Allah'a karşı gelmekten sakının, ey iman etmiş akıl sahipleri! İşte Allah size bir uyarı indirdi." (eṭ-Ṭalāḳ 65:10)
-	اَنْزَلَ اَنْزَلَ	نَزَلَ	وَلْيَحْكُمْ اَهْلُ الْاِنْجِيلِ بِمَا اَنْزَلَ اللهُ فِيهِ ۚ وَمَنْ لَمْ يَحْكُمْ بِمَا اَنْزَلَ اللهُ فَاُولٰئِكَ هُمُ الْفَاسِقُونَ ﴿٤٧﴾	"İncil'e tâbi olanlar da Allah'ın onda indirdiği hükümlerle hükmetsinler. Kim Allah'ın indirdiği ile hükmetmezse işte onlar fâsıkların kendileridir." (el-Māʾide 5:47)
اَنْزَلْنَا اِلَيْكَ الْكِتَابَ	اَنْزَلْنَا اَنْزَلَ	نَزَلَ	وَاَنْزَلْنَا اِلَيْكَ الْكِتَابَ بِالْحَقِّ مُصَدِّقاً لِمَا بَيْنَ يَدَيْهِ مِنَ الْكِتَابِ وَمُهَيْمِناً عَلَيْهِ فَاحْكُمْ بَيْنَهُمْ بِمَا اَنْزَلَ اللهُ وَلَا تَتَّبِعْ اَهْوَاءَهُمْ عَمَّا جَاءَكَ مِنَ الْحَقِّ ۚ لِكُلٍّ جَعَلْنَا مِنْكُمْ شِرْعَةً وَمِنْهَاجاً ۚ وَلَوْ شَاءَ اللهُ لَجَعَلَكُمْ اُمَّةً وَاحِدَةً وَلٰكِنْ لِيَبْلُوَكُمْ فِي مَا اٰتٰيكُمْ فَاسْتَبِقُوا الْخَيْرَاتِ ۚ اِلَى اللهِ مَرْجِعُكُمْ جَمِيعاً فَيُنَبِّئُكُمْ بِمَا كُنْتُمْ فِيهِ تَخْتَلِفُونَ ۙ ﴿٤٨﴾	"(Resulüm!) Sana da kendisinden önceki kitapları tasdik edici ve onları koruyucu olarak bu kitabı hak ile indirdik. Artık aralarında Allah'ın indirdiği ile hükmet. Sana gelen bu gerçeği bırakıp da onların isteklerine uyma. Her birinize bir şeriat ve bir yol yöntem verdik. Allah dileseydi sizi tek bir ümmet yapardı. Fakat size verdikleriyle sizi denemek istedi. Öyleyse hayırlı işlerde birbirinizle yarışın. Hepinizin dönüşü Allah'adır. Allah size hakkında ayrılığa düştüğünüz şeyleri haber verecektir." (el-Māʾide 5:48)
اَنْزَلَ اللهُ اَنْزَلَ اللهُ اِلَيْكَ	اَنْزَلَ اَنْزَلَ	نَزَلَ	وَاَنِ احْكُمْ بَيْنَهُمْ بِمَا اَنْزَلَ اللهُ وَلَا تَتَّبِعْ اَهْوَاءَهُمْ وَاحْذَرْهُمْ اَنْ يَفْتِنُوكَ عَنْ بَعْضِ مَا اَنْزَلَ اللهُ اِلَيْكَ ۚ فَاِنْ تَوَلَّوْا فَاعْلَمْ اَنَّمَا يُرِيدُ اللهُ اَنْ يُصِيبَهُمْ بِبَعْضِ ذُنُوبِهِمْ ۗ وَاِنَّ كَثِيراً مِنَ النَّاسِ لَفَاسِقُونَ ﴿٤٩﴾	"Aralarında Allah'ın indirdiği ile hükmet, onların arzularına uyma, Allah'ın sana indirdiği hükümlerin bir kısmından seni saptırmamaları için onlardan sakın (diye onu indirdik). Eğer yüz çevirirlerse bil ki Allah, (öyle istedikleri, bunu hak ettikleri için) onların bazı günahları sebebiyle başlarına bir belâ getirmek istiyordur. İnsanların birçoğu gerçekten Allah'ın yolundan çıkmışlardır." (el-Māʾide 5:49)

اَنْزَلْتُ

Medenī Ayetler				
İfade	Fiil/Kelime	Kök	Ayetler	Meal
-	اَنْزَلْتُ	نَزَلَ	وَاٰمِنُوا بِمَا اَنْزَلْتُ مُصَدِّقاً لِمَا مَعَكُمْ وَلَا تَكُونُوا اَوَّلَ كَافِرٍ بِهِۦ ۖ وَلَا تَشْتَرُوا بِاٰيَاتِي ثَمَناً قَلِيلاً ۖ وَاِيَّايَ فَاتَّقُونِ ﴿٤١﴾	"Elinizdekini (Tevrat) tasdik edici olarak indirdiğime (Kur'an) iman edin; sakın onu inkâr edenlerin ilki olmayın! Âyetlerimi az bir karşılığa satmayın. Yalnız benden korkun." (el-Baḳara 2:41)

اَنْزَلْنَا

Mekkī Ayetler				
İfade	Fiil/Kelime	Kök	Ayetler	Meal
اِنَّا اَنْزَلْنَاهُ فِي لَيْلَةِ الْقَدْرِ	اَنْزَلْنَا	نَزَلَ	اِنَّا اَنْزَلْنَاهُ فِي لَيْلَةِ الْقَدْرِ ﴿١﴾	"Biz onu (Kur'an'ı) Kadir gecesinde indirdik." (el-Ḳadr 97:1)
كِتَابٌ اَنْزَلْنَاهُ اِلَيْكَ	اَنْزَلْنَا	نَزَلَ	كِتَابٌ اَنْزَلْنَاهُ اِلَيْكَ مُبَارَكٌ لِيَدَّبَّرُوا اٰيَاتِهِ وَلِيَتَذَكَّرَ اُولُوا الْاَلْبَابِ ﴿٢٩﴾	"Bu bir mübarek kitaptır ki onu sana, insanlar âyetleri üzerinde iyice düşünsünler, akıl iz'an sahipleri ondan dersler, öğütler alsınlar diye indirdik." (eṣ-Ṣād 38:29)

وَكَذٰلِكَ اَنْزَلْنَاهُ قُرْاٰناً عَرَبِياً وَصَرَّفْنَا فِيهِ مِنَ الْوَعِيدِ لَعَلَّهُمْ يَتَّقُونَ اَوْ يُحْدِثُ لَهُمْ ذِكْراً ﴿١١٣﴾	اَنْزَلْنَا	نَزَلَ	اَنْزَلْنَاهُ قُرْاٰناً عَرَبِياً	"İşte, sakınsınlar yahut hatırlamalarını sağlasın diye onu Arapça bir Kur'an olarak indirdik ve onda uyarılarımıza tekrar tekrar yer verdik." (Ṭāhā 20:113)
وَبِالْحَقِّ اَنْزَلْنَاهُ وَبِالْحَقِّ نَزَلَ وَمَا اَرْسَلْنَاكَ اِلَّا مُبَشِّراً وَنَذِيراً ﴿١٠٥﴾	اَنْزَلْنَا	نَزَلَ	اَنْزَلْنَاهُ وَبِالْحَقِّ نَزَلَ	"Biz Kur'an'ı sadece gerçeğin bilgisi olarak indirdik, o da (sana) yalnız gerçeği söyleyerek geldi; seni de ancak müjdeleyici ve uyarıcı olarak gönderdik."(el-İsrā 17:105)
فَاِنْ كُنْتَ فِي شَكٍّ مِمَّا اَنْزَلْنَا اِلَيْكَ فَسْئَلِ الَّذِينَ يَقْرَؤُنَ الْكِتَابَ مِنْ قَبْلِكَ لَقَدْ جَاءَكَ الْحَقُّ مِنْ رَبِّكَ فَلَا تَكُونَنَّ مِنَ الْمُمْتَرِينَ ﴿٩٤﴾	اَنْزَلْنَا	نَزَلَ	اَنْزَلْنَا اِلَيْكَ	"Şayet sana indirdiklerimizden şüphen varsa, senden önce kitabı okuyanlara sor. Rabbinden sana gelen, gerçeğin ta kendisidir, sakın şüphelenenlerden olma!" (Yūnus 10:94)
اِنَّا اَنْزَلْنَاهُ قُرْءٰناً عَرَبِياً لَعَلَّكُمْ تَعْقِلُونَ ﴿٢﴾	اَنْزَلْنَا	نَزَلَ	اِنَّا اَنْزَلْنَاهُ قُرْءٰناً عَرَبِياً	"Anlayabilesiniz diye biz onu Arapça bir Kur'an olarak indirdik." (Yūsuf 12:2)
وَهٰذَا كِتَابٌ اَنْزَلْنَاهُ مُبَارَكٌ مُصَدِّقُ الَّذِي بَيْنَ يَدَيْهِ وَلِتُنْذِرَ اُمَّ الْقُرٰى وَمَنْ حَوْلَهَا وَالَّذِينَ يُؤْمِنُونَ بِالْاٰخِرَةِ يُؤْمِنُونَ بِهِ وَهُمْ عَلٰى صَلَاتِهِمْ يُحَافِظُونَ ﴿٩٢﴾	اَنْزَلْنَا	نَزَلَ	كِتَابٌ اَنْزَلْنَاهُ مُبَارَكٌ	"Bu (Kur'an), Ümmülkurâ (Mekke) ve çevresindekileri uyarman için sana indirdiğimiz, kendisinden öncekileri doğrulayıcı mübarek bir kitaptır. Âhirete inananlar buna da inanırlar ve onlar namazlarını kılmaya hakkıyla devam ederler." (el-Enʿām 6:92)
وَالْكِتَابِ الْمُبِينِ ﴿٢﴾اِنَّا اَنْزَلْنَاهُ فِي لَيْلَةٍ مُبَارَكَةٍ اِنَّا كُنَّا مُنْذِرِينَ ﴿٣﴾	اَنْزَلْنَا	نَزَلَ	اِنَّا اَنْزَلْنَاهُ	"Aydınlatan kitaba yemin olsun! (2) Biz onu mübarek bir gecede indirdik; biz daima uyarmaktayız. (3)" (ed-Duḫān 44:2-3)
وَكَذٰلِكَ اَنْزَلْنَا اِلَيْكَ الْكِتَابَ فَالَّذِينَ اٰتَيْنَاهُمُ الْكِتَابَ يُؤْمِنُونَ بِهِ وَمِنْ هٰؤُلَاءِ مَنْ يُؤْمِنُ بِهِ وَمَا يَجْحَدُ بِاٰيَاتِنَا اِلَّا الْكَافِرُونَ ﴿٤٧﴾	اَنْزَلْنَا	نَزَلَ	اَنْزَلْنَا اِلَيْكَ الْكِتَابَ	"İşte biz kitabı sana böyle indiriyoruz. Kendilerine kitap verdiklerimiz ona iman ederler, şunlardan da (müşrikler) ona inananlar var. Âyetlerimizi kâfirlerden başkası inkâr etmez." (el-ʿAnkebūt 29:47)
اَوَلَمْ يَكْفِهِمْ اَنَّا اَنْزَلْنَا عَلَيْكَ الْكِتَابَ يُتْلٰى عَلَيْهِمْ اِنَّ فِي ذٰلِكَ لَرَحْمَةً وَذِكْرٰى لِقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ ﴿٥١﴾	اَنْزَلْنَا	نَزَلَ	اَنْزَلْنَا عَلَيْكَ الْكِتَابَ	"Kendilerine okunan bu kitabı sana göndermiş olmamız onlara yetmiyor mu? Elbette inanan bir topluluk için onda rahmet ve ibret vardır." (el-ʿAnkebūt 29:51)
Medenī Ayetler				
İfade	Fiil/Kelime	Kök	Ayetler	Meal
-	اَنْزَلْنَا	نَزَلَ	اِنَّ الَّذِينَ يَكْتُمُونَ مَا اَنْزَلْنَا مِنَ الْبَيِّنَاتِ وَالْهُدٰى مِنْ بَعْدِ مَا بَيَّنَّاهُ لِلنَّاسِ فِي الْكِتَابِ اُولٰئِكَ يَلْعَنُهُمُ اللهُ وَيَلْعَنُهُمُ اللَّاعِنُونَ ﴿١٥٩﴾	"İndirdiğimiz açık delillerle hidayet bilgisini -kitapta onu insanlara apaçık göstermemizden sonra- gizleyenler yok mu, işte onlara hem Allah lânet eder hem de lânet okuyanlar lânet eder." (el-Baḳara 2:159)
اَنْزَلْنَا اِلَيْكَ الْكِتَابَ	اَنْزَلْنَا	نَزَلَ	اِنَّا اَنْزَلْنَا اِلَيْكَ الْكِتَابَ بِالْحَقِّ لِتَحْكُمَ بَيْنَ النَّاسِ بِمَا اَرٰيكَ اللهُ وَلَا تَكُنْ لِلْخَائِنِينَ خَصِيماً ﴿١٠٥﴾	"İnsanlar arasında Allah'ın sana gösterdiğine göre hükmedesin diye hakkı içeren kitabı sana indirdik; hainlerden taraf olma!" (en-Nisāʾ 4:105)
وَاَنْزَلْنَا مَعَهُمُ الْكِتَابَ	اَنْزَلْنَا	نَزَلَ	لَقَدْ اَرْسَلْنَا رُسُلَنَا بِالْبَيِّنَاتِ وَاَنْزَلْنَا مَعَهُمُ الْكِتَابَ وَالْمِيزَانَ لِيَقُومَ النَّاسُ بِالْقِسْطِ وَاَنْزَلْنَا الْحَدِيدَ فِيهِ بَأْسٌ شَدِيدٌ وَمَنَافِعُ لِلنَّاسِ وَلِيَعْلَمَ اللهُ مَنْ يَنْصُرُهُ وَرُسُلَهُ بِالْغَيْبِ اِنَّ اللهَ قَوِيٌّ عَزِيزٌ ﴿٢٥﴾	"Andolsun biz peygamberlerimizi açık kanıtlarla gönderdik, beraberlerinde kitap ve adalet terazisini de indirdik ki insanlar hakkaniyete uygun davransınlar. Bir de demiri indirdik ki onda büyük bir güç ve insanlar için yararlar vardır. Böylece Allah, görmeden iman ederek kendisine ve peygamberlerine yardım edecekleri ortaya çıkaracaktır. Şüphesiz Allah güçlüdür, üstündür." (el-Ḥadīd 57:25)
لِكَ اَنْزَلْنَاهُ حُكْماً عَرَبِياً	اَنْزَلْنَا	نَزَلَ	وَكَذٰلِكَ اَنْزَلْنَاهُ حُكْماً عَرَبِياً وَلَئِنِ اتَّبَعْتَ اَهْوَاءَهُمْ بَعْدَ مَا جَاءَكَ مِنَ الْعِلْمِ مَا لَكَ مِنَ اللهِ مِنْ وَلِيٍّ وَلَا وَاقٍ ﴿٣٧﴾	"Biz Kur'an'ı işte böyle Arapça bir hüküm ve hikmet olarak indirdik. Sana bu ilim geldik-ten sonra, eğer onların arzularına uyarsan, (bil ki) Allah tarafından senin ne bir dostun ne de bir koruyucun olur." (er-Raʿd 13:37)
لَوْ اَنْزَلْنَا هٰذَا الْقُرْاٰنَ	اَنْزَلْنَا	نَزَلَ	لَوْ اَنْزَلْنَا هٰذَا الْقُرْاٰنَ عَلٰى جَبَلٍ لَرَاَيْتَهُ خَاشِعاً مُتَصَدِّعاً مِنْ خَشْيَةِ اللهِ وَتِلْكَ الْاَمْثَالُ نَضْرِبُهَا لِلنَّاسِ لَعَلَّهُمْ يَتَفَكَّرُونَ ﴿٢١﴾	"Şayet biz bu Kur'an'ı bir dağın üzerine indirmiş olsaydık, onu Allah korkusundan titremiş ve paramparça olmuş görürdün. İşte bu misalleri insanlar düşünsünler diye veriyoruz." (el-Ḥaşr 59:21)

“İşte böylece biz onu apaçık âyetler olarak indirdik. Kuşkusuz Allah dilediğini doğru yola iletir.” (el-Ḥacc 22:16)	وَكَذٰلِكَ اَنْزَلْنَاهُ اٰيَاتٍ بَيِّنَاتٍ وَّاَنَّ اللّٰهَ يَهْدِي مَنْ يُّرِيدُ ﴿١٦﴾	نَزَل	اَنْزَلْنَا	اَنْزَلْنَاهُ اٰيَاتٍ بَيِّنَاتٍ
“Şu halde Allah’a, peygamberine ve indirdiğimiz o ışığa iman edin. Yapıp ettiklerinizden Allah tamamen haberdardır.” (et-Teġābun 64:8)	فَاٰمِنُوا بِاللّٰهِ وَرَسُولِهِ وَالنُّورِ الَّذِي اَنْزَلْنَا ۚ وَاللّٰهُ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرٌ ﴿٨﴾	نَزَل	اَنْزَلْنَا	الَّذِي اَنْزَلْنَا
“(Resulüm!) Sana da kendisinden önceki kitapları tasdik edici ve onları koruyucu olarak bu kitabı hak ile indirdik. Artık aralarında Allah’ın indirdiği ile hükmet. Sana gelen bu gerçeği bırakıp da onların isteklerine uyma. Her birinize bir şeriat ve bir yol yöntem verdik. Allah dileseydi sizi tek bir ümmet yapardı. Fakat size verdikleriyle sizi denemek istedi. Öyleyse hayırlı işlerde birbirinizle yarışın. Hepinizin dönüşü Allah’adır. Allah size hakkında ayrılığa düştüğünüz şeyleri haber verecektir.” (el-Māʾide 5:48)	وَاَنْزَلْنَا اِلَيْكَ الْكِتَابَ بِالْحَقِّ مُصَدِّقاً لِمَا بَيْنَ يَدَيْهِ مِنَ الْكِتَابِ وَمُهَيْمِناً عَلَيْهِ فَاحْكُمْ بَيْنَهُمْ بِمَا اَنْزَلَ اللّٰهُ وَلَا تَتَّبِعْ اَهْوَاءَهُمْ عَمَّا جَاءَكَ مِنَ الْحَقِّ لِكُلٍّ جَعَلْنَا مِنْكُمْ شِرْعَةً وَمِنْهَاجاً وَلَوْ شَاءَ اللّٰهُ لَجَعَلَكُمْ اُمَّةً وَاحِدَةً وَلٰكِنْ لِيَبْلُوَكُمْ فِي مَا اٰتٰيكُمْ فَاسْتَبِقُوا الْخَيْرَاتِ اِلَى اللّٰهِ مَرْجِعُكُمْ جَمِيعاً فَيُنَبِّئُكُمْ بِمَا كُنْتُمْ فِيهِ تَخْتَلِفُونَ ﴿٤٨﴾	نَزَل	اَنْزَلْنَا اَنْزَلَ	اَنْزَلْنَا اِلَيْكَ الْكِتَابَ

اُنْزِلَ

Mekkī Ayetler				
İfade	Fiil/Kelime	Kök	Ayetler	Meal
كِتَابٌ اُنْزِلَ اِلَيْكَ	اُنْزِلَ	نَزَل	كِتَابٌ اُنْزِلَ اِلَيْكَ فَلَا يَكُنْ فِي صَدْرِكَ حَرَجٌ مِنْهُ لِتُنْذِرَ بِهِ وَذِكْرٰى لِلْمُؤْمِنِينَ ﴿٢﴾	“Bu, kendisiyle insanları uyarman, inananlara öğüt vermen için sana indirilen bir kitaptır. Artık bu hususta kalbinde bir sıkıntı olmasın.” (Aʿrāf 7:2)
اُنْزِلَ بِعِلْمِ اللّٰهِ	اُنْزِلَ	نَزَل	فَاِلَّمْ يَسْتَجِيبُوا لَكُمْ فَاعْلَمُوا اَنَّمَا اُنْزِلَ بِعِلْمِ اللّٰهِ وَاَنْ لَّا اِلٰهَ اِلَّا هُوَ ۖ فَهَلْ اَنْتُمْ مُسْلِمُونَ ﴿١٤﴾	“Eğer size cevap veremezlerse, bilin ki Kur’an ancak Allah’ın ilminin eseri olarak indirilmiştir ve O’ndan başka tanrı yoktur; hâlâ teslim olmayacak mısınız?”(Hūd 11:14)
Medenī Ayetler				
İfade	Fiil/Kelime	Kök	Ayetler	Meal
-	اُنْزِلَ اُنْزِلَ	نَزَل	وَالَّذِينَ يُؤْمِنُونَ بِمَا اُنْزِلَ اِلَيْكَ وَمَا اُنْزِلَ مِنْ قَبْلِكَ ۚ وَبِالْاٰخِرَةِ هُمْ يُوقِنُونَ ﴿٤﴾	“Sana indirilene ve senden önce indirilene iman ederler ve âhirete de onlar kesin olarak inanırlar.” (el-Baḳara 2:4)
-	اُنْزِلَ اُنْزِلَ	نَزَل	قُولُوا اٰمَنَّا بِاللّٰهِ وَمَا اُنْزِلَ اِلَيْنَا وَمَا اُنْزِلَ اِلٰى اِبْرٰهِيمَ وَاِسْمٰعِيلَ وَاِسْحٰقَ وَيَعْقُوبَ وَالْاَسْبَاطِ وَمَا اُوتِيَ مُوسٰى وَعِيسٰى وَمَا اُوتِيَ النَّبِيُّونَ مِنْ رَبِّهِمْ ۚ لَا نُفَرِّقُ بَيْنَ اَحَدٍ مِنْهُمْ ۖ وَنَحْنُ لَهُ مُسْلِمُونَ ﴿١٣٦﴾	“Biz Allah’a ve bize indirilene; kezâ İbrâhim, İsmâil, İshak, Ya‘kūb ve torunlarına indirilenlere; yine Mûsâ ve Îsâ’ya verilenlere ve bütün peygamberlere rableri tarafından gönderilenlere inandık. Onlar arasında ayırım yapmayız; biz O’na teslim olmuşuzdur” deyin.” (el-Baḳara 2:136)
بِمَا اُنْزِلَ اِلَيْهِ مِنْ رَبِّهِ	اُنْزِلَ	نَزَل	اٰمَنَ الرَّسُولُ بِمَا اُنْزِلَ اِلَيْهِ مِنْ رَبِّهِ وَالْمُؤْمِنُونَ ۚ كُلٌّ اٰمَنَ بِاللّٰهِ وَمَلٰٓئِكَتِهِ وَكُتُبِهِ وَرُسُلِهِ ۚ لَا نُفَرِّقُ بَيْنَ اَحَدٍ مِنْ رُسُلِهِ ۚ وَقَالُوا سَمِعْنَا وَاَطَعْنَا ۖ غُفْرَانَكَ رَبَّنَا وَاِلَيْكَ الْمَصِيرُ ﴿٢٨٥﴾	“Allah’ın elçisi ve müminler, rabbinden ona indirilene iman ettiler. Her biri Allah’a, meleklerine, kitaplarına, peygamberlerine inandılar. "O’nun elçileri arasında ayırım yapmayız" ve "İşittik, itaat ettik, bağışlamanı dileriz rabbimiz, gidiş sanadır" dediler.” (el-Baḳara 2:285)
وَمَا اُنْزِلَ عَلَيْنَا وَمَا اُنْزِلَ عَلٰى اِبْرٰهِيمَ	اُنْزِلَ اُنْزِلَ	نَزَل	قُلْ اٰمَنَّا بِاللّٰهِ وَمَا اُنْزِلَ عَلَيْنَا وَمَا اُنْزِلَ عَلٰى اِبْرٰهِيمَ وَاِسْمٰعِيلَ وَاِسْحٰقَ وَيَعْقُوبَ وَالْاَسْبَاطِ وَمَا اُوتِيَ مُوسٰى وَعِيسٰى وَالنَّبِيُّونَ مِنْ رَبِّهِمْ ۖ لَا نُفَرِّقُ بَيْنَ اَحَدٍ مِنْهُمْ ۖ وَنَحْنُ لَهُ مُسْلِمُونَ ﴿٨٤﴾	“De ki: "Biz Allah’a ve bize indirilene; kezâ İbrâhim, İsmâil, İshak, Ya‘kūb ve torunlarına indirilenlere; yine Mûsâ, Îsâ ve bütün peygamberlere rableri tarafından verilenlere iman ettik. Onlar arasında ayırım yapmayız ve biz O’na teslim olmuşuzdur.” (Āl-i ʿİmrān 3:84)

وَمَا أُنْزِلَ اِلَيْكُمْ وَمَا أُنْزِلَ اِلَيْهِمْ	أُنْزِلَ أُنْزِلَ	نَزَلَ	وَاِنَّ مِنْ اَهْلِ الْكِتَابِ لَمَنْ يُؤْمِنُ بِاللهِ وَمَا أُنْزِلَ اِلَيْكُمْ وَمَا أُنْزِلَ اِلَيْهِمْ خَاشِعِينَ لِلّٰهِ لَا يَشْتَرُونَ بِاٰيَاتِ اللهِ ثَمَناً قَلِيلاً اُولٰئِكَ لَهُمْ اَجْرُهُمْ عِنْدَ رَبِّهِمْ اِنَّ اللهَ سَرِيعُ الْحِسَابِ ﴿١٩٩﴾	“Ehl-i kitap’tan öyleleri vardır ki hem Allah’a hem size indirilene hem de kendilerine indirilmiş olana inanırlar, Allah’a karşı saygı duyup Allah’ın âyetlerini az bir pahaya değişmezler. İşte onların rableri katında mükâfatları vardır. şüphesiz Allah hesap görmekte çok çabuktur.” (Āl-i ʿİmrān 3:199)
أُنْزِلَ اِلَيْكَ وَمَا أُنْزِلَ مِنْ قَبْلِكَ	أُنْزِلَ أُنْزِلَ	نَزَلَ	اَلَمْ تَرَ اِلَى الَّذِينَ يَزْعُمُونَ اَنَّهُمْ اٰمَنُوا بِمَا أُنْزِلَ اِلَيْكَ وَمَا أُنْزِلَ مِنْ قَبْلِكَ يُرِيدُونَ اَنْ يَتَحَاكَمُوا اِلَى الطَّاغُوتِ وَقَدْ اُمِرُوا اَنْ يَكْفُرُوا بِهِ وَيُرِيدُ الشَّيْطَانُ اَنْ يُضِلَّهُمْ ضَلَالاً بَعِيداً ﴿٦٠﴾	“Sana indirilene ve senden önce indirilenlere inandıklarını ileri sürenleri görmedin mi? Onu tanımamaları kendilerine emredildiği halde tâgūtun önünde mahkemeleşmek istiyorlar. Şeytan da onları büsbütün saptırmanın yollarını arıyor.” (en-Nisāʾ 4:60)
أُنْزِلَ اِلَيْكَ وَمَا أُنْزِلَ مِنْ قَبْلِكَ	أُنْزِلَ أُنْزِلَ	نَزَلَ	لٰكِنِ الرَّاسِخُونَ فِي الْعِلْمِ مِنْهُمْ وَالْمُؤْمِنُونَ يُؤْمِنُونَ بِمَا أُنْزِلَ اِلَيْكَ وَمَا أُنْزِلَ مِنْ قَبْلِكَ وَالْمُقِيمِينَ الصَّلٰوةَ وَالْمُؤْتُونَ الزَّكٰوةَ وَالْمُؤْمِنُونَ بِاللهِ وَالْيَوْمِ الْاٰخِرِ اُولٰئِكَ سَنُؤْتِيهِمْ اَجْراً عَظِيماً ﴿١٦٢﴾	“Onlar arasından ilimde derinleşmiş olanlarla müminler -ki bunlar sana indirilene ve senden önce indirilmiş olana iman ederler- namazı kılanlar, zekâtı verenler, Allah’a ve âhiret gününe inananlar başkadır. İşte onlara pek yakında büyük mükâfat vereceğiz.” (en-Nisāʾ 4:162)
تِلْكَ اٰيَاتُ الْكِتَابِ وَالَّذِي أُنْزِلَ اِلَيْكَ	أُنْزِلَ	نَزَلَ	الٓمٓرٰ تِلْكَ اٰيَاتُ الْكِتَابِ وَالَّذِي أُنْزِلَ اِلَيْكَ مِنْ رَبِّكَ الْحَقُّ وَلٰكِنَّ اَكْثَرَ النَّاسِ لَا يُؤْمِنُونَ ﴿١﴾	“Elif-lâm-mîm-râ. İşte kitabın âyetleri. Rabbinden sana indirilen, gerçeğin ta kendisidir; fakat insanların çoğu inanmaz.” (er-Raʿd 13:1)
بِمَا أُنْزِلَ اِلَيْكَ	أُنْزِلَ	نَزَلَ	وَالَّذِينَ اٰتَيْنَاهُمُ الْكِتَابَ يَفْرَحُونَ بِمَا أُنْزِلَ اِلَيْكَ وَمِنَ الْاَحْزَابِ مَنْ يُنْكِرُ بَعْضَهُ قُلْ اِنَّمَا اُمِرْتُ اَنْ اَعْبُدَ اللهَ وَلَا اُشْرِكَ بِهِ اِلَيْهِ اَدْعُوا وَاِلَيْهِ مَاٰبِ ﴿٣٦﴾	“Kendilerine kitap (Kur’an) verdiğimiz kimseler sana indirilen vahiyden memnun olurlar. Fakat inanç gruplarından onun bir kısmını inkâr eden de vardır. De ki: "Bana, sadece Allah’a kulluk etmem ve O’na ortak koşmamam emrolundu. Ben yalnız O’na çağırıyorum ve dönüş de yalnız O’nadır.” (er-Raʿd 13:36)
أُنْزِلَ اِلَيْنَا وَمَا أُنْزِلَ مِنْ قَبْلُ	أُنْزِلَ أُنْزِلَ	نَزَلَ	قُلْ يَا اَهْلَ الْكِتَابِ هَلْ تَنْقِمُونَ مِنَّا اِلَّا اَنْ اٰمَنَّا بِاللهِ وَمَا أُنْزِلَ اِلَيْنَا وَمَا أُنْزِلَ مِنْ قَبْلُ وَاَنَّ اَكْثَرَكُمْ فَاسِقُونَ ﴿٥٩﴾	“De ki: "Ey Ehl-i kitap! Biz yalnız Allah’a, bize indirilene ve daha önce indirilene iman ettiğimiz için mi bizden hoşlanmıyorsunuz? Oysa sizin çoğunuz yoldan çıkmış kimselersiniz.” (el-Māʾide 5:59)
أُنْزِلَ اِلَيْكَ مِنْ رَبِّكَ	أُنْزِلَ	نَزَلَ	وَقَالَتِ الْيَهُودُ يَدُ اللهِ مَغْلُولَةٌ غُلَّتْ اَيْدِيهِمْ وَلُعِنُوا بِمَا قَالُوا بَلْ يَدَاهُ مَبْسُوطَتَانِ يُنْفِقُ كَيْفَ يَشَاءُ وَلَيَزِيدَنَّ كَثِيراً مِنْهُمْ مَا أُنْزِلَ اِلَيْكَ مِنْ رَبِّكَ طُغْيَاناً وَكُفْراً وَاَلْقَيْنَا بَيْنَهُمُ الْعَدَاوَةَ وَالْبَغْضَاءَ اِلَى يَوْمِ الْقِيٰمَةِ كُلَّمَا اَوْقَدُوا نَاراً لِلْحَرْبِ اَطْفَاَهَا اللهُ وَيَسْعَوْنَ فِي الْاَرْضِ فَسَاداً وَاللهُ لَا يُحِبُّ الْمُفْسِدِينَ ﴿٦٤﴾	“Yahudiler "Allah’ın eli bağlanmış!" dediler. Asıl kendi elleri bağlanmıştır ve söyledikleri yüzünden lânetlenmişlerdir. Aksine O’nun iki eli de açıktır, dilediği gibi verir. Rabbinden sana indirilen, onlardan birçoğunun azgınlığını ve inkârcılığını kuşkusuz arttıracaktır. Onların arasına kıyamete kadar sürecek düşmanlık ve kin saldık. Ne zaman savaş ateşini tutuşturmuşlarsa Allah onu söndürmüştür. Onlar yeryüzünde bozgunculuk için çaba harcarlar; Allah ise bozguncuları sevmez.” (el-Māʾide 5:64)
أُنْزِلَ اِلَيْهِمْ مِنْ رَبِّهِمْ	أُنْزِلَ	نَزَلَ	وَلَوْ اَنَّهُمْ اَقَامُوا التَّوْرٰيةَ وَالْاِنْجِيلَ وَمَا أُنْزِلَ اِلَيْهِمْ مِنْ رَبِّهِمْ لَاَكَلُوا مِنْ فَوْقِهِمْ وَمِنْ تَحْتِ اَرْجُلِهِمْ مِنْهُمْ اُمَّةٌ مُقْتَصِدَةٌ وَكَثِيرٌ مِنْهُمْ سَاءَ مَا يَعْمَلُونَ ﴿٦٦﴾	“Şayet onlar Tevrat’ı, İncil’i ve rableri tarafından onlara indirileni doğru dürüst uygulamış olsalardı göğün ve yerin türlü türlü nimetlerinden yararlanırlardı. İçlerinde aşırılığa kaçmayan bir zümre var; çoklarının yaptıkları işler ise pek kötüdür.” (el-Māʾide 5:66)
أُنْزِلَ اِلَيْكَ مِنْ رَبِّكَ	أُنْزِلَ	نَزَلَ	يَا اَيُّهَا الرَّسُولُ بَلِّغْ مَا أُنْزِلَ اِلَيْكَ مِنْ رَبِّكَ وَاِنْ لَمْ تَفْعَلْ فَمَا بَلَّغْتَ رِسَالَتَهُ وَاللهُ يَعْصِمُكَ مِنَ النَّاسِ اِنَّ اللهَ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الْكَافِرِينَ ﴿٦٧﴾	“Ey peygamber! Rabbinden sana indirileni tebliğ et! Eğer bunu yapmazssan O’nun mesajını iletmemiş olursun. Allah seni insanlardan koruyacaktır. Şüphe yok ki Allah kâfirler topluluğunu hidayete erdirmez.” (el-Māʾide 5:67)

أُنْزِلَ اِلَيْكُمْ مِنْ رَبِّكُمْ أُنْزِلَ اِلَيْكُمْ مِنْ رَبِّكُمْ	أُنْزِلَ أُنْزِلَ	نَزَلَ	قُلْ يَا اَهْلَ الْكِتَابِ لَسْتُمْ عَلٰى شَيْءٍ حَتّٰى تُقِيمُوا التَّوْرٰيةَ وَالْاِنْجِيلَ وَمَا اُنْزِلَ اِلَيْكُمْ مِنْ رَبِّكُمْ وَلَيَزِيدَنَّ كَثِيراً مِنْهُمْ مَا اُنْزِلَ اِلَيْكَ مِنْ رَبِّكَ طُغْيَاناً وَكُفْراً فَلَا تَأْسَ عَلَى الْقَوْمِ الْكَافِرِينَ ﴿٦٨﴾	"De ki: "Ey Ehl-i kitap! Siz Tevrat'ı, İncil'i ve rabbinizden size indirileni (Kur'an'ı) doğru dürüst uygulamadıkça tuttuğunuz yol yol değildir." Rabbinden sana indirilen, onlardan birçoğunun azgınlığını ve inkârcılığını kuşkusuz arttıracaktır. Kâfirler topluluğu yüzünden üzülme." (el-Māʾide 5:68)
أُنْزِلَ اِلَيْهِ	أُنْزِلَ	نَزَلَ	وَلَوْ كَانُوا يُؤْمِنُونَ بِاللهِ وَالنَّبِيِّ وَمَا اُنْزِلَ اِلَيْهِ مَا اتَّخَذُوهُمْ اَوْلِيَاءَ وَلٰكِنَّ كَثِيراً مِنْهُمْ فَاسِقُونَ ﴿٨١﴾	"Eğer onlar Allah'a, peygambere ve ona indirilene iman ediyor olsalardı o inkârcıları dost edinmezlerdi; fakat onların birçoğu yoldan çıkmışlardır." (el-Māʾide 5:81)

نَزَّلَ

Mekkī Ayetler				
İfade	Fiil/Kelime	Kök	Ayetler	Meal
نَزَّلَ الْكِتَابَ	نَزَّلَ	نَزَلَ	اِنَّ وَلِيِّيَ اللهُ الَّذِي نَزَّلَ الْكِتَابَ وَهُوَ يَتَوَلَّى الصَّالِحِينَ ﴿١٩٦﴾	"Ama bilin ki benim velim, kitabı indiren Allah'tır. O, iyileri koruyup kollar." (el-Aʿrāf 7:196)
نَزَّلَهُ رُوحُ الْقُدُسِ مِنْ رَبِّكَ	نَزَّلَ	نَزَلَ	قُلْ نَزَّلَهُ رُوحُ الْقُدُسِ مِنْ رَبِّكَ بِالْحَقِّ لِيُثَبِّتَ الَّذِينَ اٰمَنُوا وَهُدًى وَبُشْرٰى لِلْمُسْلِمِينَ ﴿١٠٢﴾	"İman edenlere sebat kazandırsın, müslümanlara rehber ve müjde olsun diye rabbin tarafından bir gerçek olmak üzere Kur'an'ı Ruhulkudüs'ün indirdiğini söyle." (en-Naḥl 16:102)
Medenī Ayetler				
İfade	Fiil/Kelime	Kök	Ayetler	Meal
فَاِنَّهُ نَزَّلَهُ عَلٰى قَلْبِكَ بِاِذْنِ اللهِ	نَزَّلَ	نَزَلَ	قُلْ مَنْ كَانَ عَدُواً لِجِبْرِيلَ فَاِنَّهُ نَزَّلَهُ عَلٰى قَلْبِكَ بِاِذْنِ اللهِ مُصَدِّقاً لِمَا بَيْنَ يَدَيْهِ وَهُدًى وَبُشْرٰى لِلْمُؤْمِنِينَ ﴿٩٧﴾	"Söyle (yahudilere): Cebrâil'e kim düşmansa bilsin ki, Allah'ın izniyle önce gelen kitapları doğrulayıcı, müminler için bir hidayet rehberi ve müjdeci olarak Kur'an'ı senin kalbine indiren odur." (el-Baḳara 2:97)
بِاَنَّ اللهَ نَزَّلَ الْكِتَابَ بِالْحَقِّ	نَزَّلَ	نَزَلَ	ذٰلِكَ بِاَنَّ اللهَ نَزَّلَ الْكِتَابَ بِالْحَقِّ وَاِنَّ الَّذِينَ اخْتَلَفُوا فِي الْكِتَابِ لَفِي شِقَاقٍ بَعِيدٍ ﴿١٧٦﴾	"Bu azabın sebebi, Allah'ın, kitabı hak olarak indirmiş olması ve kitap hakkında aykırı görüşlere sapanların derin bir ayrılıkçılık içine düşmüş bulunmalarıdır." (el-Baḳara 2:176)
نَزَّلَ عَلَيْكَ الْكِتَابَ	نَزَّلَ	نَزَلَ	نَزَّلَ عَلَيْكَ الْكِتَابَ بِالْحَقِّ مُصَدِّقاً لِمَا بَيْنَ يَدَيْهِ وَاَنْزَلَ التَّوْرٰيةَ وَالْاِنْجِيلَ ﴿٣﴾ مِنْ قَبْلُ هُدًى لِلنَّاسِ وَاَنْزَلَ الْفُرْقَانَ اِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا بِاٰيَاتِ اللهِ لَهُمْ عَذَابٌ شَدِيدٌ وَاللهُ عَزِيزٌ ذُوانْتِقَامٍ ﴿٤﴾	"O sana kitabı, gerçeğin ta kendisi ve öncekileri doğrulayıcı olarak indirmiştir; daha önce insanlara doğru yolu göstermek üzere Tevrat ve İncil'i indirmişti; furkanı da indirdi. Bilinmeli ki Allah'ın âyetlerini inkâr edenler için şiddetli bir azap vardır. Allah suçlunun hakkından gelen mutlak güç sahibidir." (Āl-i ʿİmrān 3:3-4)
وَالْكِتَابِ الَّذِي نَزَّلَ عَلٰى رَسُولِهِ	نَزَّلَ اَنْزَلَ	نَزَلَ	يَا اَيُّهَا الَّذِينَ اٰمَنُوا اٰمِنُوا بِاللهِ وَرَسُولِهِ وَالْكِتَابِ الَّذِي نَزَّلَ عَلٰى رَسُولِهِ وَالْكِتَابِ الَّذِي اَنْزَلَ مِنْ قَبْلُ وَمَنْ يَكْفُرْ بِاللهِ وَمَلٰئِكَتِهِ وَكُتُبِهِ وَرُسُلِهِ وَالْيَوْمِ الْاٰخِرِ فَقَدْ ضَلَّ ضَلَالاً بَعِيداً ﴿١٣٦﴾	"Ey iman edenler! Allah'a, peygamberine, peygamberine indirdiği kitaba ve daha önce indirdiği kitaba iman edin. Allah'ı, meleklerini, kitaplarını, peygamberlerini ve âhiret gününü inkâr eden kimse iyice sapıtmıştır." (en-Nisāʾ 4:136)
نَزَّلَ عَلَيْكُمْ فِي الْكِتَابِ	نَزَّلَ	نَزَلَ	وَقَدْ نَزَّلَ عَلَيْكُمْ فِي الْكِتَابِ اَنْ اِذَا سَمِعْتُمْ اٰيَاتِ اللهِ يُكْفَرُ بِهَا وَيُسْتَهْزَأُ بِهَا فَلَا تَقْعُدُوا مَعَهُمْ حَتّٰى يَخُوضُوا فِي حَدِيثٍ غَيْرِهِ اِنَّكُمْ اِذاً مِثْلُهُمْ اِنَّ اللهَ جَامِعُ الْمُنَافِقِينَ وَالْكَافِرِينَ فِي جَهَنَّمَ جَمِيعاً ﴿١٤٠﴾	"O size kitapta şunu indirmiştir: Allah'ın âyetlerinin inkâr edildiğini yahut onların alaya alındığını işittiğiniz zaman, onlar başka bir söze geçmedikçe kendileriyle beraber oturmayın; aksi takdirde şüphesiz siz de onlar gibi olursunuz. Allah elbette münafıkların ve kâfirlerin tamamını cehennemde bir araya getirecektir." (en-Nisāʾ 4:140)

نَزَّلَنا

Mekkī Ayetler				
İfade	Fiil/Kelime	Kök	Ayetler	Meal
-	نَزَّلْنَا	نَزَلَ	وَلَوْ نَزَّلْنَاهُ عَلَى بَعْضِ الْأَعْجَمِينَ ﴿١٩٨﴾فَقَرَأَهُ عَلَيْهِمْ مَا كَانُوا بِهِ مُؤْمِنِينَ ﴿١٩٩﴾	“Kur’an’ı Arap olmayanlardan birine indir seydik de onu onlara okusaydı, yine iman etmezlerdi.” (eş-Şuʿarā 26:198-199)
-	نَزَّلْنَا تَنْزِيلاً	نَزَلَ	وَقُرْآناً فَرَقْنَاهُ لِتَقْرَأَهُ عَلَى النَّاسِ عَلَى مُكْثٍ وَنَزَّلْنَاهُ تَنْزِيلاً ﴿١٠٦﴾	“Biz onu, insanlara aralıklarla okuyasın diye (sûreler ve âyetlere) ayrılmış Kur’an yapık, peyderpey indirdik.” (el-İsrā 17:106)
-	نَزَّلْنَا	نَزَلَ	إِنَّا نَحْنُ نَزَّلْنَا الذِّكْرَ وَإِنَّا لَهُ لَحَافِظُونَ ﴿٩﴾	“Kesin olarak bilesiniz ki bu kitabı kuşkusuz biz indirdik ve onu mutlaka koruyan da yine biziz.” (el-Ḥicr 15:9)
نَزَّلْنَا عَلَيْكَ كِتَاباً	نَزَّلْنَا	نَزَلَ	وَلَوْ نَزَّلْنَا عَلَيْكَ كِتَاباً فِي قِرْطَاسٍ فَلَمَسُوهُ بِأَيْدِيهِمْ لَقَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا إِنْ هَذَا إِلَّا سِحْرٌ مُبِينٌ ﴿٧﴾	“Şayet sana kâğıt üzerine yazılmış bir kitap indirseydik ve onlar elleriyle onu tutmuş olsalardı, yine de o inkârcılar, "Bu apaçık bir büyü, başka bir şey değil" derlerdi.” (el-Enʿām 6:7)
نَزَّلْنَا عَلَيْكَ الْكِتَابَ	نَزَّلْنَا	نَزَلَ	وَيَوْمَ نَبْعَثُ فِي كُلِّ أُمَّةٍ شَهِيداً عَلَيْهِمْ مِنْ أَنْفُسِهِمْ وَجِئْنَا بِكَ شَهِيداً عَلَى هَؤُلَاءِ وَنَزَّلْنَا عَلَيْكَ الْكِتَابَ تِبْيَاناً لِكُلِّ شَيْءٍ وَهُدًى وَرَحْمَةً وَبُشْرَى لِلْمُسْلِمِينَ ﴿٨٩﴾	“Yine o gün her ümmetin içinden kendileri hakkında birer tanık çıkaracağız; seni de bu kimseler hakkında tanık yapacağız. Bu kitabı sana her konuda açıklama getiren bir rehber, bir hidayet ve rahmet kaynağı, Allah’a gönülden bağlananlar için bir müjde olarak indirdik.” (en-Naḥl 16:89)
Medenī Ayetler				
İfade	Fiil/Kelime	Kök	Ayetler	Meal
-	نَزَّلْنَا	نَزَلَ	وَإِنْ كُنْتُمْ فِي رَيْبٍ مِمَّا نَزَّلْنَا عَلَى عَبْدِنَا فَأْتُوا بِسُورَةٍ مِنْ مِثْلِهِ وَادْعُوا شُهَدَاءَكُمْ مِنْ دُونِ اللهِ إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ ﴿٢٣﴾	“Kulumuza indirdiğimiz kitaptan dolayı bir şüphe içinde iseniz onun benzeri bir sûre de siz getirin, Allah’tan başka taptıklarınızı da yardıma çağırın; eğer iddianızda samimi iseniz!” (el-Baḳara 2:23)
-	نَزَّلْنَا	نَزَلَ	يَا أَيُّهَا الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ آمِنُوا بِمَا نَزَّلْنَا مُصَدِّقاً لِمَا مَعَكُمْ مِنْ قَبْلِ أَنْ نَطْمِسَ وُجُوهاً فَنَرُدَّهَا عَلَى أَدْبَارِهَا أَوْ نَلْعَنَهُمْ كَمَا لَعَنَّا أَصْحَابَ السَّبْتِ وَكَانَ أَمْرُ اللهِ مَفْعُولاً ﴿٤٧﴾	“Ey Ehl-i kitap! Biz birtakım yüzleri silip dümdüz ederek arkalarına çevirmeden yahut cumartesi adamlarını lânetlediğimiz gibi onları da lânetlemeden önce, sizdekini doğrulamak üzere indirdiğimiz kitaba iman edin. Allah’ın emri mutlaka yerine gelecektir.” (en-Nisāʾ 4:47)

تُنَزَّلَ / يُنَزِّلَ

Medenī Ayetler				
İfade	Fiil/Kelime	Kök	Ayetler	Meal
-	أَنْزَلَ يُنَزِّلَ	نَزَلَ	بِئْسَمَا اشْتَرَوْا بِهِ أَنْفُسَهُمْ أَنْ يَكْفُرُوا بِمَا أَنْزَلَ اللهُ بَغْياً أَنْ يُنَزِّلَ اللهُ مِنْ فَضْلِهِ عَلَى مَنْ يَشَاءُ مِنْ عِبَادِهِ فَبَاؤُ بِغَضَبٍ عَلَى غَضَبٍ وَلِلْكَافِرِينَ عَذَابٌ مُهِينٌ ﴿٩٠﴾	“Allah’ın, kullarından dilediğine peygamberlik ihsan etmesini kıskandıkları için Allah’ın inkâr ederek kendilerini harcamaları ne kötü! Böylece onlar gazap üstüne gazaba uğradılar. Kâfirler için alçaltıcı bir azap vardır.” (el-Baḳara 2:90)
-	تُنَزَّلَ	نَزَلَ	كُلُّ الطَّعَامِ كَانَ حِلاًّ لِبَنِي إِسْرَائِيلَ إِلَّا مَا حَرَّمَ إِسْرَائِيلُ عَلَى نَفْسِهِ مِنْ قَبْلِ أَنْ تُنَزَّلَ التَّوْرَاةُ قُلْ فَأْتُوا بِالتَّوْرَاةِ فَاتْلُوهَا إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ ﴿٩٣﴾	“Tevrat indirilmeden önce, İsrâil’in kendisine haram kıldıkları dışında, yiyeceklerin her türlüsü İsrâiloğulları’na helâl idi. De ki: "Doğru söylüyorsanız Tevrat’ı getirip okuyun!" (Āl-i ʿİmrān 3:93)

تَنْزِيل

Mekkī Ayetler				
İfade	Fiil/Kelime	Kök	Ayetler	Meal
تَنْزِيلاً	تَنْزِيلاً	نَزَلَ	تَنْزِيلاً مِمَّنْ خَلَقَ الْأَرْضَ وَالسَّمَوَاتِ الْعُلٰىۚ ﴿٤﴾	"O, yeri ve yüce gökleri yaratan Allah katından peyderpey gönderilmiştir." (Ṭāhā 20:4)
-	نَزَّلْنَا تَنْزِيلاً	نَزَل	وَقُرْاٰناً فَرَقْنَاهُ لِتَقْرَاَهُ عَلَى النَّاسِ عَلٰى مُكْثٍ وَنَزَّلْنَاهُ تَنْزِيلاً ﴿١٠٦﴾	"Biz onu, insanlara aralıklarla okuyasın diye (sûreler ve âyetlere) ayrılmış Kur'an yapık, peyderpey indirdik." (el-İsrā 17:106)
-	تَنْزِيلٌ	نَزَل	لَا يَأْتِيهِ الْبَاطِلُ مِنْ بَيْنِ يَدَيْهِ وَلَا مِنْ خَلْفِهِۚ تَنْزِيلٌ مِنْ حَكِيمٍ حَمِيدٍ ﴿٤٢﴾	"Asılsız bir şey ona ne önünden ne arkasından yaklaşabilir. O, hikmet sahibi, övgüye lâyık olan Allah katından indirilmiştir." (Fuṣṣilet 41:42)
تَنْزِيلُ الْكِتَابِ مِنَ اللهِ	تَنْزِيلُ	نَزَل	تَنْزِيلُ الْكِتَابِ مِنَ اللهِ الْعَزِيزِ الْحَكِيمِ ﴿٢﴾	"Kitabın indirilmesi izzet ve hikmet sahibi Allah'tandır." (Cāşiye 45:2)
تَنْزِيلُ الْكِتَابِ مِنَ اللهِ	تَنْزِيلُ	نَزَل	تَنْزِيلُ الْكِتَابِ مِنَ اللهِ الْعَزِيزِ الْحَكِيمِ ﴿٢﴾	"Kitabın indirilişi, sonsuz güç ve hikmet sahibi Allah'tandır." (el-Aḥḳāf 46:2)
-	تَنْزِيلُ	نَزَل	تَنْزِيلُ الْكِتَابِ لَا رَيْبَ فِيهِ مِنْ رَبِّ الْعَالَمِينَۚ ﴿٢﴾	"Bu kitabın âlemlerin rabbi tarafından indirilmekte olduğunda asla kuşku yoktur." (es-Secde 32:2)

13. وَحى

اَوْحٰى

Mekkī Ayetler				
İfade	Fiil/Kelime	Kök	Ayetler	Meal
-	اَوْحٰى	وَحَى	فَاَوْحٰى اِلٰى عَبْدِهٖ مَا اَوْحٰىۚ ﴿١٠﴾مَا كَذَبَ الْفُؤَادُ مَا رَاٰى ﴿١١﴾	"Böylece Allah, kuluna vahyini iletti. (10) Gözün gördüğünü kalp yalanlamadı (11)" (en-Necm 53:10-11)

اَوْحَيْنَا

Mekkī Ayetler				
İfade	Fiil/Kelime	Kök	Ayetler	Meal
اَوْحَيْنَا اِلَيْكَ مِنَ الْكِتَابِ	اَوْحَيْنَا	وَحَى	وَالَّذِيٓ اَوْحَيْنَٓا اِلَيْكَ مِنَ الْكِتَابِ هُوَ الْحَقُّ مُصَدِّقاً لِمَا بَيْنَ يَدَيْهِۜ اِنَّ اللهَ بِعِبَادِهٖ لَخَبِيرٌ بَصِيرٌ ﴿٣١﴾	"Sana vahyettiğimiz kitap kendinden öncekileri doğrulayıcı bir hakikattir. Kuşkusuz Allah kullarından haberdardır, her şeyi görmektedir." (Fāṭır 35:31)
-	اَوْحَيْنَٓا	وَحَى	وَكَذٰلِكَ اَوْحَيْنَٓا اِلَيْكَ قُرْاٰناً عَرَبِياً لِتُنْذِرَ اُمَّ الْقُرٰى وَمَنْ حَوْلَهَا وَتُنْذِرَ يَوْمَ الْجَمْعِ لَا رَيْبَ فِيهِۜ فَرِيقٌ فِي الْجَنَّةِ وَفَرِيقٌ فِي السَّعِيرِ ﴿٧﴾	"İşte sana, Ümmülkurâ (Mekke) ve çevresindekileri uyarman ve hakkında asla şüphe bulunmayan toplanma gününün dehşetini haber vermen için böyle Arapça bir Kur'an indirdik. Onların bir kısmı cennette, bir kısmı da cehennemde olacaktır." (eş-Şūrā 42:7)
-	اَوْحَيْنَٓا	وَحَى	وَكَذٰلِكَ اَوْحَيْنَٓا اِلَيْكَ رُوحاً مِنْ اَمْرِنَاۜ مَا كُنْتَ تَدْرِي مَا الْكِتَابُ وَلَا الْاِيمَانُ وَلٰكِنْ جَعَلْنَاهُ نُوراً نَهْدِي بِهٖ مَنْ نَشَٓاءُ مِنْ عِبَادِنَاۜ وَاِنَّكَ لَتَهْدِٓي اِلٰى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍۙ ﴿٥٢﴾	"İşte böylece sana da kendi buyruğumuzla bir ruh (Kur'an) vahyettik. Sen kitap nedir, iman nedir bilmiyordun; ama şimdi onu, dilediğimiz kullarımızı sayesinde doğruya eriştirdiğimiz bir ışık kıldık. Hiç şüphe yok ki sen doğru yolu göstermektesin." (eş-Şūrā 42:52)

Medenī Ayetler				
İfade	Fiil/Kelime	Kök	Ayetler	Meal
-	اَوْحَيْنَا اَوْحَيْنَا اَوْحَيْنَا	وَحَى	اِنَّا اَوْحَيْنَٓا اِلَيْكَ كَمَٓا اَوْحَيْنَٓا اِلٰى نُوحٍ وَالنَّبِيّٖنَ مِنْ بَعْدِهٖۚ وَاَوْحَيْنَٓا اِلٰٓى اِبْرٰهِيمَ وَاِسْمٰعِيلَ وَاِسْحٰقَ وَيَعْقُوبَ وَالْاَسْبَاطِ وَعِيسٰى وَاَيُّوبَ وَيُونُسَ وَهٰرُونَ وَسُلَيْمٰنَۚ وَاٰتَيْنَا دَاوٰدَ زَبُوراًۚ ﴿١٦٣﴾	"Biz Nûh'a ve ondan sonra gelen peygamberlere vahyettiğimiz gibi sana da vahyettik. Ve İbrâhim'e, İsmâil'e, İshak'a, Ya'kūb'a, torunlara, Îsâ'ya, Eyyûb'a, Yûnus'a, Hârûn'a ve Süleyman'a vahyettik. Dâvûd'a da Zebûr'u verdik. (en-Nisāʾ 4:163)

يُوحٰى

Mekkī Ayetler				
İfade	Fiil/Kelime	Kök	Ayetler	Meal
-	وَحْيٌ يُوحٰى	وَحَى	اِنْ هُوَ اِلَّا وَحْيٌ يُوحٰىۙ ﴿٤﴾	"O, kendisine indirilmiş vahiyden başka bir şey değildir." (en-Necm 53:4)

أُوحِيَ

Mekkī Ayetler				
İfade	Fiil/Kelime	Kök	Ayetler	Meal
-	أُوحِيَ	وَحَى	قُلْ اُوْحِيَ اِلَيَّ اَنَّهُ اسْتَمَعَ نَفَرٌ مِنَ الْجِنِّ فَقَالُوٓا اِنَّا سَمِعْنَا قُرْاٰناً عَجَباًۙ ﴿١﴾ يَهْدِٓي اِلَى الرُّشْدِ فَاٰمَنَّا بِهٖۜ وَلَنْ نُشْرِكَ بِرَبِّنَٓا اَحَداًۙ ﴿٢﴾	"De ki: Cinlerden bir topluluğun (Kur'an'ı) dinleyip şöyle söyledikleri bana vahyolundu: "Biz, doğru yolu gösteren harika bir okuma dinledik ve ona iman ettik. Artık kesinlikle rabbimize kimseyi ortak koşmayacağız." (el-Cin 72:1-2)
-	أوحِيَ	وَحَى	وَاتْلُ مَٓا اُوحِيَ اِلَيْكَ مِنْ كِتَابِ رَبِّكَۖ لَا مُبَدِّلَ لِكَلِمَاتِهٖ وَلَنْ تَجِدَ مِنْ دُونِهٖ مُلْتَحَداً ﴿٢٧﴾	"Rabbinin kitabından sana vahyedileni oku! Onun kelimelerini değiştirecek hiç kimse yoktur. Ondan başka bir sığınak da bulamazsın." (el-Kehf 18:27)

يُوحَي

Mekkī Ayetler				
İfade	Fiil/Kelime	Kök	Ayetler	Meal
-	يُوحَي	وَحَى	كَذٰلِكَ يُوحِٓي اِلَيْكَ وَاِلَى الَّذِينَ مِنْ قَبْلِكَۙ اللّٰهُ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ ﴿٣﴾	"Büyük izzet, derin hikmet sahibi olan Allah sana ve senden öncekilere işte böyle vahiy gönderiyor." (eş-Şūrā 42:3)

وَحْيٌ

Mekkī Ayetler				
İfade	Fiil/Kelime	Kök	Ayetler	Meal
-	وَحْيٌ يُوحٰى	وَحَى	اِنْ هُوَ اِلَّا وَحْيٌ يُوحٰىۙ ﴿٤﴾	"O, kendisine indirilmiş vahiyden başka bir şey değildir." (en-Necm 53:4)
-	وَحْي	وَحَى	فَتَعَالَى اللّٰهُ الْمَلِكُ الْحَقُّۚ وَلَا تَعْجَلْ بِالْقُرْاٰنِ مِنْ قَبْلِ اَنْ يُقْضٰٓى اِلَيْكَ وَحْيُهٗۖ وَقُلْ رَبِّ زِدْنِي عِلْماً ﴿١١٤﴾	"Gerçekliğinde şüphe bulunmayan, her şeye hükümran olan Allah yüceler yücesidir. Sana vahyi tamamlanmadan Kur'an'ı okumada aceleci davranma ve "Rabbim! İlmimi arttır" de." (Ṭāhā 20:114)

İfadeler

Mekkī Ayetler				
İfade	Fiil/Kelime	Kök	Ayetler	Meal
وَلَا تَعْجَلْ بِالْقُرْاٰنِ	-	-	فَتَعَالَى اللّٰهُ الْمَلِكُ الْحَقُّ ۗ وَلَا تَعْجَلْ بِالْقُرْاٰنِ مِنْ قَبْلِ اَنْ يُّقْضٰٓى اِلَيْكَ وَحْيُهٗ ۖ وَقُلْ رَّبِّ زِدْنِيْ عِلْمًا ﴿١١٤﴾	“Gerçek hükümdar olan Allah, yücedir. Sana O'nun vahyi tamamlanmazdan önce Kur'an'ı (okumakta) acele etme ve “Rabbim, benim ilmimi artır” de.” (Ṭāhā 20:114)
-	التَّالِيَاتِ	--	وَالصّٰٓفّٰتِ صَفًّا ﴿١﴾فَالزّٰجِرٰتِ زَجْرًا ﴿٢﴾فَالتّٰلِيٰتِ ذِكْرًا ۙ ﴿٣﴾اِنَّ اِلٰهَكُمْ لَوَاحِدٌ ﴿٤﴾	“Saf saf dizilmişlere, toplayıp sürenlere, zikir okuyanlara yemin ederim ki, ilâhınız birdir.” (eṣ-Ṣāffāt 37:1-4)
اٰيٰتُ الْكِتٰبِ	-		تِلْكَ اٰيٰتُ الْكِتٰبِ الْحَكِيْمِ ﴿٢﴾	“İşte bu âyetler, hikmet dolu Kitab'ın âyetleridir.” (Luḳmān 31:2)
-	-	-	مَا يُقَالُ لَكَ اِلَّا مَا قَدْ قِيْلَ لِلرُّسُلِ مِنْ قَبْلِكَ ۗ اِنَّ رَبَّكَ لَذُوْ مَغْفِرَةٍ وَّذُوْ عِقَابٍ اَلِيْمٍ ﴿٤٣﴾	“(Resûlüm!) Sana söylenen, senden önceki peygamberlere söylenmiş olandan başka bir şey değildir. Elbette ki senin Rabbin, hem mağfiret sahibi hem de acı bir azap sahibidir.” (Fuṣṣilet 41:43)

EK 4

Vahyin yazılı kaydına ilişkin tespit edilen ayetler aşağıdaki tablolarda *Mekkī-Medenī* tertibe göre sunulmuştur. Ayetler fiillerin kalıp/form ve biçimlerine göre tablolarda düzenlenmiştir.

1. أَتَى

Mekkī Ayetler				
İfade	Fiil/ Kelime	Kök	Ayetler	Meal
فَأْتُوا بِكِتَابٍ مِنْ عِنْدِ اللهِ	فَأْتُوا	أَتَى	قُلْ فَأْتُوا بِكِتَابٍ مِنْ عِنْدِ اللهِ هُوَ اَهْدٰى مِنْهُمَا اَتَّبِعْهُ اِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ ﴿٤٩﴾	"(De ki: "Eğer doğru söylüyorsanız, Allah katından bu ikisinden daha doğru yol gösteren bir kitap getirin de ben ona uyayım!" (el-Ḳaṣaṣ 28:49)
فَأْتُوا بِعَشْرِ سُوَرٍ مِثْلِهِ	فَأْتُوا	أَتَى	اَمْ يَقُولُونَ افْتَرٰيهُ ۖ قُلْ فَأْتُوا بِعَشْرِ سُوَرٍ مِثْلِهِ مُفْتَرَيَاتٍ وَادْعُوا مَنِ اسْتَطَعْتُمْ مِنْ دُونِ اللهِ اِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ ﴿١٣﴾	"Yoksa "Kur'an'ı kendisi uydurdu" mu diyorlar? De ki: "Eğer doğru söylüyorsanız Allah'tan başka çağırabildiğiniz herkesi yardıma çağırın da, siz de onun gibi uydurulmuş on sûre getirin!" (Hūd 11:13)

2. جَمَعَ

Mekkī Ayetler				
İfade	Fiil/Kelime	Kök	Ayetler	Meal
جَمْعَهُ وَقُرْاٰنَهُ	جَمَعَ	جَمَعَ	اِنَّ عَلَيْنَا جَمْعَهُ وَقُرْاٰنَهُ ﴿١٧﴾	"Onu zihninde toplayıp okumanı sağlama işi bize aittir." (el-Ḳıyāme 75:17)

3. كَتَبَ

Mekkī Ayetler				
İfade	Fiil/Kelime	Kök	Ayetler	Meal
وَكَتَبْنَا لَهُ فِي الْأَلْوَاحِ	كَتَبْنَا	كَتَبَ	وَكَتَبْنَا لَهُ فِي الْأَلْوَاحِ مِنْ كُلِّ شَيْءٍ مَوْعِظَةً وَتَفْصِيلاً لِكُلِّ شَيْءٍ فَخُذْهَا بِقُوَّةٍ وَأْمُرْ قَوْمَكَ يَأْخُذُوا بِاَحْسَنِهَا سَاُرِيكُمْ دَارَ الْفَاسِقِينَ ﴿١٤٥﴾	"Levhalarda Mûsâ için her konuya dair öğüdü ve her şey hakkında gerekli açıklamaları yazdık. (Ve dedik ki:) "Bunlara sımsıkı sarıl; kavmine de o en güzel öğüt ve açıklamalara sarılmalarını emret. Yakında size yoldan çıkmışların yurdunu göstereceğim." (el-Aʿrāf 7:145)
Medenī Ayetler				
İfade	Fiil/Kelime	Kök	Ayetler	Meal
وَكَتَبْنَا لَهُ فِي الْأَلْوَاحِ	كَتَبْنَا	كَتَبَ	وَكَتَبْنَا لَهُ فِي الْأَلْوَاحِ مِنْ كُلِّ شَيْءٍ مَوْعِظَةً وَتَفْصِيلاً لِكُلِّ شَيْءٍ فَخُذْهَا بِقُوَّةٍ وَأْمُرْ قَوْمَكَ يَأْخُذُوا بِاَحْسَنِهَا سَاُرِيكُمْ دَارَ الْفَاسِقِينَ ﴿١٤٥﴾	"Levhalarda Mûsâ için her konuya dair öğüdü ve her şey hakkında gerekli açıklamaları yazdık. (Ve dedik ki:) "Bunlara sımsıkı sarıl; kavmine de o en güzel öğüt ve açıklamalara sarılmalarını emret. Yakında size yoldan çıkmışların yurdunu göstereceğim." (el-Aʿrāf 7:145)

4. نَزَلَ

Medenī Ayetler				
İfade	Fiil/Kelime	Kök	Ayetler	Meal
أُنْزِلَ إِلَيْهِ مِنْ رَبِّهِ	أُنْزِلَ	نَزَلَ	اٰمَنَ الرَّسُولُ بِمَا أُنْزِلَ إِلَيْهِ مِنْ رَبِّهِ وَالْمُؤْمِنُونَۚ كُلٌّ اٰمَنَ بِاللهِ وَمَلٰئِكَتِهِ وَكُتُبِهِ وَرُسُلِهِۚ لَا نُفَرِّقُ بَيْنَ اَحَدٍ مِنْ رُسُلِهِ وَقَالُوا سَمِعْنَا وَاَطَعْنَا غُفْرَانَكَ رَبَّنَا وَاِلَيْكَ الْمَصِيرُ ﴿٢٨٥﴾	"Allah'ın elçisi ve müminler, rabbinden ona indirilene iman ettiler. Her biri Allah'a, meleklerine, kitaplarına, peygamberlerine inandılar. "O'nun elçileri arasında ayırım yapmayız" ve "İşittik, itaat ettik, bağışlamanı dileriz rabbimiz, gidiş sanadır" dediler." (el-Baḳara 2:285)
أُنْزِلَتْ سُورَةٌ	أُنْزِلَتْ	نَزَلَ	وَاِذَا مَا أُنْزِلَتْ سُورَةٌ فَمِنْهُمْ مَنْ يَقُولُ اَيُّكُمْ زَادَتْهُ هٰذِهٖ اِيمَاناًۚ فَاَمَّا الَّذِينَ اٰمَنُوا فَزَادَتْهُمْ اِيمَاناً وَهُمْ يَسْتَبْشِرُونَ ﴿١٢٤﴾	"Ne zaman bir sûre indirilse, içlerinden "Bu hanginizin imanını arttırdı ki?" diye soranlar çıkar. Ama bu, iman etmiş olanların imanını pekiştirmiştir ve onlar sevinç içindedirler." (et-Tevbe 9:124)
أُنْزِلَتْ سُورَةٌ	أُنْزِلَتْ	نَزَلَ	وَاِذَا مَا أُنْزِلَتْ سُورَةٌ نَظَرَ بَعْضُهُمْ اِلٰى بَعْضٍۜ هَلْ يَرٰيكُمْ مِنْ اَحَدٍ ثُمَّ انْصَرَفُواۜ صَرَفَ اللهُ قُلُوبَهُمْ بِاَنَّهُمْ قَوْمٌ لَا يَفْقَهُونَ ﴿١٢٧﴾	"Ne zaman bir sûre indirilse, "Sizi biri görüyor mu?" diyerek birbirlerine bakarlar, sonra sıvışıp giderler. Anlamamakta direndikleri için Allah da onların kalplerini haktan çevirmiştir." (et-Tevbe 9:127)

5. وَحَى

Mekkī Ayetler				
İfade	Fiil/Kelime	Kök	Ayetler	Meal
اَوْحَيْنَا اِلَيْكَ مِنَ الْكِتَابِ	اَوْحَيْنَا	وَحَى	وَالَّذِي اَوْحَيْنَا اِلَيْكَ مِنَ الْكِتَابِ هُوَ الْحَقُّ مُصَدِّقاً لِمَا بَيْنَ يَدَيْهِۜ اِنَّ اللهَ بِعِبَادِهٖ لَخَبِيرٌ بَصِيرٌ ﴿٣١﴾	"Sana vahyettiğimiz kitap kendinden öncekileri doğrulayıcı bir hakikattir. Kuşkusuz Allah kullarından haberdardır, her şeyi görmektedir." (Fāṭır 35:31)

6. اَلْوَاح

Mekkī Ayetler				
İfade	Fiil/Kelime	Kök	Ayetler	Meal
وَكَتَبْنَا لَهُ فِي الْأَلْوَاحِ	الْأَلْوَاح	-	وَكَتَبْنَا لَهُ فِي الْأَلْوَاحِ مِنْ كُلِّ شَيْءٍ مَوْعِظَةً وَتَفْصِيلاً لِكُلِّ شَيْءٍۚ فَخُذْهَا بِقُوَّةٍ وَأْمُرْ قَوْمَكَ يَأْخُذُوا بِاَحْسَنِهَاۜ سَاُرِيكُمْ دَارَ الْفَاسِقِينَ ﴿١٤٥﴾	"Levhalarda Mûsâ için her konuya dair öğüdü ve her şey hakkında gerekli açıklamaları yazdık. (Ve dedik ki:) "Bunlara sımsıkı sarıl; kavmine de o en güzel öğüt ve açıklamalara sarılmalarını emret. Yakında size yoldan çıkmışların yurdunu göstereceğim." (el-Aʿrāf 7:145)
اَلْقَى الْأَلْوَاحَ	الْأَلْوَاح	-	وَلَمَّا رَجَعَ مُوسٰى اِلٰى قَوْمِهٖ غَضْبَانَ اَسِفاً قَالَ بِئْسَمَا خَلَفْتُمُونِي مِنْ بَعْدِيۚ اَعَجِلْتُمْ اَمْرَ رَبِّكُمْۚ وَاَلْقَى الْأَلْوَاحَ وَاَخَذَ بِرَاْسِ اَخِيهِ يَجُرُّهُ اِلَيْهِۜ قَالَ ابْنَ اُمَّ اِنَّ الْقَوْمَ اسْتَضْعَفُونِي وَكَادُوا يَقْتُلُونَنِيۖ فَلَا تُشْمِتْ بِيَ الْأَعْدَاءَ وَلَا تَجْعَلْنِي مَعَ الْقَوْمِ الظَّالِمِينَ ﴿١٥٠﴾	"Mûsâ kızgın ve üzgün olarak kavmine dönünce, "Benden sonra arkamdan ne kötü işler yapmışsınız! Rabbinizin emrini (beklemeyip) acele mi ettiniz?" dedi. Tevrat levhalarını yere attı ve kardeşinin başını tutup kendine doğru çekmeye başladı. Hârûn, "Ey anam oğlu! Senin bu kavmin beni cidden zayıf gördüler; neredeyse beni öldüreceklerdi! Sen de şimdi düşmanları bana güldürme ve beni zalim kavimle bir tutma!" dedi." (el-Aʿrāf 7:150)
اَخَذَ الْأَلْوَاحَ	الْأَلْوَاح	-	وَلَمَّا سَكَتَ عَنْ مُوسَى الْغَضَبُ اَخَذَ الْأَلْوَاحَۚ وَفِي نُسْخَتِهَا هُدًى وَرَحْمَةٌ لِلَّذِينَ هُمْ لِرَبِّهِمْ يَرْهَبُونَ ﴿١٥٤﴾	"Mûsâ'nın öfkesi yatışınca levhaları aldı. Onlardaki yazılarda, rablerinden korkanlar için hidayet ve rahmet (hükümleri) vardı." (el-Aʿrāf 7:154)

7. صحف

Mekkī Ayetler				
İfade	Fiil/Kelime	Kök	Ayetler	Meal
اَنْ يُؤْتٰى صُحُفاً مُنَشَّرَةً	صُحُف	-	بَلْ يُرِيدُ كُلُّ امْرِئٍ مِنْهُمْ اَنْ يُؤْتٰى صُحُفاً مُنَشَّرَةً ﴿٥٢﴾	"(Uyarıcılardan) öğüt almak yerine onlardan her biri, kendisine, açılmış sahîfeler (ilâhî vahiy) verilmesini istiyor." (el-Muddeṣṣir 74:52)
صُحُفِ مُوسٰىۙ وَاِبْرٰهِيمَ	صُحُف	-	اَمْ لَمْ يُنَبَّاْ بِمَا فِي صُحُفِ مُوسٰىۙ ﴿٣٦﴾ وَاِبْرٰهِيمَ الَّذِي وَفّٰىۤ ﴿٣٧﴾	"Yoksa Mûsâ'nın ve ahde vefa örneği İbrâhim'in sahifelerinde bulunan şu hususlardan haberi yok mu? " (en-Necm 53:36-37)
فِي صُحُفٍ مُكَرَّمَةٍۙ	صُحُف	-	كَلَّۤا اِنَّهَا تَذْكِرَةٌۚ ﴿١١﴾فَمَنْ شَٓاءَ ذَكَرَهُ ﴿١٢﴾فِي صُحُفٍ مُكَرَّمَةٍۙ ﴿١٣﴾مَرْفُوعَةٍ مُطَهَّرَةٍۙ ﴿١٤﴾بِاَيْدِي سَفَرَةٍۙ ﴿١٥﴾كِرَامٍ بَرَرَةٍۜ ﴿١٦﴾	"Hayır! Şüphesiz bu âyetler birer öğüttür. (11) Dileyen ondan öğüt alır.(12) O, mukaddes sayfalardadır;(13) Yüce makamlara kaldırılmış, tertemiz sayfalarda.(14) Seçkin ve erdemli elçilerin ellerinde.(15-16)" (ʿAbese 80:11-16)

8. بَيْنَ يَدَيّ

Mekkī Ayetler				
İfade	Fiil/Kelime	Kök	Ayetler	Meal
بَيْنَ يَدَيْهِ	-	-	وَقَفَّيْنَا عَلٰٓى اٰثَارِهِمْ بِعِيسَى ابْنِ مَرْيَمَ مُصَدِّقاً لِمَا بَيْنَ يَدَيْهِ مِنَ التَّوْرٰيةِۖ وَاٰتَيْنَاهُ الْاِنْجِيلَ فِيهِ هُدًى وَنُورٌۙ وَمُصَدِّقاً لِمَا بَيْنَ يَدَيْهِ مِنَ التَّوْرٰيةِ وَهُدًى وَمَوْعِظَةً لِلْمُتَّقِينَ ﴿٤٦﴾	"Ardından o peygamberlerin yolu üzere, kendinden önce gelmiş olan Tevrat'ı tasdik edici olarak Meryem oğlu Îsâ'yı gönderdik. Ona da içinde hidayet ve nur bulunan, kendinden önce gelmiş olan Tevrat'ı tasdik edici, takvâ sahipleri için bir yol gösterici ve bir öğüt olarak İncil'i verdik." (el-Māʾide 5:46)
بَيْنَ يَدَيْهِ	-	-	وَاَنْزَلْنَٓا اِلَيْكَ الْكِتَابَ بِالْحَقِّ مُصَدِّقاً لِمَا بَيْنَ يَدَيْهِ مِنَ الْكِتَابِ وَمُهَيْمِناً عَلَيْهِ فَاحْكُمْ بَيْنَهُمْ بِمَٓا اَنْزَلَ اللهُ وَلَا تَتَّبِعْ اَهْوَٓاءَهُمْ عَمَّا جَٓاءَكَ مِنَ الْحَقِّۜ لِكُلٍّ جَعَلْنَا مِنْكُمْ شِرْعَةً وَمِنْهَاجاًۜ وَلَوْ شَٓاءَ اللهُ لَجَعَلَكُمْ اُمَّةً وَاحِدَةً وَلٰكِنْ لِيَبْلُوَكُمْ فِي مَٓا اٰتٰيكُمْ فَاسْتَبِقُوا الْخَيْرَاتِۜ اِلَى اللهِ مَرْجِعُكُمْ جَمِيعاً فَيُنَبِّئُكُمْ بِمَا كُنْتُمْ فِيهِ تَخْتَلِفُونَۙ ﴿٤٨﴾	"(Resulüm!) Sana da kendisinden önceki kitapları tasdik edici ve onları koruyucu olarak bu kitabı hak ile indirdik. Artık aralarında Allah'ın indirdiği ile hükmet. Sana gelen bu gerçeği bırakıp da onların isteklerine uyma. Her birinize bir şeriat ve bir yol yöntem verdik. Allah dileseydi sizi tek bir ümmet yapardı. Fakat size verdikleriyle sizi denemek istedi. Öyleyse hayırlı işlerde birbirinizle yarışın. Hepinizin dönüşü Allah'adır. Allah size hakkında ayrılığa düştüğünüz şeyleri haber verecektir." (el-Māʾide 5:48)
Medenī Ayetler				
İfade	Fiil/Kelime	Kök	Ayetler	Meal
بَيْنَ يَدَيْهِ	-	-	نَزَّلَ عَلَيْكَ الْكِتَابَ بِالْحَقِّ مُصَدِّقاً لِمَا بَيْنَ يَدَيْهِ وَاَنْزَلَ التَّوْرٰيةَ وَالْاِنْجِيلَۙ ﴿٣﴾ مِنْ قَبْلُ هُدًى لِلنَّاسِ وَاَنْزَلَ الْفُرْقَانَۜ اِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا بِاٰيَاتِ اللهِ لَهُمْ عَذَابٌ شَدِيدٌۜ وَاللهُ عَزِيزٌ ذُوانْتِقَامٍ ﴿٤﴾	"O sana kitabı, gerçeğin ta kendisi ve öncekileri doğrulayıcı olarak indirmiştir; daha önce insanlara doğru yolu göstermek üzere Tevrat ve İncil'i indirmişti; furkanı da indirdi. Bilinmeli ki Allah'ın âyetlerini inkâr edenler için şiddetli bir azap vardır. Allah suçlunun hakkından gelen mutlak güç sahibidir." (Āl-i ʿİmrān 3:3-4)
بَيْنَ يَدَيَّ	-	-	وَمُصَدِّقاً لِمَا بَيْنَ يَدَيَّ مِنَ التَّوْرٰيةِ وَلِاُحِلَّ لَكُمْ بَعْضَ الَّذِي حُرِّمَ عَلَيْكُمْ وَجِئْتُكُمْ بِاٰيَةٍ مِنْ رَبِّكُمْ فَاتَّقُوا اللهَ وَاَطِيعُونِ ﴿٥٠﴾	"Benden önce gelen Tevrat'ı doğrulayıcı olarak ve size haram kılınmış olanların bir kısmının sizin için helâl olduğunu bildireyim diye gönderildim ve size rabbimden bir mûcize getirdim. Artık Allah'a karşı gelmekten sakının ve bana itaat edin." (Āl-i ʿİmrān 3:50)

İfadeler

Mekkī Ayetler				
İfade	Fiil/Kelime	Kök	Ayetler	Meal
وَالْقَلَمِ وَمَا يَسْطُرُونَ	-	-	نٓ وَالْقَلَمِ وَمَا يَسْطُرُونَۙ ﴿١﴾ مَآ اَنْتَ بِنِعْمَةِ رَبِّكَ بِمَجْنُونٍۚ ﴿٢﴾	“Nûn. Kaleme ve (yazanların) onunla yazdıklarına andolsun ki sen -rabbinin lutfu sayesinde- asla deli değilsin.” (el-Ḳalem 68:1-2)
-	-	-	بَلْ هُوَ قُرْاٰنٌ مَّجِيدٌۙ ﴿٢١﴾ فِيْ لَوْحٍ مَّحْفُوْظٍ ﴿٢٢﴾	“Şüphesiz o (asılsız saydıkları kitap) şanı yüce bir Kur’an’dır;(21) Levh-i mahfûzdadır.(22)” (el-Burūc 85:21-22)
كِتَابٍ مَكْنُونٍ	-	-	اِنَّهٗ لَقُرْاٰنٌ كَرِيْمٌۙ ﴿٧٧﴾فِيْ كِتٰبٍ مَّكْنُوْنٍۙ ﴿٧٨﴾	“Kuşkusuz o, değeri çok yüce Kur’an’dır. (77) (Aslı) korunmuş bir kitaptadır.(78)” (el-Vāḳıʿā 56:77-78)
وَاِنَّهُ لَفِي زُبُرِ الْأَوَّلِينَ	-	-	وَاِنَّهٗ لَفِيْ زُبُرِ الْاَوَّلِيْنَ ﴿١٩٦﴾	“Şüphesiz rabbin, işte O, mutlak güç ve engin merhamet sahibidir.(191) Şüphesiz bu Kur’an âlemlerin rabbi tarafından indirilmiştir.(192) Onu, senin kalbine uyarıcılardan olasın diye açık bir Arapça ile Rûhulemîn indirmiştir.(193-195) O Kur’an, şüphesiz öncekilerin kitaplarında da vardır.(196)” (eş-Şuʿarā 26:193-196)
-	-	-	اَفَمَنْ كَانَ عَلٰى بَيِّنَةٍ مِّنْ رَّبِّهٖ وَيَتْلُوْهُ شَاهِدٌ مِّنْهُ وَمِنْ قَبْلِهٖ كِتٰبُ مُوْسٰٓى اِمَامًا وَّرَحْمَةً ۗ اُولٰٓئِكَ يُؤْمِنُوْنَ بِهٖ ۗ وَمَنْ يَّكْفُرْ بِهٖ مِنَ الْاَحْزَابِ فَالنَّارُ مَوْعِدُهٗ ۚ فَلَا تَكُ فِيْ مِرْيَةٍ مِّنْهُ ۚ اِنَّهُ الْحَقُّ مِنْ رَّبِّكَ وَلٰكِنَّ اَكْثَرَ النَّاسِ لَا يُؤْمِنُوْنَ ﴿١٧﴾	“Rabbinden gelmiş açık bir delile dayanan kimse (hiç ötekiler gibi olur mu)? Bu delili de rabbinden gelen bir şahit izliyor; ayrıca ondan önce de bir önder ve rahmet olarak Mûsâ’nın kitabı var. İşte bunlar ona inanırlar; çeşitli gruplardan onu inkâr edenlerin varacağı yer ise cehennem ateşidir. Bundan şüpheniz olmasın; bu rabbin tarafından bildirilmiş bir gerçektir; fakat insanların çoğu inanmazlar.” (Hūd 11:17)
-	-	-	وَمَا قَدَرُوا اللّٰهَ حَقَّ قَدْرِهٖٓ اِذْ قَالُوْا مَآ اَنْزَلَ اللّٰهُ عَلٰى بَشَرٍ مِّنْ شَيْءٍ ۗ قُلْ مَنْ اَنْزَلَ الْكِتٰبَ الَّذِيْ جَآءَ بِهٖ مُوْسٰى نُوْرًا وَّهُدًى لِّلنَّاسِ تَجْعَلُوْنَهٗ قَرَاطِيْسَ تُبْدُوْنَهَا وَتُخْفُوْنَ كَثِيْرًا ۚ وَعُلِّمْتُمْ مَّا لَمْ تَعْلَمُوْٓا اَنْتُمْ وَلَآ اٰبَآؤُكُمْ ۖ قُلِ اللّٰهُ ۙ ثُمَّ ذَرْهُمْ فِيْ خَوْضِهِمْ يَلْعَبُوْنَ ﴿٩١﴾	“Onlar Allah’ı gereği gibi takdir edip tanımadılar. Nitekim "Allah hiçbir insana hiçbir şey indirmedi" dediler. De ki: "Öyleyse Mûsâ’nın insanlara bir nur ve hidayet olarak getirdiği kitabı kim indirdi?" Siz onu kâğıtlara yazıp (istediğinizi) açıklıyor, çoğunu da gizliyorsunuz. Sizin de, atalarınızın da bilemediğiniz şeyler (Kur’an’da) size öğretilmiştir. (Resulüm!) Sen "Allah" de, sonra onları bırak, daldıkları bataklıkta oyalanadursunlar!” (el-Enʿām 6:91)
وَكِتَابٍ مَسْطُورٍ ﴿٢﴾فِي رَقٍّ مَنْشُورٍ	-	-	وَالطُّوْرِۙ ﴿١﴾وَكِتٰبٍ مَّسْطُوْرٍۙ ﴿٢﴾فِيْ رَقٍّ مَّنْشُوْرٍۙ ﴿٣﴾وَّالْبَيْتِ الْمَعْمُوْرِۙ ﴿٤﴾وَالسَّقْفِ الْمَرْفُوْعِۙ ﴿٥﴾وَالْبَحْرِ الْمَسْجُوْرِۙ ﴿٦﴾اِنَّ عَذَابَ رَبِّكَ لَوَاقِعٌۙ ﴿٧﴾مَا لَهٗ مِنْ دَافِعٍۙ ﴿٨﴾	“Tûr’a, açık sahifeler üzerine yazılı kitaba, beytülma‘mûra, yükseltilmiş tavana, kaynayan denize andolsun ki, rabbinin azabı mutlaka gerçekleşecektir; ona engel olabilecek yoktur!” (eṭ-Ṭūr 52:1-8)
Medenī Ayetler				
İfade	Fiil/Kelime	Kök	Ayetler	Meal
فَأْتُوا بِسُورَةٍ	-	-	وَاِنْ كُنْتُمْ فِيْ رَيْبٍ مِّمَّا نَزَّلْنَا عَلٰى عَبْدِنَا فَاْتُوْا بِسُوْرَةٍ مِّنْ مِّثْلِهٖ ۖ وَادْعُوْا شُهَدَآءَكُمْ مِّنْ دُوْنِ اللّٰهِ اِنْ كُنْتُمْ صٰدِقِيْنَ ﴿٢٣﴾	“Kulumuza indirdiğimiz kitaptan dolayı bir şüphe içinde iseniz onun benzeri bir sûre de siz getirin, Allah’tan başka taptıklarınızı da yardıma çağırın; eğer iddianızda samimi iseniz!” (el-Baḳara 2:23)

BİBLİYOGRAFYA

Abay, Muhammet. *Osmanlı Döneminde Mushaf İmlası Tartışmaları*. İstanbul: Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yayınları, 2016.

Abott, Nabia. *The rise of the North Arabic Script and its Ḳur'ān Developement, with a full of the Ḳur'ān Manuscripts in the Oriental Institute*. John Albert Wilson, Thomas George Allen (ed.), Chicago: The University of Chicago Press, 1939.

Akbaş, Necati. "Hz. Peygamber Dönemi Kur'an'ın Yazım Tarihi," Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 2005.

Altuntaş, Mehmet. "Kur'an'ın Mekke'de Yazılması ve Medine'de Çoğaltılmasıyla İlgili Bazı Değerlendirmeler," *Amasya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 6:11 (2018), ss.257-289.

Aslan, Ömer. *Kur'ân'da Hıfz Kavramı*. İstanbul: Asistan Kitap, 2018.

Aydın, Zeynel Abidin. "Hz. Osman ve Sonrası Dönemde Kur'ân'ın Metinleşme Tarihi," yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 2008.

A'zamî, Muhammed Mustafa. *The History oft he Qur'ânic Text from Revelation to Complilation: A Comparative Study with the Old and New Testament*. Leicester: UK Islamic Academy, 2003.

el-A'zami, M. M., Vahyedilişinden Derlenişine Kur'an Tarihi: Eski ve Yeni Ahit ile Karşılaştırmalı bir Araştırma, terc. Ömer Türker, Fatih Serenli, İstanbul: İz Yayıncılık, 2014.

Burton, John. *The Collection of the Qur'an*. New York: Cambridge Univesity Press, 1997.

Cârullah, Mûsâ. Târîhu'l-Kur'ân ve'l Mesâhif. Petersburg: el-Matbaʿatu'l-İslāmiyye, 1905.

----------. "Târîhu'l-Kur'ân ve'l Mesâhif," terc. Fethi Ahmet Polat, *Maarife Dergisi* 10:1 (2010), ss.177-199.

el-Cevherī, İsmāʿīl b. Ḥammād. *Tācu'l-Luġa ve Ṣiḥāḥu'l-ʿArabiyye*. Tah. Aḥmed ʿAbdu'l-Ġafūr ʿAṭṭār, Kahire: Dāru'l-ʿİlmi'l-Melāyīn, 1956.

Chishti, Siddiq Ali. "Re-thinking *Jihād*: A Semantic Analysis of the Qur'anic Vocabulary," *Al Bayān – Journal of Qur'ān and Ḥadīth Studies* 13 (2015) ss.1-24.

Çetin, Abdurrahman. *Kur'an İlimleri ve Kur'ân-ı Kerim Tarihi*. İstanbul: Dergâh Yayınları, 2012.

Çetiner, Bedreddin. *Fâtiha'dan Nâs'a Esbâb-ı Nüzûl – Kur'ân Âyetlerinin İniş Sebepleri*. İstanbul: Çağrı Yayınları, 2002.

Dağ, Mehmet. *Tenzilden Tezyine Mushaf-ı Şerif*. Ankara: Fecr Yayınları, 2013.

ed-Dāmeġānī, Ḥuseyn b. Muḥammed. *Ḳāmūsu'l-Ḳurʾān*. Tah. ʿAbdu'l-ʿAzīz Seyyidu'l-Ehl, Beyrut: Dāru'l-ʿİlmi'l-Melāyīn, 1985.

Demirci, Muhsin. *Kur'ân Tarihi*. İstanbul: Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Vakfı Yayınları, 1997.

Draz, Abdullah. *Kur'an'a Giriş*. Terc. Salih Akdemir, Ankara: Otto Yayınları, 2016.

İbn Durayd, Ebū Bekr Muḥammed b. Ḥuseyn. *Cemheratu'l-Luġa*. Tah. Remzī Munīr Baʿlebekkī, Beyrut: Dāru'l-ʿİlmi'l-Melāyīn, 1987.

el-Ezherī, Muḥammed b. Aḥmed. *Tehzību'l-Luġa*. Tah. ʿAbdu's-Selām Muḥammed Hārūn, Kahire: Dāru'l-Mışriyye, 1964.

İbn Fāris. *Meḳāyisu'l-Luġa*. Tah. ʿAbdusselām Muḥammed Hārūn, Beyrūt: Dāru'l-Fikr, 1979.

Gezer,Süleyman. *Sözlü Kültürden Yazılı Kültüre Kur'an*. Ankara: Ankara Okulu Yayınları, 2008.

Görmez, Hatice. *Kur'an-ı Kerim'in İkili Anlatım Üslubu Bağlamında Terġīb ve Terhīb*. İstanbul: KURAMER Yayınları, 2017.

el-Ḫalīl b. Aḥmed. *Kitābu'l-ʿAyn*. Tah. ʿAbdulḥamīd el-Hindāvī, Beyrut: Dāru'l-Kutubu'l-ʿİlmiyye, 2003.

Hamidullah, Muhammed. *Kur'an-ı Kerim Tarihi*. Terc. Abdülaziz Hatip, Mahmut Kanık, İstanbul: Beyan Yayınları, 2013.

İzutsu, Toshihiko. *Kur'an'da Tanrı ve İnsan*. Terc. M. Kürşad Atalar, İstanbul: Pınar Yayınları, 2014.

Karaçam, İsmail. *Kur'ân-ı Kerîm'in Nüzûlü ve Kırâati*, İstanbul: Marmara Üniversitesi İlâhiyat Fakültesi Vakfı Yayınları, 2011.

Koca, Suat. "Aydınlıkta Saklanan Bir Ayet: Ve-inneke le-ʿalā ḫuluḳin ʿaẓīm (68/el-Ḳalem:4) Ayeti Çerçevesinde Kur'an'da Ḫuluḳ Kavramını Yeniden Düşünmek," *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 55:2 (2014), ss.27-58.

Maraqten, Mohammed. “Writing Materials in Pre-Islamic Arabia”, Journal of Semitic Studies XLIII:2 (1998), 287-310.

Maşalı, Mehmet Emin. *Kur’an’ın Metin Yapısı*. Ankara: Otto Yayınları, 2015.

Melchert, Christopher. “The İnterpretation of Three Qur’anic Terms (*Ṣiyaḥa*, *Ḥikma* and *Ṣıddīq*) of Special Interest of the Early Renunciants,” S.R. Burge (ed.), *The Meaning of the Word: Lexicology and Qur’anic Exegesis*. London: Oxford University Press (2015), ss.89-116.

Muhtar, Cemal. “İslam’da Sözlük Çalışmaları II,” Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi 4 (1986), ss.331-360.

Muḳātil b. Suleymān. *Tefsīru Muḳātil b. Suleymān*. Tah. ʿAbdullāh Maḥmūd Şiḥāte, Beyrūt: Muʾessesetu’t-Tārīḫi’l-ʿArabī, 2002.

----------. *el-Vucūh ve’n-Neẓāʾir fi’l Ḳurʾāni’l-ʾAẓīm.* Tah. Ḥatim Ṣaliḥ eḍ-Ḍāmin, Dübey: Merkez Cumʿa el-Mācid li’s̱-S̱eḳafe ve’t-Turās̱, 2006.

Mukâtil b. Süleyman. Kur’ân Terimleri Sözlüğü – el-Eşbâh ve’n-nezâir fi’l-Qur’âni’l-Kerîm. Terc. M. Beşir Eryarsoy, İstanbul: İşaret Yayınları, 2016.

Nöldeke, Theodor & Friedrich Schwally. *Geschichte des Qorāns*. Leipzig: Dieterische Verlagsbuchhandlung, 1919.

Ong, Walter J.. *Sözlü ve Yazılı Kültür*. *Sözün Teknolojileşmesi*. Terc. Sema Postacıoğlu Banon, İstanbul: Metis Yayınları, 2012.

Özsoy, Ömer. *Kur’an’ın Metinleşme Tarihi: Bir Giriş Denemesi*. Ankara: Kitâbiyat, 2003.

Öztürk, Hayrettin. *Edebî Mucize Kur'ân: Yazılması ve Toplanması*. İstanbul: Ensar Neşriyat, 2011.

Öztürk, Mustafa. *Kur'an, Vahiy, Nüzûl*. Ankara: Ankara Okulu, 2016.

er-Rāġıb el-Iṣfahānī. *el-Mufredāt fī Ġarībi'l-Ḳurʾān*. Tah. Muḥammed Seyyid Keylānī, Beyrut: Dāru'l-Maʿrife, yıl.

Sülün, Murat. "Kur'an'da Kitâb Kavramı ve Kur'an Vahylerinin Kitaplaşması," Marmara Üniversitesi İlâhiyat Fakültesi Dergisi 13-14-15 (1997), ss.53-120.

eṭ-Ṭaberī, Ebū Caʿfer Muḥammed b. Cerīr. *Cāmiʿu'l-Beyān fī Teʾvīli Āyi'l-Ḳurʾān*. Tah. ʿAbdullāh b. ʿAbdulmuḥsin et-Turkī, Kahire: Dāru Hicr, 2001.

el-Vāḥidī, ʿAlī b. Aḥmed. *Esbābu'n-Nuzūli'l-Ḳurʾān*. Tah. Kemāl Besyūnī Zaġlūl, Beyrut: Dāru'l-Kutubu'l-ʿİlmiyye, 1991.

Watt, W. Montgomery. *Kur'an'a Giriş*. Terc. Süleyman Kalkan, Ankara: Ankara Okulu Yayınları, 2013.

Yaḥyā b. Sellām. *Et-Taṣārīf: Tefsīru'l-Ḳurʾān mime'ştehebet Esmāʾuhū ve teṣarrafet Meʿānīhi*. Tah. Hind Şelebī, Beyrut: Dāru'l-Kutubi'l-ʿİlmiyye, tsz.

Yaltkaya, M. Şerefeddin. *Târîh-u Kur'ân-ı Kerîm*. İstanbul: Tibyan Yayıncılık, 2011.

Yaman, Hikmet. *Prophetic Niche in the Virtuous City: The Concept of Ḥikmah in Early Islamic Thought*. Hansa Daiber, Anna Akasoy, Emilie Savage-Smith (ed.), Leiden-Boston: Brill, 2011.

ez-Zemaḫşerī, Muḥammed b. ʿUmar. *el-Keşşāfʿan Ḥaḳāʾiḳi't-Tenzīl ve ʿUyūni'l-Eḳāvīl fī Vucūhi't-Teʾvīl*. Tah. ʿĀdil Aḥmed ʿAbdu'l-Mevcūd, ʿAlī Muḥammed Muʿavvaḍ, Riyāḍ: Mektebetu'l-ʿUbeykān, 1998.

corpus.quran.com. *The Quranic Arabic Corpus*, (29.04.2019)

ilahiyatdergi.ankara.edu.tr. *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi Yayın Rehberi* (Ankara 2012), (29.04.2019).

mushaf.diyanet.gov.tr. *Kur'an-ı Kerim Portalı*, Diyanet İşleri Başkanlığı, (29.04.2019).

TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ
TÜRKÇE TEZ ÖZETİ FORMU

Kur'an'da Vahyin Kaydına İlişkin Kelimelerin İncelemesi

(Yüksek Lisans Tezi)
Meliz Barmaksız

TÜRKÇE ÖZET

Çalışmamız kavram incelemesi örnekliği teşkil etmektedir. Çalışmamızın amacı Kur'an vahyinin sözlü ve yazılı kaydı ile ilgili tespit edilen fiil, kelime ve ifadelerin Kur'an'daki anlam ve kullanımlarını ortaya koymaktır.

Araştırmamız giriş ve iki bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde Kur'an'da kronolojik olarak vahyin sözlü kaydına ilişkin fiil, kelime ve ifadeler tespit edilerek, bunların Arapça sözlük ve ʿUlūmu'l-Ḳurʾān kaynaklarında yer alan temel anlamları araştırılmıştır. Aynı zamanda bu ifadelerin tefsir kaynaklarında yer alan yorum biçimlerine yer verilmiştir.

Tezimizin ikinci bölümünde Kur'an'da kronolojik olarak vahyin yazılı kaydına ilişkin tespit edilen fiil, kelime ve ifadelerin anlamları araştırıldı. Kur'an'daki kullanımları incelenerek, tefsir kaynaklarında yer alan açıklamalar sunuldu. Elde edilen tespitler doğrultusunda vahyin sözlü ve yazılı kaydına ilişkin ifadelerin niteliğini kapsayan bir inceleme sunulmuştur.

Sayfa Sayısı: XIII+203

Tez Danışmanı: Doç. Dr. Esra Gözeler

Anahtar Kelimeler: Kur'an, Tefsir, Vahiy, Kur'an Semantiği, Sözlü Kayıt, Yazılı Kayıt.

Kabul Edildiği Yıl: 2019

TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ
TÜRKÇE TEZ ÖZETİ FORMU

A Study on the Words Related to the Recording of Qurʾānic Revelation

(M.S. Thesis)

Meliz Barmaksız

ABSTRACT

Our work is an example of words study. The aim of our study is to reveal the meanings and uses of verbs, words and expressions in the Qurʾān.

Our research is composed of introduction and two chapters. In the first chapter, related to the chronological order of the Qurʾān we had determined / investigated the basic meanings of verbs, words and expressions that have been researched in the Arabic dictionary and sources of ʿUlūm al-Qurʾān according to the verbal recording of Revelation. At the same time, the interpretation forms included in the sources Commentary (al-tafsīr) of these statements are given.

In the second chapter, related to the chronological order of the Qur'an we had investigated the meanings of the verbs, words and expressions finding in the written recording of Revelation. Their uses in the Qurʾān were examined and explanations in their sources commentary (al-tafsīr) were presented. In accordance with the findings, a synthesis is presented which includes the nature of the

expressions related to the verbal and the written recording of Revelation.

Page Number: XIII+203
Supervisor: Assoc. Prof. Dr. Esra Gözeler
Keywords: the Qur'an, Exegesis (al-Tafsīr), The Revelation, Qurʾanic Semantics, The verbal recording of Revelation, The written recording of Revelation.
Year: 2019